

5. Zunanji odnosi EU

5.1. Politike na področju zunanjih odnosov.....	3
5.1.1. Zunanja politika: cilji, instrumenti in dosežki.....	3
5.1.2. Skupna varnostna in obrambna politika.....	9
5.2. Zunanjetrgovinski odnosi.....	15
5.2.1. Evropska unija in njeni trgovinski partnerji.....	15
5.2.2. Evropska unija in Svetovna trgovinska organizacija.....	19
5.2.3. Trgovinski režimi, ki se uporabljajo za države v razvoju.....	24
5.3. Razvojna politika.....	29
5.3.1. Splošni pregled razvojne politike.....	29
5.3.2. Humanitarna pomoč.....	34
5.4. Človekove pravice in demokracija.....	40
5.4.1. Človekove pravice.....	40
5.4.2. Spodbujanje demokracije in opazovanje volitev.....	46
5.5. Širitev in sosedska politika Unije.....	50
5.5.1. Širitev Unije.....	50
5.5.2. Zahodni Balkan.....	55
5.5.3. Evropski gospodarski prostor, Švica in severne države.....	61
5.5.4. Združeno kraljestvo.....	66
5.5.5. Evropska sosedska politika.....	69
5.5.6. Tri sosednje države vzhodnega partnerstva: Ukrajina, Moldavija in Belorusija.....	75
5.5.7. Tri sosednje države vzhodnega partnerstva na Južnem Kavkazu.....	95
5.5.8. Južne partnerice.....	103
5.6. Odnosi z državami onkraj meja sosedskih držav.....	110
5.6.1. Čezatlantski odnosi: ZDA in Kanada.....	110
5.6.2. Latinska Amerika in Karibi.....	116

5.6.3. Rusija.....	121
5.6.4. Srednja Azija.....	131
5.6.5. Zalivske države, Iran, Irak in Jemen.....	141
5.6.6. Afrika.....	148
5.6.7. Južna Azija.....	153
5.6.8. Vzhodna Azija.....	168
5.6.9. Jugovzhodna Azija.....	182
5.6.10. Pacifik.....	197

5.1. POLITIKE NA PODROČJU ZUNANJIH ODNOSOV

5.1.1. ZUNANJA POLITIKA: CILJI, INSTRUMENTI IN DOSEŽKI

Skupna zunanja in varnostna politika (SZVP) Evropske unije je bila zasnovana leta 1993 in se je z vsako nadaljnjo pogodbo okrepila. Parlament danes redno prispeva k njenem razvoju, še posebej s pregledovanjem dejavnosti njenih institucionalnih akterjev in organov: visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki opravlja tudi vlogo podpredsednika Evropske komisije; Evropske službe za zunanje delovanje (ESZD); posebnih predstavnikov EU (PPEU) in delegacij EU. Proračunska pooblastila Parlamenta lahko določajo tudi obseg in področje delovanja skupne zunanje in varnostne politike.

SKUPNA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA: RAZVOJ SKOZI TEMELJNE POGODBE

Skupna zunanja in varnostna politika Evropske unije je bila zasnovana leta 1993 s Pogodbo o Evropski uniji (PEU) zaradi ohranjanja miru, povečevanja mednarodne varnosti, spodbujanja mednarodnega sodelovanja ter razvoja in utrjevanja demokracije, načel pravne države ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

S PEU je bil uveden tako imenovani tristebni sistem, pri čemer je skupna zunanja in varnostna politika postala drugi steber. Z Amsterdamsko pogodbo je bil leta 1997 uveden učinkovitejši postopek odločanja, med drugim tudi instrument konstruktivne vzdržanosti in glasovanja s kvalificirano večino. Evropski svet je decembra 1999 ustvaril mesto visokega predstavnika za skupno zunanjo in varnostno politiko. S Pogodbo iz Nice so bile leta 2003 uvedene dodatne spremembe za lažji

postopek sprejemanja odločitev, političnemu in varnostnemu odboru, ustanovljenemu s sklepom Sveta iz januarja 2001, pa je bil podeljen mandat za izvajanje političnega nadzora in strateško vodenje operacij kriznega upravljanja.

Z Lizbonsko pogodbo, ki je začela veljati 1. decembra 2009, je Unija dobila status pravne osebe in institucionalno strukturo za zunanje delovanje. Poleg tega je bila odpravljena stebrna struktura, ki jo je leta 1993 uvedla PEU. Pogodba je na področju skupne zunanje in varnostne politike uvedla vrsto novih subjektov, vključno z visokim predstavnikom Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki opravlja tudi vlogo podpredsednika Evropske komisije, in novim stalnim predsednikom Evropskega sveta. Poleg tega je bila ustanovljena Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) in nadgrajena skupna varnostna in obrambna politika (SVOP), ki je eden sestavnih delov skupne zunanje in varnostne politike (za dodatne informacije [5.1.2.](#)).

Pravna podlaga skupne zunanje in varnostne politike je bila opredeljena s PEU in spremenjena z Lizbonsko pogodbo. Členi od 21 do 46 v naslovu V Pogodbe o Evropski uniji vsebujejo splošne določbe o zunanjepolitičnem delovanju Unije in posebne določbe o skupni zunanji in varnostni politiki. Členi 205–222 v delu 5 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) opredeljujejo zunanje delovanje Unije. Uporabljata se tudi člena 346 in 347 iz sedmega dela.

Glede prihodnjih izzivov se v [končnem poročilu Konference EU o prihodnosti Evrope](#), ki je bilo 9. maja 2022 predstavljeno predsednici Parlamenta, predsedniku Sveta in predsednici Komisije, predlaga, naj Unija izboljša svoje zmogljivosti za sprejemanje hitrih in učinkovitih odločitev, zlasti v okviru skupne zunanje in varnostne politike, da bi nastopala enotno in delovala kot resnično globalni akter, ki bo vplivno deloval pri odzivanju na krize.

POOBLASTILA IN INSTRUMENTI PARLAMENTA V ZUNANJI POLITIKI

Kljub omejeni formalni vlogi pri sprejemanju odločitev na področju zunanje politike Evropski parlament že vse od začetka podpira koncept skupne zunanje in varnostne politike in poskuša razširiti področje njenega delovanja.

V skladu s členom 36 Pogodbe o Evropski uniji se mora visoki predstavnik redno posvetovati s Parlamentom o glavnih vidikih in temeljnih usmeritvah skupne zunanje in varnostne politike ter ga obveščati o njenem razvoju. Parlament dvakrat letno organizira razprave o poročilih o napredku pri izvajanju skupne zunanje in varnostne politike ter na Svet in visokega predstavnika naslavlja vprašanja in priporočila.

Pravica Parlamenta, da se ga obvešča in z njim posvetuje o skupni zunanji in varnostni politiki/skupni varnostni in obrambni politiki, je bila [leta 2010 dodatno okrepljena z izjavo visoke predstavnice o politični odgovornosti](#), ki je bila priložena resoluciji Parlamenta o ustanovitvi Evropske službe za zunanje delovanje. S to izjavo se je med drugim:

- povečal pomen skupnih posvetovalnih sej, na katerih se lahko določena skupina poslancev Evropskega parlamenta sestane s partnerji iz političnega in varnostnega odbora Sveta, Evropske službe za zunanje delovanje in Komisije ter razpravlja o načrtovanih in tekočih civilnih misijah skupne varnostne in obrambne politike;

- utrdila pravica posebnega odbora Parlamenta, da lahko dostopa do zaupnih informacij v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko ter skupno varnostno in obrambno politiko, ki temelji na medinstitucionalnem sporazumu iz leta 2022;
- vzpostavila izmenjava mnenj z vodji misij in delegacij ter drugimi visokimi uradniki Unije na sejah odborov in predstavitev parlamentarnih odborov, vključno z izmenjavo mnenj v Odboru za zunanje zadeve (AFET) z izbranimi novoimenovanimi vodji delegacij EU ali posebnimi predstavniki EU, za katere Parlament meni, da so strateško pomembni, preden začnejo opravljati svoje funkcije;
- visokemu predstavniku naložila naloga, da vsaj dvakrat letno Parlamentu poroča o aktualnih dogodkih glede skupne zunanje in varnostne politike/skupne varnostne in obrambne politike in odgovarja na vprašanja.

Parlament poleg tega političnega dialoga svoja pooblastila izvaja tudi prek proračunskega postopka, pri katerem kot veja proračunskega organa EU odobri letni proračun skupne zunanje in varnostne politike. Medinstitucionalni sporazum iz decembra 2020 o proračunski disciplini določa okvir za letno odobritev in temeljno strukturo proračuna skupne zunanje in varnostne politike ter mehanizme poročanja. Parlament in Svet sprejmeta zakonodajo, ki določa okvir za financiranje mednarodnega sodelovanja in pomoči EU na podlagi predloga Komisije.

Parlament redno nadzira dejavnosti Evropske službe za zunanje delovanje in oblikuje priporočila o strukturnih vprašanjih, od geografske uravnoteženosti in enakopravne zastopanosti spolov do stikov z drugimi institucijami EU in diplomatskimi službami držav članic. Prav tako redno razpravlja z visokim predstavnikom in posebnimi predstavniki EU, imenovanimi za določene regije ali teme.

Parlament spremlja tudi pogajanja o mednarodnih sporazumih in njihovo izvajanje. Svet lahko te sporazume sklene šele, ko pridobi soglasje Parlamenta (za dodatne informacije [5.2.1.](#) in [5.2.3.](#)).

NOTRANJE STRUKTURE PARLAMENTA, KI SODELUJEJO PRI SKUPNI ZUNANJI IN VARNOSTNI POLITIKI

Večina dela Parlamenta na področju skupne zunanje in varnostne politike se opravi v posebnih odborih, zlasti v Odboru za zunanje zadeve (AFET) in dveh pododborih (v Pododboru za varnost in obrambo (SEDE) ter v Pododboru za človekove pravice (DROI)). Njihovo delo dopolnjujeta Odbor za mednarodno trgovino (INTA) in Odbor za razvoj (DEVE). Ti odbori oblikujejo skupno zunanjo in varnostno politiko s poročili in mnenji, ki jih izdajo, z dajanjem priporočil, izmenjavo mnenj s sogovorniki iz tretjih držav med misijami in prek parlamentarne demokracije. Prav tako se redno posvetujejo s predstavniki globalnih in regionalnih večstranskih organizacij (tudi OZN), drugimi institucijami EU, predsedstvi Sveta in parlamenti držav članic.

Z delom na področju skupne zunanje in varnostne politike so povezane tudi parlamentarne delegacije, katerih vloga je negovati in razvijati mednarodne stike Parlamenta (predvsem z medparlamentarnim sodelovanjem) ter spodbujati temeljne vrednote Unije, med drugim svobodo, demokracijo, človekove pravice, temeljne svoboščine in pravno državo. Trenutno deluje 45 stalnih [medparlamentarnih delegacij](#),

vključno s skupnimi parlamentarnimi odbori, odbori za parlamentarno sodelovanje, drugimi parlamentarnimi delegacijami, skupnimi parlamentarnimi skupščinami in delegacijami v večstranskih skupščinah.

VPLIV EVROPSKEGA PARLAMENTA NA SKUPNO ZUNANJO IN VARNOSTNO POLITIKO

Sodelovanje Evropskega parlamenta pri skupni zunanji in varnostni politiki prispeva k večji demokratični odgovornosti te politike. Evropski parlament odločno podpira institucionalno ureditev po Lizbonski pogodbi ter se zavzema za vplivnejšo vlogo podpredsednika/visokega predstavnika, Evropske službe za zunanje delovanje, delegacij EU in posebnih predstavnikov EU, pa tudi za skladnejšo in učinkovitejšo skupno zunanjo in varnostno politiko, kar vključuje tudi sankcije. Prizadeva si za skladnejše politične in finančne zunanjepolitične instrumente EU, da bi preprečili podvajanje in neučinkovitost.

Parlament sodeluje pri skupni zunanji in varnostni politiki, izvaja nadzor nad njo in zagotavlja strateški prispevek. Njegovo sodelovanje je osredotočeno na redne razprave o ključnih temah zunanje politike s podpredsednikom/visokim predstavnikom na plenarnem zasedanju ali v odboru AFET, zlasti glede letnega poročila o izvajanju skupne zunanje in varnostne politike.

Parlament je v [letni resoluciji o izvajanju skupne zunanje in varnostne politike](#) za leto 2023, ki je bila sprejeta 28. februarja 2024, naslednji izvršni oblasti EU predstavil smernice za določitev prednostnih nalog zunanje politike za naslednji mandat, pri čemer je izpostavil nestanovitno mednarodno okolje. Opozoril je na vse več zunanjepolitičnih izzivov, kot so nadaljevanje ruske agresije v Ukrajini; zaostritev konkurence med velikimi silami, ki bi lahko na novo začrtala svetovno ravnovesje moči; stalna prizadevanja za destabilizacijo uveljavljenega večstranskega reda, ki temelji na pravilih; ter vse večje prekrivanje zunanjih in notranjih kriz. Parlament je v odgovor na to poudaril, da mora EU izkoristiti skupno politično voljo, sodelovati z zavezniki in svetovnemu jugu ponuditi oprijemljive koristi, pri čemer je poudaril potrebo po proaktivnem in drznem pristopu. Za boljše vodenje SZVP so bili predlagani štirje cilji:

- obravnavanje posledic ruske vojaške agresije proti Ukrajini;
- postopna prilagoditev struktur, instrumentov, zmožnosti, skladov in postopkov odločanja EU;
- krepitev in zagovarjanje multilateralizma, ki temelji na pravilih, ter
- uveljavljanje interesov EU z razvojem trdnih strateških zavezništev in podobno mislečih partnerstev.

Poleg tega zadnja letna [resolucija Parlamenta za leto 2023 o izvajanju skupne varnostne in obrambne politike](#) (za več informacij [5.1.2.](#)) in [letna resolucija o človekovih pravicah in demokraciji v svetu](#) (za več informacij [5.4.1.](#)) navajata nadaljnja stališča na teh področjih.

V svojem zadnjem dokumentu o političnih smernicah v zvezi z institucionalnim okvirom EU za zunanje delovanje je Parlament v [priporočilu z dne 15. marca 2023 o delovanju Evropske službe za zunanje delovanje in močnejši EU v svetu](#) predlagal,

naj Svet, Komisija in podpredsednik/visoki predstavnik „sprejmejo učinkovite ukrepe za izboljšanje usklajevanja in povezovanja zunanje politike EU in zunanje razsežnosti notranjih politik EU“. Pozval je tudi k okrepitvi „strukture strateškega usklajevanja, ki jo sestavljajo vsi ustrezni komisarji, podpredsednik/visoki predstavnik ter službe Komisije in ESZD, da se zagotovijo skladnost, sinergija, preglednost in odgovornost zunanjega delovanja EU“. Parlament se je zavzel tudi za smiselno revizijo tako [sklepa Sveta iz leta 2010 o organizaciji in delovanju Evropske službe za zunanje delovanje](#) kot tudi [izjave visoke predstavnice in podpredsednice o politični odgovornosti iz leta 2010](#). Večkrat je priporočil polno uporabo glasovanja s kvalificirano večino za nekatera področja zunanje politike, kot je globalni režim sankcij EU na področju človekovih pravic, razen za vzpostavitev vojaških misij ali operacij z izvršilnim mandatom, in se zavzel za konstruktivno vzdržanost v skladu s členom 31(1) PEU.

Poleg tega je pozval k učinkovitemu zagotavljanju tuje pomoči pod blagovno znamko „[Ekipa Evropa](#)“, ki je bila vzpostavljena kot odziv na svetovne posledice pandemije covid-19 in jo sestavljajo institucije EU in države članice ter evropske zunanje agencije za financiranje in banke.

STRATEŠKI OKVIR ZUNANJE POLITIKE EU IN EVROPSKI PARLAMENT

Junija 2016 je tedanja visoka predstavnica Evropskemu svetu predstavila [globalno strategijo za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije](#). Strategija s posebnim poudarkom na varnosti, z željo po strateški avtonomiji in z načelnim, a pragmatičnim pristopom do evropskega konteksta je prinesla pomembno spremembo v primerjavi z evropsko varnostno strategijo iz leta 2003. Evropski parlament je tako skupaj z državami članicami, nacionalnimi parlamenti, strokovnjaki in širšo javnostjo sodeloval v postopku posvetovanja o globalni strategiji.

Varnostni in obrambni vidiki globalne strategije EU so bili bistveno dopolnjeni s [strateškim kompasom EU](#), ki ga je Evropski svet potrdil 24. in 25. marca 2022. Zaradi ruske invazije na Ukrajino, kar je strateški izziv za evropsko varnost in svetovno stabilnost, je Unija nedavno korenito spremenila svoj pristop in uvedla več novih pobud v zvezi s skupno in varnostno politiko ter obrambno industrijo (za več informacij [5.1.2.](#)).

Poleg tega je EU leta 2021 pripravila [strategijo Global Gateway](#), da bi zagotovila trajnostno možnost za globalne infrastrukturne naložbe in se spoprijela z geopolitičnim izzivom, ki ga predstavlja kitajski naložbeni in upravljavski model. Namen te pobude je zbrati do 300 milijard EUR javnih in zasebnih naložb v različne sektorje povezljivosti po svetu ter hkrati spodbujati vrednote EU in globalna pravila. Parlament je v svoji [nedavni resoluciji o izvajanju skupne zunanje in varnostne politike v letu 2023](#) strategijo Global Gateway izpostavil tudi kot „instrument za okrepitev prisotnosti in vidnosti EU v svetu“. Ta pobuda se delno opira na sredstva iz instrumenta EU, znanega kot Instrument za sosodstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI – Global Europe), vrednega približno 80 milijard EUR v obdobju 2021–2027. Parlament je v [resoluciji](#) z dne 12. decembra 2023 o izvajanju instrumenta NDICI – Globalna Evropa pozdravil združitev večine zunanjega delovanja EU v en sam instrument. Čeprav je zunanje delovanje zaradi tega postalo enostavnejše ter prožnejše in učinkovitejše, je Parlament izrazil obžalovanje, da ta proces ni potekal ob zadostni odgovornosti in preglednosti.

Za več informacij o tej temi obiščite spletišče [Odbora za zunanje zadeve \(AFET\)](#).

Michal Malovec
04/2024

5.1.2. SKUPNA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA

Skupna varnostna in obrambna politika (SVOP) je sestavni del skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) EU. Je glavni politični okvir, s katerim lahko države članice razvijajo evropsko strateško kulturo varnosti in obrambe, se skupaj odzivajo na konflikte in krize, ščitijo Unijo in njene državljane ter krepijo mednarodni mir in varnost. Zaradi napetih geopolitičnih razmer je SVOP ena najhitreje razvijajočih se politik v zadnjem desetletju. Ruska vojaška agresija proti Ukrajini pa od 24. februarja 2022 povzroča geopolitično preoblikovanje Evrope in je dodatna spodbuda za oblikovanje obrambne unije EU.

PRAVNA PODLAGA

SVOP je opisana v Lizbonski pogodbi, imenovani tudi Pogodba o Evropski uniji (PEU), ki je začela veljati leta 2009.

Delovanje SVOP je natančneje pojasnjeno v naslovu V (Splošne določbe o zunanjem delovanju Unije in posebne določbe o skupni zunanji in varnostni politiki), poglavju 2 (Posebne določbe o skupni zunanji in varnostni politiki) in oddelku 2 (Določbe o skupni varnostni in obrambni politiki) Lizbonske pogodbe. Oddelek 2 vsebuje pet členov, in sicer člene 42 do 46.

Vloga Evropskega parlamenta v SZVP in SVOP je opredeljena v naslovu V, poglavje 2, oddelek 1 (Skupne določbe), in členu 36, način financiranja obeh politik pa je določen v členu 41.

SVOP je podrobneje opisana v dopolnilih Lizbonske pogodbe, zlasti v protokolih št. 1 (o vlogi nacionalnih parlamentov v Evropski uniji), št. 10 (o stalnem strukturnem sodelovanju, vzpostavljenem s členom 42 PEU) in št. 11 (o členu 42 PEU) ter izjavah št. 13 in 14 (izjavi o skupni zunanji in varnostni politiki).

ORGANIZACIJA

Osrednjo institucionalno vlogo ima visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki je hkrati tudi podpredsednik Evropske komisije. Od decembra 2019 je podpredsednik/visoki predstavnik Joseph Borrell, ki predseduje Svetu za zunanje zadeve v sestavi obrambnih ministrov, ki je organ odločanja za SVOP. Pristojen je za predstavitev predlogov s področja SVOP državam članicam. Hkrati je tudi vodja Evropske službe za zunanje delovanje in direktor Evropske obrambne agencije (EDA).

Evropski svet in Svet Evropske unije odločitve v zvezi s SVOP sprejemata soglasno (člen 42 PEU). Le odločitve, ki se nanašajo na Evropsko obrambno agencijo (člen 45 PEU) in stalno strukturno sodelovanje (PESCO, člen 46 PEU), se sprejemajo s kvalificirano večino.

Z Lizbonsko pogodbo je bila uvedena evropska politika na področju zmogljivosti in oboroževanja (člen 42(3) PEU) ter določeno, da Evropska obrambna agencija

in Komisija po potrebi sodelujeta (člen 45(2) PEU), zlasti kar zadeva raziskovalno, industrijsko in vesoljsko politiko EU.

Poleg tega člen 21 PEU poudarja, da je multilateralizem v središču zunanjega delovanja EU, zato lahko partnerji EU sodelujejo v misijah in operacijah SVOP. EU je zavezana tesnejšemu usklajevanju in sodelovanju v različnih večstranskih okvirih, zlasti z Združenimi narodi in Organizacijo Severnoatlantske pogodbe (NATO), pa tudi z drugimi regionalnimi organi, kot je Afriška unija.

RAZVOJ

SVOP se je močno razvila z Lizbonsko pogodbo, tako politično kot institucionalno.

Podpredsednica/visoka predstavnik Federica Mogherini je junija 2016 Evropskemu svetu predstavila globalno strategijo EU za zunanjo in varnostno politiko, v kateri je opredeljena strategija za skupno varnostno in obrambno politiko. Opredeljenih je bilo pet prednostnih nalog, in sicer varnost Unije, državna in družbena odpornost vzhodno in južno od EU, razvoj celostnega pristopa h konfliktom, kooperativne regionalne ureditve in globalno upravljanje za 21. stoletje.

Podpredsednica/visoka predstavnik je novembra 2016 Svetu predložila tudi izvedbeni načrt za varnost in obrambo, v katerem so bili predstavljeni konkretni koraki za uresničitev vizije, določene v globalni strategiji EU. Načrt je vključeval 13 predlogov, med drugim usklajeni letni pregled na področju obrambe (CARD) in novo stalno strukturno sodelovanje (PESCO) za tiste države članice, ki so pripravljene na tesnejše sodelovanje pri varnosti in obrambi.

Sočasno je podpredsednica/visoka predstavnik državam članicam predstavila evropski obrambni akcijski načrt, ki je vseboval ključne predloge v zvezi z ustanovitvijo evropskega obrambnega sklada, ki so se osredotočali na raziskave na področju obrambe in razvoj zmogljivosti. Ti so se izvajali v zadnjih nekaj letih.

EU je junija 2021 začela razpravo o prihodnosti evropske varnosti in obrambe. Ta proces je privedel do oblikovanja strateškega kompasa za varnost in obrambo, političnega dokumenta, ki določa varnostno in obrambno strategijo EU za naslednjih 5 do 10 let. Strateški kompas določa okvir ukrepov za razvoj skupne vizije na področju varnosti in obrambe. Dokument je nastal v treh korakih: z analizo groženj, strukturiranim strateškim dialogom in nadaljnjim razvojem in revizijo pred sprejetjem. Glavni cilj strateškega kompasa je ponuditi politične smernice za vzpostavitev „strateške avtonomije“ na štirih pomembnih področjih. Ta so krizno upravljanje, odpornost, zmogljivosti in partnerstva. Proces je zasnovan tako, da upošteva vse večjo potrebo, da EU deluje kot akter zagotavljanja varnosti. Podpredsednik/visoki predstavnik Borrell je prvo različico dokumenta predstavil na skupni seji ministrov EU za zunanje zadeve in obrambo novembra 2021.

Zaradi ruske vojaške agresije proti Ukrajini (ki se je začela 24. februarja 2022) je bilo treba dokument bistveno spremeniti in upoštevati destabilizacijo evropske varnostne ureditve ter poznejše spremembe stališč, ambicij in orodij EU na področju obrambe. Evropski svet je 24. in 25. marca 2022 med francoskim predsedovanjem Svetu potrdil končno različico strateškega kompasa.

Zaradi vojne je Danska odpravila svoje izvzetje na področju obrambne politike EU, ki ga je dobila leta 1992. Danci so na referendumu, ki je potekal 1. junija 2022, podprli vključitev v SVOP (za je glasovalo 66,9 % tistih, ki so glasovali). Tako sedaj vseh 27 držav članic prispeva k tej politiki.

Misije in operacije kriznega upravljanja so najvidnejši in najoprijemljivejši izraz skupne varnostne in obrambne politike. Strateški kompas obravnava vrzeli globalne strategije EU v orodjih in institucijah za krizno upravljanje, na primer z vzpostavitvijo nove zmogljivosti EU za hitro napotitev. Parlament je v poročilu o izvajanju skupne varnostne in obrambne politike za leto 2021 izrazil podporo predlaganim „hitrim prvim silam“. Strateški kompas je namenjen tudi zagotavljanju skladnih ciljev za druge pobude in ustrezne procese (kot so stalno strukturno sodelovanje, evropski obrambni sklad in usklajeni letni pregled na področju obrambe).

Čeprav Parlament ni imel neposredne vloge pri vzpostavljanju strateškega kompasa, ga je treba redno obveščati o ravni izvajanja, da ima možnost izraziti svoje mnenje o tem procesu, zlasti med informativnimi sestanki v Pododboru za varnost in obrambo. Ta pododbor ima z lastnimi letnimi poročili o SVOP dejansko svetovalno vlogo pri tej politiki.

NABOR ORODIJ SKUPNE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE

Od leta 2016 je SVOP dosegla številne uspehe, vključno z začetkom stalnega strukturnega sodelovanja, pri katerem gre za stalno strukturo poveljevanja in nadzora za načrtovanje in izvajanje vojaških misij brez izvršilnih pooblastil, z Evropskim obrambnim skladom, paktom o civilnih vidikih SVOP, strateškim pregledom civilne razsežnosti SVOP in zunajproračunskim evropskim mirovnim instrumentom. Poleg tega sta Komisija ter visoki predstavnik/podpredsednik Komisije 5. marca 2024 predstavila strategijo za evropsko obrambno industrijo, katere glavni cilj je povečati konkurenčnost in pripravljenost tehnološke in industrijske baze evropske obrambe (EDTIB).

Prvo poročilo o usklajenem letnem pregledu na področju obrambe je bilo obrambnim ministrom EU predstavljeno novembra 2020, pri čemer je imela vodilno vlogo Evropska obrambna agencija. V poročilu je bilo opredeljenih 55 priložnosti za sodelovanje v celotnem spektru zmogljivosti.

Decembra 2020 je Svet s predstavniki Parlamenta dosegel začasni politični dogovor o uredbi o ustanovitvi Evropskega obrambnega sklada v okviru večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027. Proračun, dodeljen za sedem let, znaša 8 milijard EUR. Evropski obrambni sklad bo spodbujal sodelovanje evropske obrambne industrije. Njegov delovni program za leto 2024 vključuje 32 različnih tematik, kjer je mogoče predlagati projekte.

EU bo z zunajproračunskim evropskim mirovnim instrumentom financirala skupne stroške vojaških misij in operacij v okviru SVOP, s čimer bo breme bolje porazdeljeno med državami članicami. Ta instrument je mogoče uporabiti tudi za financiranje usposabljanja in vojaške opreme (tudi smrtonosne) za varnostni in obrambni sektor partnerskih držav EU. EU bo povečala učinkovitost zunanjega delovanja s povečanjem zmogljivosti za mirovne operacije ter zmogljivosti tretjih držav in

partnerskih organizacij na področju vojaških in obrambnih zadev. Evropska unija je med letoma 2022 in 2024 v okviru tega instrumenta mobilizirala 11,1 milijarde EUR za podporo ukrajinskim oboroženim silam.

Komisija je 19. julija 2022 predstavila predlog uredbe o vzpostavitvi instrumenta za okrepitev zmogljivosti evropske obrambne industrije s skupnimi javnimi naročili (EDIRPA), za kar je dobila mandat na vrhu v Versaillesu marca 2022. Gre za kratkoročni finančni instrument za skupna javna naročila za obrambo v vrednosti 500 milijonov EUR. Namen je odpraviti najnujnejše in najbolj kritične vrzeli v obrambnih zmogljivostih ter države članice spodbuditi k skupnim javnim naročilom na področju obrambe. Parlament je po medinstitucionalnih pogajanjih uredbo sprejel na plenarnem zasedanju 12. septembra 2023. Podobno je Komisija 3. maja 2023 predstavila predlog akta v podporo proizvodnji streliva, katerega namen je Ukrajini priskrbeti strelivo, razširiti skupna naročila ter povečati proizvodne zmogljivosti. Po kratkih medinstitucionalnih pogajanjih je Parlament akt sprejel 13. julija 2023.

Leta 2025 se zaključi več nujnih kratkoročnih ukrepov (akt v podporo proizvodnji streliva (ASAP) in EDIRPA), zato je Komisija 5. marca 2024 kot nadaljnji ukrep predlagala osnutek uredbe o programu za evropsko obrambno industrijo (EDIP), da bi tako zagotovila finančno podporo v višini 1,5 milijarde EUR iz proračuna EU v obdobju 2025–2027. Cilj tega programa je vzpostaviti bolj strukturiran in dolgoročen sistem na podlagi sodelovalnih naložb in proizvodnje v okviru EU, da bi poskrbeli za stalno razpoložljivost in dobavo obrambnih proizvodov.

Cilj je vsaj 40 % obrambne opreme priskrbeti v okviru sodelovanja z javnimi naročili ter 50 % iz Evropske unije do leta 2030, ta delež pa naj bi se do leta 2035 povečal na 60 %. Na ta način bi povečali konkurenčnost in pripravljenost tehnološke in industrijske baze evropske obrambe.

Zato Komisija v osnutku uredbe predlaga sklad za pospešitev preoblikovanja obrambnih dobavnih verig (FAST), s katerim bi podprli mala in srednja podjetja, modularen in postopen režim zanesljivosti dobave v EU, strukturo za evropske oborožitvene programe (SEAP), da bi izboljšali sodelovanje z oprostivjo plačila DDV, ter evropski mehanizem za prodajo vojaške opreme s poudarkom na razpoložljivosti opreme EU.

MISIJE IN OPERACIJE SVOP

Od leta 2003 in prvih posredovanj na Zahodnem Balkanu je Unija izvedla 40 operacij in misij na treh celinah. Tako po podatkih iz oktobra 2023 ta čas poteka 24 misij in operacij SVOP, v tujino pa je napoteni približno 4000 pripadnikov vojaškega in civilnega osebja EU. Odločitve EU o napotitvi misij ali operacij se običajno sprejmejo na zahtevo partnerske države in/ali na podlagi resolucije varnostnega sveta OZN. Najnovejša misija je operacija pomorskih sil pod vodstvom Evropske unije, imenovana ASPIDES, ki je bila uvedena za zaščito plovbe in pomorsko varnost v Rdečem morju, severozahodnem Indijskem oceanu in Perzijskem zalivu. Operacija ASPIDES ima obrambni mandat, in sicer spremljanje plovil ter boljše spremljanje stanja v pomorstvu, da bi preprečili napade z morja ali iz zraka.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament podpira povezovanje in sodelovanje EU na področju obrambe, nadzoruje skupno varnostno in obrambno politiko ter se v zvezi z njo lahko obrne na podpredsednika/visokega predstavnika in na Svet (člen 36 PEU). Poleg tega izvaja nadzor nad proračunom za financiranje te politike (člen 41 PEU). Parlament dvakrat letno razpravlja o izvajanju skupne zunanje in varnostne politike ter skupne varnostne in obrambne politike ter sprejme dve poročili. Odbor za zunanje zadeve pripravi poročilo o skupni zunanji in varnostni politiki, Pododbor za varnost in obrambo pa poročilo o napredku pri skupni varnostni in obrambni politiki.

[Letno poročilo o izvajanju skupne varnostne in obrambne politike za leto 2023](#) je bilo sprejeto na plenarnem zasedanju 28. februarja 2024. Osredotoča se na povečanje podpore EU za Ukrajino, krepitev partnerstva s podobno mislečimi partnerji in zavezniki, da bi uspešno izvajali skupno zunanjo in varnostno politiko, povečanje varnostnih in obrambnih zmogljivosti EU, zlasti prek evropskega mirovnega instrumenta, vlogo dopolnjevanja varnostne in obrambne politike EU z drugimi civilnimi orodji in boljše dopolnjevanje z Natom ob sočasnem zagotavljanju evropske strateške avtonomije, hkrati pa določa cilj, da bi EU s pomočjo obrambnega povezovanja postala strateška ponudnica mednarodne varnosti.

V poročilu Parlament predvsem poziva k skupnemu javnemu naročanju obrambnih proizvodov, povečanju proizvodne zmogljivosti evropske obrambne industrije, obnovitvi izčrpanih zalog in zmanjšanju razdrobljenosti v sektorju javnega naročanja za obrambo. Poudarjeno je sodelovanje med EU in Natom pri usklajevanju dobave orožja Ukrajini, hkrati pa se opozarja, da bi moral cilj 2 % porabe za države EU in Nata predstavljati spodnjo mejo izdatkov za obrambo in ne zgornje.

Od leta 2012 Evropski parlament in nacionalni parlamenti držav članic na podlagi protokola št. 1 k Lizbonski pogodbi tudi dvakrat letno organizirajo medparlamentarne konference, na katerih razpravljajo o zadevah v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko.

Na splošno Pogodba Parlamentu omogoča, da v celoti sodeluje pri razvoju skupne varnostne in obrambne politike, kar pomeni, da je Parlament partner pri oblikovanju zunanjih odnosov Unije in obravnavanju varnostnih izzivov. Da bi Parlament uresničil svojo vlogo, redno pripravlja posvetovanja, predstavitve in delavnice, na katerih se med drugim obravnavajo teme, kot so civilne in vojaške naporitve v okviru skupne varnostne in obrambne politike, mednarodne krize z varnostnimi in obrambnimi posledicami, večstranski okviri za varnost, vprašanja nadzora in neširjenja orožja, boj proti terorizmu in organiziranemu kriminalu, dobra praksa za večjo učinkovitost varnosti in obrambe ter novosti, povezane s pravnim in institucionalnim razvojem EU na teh področjih.

Parlament od izjave podpredsednice/visoke predstavnice o politični odgovornosti iz leta 2010 sodeluje pri skupnih posvetovalnih sejah za izmenjavo informacij, ki redno potekajo s Svetom, Evropsko službo za zunanje delovanje in Komisijo.

Prav tako zastavlja vprašanja in podaja ustne predloge Evropski službi za zunanje delovanje o SVOP, zlasti na sejah Pododbora za varnost in obrambo.

Oliver Krentz
04/2024

5.2. ZUNANJETRGOVINSKI ODNOSI

5.2.1. EVROPSKA UNIJA IN NJENI TRGOVINSKI PARTNERJI

Evropska unija je z leti postopoma opustila proizvodnjo delovno intenzivnih izdelkov majhne vrednosti in se usmerila v proizvodnjo blaga blagovnih znamk višje vrednosti. Gospodarstvo Unije je odprto, zato je trgovina zanjo bistvenega pomena. Je tudi ena od ustanoviteljic in ključnih akterk Svetovne trgovinske organizacije (STO). Da bi premagala trgovinske ovire in zagotovila enake konkurenčne pogoje za svoja podjetja, se Unija tudi pogaja o sprejetju več sporazumov o prosti trgovini.

PRAVNA PODLAGA

Člen 207 [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#) določa, da je skupna trgovinska politika v izključni pristojnosti Evropske unije.

VODILNI POLOŽAJ EVROPSKE UNIJE

Evropska unija, Kitajska in Združene države Amerike so [največja gospodarstva](#) na svetu s približno po 17,5 %, 17 % in 25,7 % svetovnega bruto domačega proizvoda (BDP) v letu 2023. Zaradi BDP, ki znaša približno 17 bilijonov EUR, in odprtosti svojega trga ima Unija osrednjo vlogo pri oblikovanju svetovnega trgovinskega sistema, med drugim s podpiranjem Svetovne trgovinske organizacije. Gospodarska odprtost je Uniji prinesla znatne prednosti, saj je več kot 30 milijonov delovnih mest v EU odvisnih od zunanje trgovine, svetovna gospodarska rast pa naj bi bila v prihodnje ustvarjena predvsem zunaj Evrope. Struktura in vzorci mednarodne trgovine so se bistveno preoblikovali zaradi novih gospodarskih akterjev in tehnoloških inovacij, zlasti digitalizacije. Današnje svetovno gospodarstvo je zelo prepleteno, tradicionalno trgovino s končnimi izdelki pa so večinoma nadomestile svetovne dobavne verige.

Čeprav je svetovna finančna kriza leta 2009 negativno vplivala na gospodarsko uspešnost Unije, je EU lahko ohranila razmeroma močan položaj v blagovni menjavi, hkrati pa okrepila svojo vodilno vlogo v trgovini s storitvami. Pandemija covid-19 je upočasnila gospodarsko rast in sprožila razpravo o vrnitvi industrije v Evropo. Vrnitev proizvodnje se bo verjetno izvedla selektivno v kritičnih sektorjih, medtem pa so svetovne dobavne verige vse bolj razdrobljene, saj so ponudniki blaga in storitev vse bolj ločeni.

VLOGA EVROPSKE KOMISIJE IN EVROPSKEGA PARLAMENTA

Mednarodna trgovina je bila eno prvih področij, kjer so se države članice EU odločile odpovedati svoji suverenosti. Posledično so Komisiji naložile, da v njihovem imenu odloča o trgovinskih zadevah, kar vključuje pogajanja o mednarodnih trgovinskih sporazumih. Z drugimi besedami: Unija se kot enoten subjekt pogaja v imenu vseh držav članic, tako o dvo- kot o večstranskih trgovinskih sporazumih. Iz bilance sistema za reševanje sporov v STO je razvidno, da zna Unija v mednarodnih trgovinskih sporih zelo dobro braniti svoje interese. Evropska unija mednarodna trgovinska sredstva uporablja tudi za spodbujanje lastnih vrednot in politik ter skuša svoje regulativne prakse razširiti na preostali del sveta. Že tradicionalno je naklonjena odprtemu in pravičnemu sistemu mednarodnega trgovanja.

Z Lizbonsko pogodbo se je leta 2009 okrepila vloga Parlamenta, ki je postal sozakonodajalec za zadeve na področju trgovine in naložb ter tako enakovreden Svetu. Poleg tega je s to pogodbo dobil dejavnejšo vlogo pri pogajanjih o mednarodnih trgovinskih sporazumih in njihovi ratifikaciji, saj je njegova odobritev zdaj obvezna. Nekateri deli trgovinske politike pa še vedno ostajajo v pristojnosti držav članic. Sodišče Evropske unije je 16. maja 2017 objavilo mnenje, v katerem je pojasnilo delitev pristojnosti med državami članicami in Unijo.

TRGOVINSKA POLITIKA IN USMERJENOST

Ko so večstranska pogajanja v okviru Svetovne trgovinske organizacije o razvojni agendi iz Dohe zastala, je morala Unija najti alternativne načine za zagotavljanje boljšega dostopa do trgov tretjih držav. V ta namen je bila sprejeta nova generacija celovitih sporazumov o prosti trgovini, ki vključujejo veliko več kot samo znižanja carinskih dajatev in trgovino z blagom. Prvi tak sporazum o prosti trgovini nove generacije je bil sklenjen z Južno Korejo. Po ratifikaciji Evropskega parlamenta je uradno začel veljati decembra 2015. O novi politiki pričajo večstranski trgovinski sporazum med EU in Perujem, Kolumbijo in kasneje Ekvadorjem (od leta 2016), ki velja od leta 2013, pridružitveni sporazum z državami Srednje Amerike (s Hondurasom, Nikaragvo, Panamo, Kostariko, Salvadorjem in Gvatemalo), katerih trgovinski steber se začasno uporablja od leta 2013, Celoviti gospodarski in trgovinski sporazum med EU in Kanado (CETA), ki se začasno uporablja od septembra 2017, sporazum o prosti trgovini med EU in Singapurjem, ki je začel veljati konec leta 2019, ter sporazum o prosti trgovini med EU in Vietnamom, ki je začel veljati sredi leta 2020. 1. februarja 2019 je začel veljati sporazum o gospodarskem partnerstvu z Japonsko. Poleg tega sta Unija in Čile 13. decembra 2023 podpisala posodobljen napredni okvirni sporazum med

EU in Čilom, ki ga je 29. februarja 2024 odobrila Parlament. 22. novembra 2023 pa je Parlament odobrila sporazum o prosti trgovini med EU in Novo Zelandijo.

Odkar so bila leta 2016 prekinjena pogajanja z ZDA o čezatlantskem partnerstvu za trgovino in naložbe (TTIP), se je Unija osredotočila na sporazume z ZDA na posebnih področjih, kot so carine za industrijsko blago ali ugotavljanje skladnosti. Leta 2019 so se zaključila pogajanja o trgovinskem sporazumu z ustanovnimi članicami Mercosurja in pričakuje se ratifikacija njegovega osnutka. Poleg tega se je Unija začela pogajati o sporazumih o prosti trgovini z Indonezijo, Tunizijo, Filipini in Avstralijo. Leta 2021 so se znova začela pogajanja z Indijo, leta 2023 pa s Tajsko, pogajanja z Malezijo pa se bodo nadaljevala takoj, ko bodo okoliščine za to ugodne.

Zaradi pandemije covid-19 se je v letih 2020 in 2021 precej zmanjšal obseg mednarodne trgovine z blagom, tudi trgovine Unije z glavnimi trgovinskimi partnerji. Neupravičena in neizzvana vojna Rusije proti Ukrajini je vplivala na energetske in živilski trg.

Komisija je februarja 2021 predstavila pregled trgovinske politike z naslovom [Odprta, trajnostna in odločna trgovinska politika](#), s katerim želi določiti potek trgovinske politike do leta 2030. Pregled je nasledil strategijo „Trgovina za vse“ iz leta 2015 in upošteva nastale geopolitične spremembe ter je v trgovinsko besedišče poleg že znanih pojmov „pravičnost“ in „trajnostnost“ med drugim uvedel pojma „odločnost“ in „odpornost“. Njegov cilj je prilagoditi trgovinsko politiko aktualnim izzivom ter spodbuditi zeleni in digitalni prehod prek „odprte strateške avtonomije“.

GLAVNI TRGOVINSKI PARTNERJI EU

Evropa je največja izvoznica industrijskih izdelkov in storitev na svetu. V letu 2023 je bilo največ blaga EU izvoženega v Združene države Amerike, in sicer kar 19,7 % vsega izvoza. Sledilo jim je Združeno kraljestvo s 13 %, s čimer je prehitelo Kitajsko, kamor Unija izvozi 8,8 % vsega svojega blaga. [Drugi pomembni trgovinski partnerji](#) na področju blagovne menjave sta bili v letu 2022 v padajočem vrstnem redu še Švica (7 %) in Turčija (4 %).

Kar zadeva trgovino s storitvami, so bile v letu 2022 [ZDA glavna trgovinska partnerica EU](#), sledila pa sta jim Združeno kraljestvo in Švica.

NALOŽBE

Evropska unija je največja svetovna vlagateljica in pomembna prejemnica neposrednih tujih investicij drugih držav. Z začetkom veljavnosti Lizbonske pogodbe leta 2009 so bile dodatno razširjene izključne pristojnosti Unije v mednarodnih trgovinskih zadevah, ki zdaj zajemajo tudi neposredne tuje investicije. Da bi razjasnila točno področje uporabe svojih pristojnosti glede naložb, je Komisija Sodišče Evropske unije zaprosila za mnenje o sporazumu o prosti trgovini med EU in Singapurjem. Sodišče je v svojem [mnenju 2/15](#) o sporazumu o prosti trgovini med EU in Singapurjem iz leta 2017 potrdilo,

da večina vidikov neposrednih tujih investicij sodi v pristojnost Unije, razen nekaterih izjem, ki zadevajo zlasti reševanje sporov^[1].

Svetovni delež neposrednih tujih investicij
v letu 2022 (v milijardah USD in v % celote).

	Stanje vhodnih neposrednih tujih investicij	Stanje izhodnih neposrednih tujih investicij
Svetovni delež v milijardah USD	44.252,759 (100 %)	39.852,940 (100 %)
EU	11.170,459 (25,24 %)	12.726,307 (31,9 %)
Združene države Amerike	10.461,684 (23,64 %)	8.048,114 (20,19 %)
Kitajska	3.822,449 (8,64 %)	2.931,653(7,4 %)
Kanada	1.439,848 (3,25 %)	2.033,032(5,1 %)
Japonska	225,367 (0,5 %)	1.948.555 (4,9 %)
Združeno kraljestvo	2.698,563 (6,1 %)	2.203,114 (5,5 %)

Vir: podatki generalnega direktorata Evropskega parlamenta za zunanjo politiko Unije, ki temeljijo na podatkih Evropske komisije/Eurostata.

Evropska unija je decembra 2020 načeloma zaključila pogajanja o celovitem sporazumu o naložbah s Kitajsko, ki je v postopku ratifikacije. V letih 2019 in 2020 sta bila ratificirana sporazuma o zaščiti investicij s Singapurjem in Vietnamom. Unija je začela tudi pogajanja o naložbah z Mjanmarom ter bo proučila, ali bi lahko podobna pogajanja začela tudi s Tajvanom in Hongkongom. Ko bo Iran pristopil k Svetovni trgovinski organizaciji, bo proučila tudi možnost pogajanj s to državo. Decembra 2020 je Unija sklenila sporazum o trgovini in sodelovanju z Združenim kraljestvom, ki ga je Evropski parlament odobril maja 2021. Ta sporazum določa ničelne tarife za trgovino z blagom in zajema tudi naložbe ter več drugih področij politike.

Za več informacij [obiščite domačo stran Evropskega parlamenta o trgovini in globalizaciji](#).

Wolfgang Iglér
04/2024

[1]UNCTAD, [World Investment Report 2023](#) (Poročilo o naložbah po svetu za leto 2013). Stanje izhodnih in vhodnih neposrednih tujih investicij v milijonih USD, ki je bilo v tej preglednici spremenjeno v milijarde USD, deleži pa so bili izračunani kot (vrednost države/svetovna vrednost) × 100

5.2.2. EVROPSKA UNIJA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Svetovna trgovinska organizacija (STO) si prizadeva, da bi zagotovila mednarodni trgovinski sistem, ki bi temeljil na pravilih. Kljub zastoju v trgovinskih pogajanjih se iščejo načini za posodobitev pravil STO in soočanje z novimi globalnimi izzivi. Parlament od začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe skupaj s Svetom nastopa v vlogi sozakonodajalca in ima pomembno vlogo pri nadziranju mednarodne trgovinske politike ter mora odobriti vsako spremembo sporazumov STO oziroma vsak nov sporazum.

V prvih desetletjih 20. stoletja so postali odnosi med državami zaradi trgovinskih vprašanj vse kompleksnejši, zato je bilo treba vzpostaviti platformo, ki bi olajšala in urejala trgovinske odnose. S Splošnim sporazumom o carinah in trgovini (GATT) iz leta 1947 so se odprle možnosti za razprave za okroglo mizo, oblikoval se je večstranski pristop k trgovini, poleg tega pa je bil uveden sistem mednarodno priznanih pravil o trgovini. Temeljna zamisel je bila ustvariti enake konkurenčne pogoje za vse članice in v ta namen bistveno znižati carine in druge ovire za trgovino ter odpraviti diskriminatorno obravnavo v mednarodni trgovini^[1].

Z razvojem mednarodne trgovine, ki ni več vključevala le menjave blaga, temveč tudi storitev in zamisli, se je sporazum GATT preoblikoval v institucijo z imenom Svetovna trgovinska organizacija. Ta je bila ustanovljena leta 1995 po zaključenem urugvajskem krogu pogajanj, združila pa je prejšnje trgovinske sporazume – sporazum GATT, sporazum o kmetijstvu, sporazum o tekstilu in oblačilih – ter druge splošne sporazume, med katerimi sta bila najpomembnejša Splošni sporazum o trgovini s storitvami (GATS) in Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (TRIPS). Februarja 2017 je začel veljati prvi mnogostranski sporazum od ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije, in sicer sporazum o olajševanju trgovine. Po dveh odlogih zaradi omejitev, ki so bile posledica pandemije covid-19, je bil leta 2022 na 12. ministrski konferenci v Ženevi dosežen dogovor o subvencijah za ribištvo in spremembi sporazuma TRIPS za cepiva proti covidu-19. Da bi sledili aktualnemu razvoju dogodkov v hitro spreminjajočem se trgovinskem okolju, je bil na 13. ministrski konferenci (MC13) v Abu Dabiju v Združenih arabskih emiratih leta 2024 določen v prihodnost usmerjen program reform, ki zajema tudi ponovno zavezo za vzpostavitev v celoti in dobro delujočega sistema za reševanje sporov do leta 2024 ter za izboljšanje uporabe določb o posebni in ločeni obravnavi za države v razvoju in najmanj razvite države, ki trenutno predstavljajo dve tretjini članic Svetovne trgovinske organizacije.

MEHANIZEM ZA REŠEVANJE TRGOVINSKIH SPOROV

Eden največjih dosežkov Svetovne trgovinske organizacije je utrditev organa za reševanje sporov, ki ima pristojnost odločanja v trgovinskih sporih in lahko svoje odločitve tudi izvršuje. Mehanizem za reševanje trgovinskih sporov deluje na podlagi

[1]Sporazum GATT (1947), uvodni odstavek.

sistema predhodno opredeljenih pravil, članicam organizacije pa omogoča, da ne glede na politično težo ali gospodarski vpliv vložijo pritožbe zaradi domnevnih kršitev pravil STO in zahtevajo odškodnino. S tem mehanizmom se je zmanjšala uporaba enostranskih obrambnih ukrepov, h katerim so se države običajno zatekale prej in na katere so se mnoge prizadete države odzivale s povračilnimi ukrepi, kar je pogosto privedlo do pravih trgovinskih vojn.

Doslej je sistem Svetovne trgovinske organizacije za reševanje sporov zagotavljal, da močnejše članice ne prevladajo nad šibkejšimi, določal pa je tudi jasna pravila o povračilnih ukrepih. Vendar pritožbeni organ v bistvu ne deluje več, ker se je njegovim članom iztekel mandat, prosti položaji pa niso bili zapolnjeni. Da bi to stanje odpravila, so EU in njene članice skupaj s 25 drugimi članicami STO sprožile pobudo za alternativni mehanizem, imenovan večstranska začasna ureditev o arbitraži v primeru pritožb (MPIA). Sestavljalo bi ga 10 arbitrov, ki bi obravnavali pritožbe na poročila ugotovitvenih svetov STO v okviru te ureditve.

Evropska unija je že vse od ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije ena največjih uporabnic njenega sistema za reševanje sporov. Med letoma 1995 in 2022 je sodelovala v 203 primerih reševanja sporov, 110-krat kot pritožnica, 94-krat pa se je morala zagovarjati^[2]. V drugih 217 primerih je zaprosila za status „tretje stranke“, ki članicam Svetovne trgovinske organizacije omogoča spremljanje sporov, v katerih so udeležene druge stranke. Evropska unija, ki jo zastopa Evropska komisija, si je že velikokrat prizadevala za boljše in jasnejše sporazume Svetovne trgovinske organizacije, ko je od njenih delovnih teles in pritožbenega organa zahtevala odločitve.

Evropski parlament pozorno spremlja potek sporov, v katere je udeležena EU. Odbor za mednarodno trgovino predstavlja svoja stališča o trgovinskih sporih v obliki poročil, javnih predstavitev in ustnih vprašanj Komisiji in Svetu.

KROG POGAJANJ IZ DOHE IN NADALJNJE SPREMEMBE

Članice Svetovne trgovinske organizacije od leta 2001 sodelujejo v splošnem krogu mnogostranskih trgovinskih pogajanj, znanem pod imenom krog pogajanj iz Dohe ali razvojna agenda iz Dohe, katerega glavni cilj je postaviti razvoj v središče svetovnega trgovinskega sistema. Cilj pogajanj iz Dohe je zagotoviti državam v razvoju vse večjo vlogo in okrepiti njihovo sposobnost, da bi lahko izkoristile mednarodno trgovino, ter jim pomagati, da bi se uspešneje borile proti revščini.

Razvojna agenda iz Dohe, ki še vedno poteka, je že na začetku temeljila na načelu „paketnega pristopa“^[3].

Čeprav je Unija podprla začetek širokega in ambicioznega kroga pogajanj, so pogajanja zastala zaradi glavnih vprašanj, povezanih predvsem z dostopom do trga. Največje razlike so med stališči močnejših držav v vzponu in stališči industrijskih držav ali blokov v zvezi s tem, kako bi bilo treba preoblikovati mednarodni trgovinski sistem.

Na 11. ministrski konferenci decembra 2017 so podobno misleče skupine članic STO izdale skupne izjave o napredku pri razpravah o e-trgovanju, razvoju večstranskega okvira za spodbujanje naložb, ustanovitvi delovne skupine za mikro-, mala in srednja

[2] Podatki z dne 1. aprila 2024, [spletišče Svetovne trgovinske organizacije](https://www.wto.org/).

[3] Načelo „paketnega pristopa“ pomeni, da „nič ni dogovorjeno, dokler ni vse dogovorjeno“.

podjetja (MSP) ter o nadaljevanju tekočih pogajanj o notranji ureditvi trgovine s storitvami. Ta večstranska pogajanja o [pobudi za skupno izjavo](#) so odprta za vse članice STO.

Na 12. ministrski konferenci junija 2022 je bil po več kot 20 letih pogajanj dosežen zgodovinski dogovor o odpravi subvencij za netrajnostno ribištvo. To je prvi mnogostranski sporazum, ki je osredotočen na trajnostnost, in prvi novi sporazum STO po letu 2013. Sporazum je ključni korak za zagotovitev, da bo trajnostnost glavni cilj subvencij za ribištvo, ter za preprečevanje škode za oceane in ribje staleže, saj so ti nepogrešljivi za preživetje obalnih skupnosti po svetu.

Na 13. ministrskem srečanju (MC13), ki je potekalo od 26. februarja do 1. marca 2024 v Abu Dabiju, so v času naraščajočih geopolitičnih napetosti članice poskušale oživiti Svetovno trgovinsko organizacijo s pogajanjem o celovitem sporazumu o svetovnih subvencijah za ribištvo, kmetijski reformi in pomembnem napredku pri reševanju sporov. Nekatere članice pa so blokirale napredek na področju kmetijstva in pri sprejemanju besedila za izpolnitev mandata iz cilja trajnostnega razvoja OZN 14.6 o prepovedi subvencij za škodljivo ribištvo po vsem svetu, kar dopolnjuje dogovor, dosežen leta 2022. Po drugi strani pa je pozitivno, da so se članice 13. ministrske konference zavezale, da bodo do konca leta 2024 sprejele konkretne nadaljnje ukrepe za reformo Svetovne trgovinske organizacije, vključno s ponovno vzpostavitvijo v celoti delujočega sistema za reševanje sporov.

Februarja 2024 je pobuda za skupno izjavo o domačih predpisih za storitve postala zavezujoča za 45 članic. Takrat so se uspešno zaključila tudi pogajanja o pobudi za skupno izjavo o spodbujanju naložb za razvoj, trenutno pa jih podpira 120 predlagateljic, ki so večinoma države v razvoju in najmanj razvite države. Cilj te pobude je razviti Sporazum o spodbujanju naložb za izboljšanje naložbenega in poslovnega okolja po vsem svetu ter vlagateljem v vseh gospodarskih sektorjih olajšati vlaganje, vsakodnevno poslovanje in širitev poslovanja. Sporazum bo v naslednjem koraku vključen v pravilnik STO, za kar bo potrebna soglasna odločitev, a nekatere članice temu še vedno nasprotujejo. Na 13. ministrski konferenci je bil dosežen tudi dogovor o podaljšanju moratorija za carine za e-trgovino do naslednje ministrske konference STO.

Na pobudo Unije je večina članic ponovno izrazila solidarnost z Ukrajino.

Parlamentarna konferenca o Svetovni trgovinski organizaciji, ki jo skupaj organizirata Evropski parlament in Medparlamentarna unija, omogoča redno konstruktivno sodelovanje (več informacij o konferenci v nadaljevanju). Parlament je večkrat pozval k ponovnemu začetku pogajanj in pri tem poudaril pomen kroga pogajanj iz Dohe za svetovno trgovino in gospodarski razvoj.

Parlament tudi tesno sodeluje v pogajanjih o bolj omejenih sporazumih, kot so sedanja pogajanja o e-trgovini. Ministrskih konferenc STO se udeležuje kot del delegacije EU.

EVROPSKA UNIJA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Unija ima vse od druge svetovne vojne osrednjo vlogo pri razvoju mednarodnega trgovinskega sistema, trenutno pa preučuje zamisli za posodobitev Svetovne trgovinske organizacije^[4].

Tudi Evropska unija je bila – kot sporazum GATT (in pozneje Svetovna trgovinska organizacija) – sprva zasnovana zato, da bi odpravili carinske ovire in spodbudili trgovino med njenimi državami članicami. Enotni trg EU je deloma nastal po zgledu načel in prakse sporazuma GATT. Unija je bila vedno ena glavnih zagovornic učinkovite mednarodne trgovine, ki temelji na načelu pravne države. Tak sistem omogoča, da imajo podjetja pravičen dostop do tujih trgov, s čimer se podpira gospodarska rast doma in v tretjih državah, zlasti v manj razvitih.

Skupna trgovinska politika EU je področje, na katerem ima Unija popolno in izključno pristojnost. Evropska unija v Svetovni trgovinski organizaciji namreč nastopa kot samostojen subjekt in jo zastopa Komisija, ne pa države članice. Komisija se pogaja o trgovinskih sporazumih in zastopa interese EU pred organom Svetovne trgovinske organizacije za reševanje sporov v imenu vseh 27 držav članic. Pri tem se s Svetom in Parlamentom redno posvetuje ter jima poroča o vsebini in strategiji za večstranske razprave. Svet in Parlament sta po določitvi Lizbonske pogodbe sozakonodajalca in tako enakovredno odločata o mednarodnih trgovinskih zadevah.

Evropska unija si v okviru Svetovne trgovinske organizacije prizadeva za mnogostranski okvir za trgovinska pogajanja, s katerim bi dopolnili dvostranska pogajanja. Vseeno je bila Unija zaradi zastoja v krogu pogajanj iz Dohe in dejstva, da so drugi trgovinski partnerji ponovno začeli uporabljati dvostranske sporazume, prisiljena ponovno razmisliti o delni spremembi svoje dolgoletne strategije ter obnoviti regionalna in dvostranska pogajanja.

Trenutni zastoji pogajanj v Svetovni trgovinski organizaciji so tudi pokazatelj, da se je mednarodni trgovinski sistem v zadnjih 30 letih korenito spremenil. Sistem se je razvil, v njem pa imajo osrednjo vlogo novi akterji, v glavnem države v tranziciji in države v razvoju. Nekaterim državam v razvoju je liberalizacija mednarodnega trgovinskega sistema koristila, saj doživljajo fazo trajne gospodarske rasti brez primere. Evropska unija se te nove dinamike dobro zaveda. Opozarja, da je treba preseči zgolj dogovarjanje prek pogajanj, ki so zaznamovala zadnja leta, in se usmeriti v inovativne pristope ter večjo pozornost nameniti regulativnim vprašanjem namesto carinskim tarifam. Na 13. ministrski konferenci [februarja 2023 je predlagala tri ključna področja za osredotočeno razpravo](#), in sicer trgovinsko politiko in državno intervencijo v podporo industrijam, trgovino in svetovne okoljske izzive ter trgovino in vključenost.

PARLAMENTARNA KONFERENCA O SVETOVNI TRGOVINSKI ORGANIZACIJI

Parlamentarno konferenco o Svetovni trgovinski organizaciji skupaj organizirata Evropski parlament in Medparlamentarna unija, namenjena pa je mednarodni

[4]Sporočilo za javnost [Evropske komisije o celovitem pristopu k posodobitvi Svetovne trgovinske organizacije](#).

krepitevi demokracije z vključitvijo parlamentarne razsežnosti v večstransko trgovinsko sodelovanje.

Prvo uradno parlamentarno srečanje v Svetovni trgovinski organizaciji je bilo decembra 1999 na ministrski konferenci STO v Seattlu. Parlament in Medparlamentarna unija sta se leta 2001 dogovorila, da bosta združila svoja prizadevanja in sponzorirala parlamentarno srečanje med konferenco Svetovne trgovinske organizacije v Dohi. Na tem srečanju so bili oblikovani temelji za sedanjo parlamentarno konferenco o Svetovni trgovinski organizaciji.

Gre za forum, na katerem lahko poslanci parlamentov z vsega sveta izmenjajo mnenja, informacije in izkušnje o mednarodnih trgovinskih vprašanjih. Udeleženci spremljajo dejavnosti Svetovne trgovinske organizacije, spodbujajo njeno učinkovitost in pravičnost, se zavzemajo za preglednost njenih postopkov, si prizadevajo izboljšati dialog med vladami, parlamenti in civilno družbo, vplivajo na smer razprav v tej organizaciji in krepijo zmogljivosti nacionalnih parlamentov v mednarodnih trgovinskih zadevah.

Parlamentarna konferenca o Svetovni trgovinski organizaciji se srečuje med ministrskimi konferencami STO, včasih pa tudi v obdobjih med njimi. Parlamentarna konferenca se je nazadnje sestala 24. in 25. februarja 2024 pred 13. ministrsko konferenco.

Wolfgang Iglar
04/2024

5.2.3. TRGOVINSKI REŽIMI, KI SE UPORABLJAJO ZA DRŽAVE V RAZVOJU

V razvojni politiki EU je poudarjen pomen trgovine, ki je osredotočena na države, najbolj potrebne pomoči. Splošna shema preferencialov za določeno blago iz držav v razvoju zagotavlja prednostni dostop do trga EU. Sporazumi o gospodarskem partnerstvu zagotavljajo preferenčno trgovinsko obravnavo za afriške, karibske in pacifiške države, medtem ko se shema „vse razen orožja“ uporablja za najmanj razvite države. Te sheme so v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije.

PRAVNA PODLAGA

Pravna podlaga za skupno trgovinsko politiko je člen 207 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU). Člen 207 PDEU določa, da se za izvajanje skupne trgovinske politike uporablja redni zakonodajni postopek, ki zahteva potrditev Parlamenta.

Skladno s členom 218 PDEU je odobritev Parlamenta potrebna za sklenitev mednarodnih trgovinskih sporazumov, kot so sporazumi o gospodarskem partnerstvu.

TRGOVINA IN RAZVOJ EU

Sporočilo Komisije iz leta 2012 z naslovom Trgovina, rast in razvoj: prilagoditev trgovinskih in naložbenih politik državam, ki najbolj potrebujejo pomoč^[1] je pomembna sprememba paradigme trgovine in razvoja. Čeprav je trgovino znova postavila v središče razvojnih strategij, pa je poudarila, da je treba bolj upoštevati razlike med državami v razvoju, da bi se osredotočili na tiste, ki najbolj potrebujejo pomoč. Komisija si je prizadevala povečati sinergije med trgovinskimi in razvojnimi politikami, kot sta načelo EU o usklajenosti politik za razvoj in sporočilo o agendi za spremembe iz leta 2011^[2], ter ponovno opozorila na pomen spoštovanja temeljnih vrednot EU, kot so človekove pravice.

EU na večstranski ravni podpira razvojno agendo Svetovne trgovinske organizacije (STO), ki je bila sprejeta v Dohi leta 2001. Oktobra 2015 je ratificirala sporazum o olajševanju trgovine, ki je bil sklenjen na deveti ministrski konferenci STO na Baliu in je še posebej pomemben za države v razvoju in kopenske države. Na 10. ministrski konferenci STO v Nairobiju je EU skupaj z nekaterimi članicami STO zelo odločno spodbujala obravnavo drugih vprašanj, ki so v interesu držav v razvoju. Na 13. ministrski konferenci STO v Abu Dabiju (2024) je bila sprejeta odločitev, da se spodbuja proces preseganja statusa „najmanj razvite države“ in omogoči obdobje nemotenega prehoda. Poleg tega je bila sprejeta izjava o posebni in ločeni obravnavi najmanj razvitih držav, kar zadeva izvajanje sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov^[3].

[1] [COM\(2012\)0022](#).

[2] „Povečanje učinka razvojne politike EU: agenda za spremembe“ ([COM\(2011\)0637](#)).

[3] Izjava o natančnem, učinkovitem in operativnem izvajanju določb o posebni in ločeni obravnavi iz Sporazuma o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov ter Sporazuma o tehničnih ovirah v trgovini – ministrska izjava, sprejeta 2. marca 2024 (WT/L/1191; WT/MIN(24)/36).

EU je leta 2007 sprejela namensko [strategijo za pomoč trgovini](#), ki je bila posodobljena, da bi bila v skladu z [Agendo OZN za trajnostni razvoj do leta 2030](#), [Evropskim soglasjem o razvoju](#) in [globalno strategijo EU](#). Najnovejše poročilo o napredku na področju pomoči EU za trgovino za leto 2022 potrjuje, da so EU in njene države članice vodilne svetovne donatorke pomoči za trgovino, saj so leta 2020 za to namenile 23 milijard EUR v primerjavi s 17,9 milijarde EUR leta 2019. Približno 140 držav in ozemelj je upravičenih do uradne razvojne pomoči. Delež EU predstavlja približno 38 % svetovnih sredstev za pomoč za trgovino.

SPLOŠNA SHEMA PREFERENCIALOV

Namen [splošne sheme preferencialov](#) (GSP) je državam in ozemljem v razvoju olajšati dostop do trga EU z znižanjem carinske stopnje za njihove proizvode. Prvotno je EU dodeljevala enostranske carinske preferenciale, da bi ustvarila dodatne izvozne prihodke za države v razvoju, ki bi jih lahko le-te ponovno vložile v lastni trajnostni razvoj. V okviru reforme iz leta 2012^[4] je bila shema GSP usmerjena bolj na tiste države, ki najbolj potrebujejo pomoč, tj. najmanj razvite države – pri tem pa so bili ohranjeni trije sestavni deli sheme. Prvi je standardni GSP: avtonomen trgovinski režim, s katerim EU za nekatere tuje proizvode ponuja enostranski prednostni dostop do svojega trga v obliki znižane ali ničte carinske stopnje. Drugi element (GSP+) je poseben spodbujevalni režim z znižanimi carinami za ranljive države, ki so ratificirale in izvajajo mednarodne konvencije na področju človekovih pravic in pravic delavcev, okolja in dobrega upravljanja. Tretji element je pobuda „vse razen orožja“, ki zagotavlja dostop na trg EU brez uvoznih dajatev in kvot za vse proizvode iz 48 najmanj razvitih držav, razen orožja in streliva.

Merila upravičenosti za standardno GSP, ki ponuja znižanje dajatev za približno 66 % vseh tarifnih postavk, so bila zaostrena, da bi vključili le najbolj ranljive države z nizkimi in srednje nizkimi prihodki. Zato se je število upravičenih držav v obdobju 2016–2017 občutno zmanjšalo s 176 na 23, leta 2020 pa na le 15, saj so bile postopoma iz sheme izključene države, ki jih je Svetovna banka uvrstila med države z visokim ali višjim srednjim dohodkom.

GSP+, posebni režim za trajnostni razvoj in dobro upravljanje, še vedno nudi ničto carinsko stopnjo za skoraj 66 % vseh tarifnih postavk, določenih v standardni GSP za ranljive države v razvoju. Kljub temu je bil pogoj za sodelovanje, da te države ratificirajo in izvajajo 27 mednarodnih konvencij o trajnostnem razvoju, vključno s konvencijami o temeljnih človekovih pravicah in pravicah delavcev ter nekaterimi konvencijami o varstvu okolja, pa tudi konvencijami o boju proti proizvodnji prepovedanih drog in prekupčevanju z njimi. Neizpolnjevanje teh zahtev vodi k začasni odpravi tarifne koncesije. Na seznamu upravičenk je osem držav. Ti dve shemi GSP naj bi prvotno prenehali veljati decembra 2023, vendar sta bili podaljšani do decembra 2027, saj Parlament in Svet trenutno razpravljata o novi uredbi o GSP. Ta bi morala nadaljevati s politiko spodbujanja trajnostnega gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja držav upravičenk, vključno s spoštovanjem dobrega upravljanja in človekovih pravic, pri čemer je glavni cilj izkoreninjenje revščine.

[4] Uredba (EU) št. 978/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o uporabi sheme splošnih tarifnih preferencialov in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 732/2008, UL L 303, 31.10.2012, str. 1.

Pobuda „vse razen orožja“ zagotavlja tržni dostop brez uvoznih dajatev in kvot za neomejeno obdobje za vse proizvode, razen orožja in streliva, iz 48 najmanj razvitih držav. Med temi državami je 34 afriških, osem azijskih, pet pacifiških in ena karibska država (Haiti). Vse države, ki so podpisale in ratificirale sporazume o prosti trgovini z EU, bodo s tem samodejno prenehale uživati preferencialno obravnavo, ne glede na stopnjo razvoja.

SPORAZUMI O GOSPODARSKEM PARTNERSTVU

Sporazumi o gospodarskem partnerstvu so leta 2000 v okviru Sporazuma iz Cotonouja postali glavni instrument za spodbujanje trgovine med EU ter afriškimi, karibskimi in pacifiškimi regijami. Pomen teh instrumentov je bil ponovno potrjen v sporazumu iz Samoe iz leta 2023. Kot temelj trgovinskih odnosov med EU in AKP so načrtovani, da bi bili v skladu s pravili STO, in postopoma nadomeščajo enostransko preferencialno trgovinsko ureditev EU.

Pogajanja o sporazumih o gospodarskem partnerstvu, ki so se začela leta 2002, naj bi bila zaključena do leta 2008. Ker pa je pogajalski proces trajal veliko dlje, kot je bilo pričakovano, je EU sprejela uredbo o dostopu do trga, da bi zagotovila začasno ureditev do leta 2014. Ta rok je bil podaljšan za dodatni dve leti. Uredba o dostopu na trg je bila 28. julija 2016 razveljavljena in nadomeščena z Uredbo (EU) 2016/1076 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2016^[5].

SEDANJE STANJE

Prvi regionalni sporazum o gospodarskem partnerstvu je bil [Karibski forum](#) (Cariforum), podpisan oktobra 2008, Parlament pa ga je odobril 25. marca 2009. Sporazum je veljaven začasno. Skupne institucije iz tega sporazuma se od leta 2010 redno sestajajo, prvič pa je bil revidiran leta 2015. Obe strani vzpostavljata skupni sistem spremljanja, da bi se merila izvajanje in vpliv sporazuma o gospodarskem partnerstvu. Prav tako potekajo pogajanja o sporazumu, da bi se zaščitile posebne geografske označbe, pa tudi naknadna ocenjevalna študija o prvih 10 letih izvajanja.

Zahodna Afrika: pogajanja med EU in 16 zahodnoafriškimi državami o regionalnem sporazumu o gospodarskem partnerstvu so se zaključila februarja 2014. Vse države članice EU in 15 zahodnoafriških držav, z izjemo Nigerije, so podpisale sporazum o gospodarskem partnerstvu. Mavretanija in Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav (ECOWAS) sta 9. avgusta 2017 podpisali pridružitveni sporazum, da bi opredelili sodelovanje te države v trgovinski politiki ECOWAS, tudi v sporazumu o gospodarskem partnerstvu. Medtem sta Slonokoščena obala in Gana 26. novembra 2008 oziroma 28. julija 2016 podpisali dvostranska „začasna“ sporazuma o gospodarskem partnerstvu. Parlament je sklenitev odobril 1. decembra 2016 in oba sporazuma se od takrat začasno uporabljata. Gana in EU sta potrdili celotno ponudbo za dostop do trga in časovni raspored, ki ga je predlagala Gana. Gana je v letu 2020 začela liberalizirati svoj trg za proizvode EU, proces pa naj bi se zaključil do leta 2029. Pogodbenici sta se dogovorili tudi o končni različici protokola o pravilih o poreklu.

[5]Uredba (EU) 2016/1076 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2016 o uporabi režimov za izdelke s poreklom iz nekaterih držav iz skupine afriških, karibskih in pacifiških držav (AKP), določenih v sporazumih, ki vzpostavljajo ali vodijo k vzpostavitvi sporazumov o gospodarskem partnerstvu, UL L 185, 8.7.2016, str. 1.

Osrednja Afrika: Kamerun je edina država v osrednji Afriki, ki je podpisala sporazum o gospodarskem partnerstvu z EU, in sicer 15. januarja 2009. Evropski parlament je sporazum odobril junija 2013, julija 2014 pa ga je ratificiral tudi kamerunski parlament. Začasno se je začel uporabljati 4. avgusta 2014. Medtem sta regija in EU še naprej v stikih glede pristopa preostalih srednjeafriških držav, vendar regionalni sporazum o gospodarskem partnerstvu še ni bil podpisan.

Vzhodna in Južna Afrika: leta 2009 so štiri države v regiji (Mauritius, Sejšeli, Zimbabve in Madagaskar) podpisale sporazum o gospodarskem partnerstvu, ki se začasno uporablja od 14. maja 2012. Evropski parlament je sporazum odobril 17. januarja 2013. Ta sporazum je odprt za druge države in Komori so ga podpisali julija 2017. Začasno se je začel uporabljati 7. februarja 2019. V teku so pogajanja o razširitvi področja uporabe sporazuma o gospodarskem partnerstvu, da bi vključeval vsa vprašanja, povezana s trgovino, kot je povezava med trgovino in trajnostnim razvojem, ter o ustanovitvi posvetovalnih organov za civilno družbo in parlamente. 12. krog pogajanj je bil v Bruslju od 26. do 30. junija 2023.

Vzhodnoafriška skupnost: pogajanja o regionalnem sporazumu o gospodarskem partnerstvu so se uspešno zaključila 16. oktobra 2014. 1. septembra 2016 so sporazum o gospodarskem partnerstvu podpisale Kenija in Ruanda ter EU in njene države članice. Vendar se regionalni sporazumu o gospodarskem partnerstvu nikoli ni začasno uporabljal, ker ga niso podpisale in ratificirale vse članice Vzhodnoafriške skupnosti, kar pa je bil pogoj za njegovo uporabo. Voditelji držav Vzhodnoafriške skupnosti so na svojem rednem vrhu februarja 2021 sklenili, da se posameznim državam članicam te skupnosti dovoli dvostransko izvajanje sporazuma med EU in Vzhodnoafriško skupnostjo v skladu z načelom „spremenljive geometrije“. Pogajanja med EU in Kenijo o uvedbi potrebnih prilagoditev za dvostransko izvajanje določb sporazuma med EU in Vzhodnoafriško skupnostjo so se na politični ravni zaključila 19. junija 2023. Evropski parlament je sklenitev sporazuma odobril 29. februarja 2024. Sporazum bo še naprej odprt za pristop drugih partnerskih držav Vzhodnoafriške skupnosti.

Južnoafriška razvojna skupnost (SADC): julija 2014 so bila po desetih letih uspešno sklenjena pogajanja o sporazumu o gospodarskem partnerstvu. EU in omenjena skupina, ki jo sestavlja šest od 15 članic Južnoafriške razvojne skupnosti (Bocvana, Lesoto, Mozambik, Namibija, Esvatini in Južnoafriška republika), sta sporazum podpisali junija 2016, začasno je začel veljati oktobra 2016, potem ko ga je Parlament odobril septembra 2016. Mozambik je sporazum ratificiral aprila 2017, začasno pa se uporablja od 4. februarja 2018. Južna Afrika je leta 2019 uradno odstopila od protokola SADC. Angola ima status opazovalke. EU in Angola sta 22. junija 2021 začeli pogajanja o sporazumu o spodbujanju trajnostnih naložb. Ta pogajanja so se po štirih krogih zaključila 18. novembra 2022. Parlament je sklenitev sporazuma odobril 7. februarja 2024.

Pacifik: sporazum o gospodarskem partnerstvu sta julija 2009 podpisali EU in Papua Nova Gvineja, Fidži pa decembra 2009. Evropski parlament je sporazum odobril januarja 2011. Parlament Papue Nove Gvineje je ta sporazum ratificiral maja 2011, Fidži pa je julija 2014 sklenil, da ga začne začasno uporabljati. Decembra 2018 je Samoa zaključila proces pristopa k sporazumu o gospodarskem partnerstvu, Salomonovi otoki

pa maja 2020. Sporazumi o pristopu s Tuvalujem, Niuejem in Tongo so bili sklenjeni konec leta 2023 in na začetku leta 2024 ter posredovani v odobritev Parlamentu.

Wolfgang Iglar
06/2024

5.3. RAZVOJNA POLITIKA

5.3.1. SPLOŠNI PREGLED RAZVOJNE POLITIKE

Razvojna politika je v središču zunanjih politik Evropske unije. Njen namen je zmanjšati in končno izkoreniniti revščino, je pa tudi glavni odziv Unije na agendo OZN za trajnostni razvoj do leta 2030 (Agenda 2030). Med njenimi cilji so spodbujanje trajnostnega razvoja, varstvo človekovih pravic in demokracije, enakost spolov, mir in vključujoče družbe ter spopadanje z okoljskimi in podnebnimi izzivi. Unija deluje na svetovni ravni in je največja donatorica razvojne pomoči na svetu. Sodelovanje z državami članicami EU in usklajevanje z Agendo 2030 sta bistvena za učinkovito zagotavljanje pomoči.

PRAVNA PODLAGA

- Člen 21(1) [Pogodbe o Evropski uniji](#) (PEU): splošni mandat in vodilna načela na področju razvojnega sodelovanja EU;
- člen 4(4) ter členi od 208 do 211 [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#) (PDEU);
- členi od 312 do 316 PDEU: proračunske zadeve;
- [Sporazum iz Samoe](#) (za skupino afriških, karibskih in pacifiških držav (AKP)^[1]), ki se [začasno uporablja](#) od januarja 2024. V celoti bo začel veljati, ko ga bo odobril Evropski parlament in ga bodo ratificirale pogodbenice, tj. vse države članice EU in najmanj dve tretjini članic OAKPD. Zamenjal bo [Sporazum iz Cotonouja](#).

OKVIR POLITIKE

Evropska unija države v razvoju podpira s spodbujanjem trajnostnega razvoja in stabilnosti. Dolgoročni cilj je izkoreninjenje revščine, ki je v središču zunanjih politik EU

[1]Skupina se je aprila 2020 preimenovala v Organizacijo afriških, karibskih in pacifiških držav.

že od ustanovitve Evropskega razvojnega sklada (ERS) z Rimsko pogodbo leta 1957. Z njim naj bi prispevali k posebnim odnosom z nekdanjimi kolonijami v afriški, karibski in pacifiški regiji. Od 1. januarja 2021 se razvojna pomoč EU izplačuje prek obsežnega instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje [NDICI – Globalna Evropa](#) (podrobnosti v nadaljevanju). Instrument je združil več nekdanjih instrumentov EU za zunanje financiranje, vključno z Evropskim razvojnim skladom (ERS).

Evropska unija in njene države članice so skupaj [vodilne donatorice pomoči na svetu](#), saj so v letu 2021 izplačale 70,2 milijarde EUR uradne razvojne pomoči. Razvojno sodelovanje sodi med področja, na katerih si Unija deli pristojnosti: izvaja lahko skupno razvojno politiko, če s tem državam članicam ne preprečuje uresničevanja njihovih pristojnosti na tem področju. Raven sodelovanja je takšna, da razvojne agencije držav članic pogosto izvajajo programe, ki jih financira Evropska unija.

Unija se je leta 2005 zavezala skladnosti politik za razvoj, kar pomeni, da si prizadeva za vključevanje razvojnih ciljev v vse svoje politike, ki vplivajo na države v razvoju. Ta zaveza je bila leta 2009 razdeljena na pet področij, in sicer (1) trgovina in finance, (2) boj proti podnebnim spremembam, (3) svetovna prehranska varnost, (4) izkoriščanje migracij v razvojne namene in (5) krepitev povezav in sinergij med varnostjo in razvojem v sklopu svetovnega načrta za gradnjo miru. Komisija je prej na vsaki dve leti objavila [poročilo](#) o napredku EU pri skladnosti politik za razvoj (zdaj ga objavlja redkeje). Zadnje tako poročilo je bilo objavljeno januarja 2019. Odbor Evropskega parlamenta za razvoj ima od leta 2010 stalnega poročevalca za skladnost politik za razvoj. To vlogo trenutno opravlja Janina Ochojska (Evropska ljudska stranka, Poljska). Parlament je marca 2023 sprejel [resolucijo](#) o skladnosti politik za razvoj, v kateri je pozval Komisijo, Evropsko službo za zunanje delovanje in države članice, naj povečajo svoja prizadevanja za skladnost politik za razvoj. Poudaril je, da mora skladnost politik za razvoj ostati ključni del zunanjih odnosov EU, in pozval Komisijo, naj pojasni uporabo skladnosti politik za razvoj v okviru ciljev trajnostnega razvoja.

Sredstva za razvojno pomoč so omejena, zato je Unija zavezana njihovi učinkoviti uporabi in spodbuja tesno sodelovanje s partnerskimi državami pri načrtovanju in izvajanju razvojnih ukrepov. S tem namenom je EU leta 2007 sprejela kodeks ravnanja o delitvi dela v razvojni politiki, leta 2011 pa operativni okvir za učinkovitost pomoči. Ta prizadevanja so skladna z mednarodnimi ukrepi v odziv na pariško deklaracijo OECD iz leta 2005, ki pri razvojni pomoči spodbuja pet ključnih vidikov, in sicer odgovornost držav v razvoju za razvojne strategije, usklajevanje držav donatoric z lokalno opredeljenimi strategijami, usklajevanje mednarodne razvojne pomoči, spremljanje rezultatov ter vzajemna odgovornost donatorjev in partnerjev za razvojne rezultate. Mednarodni okvir za učinkovitost pomoči je bil revidiran z agendo za ukrepanje iz Akre (2008) in s partnerstvom za učinkovito razvojno sodelovanje iz Busana (2011). Po sprejetju ciljev trajnostnega razvoja OZN so bile v sklepnem dokumentu iz Nairobi (2016) potrjene dodatne zaveze.

A. Agenda OZN za trajnostni razvoj do leta 2030

Evropska unija je dejavno sodelovala pri pripravi [Agende 2030](#), ki vzpostavlja novo globalno paradigmo za izkoreninjenje revščine in trajnostni razvoj ter vključuje načeli, da nihče ne sme biti zapostavljen in da je treba najprej obravnavati potrebe tistih, ki najbolj zaostajajo. Agenda je bila sprejeta septembra 2015 v New Yorku in nadgrajuje

razvojne cilje tisočletja z novimi 17 cilji trajnostnega razvoja, ki so osredotočeni na gospodarstvo, socialo, okolje in upravljanje, uresničeni pa naj bi bili do leta 2030. Unija in njene države članice so septembra 2019 prvič predstavile [skupno zbirno poročilo](#) za politični forum OZN na visoki ravni o trajnostnem razvoju. Dokument je osredotočen na ukrepe EU za doseganje ciljev Agende 2030 in se bo objavljala vsaka štiri leta. Evropska unija je julija 2023 na letošnjem političnem forumu OZN na visoki ravni za trajnostni razvoj predstavila prvi [prostovoljni pregled](#) izvajanja Agende 2030.

B. Novo evropsko soglasje o razvoju in agenda EU za spremembe

Po sprejetju agende do leta 2030 je bil v EU dosežen dogovor o reviziji [evropskega soglasja o razvoju](#) iz leta 2005. Novo soglasje določa glavna načela ciljev trajnostnega razvoja in pristop, ki bo usmerjal prizadevanja EU in njenih držav članic v zvezi z državami v razvoju. Čeprav se osredotoča predvsem na razvojno politiko, se nanaša tudi na ukrepanje v sklopu drugih politik, pri čemer se uporablja načelo skladnosti politik za razvoj. Glavni cilj razvojne politike EU ostaja izkoreninjenje revščine. Predsednik Evropskega parlamenta, malteški predsednik vlade v imenu Sveta EU in držav članic, predsednik Evropske komisije in podpredsednica Komisije/visoka predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko so 7. junija 2017 podpisali novo evropsko soglasje o razvoju. Parlament je kritičen do prizadevanj EU za uresničitev ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030, zlasti ker so pandemija covid-19, ruska invazija na Ukrajino in druge krize delno izničile napredek, dosežen od leta 2015. Parlament je Komisijo večkrat pozval, naj si bolj prizadeva za doseganje ciljev trajnostnega razvoja, nazadnje v [resoluciji](#) iz leta 2023.

[Sporočilo](#) Komisije iz leta 2016 z naslovom Novi ukrepi za trajnostno prihodnost Evrope: evropsko ukrepanje za trajnost vključuje cilje trajnostnega razvoja v okvir politike EU in sedanje prednostne naloge EU. Unija se je ponovno zavezala, da bo 0,7 % svojega bruto nacionalnega dohodka porabila za razvojno pomoč, tokrat do leta 2030, za najmanj razvite države pa namenila od 0,15 do 0,20 % bruto nacionalnega dohodka. To je v skladu z zavezami iz akcijske agende iz Adis Abebe o financiranju razvoja (ki je bila dogovorjena na konferenci OZN leta 2015) in je sestavni del agende 2030. Leta 2021 je skupna uradna razvojna pomoč Unije (ki jo prispevajo EU in njene države članice) znašala 0,49 % bruto nacionalnega dohodka Unije.

C. Zakonodajni in finančni okvir

Pristop Unije k financiranju zunanjega delovanja (glej tabelo spodaj) se je spremenil zaradi uvedbe Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI – Globalna Evropa). Po predlogu Komisije za uredbo o vzpostavitvi tega instrumenta z dne 14. junija 2018 in treh letih pogajanj s Svetom in Parlamentom je [uredba](#) začela veljati 14. junija 2021, uporablja pa se retroaktivno od 1. januarja 2021.

Pomembna inovacija je to, da je NDICI – Globalna Evropa glavni finančni instrument za zunanje delovanje EU, ki je za obdobje 2021–2027 prejel 79,5 milijarde EUR. Instrument poenostavlja strukturo zunanjega financiranja EU in združuje stare programe, vključno z instrumentom za razvojno sodelovanje, evropskim instrumentom sosedstva, instrumentom partnerstva, evropskim instrumentom za demokracijo in človekove pravice, Evropskim skladom za trajnostni razvoj ter instrumentom za prispevanje k stabilnosti in miru. Namenjen je sodelovanju z vsemi državami zunaj

EU, razen s predpristopnimi državami, čezmorskimi ozemlji in ozemlji iz geografskih programov.

NDICI – Globalna Evropa ima tri stebre:

- a. geografski steber sestavljajo programi za države v vzhodni in južni evropski soseščini, podsaharski Afriki, Aziji in Pacifiku ter Ameriki in na Karibih. Namenjeni so dobremu upravljanju, izkoreninjenju revščine, migracijam, okolju in podnebnim spremembam, rasti in zaposlovanju ter varnosti in miru, pa tudi drugim medsektorskim vprašanjem. Večina sredstev instrumenta NDICI – Globalna Evropa je namenjena temu stebru;
- b. tematski steber sestavljajo programi za človekove pravice in demokracijo po vsem svetu, organizacije civilne družbe, stabilnost in mir ter svetovne izzive;
- c. steber za hitro odzivanje omogoča financiranje hitrih zmogljivosti za krizno upravljanje, preprečevanje konfliktov in vzpostavljanje miru. Cilj je na primer povezati humanitarna in razvojna prizadevanja, povečati odpornost držav, ki jih je prizadela kriza, ali obravnavati prednostne naloge zunanje politike.

NDICI – Globalna Evropa je prožen instrument, ki vključuje rezervo za financiranje novih izzivov in prednostnih nalog (na primer odzivanje na nepredvidene okoliščine, migracijske pritiske, razmere med krizo in po njej oziroma nove pobude EU ali mednarodne skupnosti).

D. Razčlenitev odhodkov iz instrumenta NDICI – Globalna Evropa

Prek instrumenta NDICI – Globalna Evropa se usmerja največji delež sredstev EU za zunanje delovanje v skupni vrednosti 79,5 milijarde EUR (za obdobje 2021–2027). Geografskim programom je namenjenih približno 75 % sredstev, tematskim pa 8 %. Poleg tega je 12 % sredstev rezerviranih za nove izzive in prednostne naloge, 4 % pa za hitro odzivanje. Preostanek, tj. približno 2 % sredstev, je namenjen podpori.

Več podrobnosti je na voljo v [proračunu EU](#) za leto 2024.

V nadaljevanju so predstavljena dodeljena finančna sredstva za tristebno strukturo instrumenta NDICI – Globalna Evropa. Zneski so v milijonih EUR.

Geografski programi	8.432,2
Tematski programi	990,8
Ukrepi za hitro odzivanje	437,8
Rezerva za nove izzive in prednostne naloge	1.323,6

Instrument NDICI – Globalna Evropa podpira tudi obsežne projekte, ki se financirajo iz pobud Ekipe Evropa. Slednje združujejo finančne prispevke EU, njenih držav članic in finančnih institucij, kot sta Evropska investicijska banka in Evropska banka za obnovo in razvoj. Pomoč Ekipe Evropa, ki se je začela 8. aprila 2020, je partnerskim državam EU pomagala pri obvladovanju pandemije covid-19.

Instrument NDICI – Globalna Evropa je tudi osrednji element nove strategije EU [Global Gateway](#), ključnega projekta, katerega cilj je mobilizirati do 300 milijard EUR

naložb v trajnostno digitalno, energetska in prometno infrastrukturo po vsem svetu. Strategija Global Gateway je mišljena kot prispevek EU k zmanjšanju svetovne naložbene vrzeli in njen odgovor na geopolitični izziv, ki ga predstavlja globalna naložbena strategija Kitajske. Naložbe v okviru te strategije se uporabljajo za financiranje trajnostne infrastrukture za boj proti podnebnim spremembam, varstvo okolja in spodbujanje trajnostnega razvoja po vsem svetu. Ključni primer je [naložbeni sveženj strategije Global Gateway EU-Afrika](#), ki obljublja mobilizacijo 150 milijard EUR za naložbe v Afriki do leta 2030. Cilj teh naložb je pospešiti zeleni in digitalni prehod, ustvariti trajnostno rast, okrepiti nacionalne zdravstvene sisteme ter izboljšati izobraževanje in usposabljanje v afriških državah. Instrument NDICI – Globalna Evropa bo k strategiji prispeval s svojimi sredstvi in jamstvenimi zmogljivostmi.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

- Pravni okvir: člen 209 PDEU določa, da Evropski parlament in Svet „po rednem zakonodajnem postopku sprejemata potrebne ukrepe za izvajanje politike razvojnega sodelovanja“.
- Parlamentarni nadzor nad izvajanjem politike: Parlament ima pravico, da Komisiji postavlja vprašanja in celo nasprotuje izvedbenim sklepom, če meni, da je Komisija prekoračila svoje pristojnosti. Nadzor izvaja tudi z rednimi uradnimi in neuradnimi razpravami, ki jih o politikah vodi s Komisijo. V okviru instrumenta NDICI – Globalna Evropa Parlament dvakrat letno sodeluje v geopolitičnem dialogu s Komisijo.
- Proračunski organ: Parlament in Svet tvorita skupni proračunski organ Unije. Pri sedemletnem finančnem okviru EU ima primarno pristojnost za odločanje Svet, vendar ga lahko sprejme le z odobritvijo Parlamenta (člen 312 PDEU). Člen 314 PDEU določa postopek za sprejem letnega proračuna Unije z eno obravnavo v Parlamentu in eno v Svetu. Ko sta obravnavi zaključeni, lahko Parlament proračun odobri ali zavrne. Na področju mednarodnega sodelovanja [Odbor Parlamenta za razvoj](#) sledi načrtovanju proračuna in poda konkretne predloge glede proračunskih vrstic, ki sodijo v njegovo pristojnost.

Malte Frederik Hergaden
04/2024

5.3.2. HUMANITARNA POMOČ

Humanitarna pomoč je področje zunanjega delovanja EU, s katerim se Unija odziva na potrebe v primeru nesreč, ki jih povzroči človek, in naravnih nesreč. [Generalni direktorat Komisije za evropsko civilno zaščito in evropske operacije humanitarne pomoči](#) financira operacije pomoči in usklajuje politike in ukrepe držav članic. Pri oblikovanju politike humanitarne pomoči EU imata Parlament in Svet vlogo sozakonodajalcev in se udeležujeta svetovnih razprav o učinkovitejšem humanitarnem ukrepanju.

PRAVNA PODLAGA

Člen 21 [Pogodbe o Evropski uniji](#) (PEU) določa načela za vse oblike zunanjega delovanja EU (člen 21(2)(g) vključuje humanitarne dejavnosti).

Pravna podlaga za humanitarno pomoč je člen 214 [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#) (PDEU).

Člen 214(5) PDEU je pravna podlaga za ustanovitev Evropske prostovoljske enote za humanitarno pomoč.

REGULATIVNI IN POLITIČNI OKVIR

Pravila za zagotavljanje humanitarne pomoči, vključno z instrumenti financiranja, so določena v [Uredbi Sveta \(ES\) št. 1257/96](#) z dne 20. junija 1996 (uredba o humanitarni pomoči). Med pripravami na večletni finančni okvir za obdobje 2007–2013 so bili drugi instrumenti prenovljeni, ta uredba pa ne.

Splošni okvir politike za humanitarno pomoč je opredeljen v [evropskem soglasju o humanitarni pomoči](#) (2007), ki so ga podpisale vse tri glavne institucije EU (Komisija, Svet in Parlament). Soglasje določa skupno vizijo, politične cilje in načela EU na več področjih, vključno z mednarodnim humanitarnim sodelovanjem, dobrim donatorstvom, zmanjševanjem tveganja in pripravljenostjo, civilno zaščito ter civilno-vojaškimi odnosi. Soglasje potrjuje tudi štiri načela humanitarne pomoči: človečnost, nevtralnost, nepristranskost in neodvisnost. Besedilo določa bolj usklajen in dosleden pristop k zagotavljanju pomoči ter povezovanje humanitarne in razvojne pomoči, kar bo EU omogočilo, da se bo učinkoviteje odzivala na naraščajoče potrebe.

Delovanje EU na tem področju ureja [Sklep o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite](#), ki spreminja sklep iz leta 2013 o obravnavi preprečevanja, pripravljenosti, odzivanja in finančnih določb. [Uredba Sveta \(EU\) 2016/369](#) z dne 15. marca 2016 o zagotavljanju nujne pomoči v Uniji določa okoliščine, v katerih lahko države članice zaprosijo za podporo EU. Prav tako določa upravičene ukrepe in vrste finančnih intervencij.

Sporočilo Komisije z naslovom [Humanitarne dejavnosti EU: novi izzivi, enaka načela](#) (COM(2021)0110) je namenjeno krepitvi globalnega humanitarnega učinka EU, da bi zadostili naraščajočemu povpraševanju po humanitarni pomoči, ki se je zaradi pandemije covid-19 še povečalo.

GENERALNI DIREKTORAT KOMISIJE ZA EVROPSKO CIVILNO ZAŠČITO IN EVROPSKE OPERACIJE HUMANITARNE POMOČI (ECHO)

A. Pregled in vpliv

V večletnem finančnem okviru za obdobje 2021–2027 je bilo instrumentu za humanitarno pomoč dodeljenih 11,6 milijarde EUR. Evropska unija je ena od vodilnih donatoric humanitarne pomoči na svetu, saj zagotavlja velik delež vseh finančnih sredstev za nujno pomoč žrtvam nesreč, ki jih povzroči človek, in naravnih nesreč. Del tega financiranja prihaja od držav članic, precejšen delež pa izvira iz proračuna EU.

Znotraj Komisije je za humanitarno pomoč in civilno zaščito pristojen generalni direktorat za evropsko civilno zaščito in evropske operacije humanitarne pomoči (ECHO). Sedanji komisar za krizno upravljanje je Janez Lenarčič. Pod njegovim vodstvom se generalni direktorat ECHO osredotoča na izvajanje humanitarne pomoči EU v obliki zagotavljanja hrane in prehrane, zatočišča, zdravstvenega varstva, vode in sanitarnih storitev ter izobraževanja v izrednih razmerah. Ker se je od svoje ustanovitve znatno povečal, zdaj izpolnjuje svoj mandat z osebjem v 40 področnih uradih po vsem svetu.

Večina proračuna EU za humanitarno pomoč se porabi posredno. Generalni direktorat ECHO programov humanitarne pomoči ne izvaja samostojno, temveč financira dejavnosti s pomočjo [partnerjev](#), na primer nevladnih organizacij, agencij OZN in mednarodnih organizacij, kot sta mednarodni Rdeči križ in Rdeči polmesec. Glavne naloge direktorata so financiranje, preverjanje, ali se sredstva ustrezno upravljajo, in zagotavljanje, da dobrine in storitve partnerjev hitro in učinkovito dosežejo prizadeto prebivalstvo, da se zadovoljijo dejanske potrebe.

Ko pride do naravne nesreče ali drugega dogodka, za katerega je potrebna humanitarna pomoč, strokovnjaki generalnega direktorata ECHO najprej ocenijo razmere na terenu. Sredstva se nato na podlagi te ocene hitro izplačajo – to je pristop na podlagi potreb, ki opredeljuje delo urada ECHO. Pomoč se zagotavlja prek več kot 200 partnerjev, s katerimi je generalni direktorat ECHO podpisal predhodne pogodbene sporazume. Njegova sestava zagotavlja pregledno porabo sredstev in stalno odgovornost partnerjev. Čeprav bodo humanitarno pomoč EU na splošno še naprej zagotavljali humanitarni partnerji EU, mehanizem Unije na področju civilne zaščite in zmogljivosti za evropski humanitarni odziv omogočata generalni direktorat ECHO, da ponudi omejeno neposredno pomoč državam v stiski po nesrečah, ko so morda tradicionalni mehanizmi humanitarne pomoči prek partnerjev EU ali njihove zmogljivosti ne zadoščajo ali niso dovolj učinkoviti.

Generalni direktorat ECHO lahko za leto 2024 dodeli [1,8 milijarde EUR](#) za obravnavanje izjemno velikih svetovnih potreb. Začetni proračun EU za humanitarno pomoč se je v zadnjih letih redno povečeval z dodatnimi prenosi sredstev, v glavnem iz rezerve EU za solidarnost in nujno pomoč (SEAR) in prerazporeditev iz drugih proračunskih vrstic.

Komisija je v sporočilu iz leta 2021 opozorila na vse večjo vrzel med naraščajočo potrebo po humanitarni pomoči in finančnimi sredstvi, ki so na voljo na svetovni ravni. Ta trend se je le še nadaljeval. [OZN](#) je leta 2023 poročala, da pomoč potrebuje 363,3 milijona ljudi in da je bilo zbranih zgolj 38,4 % od 52,8 milijarde EUR, ki so

bile po ocenah potrebne za financiranje njene humanitarne pomoči. Druga težava je močno omejena globalna baza darovalk humanitarne pomoči. [Leta 2022](#) so tri največji darovalke – ZDA, Nemčija in EU – zagotovile 64 % sredstev, ki so bila na voljo na svetovni ravni.

B. Prednostne naloge politike in odziv na pandemijo covid-19

Generalni direktorat ECHO si prizadeva, da bi se učinkoviteje odzival v izrednih razmerah, in zagotavlja pomoč državam nečlanicam EU za krepitev njihovih lastnih zmogljivosti za odzivanje na krize in prispevanje k dolgoročnemu razvoju. Ključna cilja EU sta usklajevanje humanitarne in razvojne pomoči ter prekinitev začaranega kroga podnebnih sprememb, lakote in revščine.

Del prednostne obravnave odpornosti v GD ECHO so tudi dejavnosti [za pripravljenost na nesreče](#). EU ima pomembno vlogo v prizadevanjih mednarodne skupnosti za obvladovanje tveganja naravnih nesreč. EU podpira Sendajski okvir za zmanjševanje tveganja nesreč iz leta 2015 in je leta 2016 objavila Sendajski akcijski načrt za zmanjšanje tveganja nesreč, ki poenostavlja pristop k oblikovanju politik na podlagi informiranosti o tveganju za nesreče in predlaga konkretne dejavnosti v zvezi s poznavanjem tveganja, naložbami za obvladovanje tveganj, pripravljenostjo na nesreče in odpornostjo. Komisija je leta 2012 objavila sporočilo o odpornosti, ki je bilo revidirano leta 2017. Njegov namen je opredeliti strateški pristop k odpornosti, ki lahko poveča učinek zunanjega delovanja EU.

Zaradi velikega števila beguncev in razseljenih oseb, ki pogosto dlje časa živijo v izrednih razmerah, se je EU leta 2016 odločila za oblikovanje bolj razvojno usmerjenega pristopa k prisilnemu razseljevanju. Več poudarka namenja družbeno-ekonomskemu vključevanju prisilno razseljenih oseb ter reševanju temeljnih vzrokov dolgoročne razseljenosti v okviru [celostnega okvira za odzivanje na begunsko krizo](#) urada visokega komisarja OZN za begunce in [zaveze Svetovne banke v zvezi z razseljevanjem](#).

EU in države članice so na [svetovnem humanitarnem vrhu](#), ki je potekal maja 2016 v Istanbulu, odigrale pomembno vlogo. Sama EU je sprejela 100 zavez, da bi tako prispevala k „agendi za človeštvo“, ki jo je na vrhu predstavil generalni sekretar OZN, in da bi začela izvajati tako imenovani [véliki dogovor](#), to je inovativen nov dogovor med različnimi humanitarnimi deležniki, da bi dosegli večjo finančno učinkovitost in uspešnost. Dogovor je bil leta 2021 spremenjen v tako imenovani véliki dogovor 2.0 ter poudarja pomen pravičnih in načelnih partnerstev z lokalnimi organizacijami in pa odgovornost, ki jo prinaša pomoč prizadetim.

Vključevanje vprašanja spola in boj proti nasilju na podlagi spola ostajata prednostni nalogi generalnega direktorata ECHO, ki je za operacije humanitarne pomoči uvedel oznako za spol. Ker je treba dati prednost najbolj ranljivim skupinam, je v središču pozornosti tudi podpora izobraževanju otrok v izrednih razmerah.

Evropska komisija od pandemije covid-19 postopoma povečuje humanitarni odziv, ki je v oktobru 2020 znašal 420 milijonov EUR. Sem sodi tudi uporaba sredstev za delo Svetovne zdravstvene organizacije; prilagoditev operacij v državah, kot so Kolumbija, Nigerija in Ukrajina, da se upoštevajo potrebe, povezane s pandemijo; sredstva za

podporo potrebam, opredeljenim v globalnem načrtu OZN za humanitarni odziv, in dodatna sredstva za okrepitev humanitarnega odziva EU v različnih državah.

Odbor za razvoj se je večkrat sestal s komisarjem Lenarčičem, da bi preveril humanitarno delo Komisije v boju proti posledicam pandemije v državah v razvoju. Leta 2023 se je EU osredotočila na programe za pomoč pri okrevanju po gospodarskih posledicah pandemije na svetovni ravni, na kar se je istega leta osredotočil politični forum na visoki ravni o trajnostnem razvoju.

C. Drugi instrumenti in odziv EU na poplave v Pakistanu leta 2022

Pomoč EU vključuje še tri strukture: [mehanizem Evropske unije na področju civilne zaščite](#), evropsko solidarnostno enoto in nov pravni okvir za zagotavljanje nujne pomoči v Uniji:

- Mehanizem EU na področju civilne zaščite je bil prvotno vzpostavljen leta 2001, zdaj pa vključuje države članice EU in šest drugih sodelujočih držav: Severno Makedonijo, Islandijo, Črno goro, Norveško, Srbijo in Turčijo. Mehanizem EU temelji na več orodjih: (1) [evropski nabor civilne zaščite](#) zagotavlja prostovoljni nabor vnaprej dodeljenih sredstev za ukrepanje, ki jih prispevajo sodelujoče države, in strukturiran proces za prepoznavanje morebitnih vrzeli v zmogljivostih; (2) [Center za usklajevanje nujnega odziva](#) deluje kot operativni center za usklajevanje ukrepov na področju zaščite 24 ur na dan vse dni v tednu; (3) skupni komunikacijski in informacijski sistem za primer nesreč je namenjen boljšemu komuniciranju v primeru nesreč, in sicer prek spletne aplikacije za opozarjanje in obveščanje ter (4) mreže usposobljenih strokovnjakov, ki so na voljo v zelo kratkem času. Mehanizem na področju civilne zaščite se je leta 2019 okrepil z oblikovanjem nove rezerve zmogljivosti [rescEU](#), ki je začela delovati že v sezoni gozdnih požarov leta 2019. Njeno področje uporabe naj bi se razširilo na druga področja, kot so izredne zdravstvene razmere ter kemične, biološke, radiološke in jedrske nesreče. Uporabljala se bo kot mehanizem v skrajni sili, ko bo država članica izčrpala svoja sredstva in ji druge države članice ne bodo mogle pomagati, ker se bodo na primer tudi same spoprijemale s podobnimi nesrečami.
- [Zmogljivost za evropski humanitarni odziv](#) (EHRC) je najnovejše orodje za humanitarno pomoč EU. V bistvu krepi zmogljivost mehanizma Unije na področju civilne zaščite. Komisija jo je prvič predlagala leta 2021 in ustanovila leta 2022, sestavlja pa jo sklop operativnih orodij za hitro pomoč v kriznih razmerah, kadar tradicionalni mehanizmi humanitarne pomoči prek partnerjev EU ali njihovih zmogljivosti morda niso dovolj učinkoviti ali ne zadoščajo. Zmogljivost za evropski humanitarni odziv ima tri orodja: skupne logistične storitve, vnaprej pripravljene zaloge humanitarne pomoči ter strokovnjake na področju zdravstva in logistike. Mobilizirajo se prek usklajevanja Centra za usklajevanje nujnega odziva na podlagi predhodne ocene in ocene kriz. EHRC se je od svoje ustanovitve odzvala na več kot ducat kriz.
- Evropska solidarnostna enota (2021–2027) je nov program, ki ustvarja priložnosti za prostovoljstvo na področju humanitarne pomoči. Vključuje predhodno pobudo [Prostovoljci EU za humanitarno pomoč](#), ki se je začela izvajati marca 2014 (na podlagi člena 214(5) PDEU in je pozivala k ustanovitvi Evropske prostovoljske enote za humanitarno pomoč). Komisija zagotavlja financiranje v obliki

nepovratnih sredstev organizacijam, ki prek portala evropske solidarnostne enote nato izberejo mlade (stare od 18 do 30 let) za prostovoljske dejavnosti. Evropska solidarnostna enota krepi zmogljivost EU za odzivanje na humanitarne krize ter mladim in organizacijam omogoča, da z nepovratnimi sredstvi pomagajo reševati družbene in humanitarne izzive v Evropi in zunaj nje. Njen proračun za obdobje 2021–2027 znaša eno milijardo EUR.

- Svet je 15. marca 2016 sprejel uredbo o zagotavljanju nujne pomoči v Uniji, ki omogoča odziv na težke humanitarne razmere zaradi begunske krize. EU lahko z novo uredbo pomaga Grčiji in drugim prizadetim državam članicam, da poskrbijo za humanitarne potrebe beguncev. Prav tako bi se lahko v prihodnosti uporabila kot podlaga za odziv na druge izredne krizne razmere ali nesreče s hudimi humanitarnimi posledicami, kot so jedrske nesreče ali teroristični napadi. Za njeno izvajanje je odgovoren generalni direktorat ECHO.

Odziv EU na poplave v Pakistanu leta 2022 je dober primer za ponazoritev, kako se nekateri od teh instrumentov uporabljajo v akutnih krizah. Pakistan je od junija do oktobra 2022 prizadelo več hudih nenadnih poplav. EU se je odzvala na tri načine:

- a. sprostila je sredstva za nujne primere, ki so oktobra 2022 skupaj znašala 30 milijonov EUR. Usmerjena so bila v različne humanitarne programe, ki so zagotavljali zasilna zatočišča, hrano in čisto vodo, nujne gotovinske transferje in osnovne zdravstvene storitve na prizadetih območjih.
- b. Z mehanizmom Unije na področju civilne zaščite je usklajevala prejeto pomoč držav članic EU, da je zagotovila čim učinkovitejšo dostavo pomoči Pakistanu.
- c. Mobilizirala je 87 milijonov EUR kot prispevek k mednarodnim prizadevanjem za dolgoročno sanacijo in obnovo Pakistana. Ta sredstva se uporabljajo za izboljšanje kmetijskih verig, zagotavljanje dostopa do čiste energije in okrepitev zelene in vključujoče rasti v Pakistanu.

Humanitarna pomoč EU se je močno osredotočila tudi na zagotavljanje pomoči Ukrajini pri reševanju nekaterih težav, ki jih je povzročila ruska invazija leta 2022. EU je od februarja 2022 dodelila več kot 650 milijonov EUR za pomoč civilistom, ki jih je prizadela vojna. Ta sredstva so bila porabljena za zadovoljitev prehranskih in osnovnih potreb ljudi, nudenje zatočišča, zagotavljanje zdravstvenih storitev in drugo. Nujna pomoč Ukrajini je največja operacija, ki jo je doslej usklajeval mehanizem Unije na področju civilne zaščite.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament ima na področju politike humanitarne pomoči vlogo sozakonodajalca skupaj s Svetom. Pravno podlago za politiko humanitarne pomoči, ki jo predlaga Komisija (v obliki uredb), po pogajanjih v skladu z rednim zakonodajnim postopkom EU – odobrita ali zavrneta – Svet in Parlament. Izvedbeni ukrepi Komisije se prav tako predložijo Parlamentu, ki ima pri tem nadzorna pooblastila. V Parlamentu je za humanitarno pomoč pristojen [Odbor za razvoj](#) (DEVE), za civilno zaščito pa [Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane](#) (ENVI).

Parlament poleg tega spremlja zagotavljanje humanitarne pomoči in skrbi, da se proračunske določbe približajo ustreznim globalnim humanitarnim potrebam. Parlament je redno poudarjal, da je treba finančna sredstva za humanitarno pomoč povečati, in vztrajal, naj se odpravi vse večja razlika med svetovnimi humanitarnimi potrebami in razpoložljivimi finančnimi sredstvi, nazadnje novembra 2023 v svoji [resoluciji o tem, kako pripraviti inovativno strategijo humanitarne pomoči: sedanje in pozabljene krize v središču pozornosti](#).

Odbor DEVE in Parlament si na splošno – z mnenji in resolucijami, pa tudi s samoiniciativnimi poročili–, prizadevata, da bi vplivala na strateške odločitve in usmeritve politike Komisije, na primer glede prispevka EU k svetovnemu humanitarnemu vrhu, izobraževanja v izrednih razmerah in odzivanja na izbruh ebole. Parlament pregleduje letni delovni program Komisije in operativno strategijo generalnega direktorata ECHO. Komisar za krizno upravljanje je redno vabljen k izmenjavi mnenj z odborom DEVE. Evropsko soglasje o humanitarni pomoči, sprejeto leta 2007, je v veliki meri zasluga odločnih stališč Parlamenta. Parlament se prav tako dejavno zavzema za druga politična vprašanja, kot so odpornost, prehranska varnost ter povezovanje humanitarne in razvojne pomoči.

Da bi izboljšal nadzor Parlamenta nad humanitarno pomočjo, odbor DEVE od leta 2006 dalje vsaki dve leti in pol imenuje stalnega poročevalca za humanitarno pomoč. Sedanji poročevalec je Carlos Zorrinho (S&D, Portugalska), ki je odgovoren za zagovarjanje proračunskih interesov humanitarne pomoči, spremljanje programov humanitarne pomoči in ohranjanje tesnih stikov s skupnostjo za humanitarno pomoč.

Malte Frederik Hergaden
04/2024

5.4. ČLOVEKOVE PRAVICE IN DEMOKRACIJA

5.4.1. ČLOVEKOVE PRAVICE

Evropska unija je v svojih zunanjih odnosih zavezana politiki, ki podpira demokracijo in človekove pravice ter je v skladu s temeljnimi načeli svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države. Prizadeva si, da vprašanja človekovih pravic vključuje v vse svoje politike in programe, oblikovala pa je tudi različne instrumente za bolj ciljno usmerjeno delovanje, kamor med drugim spada financiranje posebnih projektov s finančnimi instrumenti Unije.

PРАВNA PODLAGA

- Člen 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU): vrednote EU. Unija temelji na vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin.
- Člen 3 PEU: cilji EU. V svojih „odnosih s preostalim svetom“ Unija prispeva k „odpravi revščine in varstvu človekovih pravic, predvsem pravic otrok, kakor tudi k doslednemu spoštovanju in razvoju mednarodnega prava, zlasti k spoštovanju načel Ustanovne listine Združenih narodov“.
- Člen 6 PEU: Listina Evropske unije o temeljnih pravicah in Evropska konvencija o človekovih pravicah. Čeprav naj bi določbe Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (člen 6(1)) izrecno veljale le pri izvajanju prava Unije, jih morajo institucije, organi in države članice Unije spoštovati tudi v zunanjih odnosih EU. Prav tako se morajo po določbah Listine ravnati tudi države, ki se pridružijo EU. Člen 6(2) določa, da mora Evropska unija pristopiti k Evropski konvenciji o človekovih pravicah ([4.1.2.](#)).

- Člen 21 PEU: načela, na katerih temelji zunanje delovanje Unije, so demokracija, pravna država, univerzalnost in nedeljivost človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spoštovanje človekovega dostojanstva, enakost in solidarnost ter spoštovanje načel Ustanovne listine Združenih narodov iz leta 1945 in mednarodnega prava. V skladu s členom 21 Unija podpira načelo o „nedeljivosti človekovih pravic in temeljnih svoboščin“, s čimer se zavezuje, da bo ekonomske in socialne pravice obravnavala enakovredno z državljanskimi in političnimi pravicami.
- Člen 205 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU): splošne določbe o zunanjem delovanju Unije. Ta člen določa, da mednarodno delovanje Unije temelji na načelih iz člena 21 PEU.

POLITIKA EU NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Svet je leta 2012 sprejel [strateški okvir za človekove pravice in demokracijo](#), ki mu je bil priložen akcijski načrt za njegovo izvajanje. Okvir določa načela, cilje in prednostne naloge za učinkovitejšo in doslednejšo politiko Unije v prihodnjih desetih letih. Eno od načel je, naj človekove pravice postanejo rdeča nit, ki povezuje vse politike EU, tudi v primeru prekrivanja notranje in zunanje politike, njihova obravnava pa mora biti bolj prilagojena posameznim primerom. Na predlog Komisije ter visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko in podpredsednika Komisije je Svet novembra 2020 sprejel tretji [akcijski načrt EU za človekove pravice in demokracijo](#). V njem so določeni cilji in prednostne naloge EU za obdobje 2020–2024, ki so razdeljeni na pet glavnih področij ukrepanja, in sicer:

- varstvo in krepitev vloge posameznikov;
- oblikovanje odpornih, vključujočih in demokratičnih družb;
- spodbujanje globalnega sistema za človekove pravice in demokracijo;
- nove tehnologije: izkoriščanje priložnosti in reševanje izzivov;
- doseganje ciljev s sodelovanjem.

Svet je sprejel vrsto tematskih [smernic o človekovih pravicah](#). Vsebujejo praktična navodila za predstavništva EU po svetu o:

- ukrepih proti smrtni kazni;
- dialogih o človekovih pravicah;
- pravicah otrok;
- ukrepih proti mučenju in drugemu krutemu ravnanju;
- zaščiti otrok v oboroženih spopadih;
- zaščiti zagovornikov človekovih pravic;
- spoštovanju mednarodnega humanitarnega prava;
- boju proti nasilju nad ženskami in dekletimi;
- spodbujanju svobode veroizpovedi in prepričanja;
- varovanju pravic oseb LGBTI;

- spodbujanju svobode izražanja na spletu in drugje;
- nediskriminaciji pri zunanjem delovanju;
- varni pitni vodi in sanitarni oskrbi.

Strategije EU s področja človekovih pravic in demokracije po posameznih državah temeljijo na pristopu od spodaj navzgor, njihov namen pa je združiti smernice in prednostne naloge EU o človekovih pravicah v en sam, skladen strateški dokument. Prilagojene so vsaki državi in določajo cilje za obdobje treh let.

Evropska unija človekove pravice redno vključuje v politične dialoge z državami nečlanicami EU ali regionalnimi organizacijami. Dialoge in posvetovanja, namenjena človekovim pravicam, vodi s približno 60 državami.

Dvostranski trgovinski sporazumi ter različne vrste sporazumov o partnerstvu in sodelovanju med Unijo in državami nečlanicami EU ali regionalnimi organizacijami vsebujejo klavzulo o človekovih pravicah, ki spoštovanje človekovih pravic opredeljuje kot „bistven element“. Ta klavzula služi kot točka dostopa za sodelovanje in dialog, pa tudi kot podlaga za uvedbo ustreznih ukrepov, kot je zmanjšanje ali prekinitev sodelovanja v primeru hudih kršitev človekovih pravic in demokratičnih načel. Spodbude za ratifikacijo in izvajanje konvencij o človekovih pravicah in pravicah delavcev se zagotavljajo s preferencialnimi sistemi trgovanja EU za države v razvoju ([5.2.3.](#)).

Za države, ki se želijo pridružiti Uniji, je bil vzpostavljen strog mehanizem pogojevanja ([5.5.1.](#)). Preden se pridružijo Uniji, morajo izoblikovati stabilne institucije, ki bodo zagotavljale demokracijo, pravno državo, človekove pravice ter spoštovanje in varstvo manjšin, kar je proces, ki ga EU dejavno podpira. Evropska sosedska politika ([5.5.5.](#)) temelji tudi na skupnih vrednotah demokracije, pravne države in spoštovanja človekovih pravic. Unija podpira partnerske države pri izvajanju reform in uporablja načelo „več za več“ (več integracije in denarja za nagrajevanje napredka).

Izboljšanju položaja človekovih pravic so namenjene tudi misije EU za opazovanje volitev, ki odvrtaajo od zastraševanja in nasilja v času volitev in krepijo demokratične institucije.

Unija podpira človekove pravice prek sodelovanja na večstranskih forumih, kot so Tretji odbor generalne skupščine OZN, Svet OZN za človekove pravice, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi in Svet Evrope. Poleg tega Unija dejavno podpira mednarodno pravosodje, na primer prek Mednarodnega kazenskega sodišča.

Tematski program za človekove pravice in demokracijo v okviru [Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa](#), katerega proračun za obdobje 2021–2027 znaša 1,511 milijarde EUR, je namenjen predvsem podpori in zaščiti akterjev civilne družbe, ki spodbujajo človekove pravice in demokracijo. Pomemben vidik instrumenta je, da za njegovo izvajanje ni potrebna privolitev vladnih organov partnerske države. Unija se je zavezala tudi, da bo postopoma začela vključevati pristop, ki temelji na pravicah, v vse svoje razvojne programe, in sicer na podlagi nabora orodij, ki ga je Komisija oblikovala leta 2014, [posodobila pa leta 2021.](#)

Svet je decembra 2020 sprejel [uredbo o vzpostavitvi globalnega režima sankcij na področju človekovih pravic](#). Ta Uniji omogoča, da se ciljno usmeri na posameznike, subjekte in organe, vključno z državnimi in nedržavnimi akterji, ki so odgovorni za hude kršitve in zlorabe človekovih pravic po svetu, vpleteni vanje ali z njimi povezani. Zaradi ruske vojaške agresije proti Ukrajini in smrti Alekseja Navalnega je Svet 22. marca 2024 uvedel [omejevalne ukrepe proti 33 nadaljnjim posameznikom in 2 subjektoma](#). Svet je od aprila 2024 uvedel [omejevalne ukrepe \(zamrznitev sredstev in po potrebi prepoved potovanja\) proti skupno 104 posameznikom in 26 subjektom](#).

Glede na vse več dokazov in večjo ozaveščenost o kršitvah človekovih pravic v globalnih vrednostnih verigah so zakonodajalca že od februarja 2022 pripravljata predlog [direktive o skrbnem pregledu v podjetjih glede trajnostnosti](#). Podjetja bodo po tej direktivi obvezana k opredelitvi in, kjer bo to potrebno, preprečevanju, odpravljanju ali ublažitvi negativnih vplivov njihovih dejavnosti na človekove pravice in okolje. Direktivo sta uradno sprejela Parlament in Svet.

Odbora Evropskega parlamenta za mednarodno trgovino ter notranji trg in varstvo potrošnikov sta [podprla dopolnilni predlog uredbe o prepovedi proizvodov, proizvedenih s prisilnim delom, na trgu Unije](#), ki čaka na uradno sprejetje s strani zakonodajalcev.

Visoki predstavnik in podpredsednik [vsako leto pripravi poročilo o človekovih pravicah in demokraciji v svetu](#), ki ga sprejme Svet, vsebuje pa tako pregled stanja človekovih pravic po svetu kot tudi ukrepe, ki jih je v preteklem letu sprejela EU.

AKTERJI

Evropski svet opredeljuje strateške interese EU in splošne smernice skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) ([5.1.1.](#)).

Svet za zunanje zadeve se ukvarja z vprašanji človekovih pravic, ki se pojavljajo v skupni zunanji in varnostni politiki ter trgovinskih in razvojnih politikah Unije. Vse potrebno za razprave na visoki ravni in odločitve o vprašanih človekovih pravic pripravlja delovna skupina Sveta za človekove pravice, ki jo sestavljajo strokovnjaki s tega področja iz držav članic ter predstavniki Evropske službe za zunanje delovanje in Komisije.

Vsaka delegacija EU ima informacijsko točko za človekove pravice. Delegacije EU imajo ključno vlogo pri razvoju in izvajanju strategij za človekove pravice in demokracijo v vsaki državi, pri pripravi dialogov o teh pravicah, sodelovanju z zagovorniki človekovih pravic in civilno družbo ter pri opredelitvi prednostnih nalog za finančno pomoč Unije.

Komisija se v tesnem sodelovanju z Evropsko službo za zunanje delovanje pogaja o mednarodnih sporazumih, nadzoruje proces širitve in sosedsko politiko ter skrbi za razvojne programe in finančne instrumente.

Naloga posebnega predstavnika EU za človekove pravice je povečati učinkovitost in prepoznavnost politike Unije o človekovih pravicah. Posebni predstavnik ima obsežen in prožen mandat, pri svojem delu pa tesno sodeluje z Evropsko službo za zunanje delovanje. Ta položaj trenutno zaseda Olof Skoog, ki je naloge prevzel 1. marca 2024.

Evropski parlament prispeva k razvoju politike EU in spremlja delo drugih institucij Unije.

Člena 207 in 218 PDEU določata, da je za večino mednarodnih sporazumov potrebna odobritev Parlamenta. Parlament je denimo leta 2011, predvsem zaradi problematike otroškega dela, nasprotoval vključitvi protokola o tekstilnih izdelkih v Sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Uzbekistanom. Odobril ga je šele leta 2016, potem ko je bil na področju uporabe dela otrok in prisilnega dela dosežen bistven napredek.

V skladu s členom 36 PEU se mora visoki predstavnik in podpredsednik redno posvetovati s Parlamentom o glavnih vidikih in temeljnih usmeritvah skupne zunanje in varnostne politike ter ga obveščati o njenem razvoju. Parlament lahko Svetu ter visokemu predstavniku in podpredsedniku postavlja vprašanja ali daje priporočila.

Resolucije Parlamenta so namenjene ozaveščanju o kršitvah človekovih pravic, podpiranju zagovornikov človekovih pravic in oblikovanju politike EU na področju človekovih pravic s konkretnimi političnimi predlogi. Resolucije so lahko del zakonodajnega procesa, rezultat samoiniciativnih poročil parlamentarnih odborov ali [nujne razprave](#), ki se po navadi odvija v sredo med plenarnim zasedanjem v Strasbourgu in je namenjena obravnavi grobih kršitev človekovih pravic po vsem svetu. Parlament v letni resoluciji o [človekovih pravicah in demokraciji v svetu ter politiki Evropske unije na tem področju](#) analizira dosežke in izzive politike EU.

[Pododbor Evropskega parlamenta za človekove pravice \(DROI\)](#), ki deluje v okviru Odbora za zunanje zadeve (AFET), je pristojen za vprašanja v zvezi z demokracijo, pravno državo, človekovimi pravicami, vključno s pravicami manjšin, v državah nečlanicah EU in v zvezi z načeli mednarodnega prava ter za zagotavljanje skladnosti med vsemi zunanjimi politikami Unije in njeno politiko na področju človekovih pravic. Pododbor se ukvarja tudi z vsakodnevnim vodenjem dosjejev o človekovih pravicah, njegove delegacije pa redno obiskujejo posamezne države in institucije. Spremlja tudi nadaljnje ukrepanje po nujnih resolucijah Parlamenta in si z Evropsko službo za zunanje delovanje pogosto izmenjuje mnenja o dialogih EU o človekovih pravicah.

Z vprašanji človekovih pravic v zunanjih odnosih Unije se ukvarjajo še Odbor za zunanje zadeve (AFET), Odbor za mednarodno trgovino (INTA), Odbor za razvoj (DEVE) ter Odbor za pravice žensk in enakost spolov (FEMM). Človekove pravice so prav tako bistveni element delovanja stalnih delegacij Parlamenta, ki dvostransko sodelujejo s parlamenti držav nečlanic EU, v okviru parlamentarnih skupščin.

Parlament na podlagi svojih proračunskih pristojnosti (v skladu s členom 14 PEU in členom 310(1) PDEU) soodloča pri razporejanju sredstev iz instrumenta Globalna Evropa ter drugih instrumentov financiranja, namenjenih spodbujanju človekovih pravic. Poleg tega je sozakonodajalec pri instrumentih za zunanje financiranje.

Parlament vsako leto podeli [nagrado Saharova za svobodo misli](#) zagovornikom človekovih pravic iz različnih držav sveta. 19. oktobra 2023 sta nagrado Saharova za leto 2023 prejeli Žina Mahsa Amini in gibanje Ženska, življenje, svoboda iz Irana. Prejemnik nagrade leta 2022 je bil pogumen ukrajinski narod, ki so ga zastopali ukrajinski predsednik, izvoljeni voditelji in civilna družba. Ukrajinski predsednik Volodimir Zelenski je imel govor na slovesni podelitvi 14. decembra 2022 v Strasbourgu po video povezavi. Nagrada Saharova je bila leta 2021 podeljena Alekseju Navalnemu, najpomembnejšemu ruskemu predstavniku opozicije, znanemu po boju proti korupciji in zlorabam človekovih pravic. Navalni je umrl 16. februarja 2024,

predsednica Evropskega parlamenta Roberta Metsola pa je počastila njegovo vlogo borca, čigar pogum bo navdihnil generacije. Med preteklimi nagrajenci so tudi Nelson Mandela, Malala Jusafzaj, Raif Badavi in demokratična opozicija v Belorusiji. Parlament je vzpostavil tudi mrežo prejemnikov nagrade Saharova, da bi prek nje lahko pomagal dobitnikom nagrade, razvijal stike med njimi in spodbujal skupne dejavnosti.

Parlament spodbuja človekove pravice tudi v okviru širših dejavnosti za podporo demokraciji, ki vključujejo opazovanje volitev, pred- in povolilne ukrepe, krepitev parlamentarnih zmogljivosti, mediacijo in dialog o spodbujanju demokracije ([5.4.2.](#)).

Tudi predsednica Parlamenta dejavno podpira človekove pravice s svojimi izjavami, pismi ter pogovori s pomembnimi udeleženci.

Rasma Kaskina

04/2024

5.4.2. SPODBUJANJE DEMOKRACIJE IN OPAZOVANJE VOLITEV

Ena od prednostnih nalog Evropske unije je podpora demokraciji po vsem svetu. Demokracija je še vedno edini sistem upravljanja, v katerem lahko ljudje v celoti uveljavljajo človekove pravice, je pa tudi ključni dejavnik za razvoj in dolgoročno stabilnost. Evropski parlament je kot edina neposredno izvoljena institucija Evropske unije še posebej zavezan spodbujanju demokracije.

PRAVNA PODLAGA

- Člena 2 in 21 Pogodbe o Evropski uniji (PEU);
- člen 205 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

POLITIČNI OKVIR IN ORODJA

Evropska unija k demokraciji pristopa tako, da dopolnjuje svoja prizadevanja na področju človekovih pravic ([5.4.1.](#)). Njen pristop se opira na Splošno deklaracijo človekovih pravic ter druge mednarodne in regionalne standarde za človekove pravice, demokratične institucije in volitve. Od leta 2015 temelji podpora Evropske unije tudi na agendi za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti njenem cilju 16 o odgovornih institucijah ter vključujočem in participativnem odločanju ter cilju 10 o zmanjšanju neenakosti.

Svet je 17. novembra 2009 sprejel sklepe o podpori demokraciji v zunanjih odnosih Evropske unije, v katerih je predstavil novo strategijo za podporo demokraciji. Ta se prilagaja potrebam posameznih držav, je bolj usklajena in vključuje vse deležnike. Da je v okviru razvojne politike Evropske unije pomembno podpirati človekove pravice, demokracijo in dobro upravljanje, je leta 2011 opozorila tudi Komisija v agendi za spremembe. Evropska unija je leta 2012 sprejela strateški okvir za človekove pravice in demokracijo ter tri akcijske načrte za njegovo izvajanje. Po arabski pomladi leta 2011 je svojo sosedsko politiko prilagodila tako, da je vanjo uvedla pristop po načelu „več za več“, kar pomeni, da je njena podpora odvisna od demokratične tranzicije in „trdne demokracije“. Državam, ki so pripravljene izvajati politične reforme, so bile ponujene spodbude, kot so tesnejše gospodarsko povezovanje, večja finančna pomoč, večja mobilnost ljudi in dostop do notranjega trga EU.

Svet je oktobra 2019 sprejel sklepe o demokraciji, v katerih je potrdil načela iz sklepov iz leta 2009 ter opredelil nove izzive, s katerimi se mora Unija v okviru zunanjega delovanja nujno celovito spopasti. Med te izzive na primer sodi spodkopavanje demokratičnih procesov in institucij, veliko nezaupanje v institucije in politike, krčenje demokratičnega prostora za delovanje civilne družbe, vedno več kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter manipulacija z uporabo spletne tehnologije.

Težnja Unije, da bi si intenzivneje prizadevala za spodbujanje demokracije, je bila ponovno izražena v [tretjem akcijskem načrtu EU za človekove pravice in demokracijo](#), ki ga je Svet sprejel novembra 2020. V njem so opredeljene prednostne naloge za obdobje 2020–2024, demokracijo pa naj bi vključevali na pet različnih

področij delovanja – eno od njih nosi naslov Oblikovanje odpornih, vključujočih in demokratičnih družb.

Svet je leta 2012 v sklepih z naslovom Korenine demokracije in trajnostnega razvoja: sodelovanje Evrope s civilno družbo na področju zunanjih odnosov poudaril vlogo civilne družbe. V sklepih z dne 19. junija 2017 o sodelovanju Evropske unije s civilno družbo na področju zunanjih odnosov je ponovno potrdil, da se Evropska unija zavzema za močno in odporno civilno družbo, ki je v vsaki demokraciji nujna in podpira dobro upravljanje in pravno državo.

Sčasoma se je v politiki Evropske unije izoblikovalo več elementov za delovanje na področju človekovih pravic in demokratičnih načel. Mednje sodijo strategije na področju človekovih pravic in demokracije za posamezne države, ki opredeljujejo prednostna področja ukrepanja in cilje EU v partnerskih državah, ter klavzule o človekovih pravicah in demokraciji v mednarodnih sporazumih, na podlagi katerih lahko Unija prekine trgovanje ali sodelovanje z državo, ki grobo krši človekove pravice in demokratična načela. Eden od elementov tega delovanja je tudi namenski finančni instrument za podporo akterjem civilne družbe na področju demokracije in človekovih pravic (gl. spodaj).

Osrednje orodje za podporo demokratičnim spremembam v tretjih državah, spodbujanje človekovih pravic in pravne države ter prispevanje k doseganju miru in preprečevanju konfliktov pa je opazovanje volitev. Evropska unija v okviru misij za opazovanje volitev daljši čas ocenjuje dogajanje skozi ves volilni postopek. Država gostiteljica mora pred začetkom misije za opazovanje volitev Uniji poslati povabilo. Opazovalci na teh misijah navadno začnejo delo dva meseca pred volitvami in spremljajo ves volilni postopek do razglasitve uradnih izidov in postopka pritožbe, opazovalci na krajših misijah pa spremljajo dogajanje na volilni dan in štetje glasov. Glavni opazovalec je praviloma poslanec Evropskega parlamenta. Po opravljeni misiji se objavi končno poročilo s sklepi in priporočili, ki so smernice za volilno reformo in morebitno prihodnjo pomoč Evropske unije. Unija lahko poleg opazovanja volitev partnerskim državam zagotovi tehnično in materialno pomoč pri volitvah, izboljša pogoje za demokratične volitve in tako poveča zmogljivosti državnih in nedržavnih akterjev ter podpre potrebne reforme, pri tem pa seveda upošteva ves volilni cikel.

Unija in njene države članice so novembra 2021 začele izvajati pobudo [Ekipa Evropa za demokracijo](#). Da bi povečali učinek podpore demokratizaciji po vsem svetu, pobudo sestavljajo trije stebri, in sicer raziskave o dobri praksi in najboljših politikah demokratične podpore, mreža Ekipe Evropa za demokracijo (na svetovni ravni) ter zagotavljanje strokovnega znanja o podpori demokraciji na ravni držav.

Unija in njene države članice za spodbujanje in zaščito demokracije sodelujejo tudi v večstranskih forumih, kot so OZN, Svet Evrope ali Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Predsednika Evropskega sveta in Evropske komisije vsako leto sodelujeta na [vrhu za demokracijo](#) pod vodstvom ZDA, ki je namenjen uveljavljanju demokratične prenove in spodbujanju voditeljev, naj se skupaj odzovejo na svetovni trend demokratičnega nazadovanja.

FINANČNI INSTRUMENTI

Glavna instrumenta financiranja Evropske unije za podporo demokracije v tujini sta [Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje \(NDICI\) – Globalna Evropa](#) ter [instrument za predpristopno pomoč \(IPA III\)](#) za obdobje 2021–2027. Instrument za predpristopno pomoč podpira države kandidatke in potencialne države kandidatke za članstvo v Evropski uniji pri doseganju ustreznih meril članstva. Iz Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa pa se financirajo geografski projekti preostalih držav, ki jih ne pokriva instrument za predpristopno pomoč, pa tudi tematski programi, ki naj bi imeli doseg na svetovni ravni. Med glavnimi cilji so utrjevanje, podpiranje in spodbujanje demokracije, pravne države in spoštovanja človekovih pravic. Tematski program o človekovih pravicah in demokraciji se osredotoča na organizacije civilne družbe ter zagovornike demokracije in človekovih pravic. Njegov proračun znaša 1,511 milijarde EUR, deluje pa neodvisno od soglasja vlad partnerskih držav. Program financira tako misije Evropske unije za opazovanje volitev in dopolnilne ukrepe na volitvah kot sodelovanje s ključnimi mednarodnimi partnerji na področju demokracije in človekovih pravic.

Leta 2013 je začela delovati [Evropska ustanova za demokracijo](#), ki deluje samostojno kot pravna oseba zasebnega prava in naj bi podpirala prizadevanja političnih subjektov in subjektov civilne družbe za demokratične spremembe. Na hiter, prožen in nebirokratski način jim zagotavlja prilagojeno finančno pomoč, deluje pa s posebnim poudarkom na vzhodnem in južnem sosedstvu Evropske unije. Upravni odbor ustanove sestavljajo predstavniki držav članic in institucij Evropske unije, med katerimi je do devet poslancev Evropskega parlamenta, ter drugi strokovnjaki.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je edina institucija Evropske unije, ki jo državljani Unije neposredno izvolijo, zato je močno zavezan spodbujanju trajnostne demokracije po svetu, kar je poudaril v več svojih resolucijah. Vsako leto sprejme resolucijo o človekovih pravicah in demokraciji v svetu ter o politiki Evropske unije na tem področju, v kateri preuči glavne izzive in dosežke, ki jih je Evropska unija dosegla s pristopom v podporo demokraciji, ter da priporočila za naprej. 9. novembra 2023 je sprejel [priporočilo](#) o povečanju pravice do sodelovanja: legitimnost in odpornost volilnih procesov v neliberalnih političnih sistemih in avtoritarnih režimih.

Parlament je zasnoval tudi vrsto orodij za neposredno [podporo demokraciji po svetu](#). Ves čas sodeluje pri opazovanju volitev in si prizadeva za večjo legitimnost nacionalnih volilnih postopkov, večje zaupanje javnosti v volitve in varstvo človekovih pravic. Vsako leto v tretje države napoti več parlamentarnih delegacij na opazovanje volitev ali referendumov. Delegacijo poslancev lahko napoti v državo, če volitve potekajo na nacionalni ravni, če tamkajšnje oblasti povabijo Evropsko unijo ali Evropski parlament in če je tam že misija za daljši čas. Njegove delegacije so vedno del misije EU za opazovanje volitev ali misije za daljši čas v okviru Urada za demokratične institucije in človekove pravice pri Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Parlament sodeluje pri določanju in načrtovanju misij EU za opazovanje volitev, pa tudi pri spremljanju dogajanja po zaključeni misiji.

Da bi zagotovil celovit pristop k podpiranju demokracije, poleg opazovanja volitev izvaja dodatne dejavnosti, kot so predvolilne dejavnosti, spremljanje dogajanja po volitvah, ukrepi na področju človekovih pravic in pobude v pomoč parlamentarnemu delu. Posebno pozornost namenja državam širitve in evropskemu sosedstvu. Parlamentom zunaj meja Evropske unije pomaga krepiti institucionalne zmogljivosti s konferencami in seminarji, skupnimi programi usposabljanja in študijskimi obiski za poslance in uradnike ter s štipendijami za uslužbenke parlamentov tretjih držav. Partnerskim parlamentom pomaga pri vključevanju človekovih pravic v zakonodajo in povezovanju s civilno družbo. Nosilec demokratskih sprememb, tudi zagovornikom človekovih pravic, pomaga graditi zmogljivosti ter spodbuja svobodo medijev in neodvisno novinarstvo. Del tega pristopa so [nagrada Saharova za svobodo misli](#) in dejavnosti skupnosti prejemnikov nagrade Saharova.

Za izrecno podporo političarkam in poslankam je namenjen [program Simone Veil](#). Parlament nudi tudi podporo in strokovno znanje na področju mediacije in dialoga, in sicer s ciljnim dejavnostmi skupaj s partnerskimi parlamenti in mednarodnimi prireditvami, osredotočenimi na mediacijo in preprečevanje konfliktov. [Dialog Jeana Monneta za mir in demokracijo](#) je orodje za mediacijo, ki ga je Parlament zasnoval, da bi povezal politične voditelje ter tako spodbujal medstrankarsko komuniciranje in doseganje soglasja. [Program za mlade politične voditelje](#) je ena od vodilnih pobud, ki naj bi spodbujala dialog in razumevanje med prihodnjimi voditelji zunaj Evropske unije ter tako prispevala k navezovanju zaupanja in gradnji miru. V [resoluciji](#) Evropskega parlamenta o gradnji zmogljivosti Evropske unije za preprečevanje konfliktov in mediacijo, sprejeti marca 2019, je priznan pomen mediacije in dialoga ter vloga Parlamenta pri tem.

Skupina za podporo demokraciji in usklajevanje volitev daje politične smernice za različne dejavnosti Parlamenta. Sestavlja jo 16 poslancev, soproedsedujeta pa ji predsednika Odbora za zunanje zadeve in Odbora za razvoj. Skupina odloča o misijah Evropskega parlamenta za opazovanje volitev in sprejme [letni delovni program](#) drugih dejavnosti. Za leto 2024 je skupina znova potrdila šest prednostnih držav in regij (Ukrajino, Gruzijo, Moldavijo, Tunizijo, Zahodni Balkan in vseafriški parlament, pa tudi Belorusijo kot ad hoc politično prednostno nalogo) ter tematska področja (pred- in povolilne dejavnosti, parlamentarno mediacijo, ukrepe na področju človekovih pravic, med drugim tudi skupnost prejemnikov nagrade Saharova in štipendijo Saharova, ter parlamente in demokratske inovacije).

Rasma Kaskina
04/2024

5.5. ŠIRITEV IN SOSEDSKA POLITIKA UNIJE

5.5.1. ŠIRITEV UNIJE

1. julija 2013 je Hrvaška postala 28. (zdaj 27.) država članica Evropske unije. Od takrat se Evropski uniji ni pridružila nobena druga država, Združeno kraljestvo pa je 31. januarja 2020 iz nje izstopilo. S Črno goro, Srbijo in Turčijo so se že začela pristopna pogajanja ter odprla poglavja. Albanija in Severna Makedonija sta pristopna pogajanja začeli julija 2022, Bosna in Hercegovina pa marca 2024. Kosovo je prošnjo za članstvo v Uniji vložilo decembra 2022, decembra 2023 pa se je Unija odločila začeti pristopna pogajanja z Moldavijo in Ukrajino ter je podelila status države kandidatke Gruziji ([5.5.6.](#) in [5.5.7.](#)).

PRAVNA PODLAGA

- Člen 49 Pogodbe o Evropski uniji (PEU) določa, katere države lahko zaprosijo za članstvo;
- člen 2 PEU opisuje ustanovne vrednote EU.

CILJI

Cilj širitvene politike EU je združiti evropske države v skupni politični in gospodarski projekt. Širitev, ki sledi vrednotam Unije in za katero veljajo strogi pogoji, se je izkazala kot eno najuspešnejših orodij za spodbujanje političnih, gospodarskih in družbenih reform ter za utrjevanje miru, stabilnosti in demokracije po vsej celini. Širitvena politika tudi krepi navzočnost Unije na svetovnem prizorišču.

OZADJE

A. Pogoji za pristop

Za članstvo v Uniji lahko zaprosi vsaka evropska država, če spoštuje njene skupne vrednote in je predana njihovemu spodbujanju (člen 49 PEU). Københavnska merila, ki jih je določil Evropski svet leta 1993 v Københavnu, so ključnega pomena pri postopku vključevanja v Evropsko unijo za vse države kandidatke ali potencialne kandidatke. Ta merila vključujejo:

- stabilnost institucij, ki zagotavljajo spoštovanje načel demokracije, pravne države, človekovih pravic ter spoštovanje in zaščito manjšin;
- delujoče tržno gospodarstvo in zmožnost, da prenesejo pritisk konkurence in tržne sile znotraj EU;
- zmožnost prevzemanja obveznosti, ki izhajajo iz članstva, vključno s prizadevanjem za cilje politične, gospodarske in monetarne unije ter sprejetjem skupnih pravil, standardov in politik, ki so bistveni del zakonodaje EU, tj. pravnega reda Unije.

Evropski svet je decembra 2006 dosegel „obnovljeno soglasje o širitvi,“ ki temelji na „utrjevanju, uveljavljanju pogojev in komunikaciji“ ter na sposobnosti Unije za vključevanje novih članic.

B. Sposobnost EU za vključevanje: institucionalne določbe

Zaporedne širitve so predstavljale pomemben del institucionalnih pogajanj, ki so pripeljala do sprejetja Lizbonske pogodbe. Evropska unija je morala svoje institucije in postopke odločanja prilagoditi prihodu novih držav članic ter zagotoviti, da širitev ne bi ovirala učinkovitega in odgovornega oblikovanja politike. Z Lizbonsko pogodbo so bile uvedene temeljite spremembe v sestavi in delu glavnih institucij Unije. Nekatere od teh sprememb so bile uvedene zato, da bi vzpostavili trajen sklop pravil, ki ga ne bo treba spreminjati z vsako novo širitvijo.

C. Postopek

Država, ki se želi pridružiti EU, naslovi svojo prošnjo na Svet, ki za mnenje zaprosi Komisijo, Parlament pa je o tej prošnji obveščen. Če je mnenje Komisije pozitivno, se lahko Evropski svet soglasno odloči, da državi podeli status kandidatke. Po priporočilu Komisije se Svet ponovno soglasno odloči, ali naj se pogajanja začnejo. Skupek zakonodaje EU (pravni red) je razdeljen po političnih področjih na več kot 30 poglavij. Pred dejanskim začetkom pogajanj Komisija za vsako poglavje izdela „poročilo o pregledu“. Na podlagi priporočila Komisije se Svet soglasno odloči, ali naj odpre dodatno pogajalsko poglavje ali sklop poglavij. Ko je napredek ocenjen kot zadovoljiv, lahko Komisija priporoči, naj se poglavje ali sklop poglavij „začasno zapre“. Svet tudi o tem odloča s soglasjem in pri tem upošteva celoten napredek na področju pravne države. Po zaključku pogajanj o vseh poglavjih ali sklopih poglavij se pogoji, vključno z morebitnimi zaščitnimi klavzulami in prehodnimi ureditvami, vključijo v pristopno pogodbo med državami članicami in državo pristopnico. Pogodba o pristopu se lahko podpiše le po odobritvi Parlamenta in soglasni odobritvi Sveta.

Nato se predloži v ratifikacijo vsem državam pogodbenicam, tudi državi pristopnici, v skladu z njihovimi ustavnimi pravili (tj. ratifikacija s strani Parlamenta ali referendum).

DOSEDANJE ŠIRITVE

Država	Članica od leta	Posebnosti
Belgija Francija Nemčija Italija Luksemburg Nizozemska	1958	Prvotne podpisnice Rimske pogodbe leta 1957.
Danska Irska Združeno kraljestvo ^[1]	1973	
Grčija	1981	S pristopom se je v Grčiji utrdila demokracija.
Portugalska Španija	1986	S to širitvijo se je na Portugalskem in v Španiji utrdila demokracija.
Avstrija Finska Švedska	1995	
Ciper Češka Estonija Madžarska Latvija Litva Malta Poljska Slovaška Slovenija	2004	Evropski svet je to širitev sprejel na zasedanju decembra 1997, da bi ponovno združil celino po padcu berlinskega zidu in razpadu Sovjetske zveze. Pogajanja so potekala z vsako državo posebej na podlagi enotnega pogajalskega okvira.
Bolgarija Romunija	2007	Bolgarija in Romunija se zaradi počasnega poteka reform nista mogli pridružiti leta 2004. Za spremljanje napredka po pristopu je bil vzpostavljen mehanizem za sodelovanje in preverjanje na ključnih področjih, tj. pri reformi pravosodja, boju proti korupciji in boju proti organiziranemu kriminalu (slednje samo v primeru Bolgarije).
Hrvaška	2013	Za pristopna pogajanja s Hrvaško so veljali strožji pogoji, določeni z novim soglasjem Evropskega sveta o širitvi iz decembra 2006.

[1] Združeno kraljestvo je 31. januarja 2020 ob 23.00 po srednjeevropskem času izstopilo iz EU.

PRIHODNJE ŠIRITVE

A. Zahodni Balkan

Odnosi z Zahodnim Balkanom sodijo v okvir stabilizacijsko–pridružitvenega procesa, ki se je začel leta 1999. Proces temelji na dvostranskih stabilizacijsko–pridružitvenih sporazumih.

Pristop Hrvaške EU 1. julija 2013 je pomembna spodbuda za druge države v regiji. Na podlagi izkušenj s Hrvaško je Komisija v svoji „strategiji širitve“ 2011–2012 predlagala nadaljnje izboljšave pogajalskega pristopa, vključno z večjim poudarkom na vprašanih pravne države. To pomeni, da bodo pogajalska poglavja o pravosodnih reformah in temeljnih pravicah (23. poglavje) ter o pravici, svobodi in varnosti (24. poglavje) odprta v zgodnji fazi vseh prihodnjih pogajalskih postopkov ter da bodo zaprta kot zadnja. Ta pristop je bil ponovno potrjen in okrepljen v sporočilu Komisije z dne 5. februarja 2020 z naslovom *Krepitev pristopnega procesa – verodostojna perspektiva EU za Zahodni Balkan*, s katerim je bila uvedena revidirana metodologija za širitev na Zahodni Balkan. Na tem pristopu temelji tudi gospodarski in naložbeni načrt za Zahodni Balkan, ki je bil objavljen kot del širitvenega svežnja Komisije iz leta 2020. Komisija je 8. novembra 2023 sprejela nov načrt za rast za Zahodni Balkan v višini 6 milijard EUR, ki temelji na štirih stebrih in zajema obdobje 2024–2027. Načrt naj bi regiji prinesel nekatere koristi članstva v Uniji še pred dejanskim članstvom, vendar bo treba za izplačila izpolnjevati stroge pogoje.

Ruska vojaška agresija proti Ukrajini in odločitev Unije, da podeli status države kandidatke Gruziji, Moldaviji in Ukrajini in s slednjima tudi začne pristopna pogajanja, sta obnovili osredotočenost na proces vključevanja držav kandidat in potencialnih kandidat Zahodnega Balkana v EU.

Na pogajanjih s Črno goro je bilo doslej odprtih vseh 33 poglavij, ki so predmet pogajanj, le tri pa so bila začasno zaključena. Srbija je odprla 22 od 35 pogajalskih poglavij, od katerih je dve začasno zaprla. Kljub velikemu številu odprtih poglavij so reforme v zvezi z vključevanjem v Unijo v obeh državah v zadnjih letih večinoma zastale.

Svet je marca 2020 končno odobril začetek pristopnih pogajanj z Albanijo in Severno Makedonijo, vendar z vrsto pogojev za Albanijo. Komisija je julija 2020 državam članicam predstavila osnutek pogajalskih okvirov, pri katerih se prvič upošteva revidirana metodologija za širitev na Zahodni Balkan. Pristopna pogajanja z obema državama so se po dolgi zamudah uradno začela julija 2022. Zamude so nastale zlasti zaradi odprtih vprašanj med Severno Makedonijo in Bolgarijo v zvezi z identiteto, jezikom in zgodovino.

Stabilizacijsko–pridružitveni sporazum med EU ter Bosno in Hercegovino je začel veljati 1. junija 2015. Bosna in Hercegovina je prošnjo za članstvo vložila februarja 2016. Komisija je v svojem mnenju iz maja 2019 navedla 14 ključnih prednostnih nalog, ki jih mora Bosna in Hercegovina izpolniti za začetek pristopnih pogajanj. Čeprav večine teh prednostnih nalog ni izpolnila, je decembra 2022 dobila status države kandidatke. Evropski svet je na podlagi pozitivnega priporočila Komisije marca 2024 sklenil začeti pristopna pogajanja z Bosno in Hercegovino brez dodatnih predpogojev.

Stabilizacijsko–pridružitveni sporazum med EU in Kosovom je začel veljati 1. aprila 2016, decembra 2022 pa je Kosovo zaprosilo za članstvo v Uniji. Po ključnem glasovanju, ki je v Evropskem parlamentu potekalo aprila 2023, je državljanom Kosova od januarja 2024 omogočeno brezvizumsko potovanje v schengensko območje. Kosovo vodi tudi dialog s Srbijo pod okriljem EU, ki bi moral privedi do pravno zavezujočega celovitega sporazuma o normalizaciji odnosov. Kosovo in Srbija morata okrepiti prizadevanja za izpolnjevanje svojih obveznosti, ki izhajajo iz prenovljenega dogovora z začetka leta 2023, da bi znova oživili prekinjeni dialog.

B. Turčija

Turčija je za članstvo v EU zaprosila leta 1987, leta 1999 pa je pridobila status države kandidatke. Pogajanja so se začela oktobra 2005. Osem poglavij je blokiranih in nobeno ne bo začasno zaprto, dokler Turčija za Ciper ne bo začela uporabljati dodatnega protokola k pridružitvenemu sporazumu iz Ankare. Odpiranju drugih poglavij so nasprotovale posamezne države članice. Po več kot triletnem mirovanju je bilo novembra 2013 odprto novo pogajalsko poglavje, decembra 2015 pa še eno. Turčija in EU sta 18. marca 2016 ponovno potrdili svojo zavezo k izvajanju skupnega akcijskega načrta za zaježitev toka migrantov brez urejenega statusa v EU, pa tudi k oživitvi pristopnega procesa. Na podlagi tega je bilo junija 2016 odprto še eno poglavje, tako da se je skupno število odprtih poglavij povečalo na 16 (od skupno 35), od katerih je bilo eno začasno zaprto. Vendar je zaradi dramatičnega slabšanja položaja pravne države v Turčiji, zlasti po poskusu vojaškega udara julija 2016, pristopni proces s Turčijo dejansko zamrznjen. Odnosi med EU in Turčijo so dodatno napeti tudi zaradi zunanje-političnih odločitev Turčije in zavzemanja za rešitev „dveh držav na otoku“ v zvezi s Ciprom.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

V skladu s členom 49 PEU mora Parlament podeliti soglasje za vsako novo pridružitve Uniji. Ima tudi pomembno vlogo pri finančnih vidikih širitve, saj mu proračunske pristojnosti omogočajo neposreden vpliv na zneske, ki se dodelijo instrumentu za predpristopno pomoč.

Parlamentarni odbor za zunanje zadeve imenuje stalne poročevalce za vse države kandidatke in potencialne države kandidatke. Parlament svoja stališča o širitvi izraža v obliki letnih resolucij, s katerimi se odzove na najnovejša letna poročila Komisije za posamezne države. 23. novembra 2022 je sprejel priporočila o novi strategiji EU za širitev, med drugim pa je priporočil tudi, da se pogajanja z državami pristopnicami zaključijo najpozneje do konca tega desetletja. 29. februarja 2024 je sprejel [resolucijo o tesnejšem povezovanju EU glede na prihodnjo širitev](#). Prek svojih delegacij vzdržuje tudi dvostranske odnose s parlamenti vseh držav širitve, ki z ustreznimi sogovorniki redno razpravljajo o vprašanjih, ki so pomembna za njihovo vključevanje v Unijo. Parlament je sodeloval v opazovanju volitev v vseh državah širitve, razen v Turčiji, ki ga k temu še ni povabila.

André De Munter
04/2024

5.5.2. ZAHODNI BALKAN

Evropska unija je oblikovala politiko, ki podpira postopno vključevanje držav Zahodnega Balkana v Unijo. Kot prva od sedmih držav je 1. julija 2013 pristopila Hrvaška, medtem ko imajo Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Republika Severna Makedonija in Srbija status države kandidatke. S Črno goro in Srbijo so se začela pristopna pogajanja ter odprla poglavja, pogajanja z Albanijo in Severno Makedonijo so se začela julija 2022, z Bosno in Hercegovino pa marca 2024, Kosovo je prošnjo za članstvo v Uniji vložilo decembra 2022.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V Pogodbe o Evropski uniji (PEU): zunanje delovanje EU;
- člen 207 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU): mednarodni trgovinski sporazumi;
- člen 49 PEU: merila za prošnjo in članstvo.

CILJI

Evropska unija podpira mir, stabilnost in gospodarski razvoj na Zahodnem Balkanu ter boljše možnosti za vključitev v Evropsko unijo.

OZADJE

Unija je leta 1999 sprožila stabilizacijsko–pridružitveni proces, ki je okvir za odnose med Unijo in državami te regije, in pakt stabilnosti kot širšo pobudo, ki vključuje vse glavne mednarodne akterje. Pakt stabilnosti je leta 2008 nasledil Svet za regionalno sodelovanje. Evropski svet je na zasedanju v Solunu leta 2003 ponovno poudaril, da so vse države iz omenjenega procesa potencialne kandidatke za članstvo v Uniji. Ta evropska perspektiva je bila ponovno potrjena v strategiji Komisije glede Zahodnega Balkana iz februarja 2018 in v izjavah, sprejetih po vrhah EU–Zahodni Balkan.

INSTRUMENTI

A. Stabilizacijsko–pridružitveni proces

Stabilizacijsko–pridružitveni proces, ki se je začel leta 1999, je strateški okvir, ki podpira postopno približevanje držav Zahodnega Balkana Evropski uniji. Temelji na dvostranskih pogodbenih razmerjih, finančni pomoči, političnem dialogu, trgovinskih odnosih in regionalnem sodelovanju.

Pogodbena razmerja imajo obliko stabilizacijsko–pridružitvenih sporazumov. Ti urejajo politično in gospodarsko sodelovanje ter vzpostavitev območij proste trgovine z državami te regije. Stabilizacijsko–pridružitveni sporazumi, ki temeljijo na skupnih demokratičnih načelih, človekovih pravicah in načelih pravne države, vzpostavljajo tudi strukture stalnega sodelovanja. Njihovo uporabo in izvajanje nadzira stabilizacijsko–pridružitveni svet, ki se sestaja letno na ministrski ravni. Pomaga mu stabilizacijsko–

pridružitveni odbor. Stabilizacijsko–pridružitveni parlamentarni odbor oziroma skupni parlamentarni odbor v primeru Makedonije pa zagotavlja sodelovanje med parlamenti držav Zahodnega Balkana in Evropskim parlamentom.

Z začetkom veljavnosti stabilizacijsko–pridružitvenega sporazuma s Kosovom aprila 2016 se stabilizacijsko–pridružitveni sporazumi uporabljajo z vsemi državami kandidatki in potencialnimi kandidatki na Zahodnem Balkanu. V primeru Kosova gre za stabilizacijsko–pridružitveni sporazum, ki ga sklene samo Evropska unija in ga državam članicam ni treba ratificirati, saj pet držav članic ne priznava Kosova kot neodvisne države. Trgovina in trgovinski vidiki stabilizacijsko–pridružitvenega sporazuma so vključeni v začasne sporazume, ki običajno začnejo veljati kmalu po podpisu, saj je trgovina v izključni pristojnosti Unije.

B. Pristopni proces

Države prosilke za pristop k Uniji morajo izpolnjevati kopenhavska politična merila (glej poglavje z naslovom Širitev Unije [5.5.1.](#)). Ko država dobi status kandidatke, napreduje skozi različne faze s hitrostjo, ki je v veliki meri odvisna od njenih lastnih dosežkov in napredka.

Vsaka država kandidatka mora sprejeti in izvajati celotno evropsko zakonodajo, tj. pravni red Unije. Komisija o napredku poroča v svojih letnih poročilih za posamezne države. Vse pomembne odločitve sprejema Svet, in sicer soglasno, od začetka do zaključka pogajanj. Pristopno pogodbo morata potrditi Parlament in Svet, nato pa jo morajo z ustreznim parlamentarnim postopkom ali referendumom ratificirati vse države pogodbenice, tudi država pristopnica.

Države kandidatke in potencialne kandidatke prejemajo finančno pomoč za izvedbo potrebnih reform. Od leta 2007 se predpristopna pomoč Unije financira iz enega samega poenotenega instrumenta: instrumenta za predpristopno pomoč.

Večina držav kandidat in potencialnih kandidat lahko sodeluje tudi v programih Evropske unije.

C. Regionalno sodelovanje

Evropsko povezovanje in regionalno sodelovanje sta tesno prepletena. Eden od ključnih ciljev stabilizacijsko–pridružitvenega procesa je spodbujanje držav v regiji k medsebojnemu sodelovanju na najrazličnejših področjih, tudi pri pregonu vojnih zločinov, mejnih vprašanjih, beguncih in v boju proti organiziranemu kriminalu. Poseben sestavni del instrumenta za predpristopno pomoč je posvečen regionalnemu sodelovanju in čezmejnemu programom.

Svet za regionalno sodelovanje, ki ima sedež v Sarajevu, deluje v okviru smernic, ki jih zagotavlja Proces sodelovanja v jugovzhodni Evropi. S svojim delovanjem podpira evropska in evroatlantska prizadevanja svojih članic, ki niso članice Evropske unije, ter razvija sodelovanje na področjih, kot so gospodarski in socialni razvoj, energija in infrastruktura, pravosodje in notranje zadeve, varnost, krepitev človeškega kapitala in parlamentarni odnosi. Svet za regionalno sodelovanje podpirajo in v njem sodelujejo Evropska unija in številne posamezne države članice.

Še ena pomembna regionalna pobuda je Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini, države Zahodnega Balkana pa sodelujejo tudi v številnih regionalnih okvirih.

D. Potovanja brez vizumov

Potovanje brez vizumov v schengensko območje je od decembra 2009 dovoljeno državljanom Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije (danes Republike Severne Makedonije), Črne gore in Srbije, od novembra 2010 pa tudi državljanom Albanije ter Bosne in Hercegovine. Januarja 2012 se je začel dialog o liberalizaciji vizumskega režima s Kosovom, julija 2018 pa je Komisija potrdila, da je Kosovo izpolnilo vsa merila. Po dolgotrajnih medinstitucionalnih pogajanjih in končnem glasovanju, ki je v Evropskem parlamentu potekalo aprila 2023, državljani Kosova od januarja 2024 lahko potujejo v schengensko območje brez vizumov.

SEDANJE STANJE

A. Albanija

Albanija je za članstvo v Uniji zaprosila 28. aprila 2009. Oktobra 2013 je Komisija nedvoumno priporočila, naj se Albaniji podeli status kandidatke za članstvo v Uniji, ki ga je prejela junija 2014. Na podlagi napredka Albanije je Komisija večkrat priporočila začetek pristopnih pogajanj s to državo. Svet se je junija 2018 strinjal, da bi lahko pristopna pogajanja z Albanijo stekla leta 2019, če bodo izpolnjeni potrebni pogoji. Marca 2020 je končno odobril začetek pristopnih pogajanj, če bo izpolnjenih več pogojev. Komisija je julija 2020 državam članicam predstavila osnutek pogajalskega okvira, ki upošteva „revidirano metodologijo za širitev na Zahodni Balkan“, ki je bila objavljena februarja 2020. Pristopna pogajanja z Albanijo in Severno Makedonijo, obravnavana skupaj na podlagi skupnega pozitivnega priporočila Komisije, so se uradno začela julija 2022 po dolgih zamudah. Te so nastale zlasti zaradi odprtih vprašanj med Severno Makedonijo in Bolgarijo v zvezi z identiteto, jezikom in zgodovino.

B. Bosna in Hercegovina

Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum z Bosno in Hercegovino je bil podpisan že po koncu pogajanj junija 2008, a je bil začetek njegove veljavnosti zamrznjen, predvsem zato, ker država ne izvaja ene ključnih sodb Evropskega sodišča za človekove pravice. S „prenovljenim pristopom“ Unije, ki večjo pozornost namenja gospodarskemu upravljanju v tej državi, je stabilizacijsko-pridružitveni sporazum končno začel veljati 1. junija 2015. Država je 15. februarja 2016 vložila prošnjo za članstvo. Komisija je maja 2019 objavila mnenje, ki je vsebovalo 14 glavnih prednostnih nalog, ki jih mora Bosna in Hercegovina izpolniti, da bi se začela pristopna pogajanja. Med prednostnimi nalogami je tudi pravilno delovanje stabilizacijsko-pridružitvenega parlamentarnega odbora, ki je parlamentarna razsežnost stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma (prednostna naloga 3). Prvo srečanje stabilizacijsko-pridružitvenega parlamentarnega odbora EU-BiH novembra 2015 je bilo neuspešno. Skoraj osem let pozneje pa je bilo v Sarajevu uspešno organizirano tretje polnopravno srečanje tega odbora, ki je potekalo 30. in 31. oktobra 2023. Zato je Komisija v svojem poročilu o Bosni in Hercegovini za leto 2023 ugotovila, da je bila ključna prednostna naloga 3 zaključena. Po ruski vojaški agresiji proti Ukrajini in odločitvi Unije iz junija 2022, da Moldaviji in Ukrajini podeli status držav kandidat, je Evropski svet decembra 2022 sprejel odločitev, da status države kandidatke podeli tudi Bosni in Hercegovini. Pristopna

pogajanja s to državo so se uradno začela marca 2024 na podlagi pozitivnega priporočila Komisije v začetku istega meseca.

C. Republika Severna Makedonija

Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (danes Republika Severna Makedonija) je marca 2004 zaprosila za članstvo v Uniji, decembra 2005 pa je dobila status države kandidatke. Vendar se pristopna pogajanja dolga leta niso mogla začeti, zlasti zaradi spora z Grčijo zaradi uporabe imena „Makedonija“. Ta spor je bil uspešno rešen s Prespanskim sporazumom o novem imenu države – Republika Severna Makedonija (ali krajše Severna Makedonija) –, ki je začel veljati februarja 2019. Komisija od leta 2009 vztrajno priporoča začetek pristopnih pogajanj, kar Evropski parlament že od začetka podpira. Junija 2018 se je Svet strinjal z možnostjo za začetek pristopnih pogajanj s Severno Makedonijo junija 2019, če bodo izpolnjeni potrebni pogoji, marca 2020 pa je končno odobril začetek pristopnih pogajanj brez dodatnih pogojev. Komisija je julija 2020 državam članicam predstavila prvi osnutek pogajalskega okvira, ki upošteva revidirano metodologijo za širitev na Zahodni Balkan. Pristopna pogajanja s Severno Makedonijo in Albanijo, obravnavana skupaj na podlagi skupnega pozitivnega priporočila Komisije, so se po dolgih zamudah uradno začela julija 2022. Te so nastale zlasti zaradi odprtih vprašanj med Severno Makedonijo in Bolgarijo v zvezi z identiteto, jezikom in zgodovino.

D. Kosovo

Kosovo je potencialna država kandidatka za pristop k Evropski uniji. Februarja 2008 je enostransko razglasilo neodvisnost, vendar pet držav članic Unije (Ciper, Grčija, Romunija, Slovaška in Španija) in dve državi v regiji (Srbija ter Bosna in Hercegovina), tri nove države prosilke (Gruzija, Moldavija in Ukrajina) ter dve stalni članici Varnostnega sveta OZN (Kitajska in Ruska federacija) njegove neodvisnosti niso priznale. Komisija je julija 2018, šest let po objavi načrta za liberalizacijo vizumskega režima, potrdila, da je Kosovo izpolnilo vsa merila. Po dolgotrajnih medinstitucionalnih pogajanjih in končnem glasovanju, ki je v Evropskem parlamentu potekalo aprila 2023, državljani Kosova od januarja 2024 lahko potujejo v schengensko območje brez vizumov. Po tem, ko je bil aprila 2013 dosežen prelomni sporazum o normalizaciji odnosov med Beogradom in Prištino („bruseljski sporazum“), je Evropski svet junija 2013 odločil, da začne pogajanja o stabilizacijsko–pridružitvenem sporazumu s Kosovom, ki je začel veljati 1. aprila 2016. Prihodnje vključevanje Kosova v Unijo ostaja, podobno kot v primeru Srbije, tesno povezano z dialogom med Kosovom in Srbijo pod okriljem Evropske unije, ki bi moral voditi k pravno zavezujočemu in celovitemu dogovoru o normalizaciji njunih odnosov. Kosovo (tako kot Srbija) mora okrepiti prizadevanja za izpolnjevanje svojih obveznosti, ki izhajajo iz prenovljenega dogovora z začetka leta 2023, da bi znova oživili prekinjeni dialog.

E. Črna gora

Črna gora, ki je postala neodvisna leta 2006, je za članstvo v Uniji zaprosila decembra 2008. Status države kandidatke je dobila decembra 2010, pristopna pogajanja pa so se začela junija 2012. Pogajanja o ključnih poglavjih glede pravne države – o pravosodnih reformah in temeljnih pravicah (poglavje 23) ter o svobodi, varnosti in pravici (poglavje 24) – so se v skladu z novim pristopom Unije do pristopnega procesa začela že v zgodnji fazi, decembra 2013. Doslej je bilo odprtih

vseh 33 poglavij, ki so predmet pogajanj, le tri pa so bila začasno zaključena. Zadnje preostalo ključno poglavje (o politiki konkurence) je bilo odprto junija 2020. Črna gora pa se v zadnjih letih spopada s političnimi pretresi in nestabilnostjo, kar ovira proces vključevanja te države v Evropsko unijo.

F. Srbija

Srbija je prošnja za članstvo v Uniji vložila decembra 2009 in dobila status države kandidatke marca 2012, potem ko sta Beograd in Priština dosegla sporazum o regionalni zastopanosti Kosova. Pristopna pogajanja so se uradno začela 21. januarja 2014. Decembra 2015 sta bili odprti prvi dve poglavji, tudi tisto o normalizaciji odnosov s Kosovom. Ključni poglavji 23 in 24 o pravni državi sta bili odprti 18. julija 2016. Doslej je bilo od skupaj 35 poglavij odprtih 22, dve pa sta začasno zaprti. Štiri poglavja, ki sestavljajo četrti sklop (o zeleni agendi in trajnostni poveztljivosti) so bila odprta decembra 2021 in so prva nova poglavja po letu 2019. Od takrat ni bilo odprto nobeno novo poglavje ali sklop. Prihodnje vključevanje Srbije v Evropsko unijo ostaja, podobno kot v primeru Kosova, tesno povezano z dialogom med Srbijo in Kosovom pod okriljem Unije, ki bi moral voditi k pravno zavezujočemu in celovitemu dogovoru o normalizaciji njunih odnosov. Srbija (tako kot Kosovo) mora okrepiti prizadevanja za izpolnjevanje svojih obveznosti, ki izhajajo iz prenovljenega dogovora z začetka leta 2023, da bi znova oživili prekinjeni dialog.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je v celoti vključen v stabilizacijsko–pridružitveni proces in njegova odobritev je potrebna za sklenitev vseh stabilizacijsko–pridružitvenih sporazumov (člen 218(6) PDEU). Odobriti mora tudi vsako novo pridružitve EU (člen 49 PEU). Poleg tega s svojimi proračunskimi pristojnostmi neposredno vpliva na zneske, dodeljene za instrument za predpristopno pomoč. Parlamentarni Odbor za zunanje zadeve imenuje stalne poročevalce za vse države kandidatke in potencialne države kandidatke. Parlament svoja stališča o širitvi izraža v obliki letnih resolucij, s katerimi se odzove na najnovejša letna poročila Komisije za posamezne države.

Po vrhu EU–Zahodni Balkan v Zagrebu (po spletu) je Parlament junija 2020 izdal tudi sklop priporočil za Zahodni Balkan, 23. novembra 2022 je sprejel dodatna priporočila o novi strategiji EU za širitev, med drugim pa je priporočil tudi, da se pogajanja z državami pristopnicami zaključijo najpozneje do konca tega desetletja. 29. februarja 2024 je sprejel resolucijo o tesnejšem povezovanju EU glede na prihodnjo širitev.

Prek svojih delegacij vzdržuje tudi redne dvostranske odnose s parlamenti držav Zahodnega Balkana; te delegacije na srečanjih s sogovorniki iz držav Zahodnega Balkana običajno dvakrat letno razpravljajo o pomembnih vprašanjih v zvezi s stabilizacijsko–pridružitvenim procesom in procesom pristopa k Evropski uniji. Parlament na povabilo opazuje večino volitev v šestih državah Zahodnega Balkana in je to že storil v vseh državah te regije. Razvil je tudi vrsto dejavnosti in programov na področju parlamentarne demokracije in krepitve zmogljivosti, ki so prilagojeni potrebam parlamentov partneric z Zahodnega Balkana. V Severni Makedoniji in Srbiji v zadnjih letih spodbuja tudi približevanje med političnimi strankami.

André De Munter
04/2024

5.5.3. EVROPSKI GOSPODARSKI PROSTOR, ŠVICA IN SEVERNE DRŽAVE

Evropski gospodarski prostor (EGP) je bil ustanovljen leta 1994, da bi določbe EU o notranjem trgu razširili na države Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA). Pogodbenice EGP so Norveška, Islandija in Lihtenštajn, medtem ko je Švica članica združenja EFTA, ni pa v EGP. EU in nordijske partnerice EGP/EFTA (Norveška in Islandija) so prav tako povezane s številnimi „severnimi politikami“ in forumi, ki se osredotočajo na hitro razvijajoča se severna območja Evrope in območje Arktike kot celoto.

PRAVNA PODLAGA

Za EGP: člen 217 Pogodbe o delovanju Evropske unije (pridružitveni sporazumi).

Za Švico: sporazum o zavarovanju iz leta 1989, dvostranski sporazumi I iz leta 1999, dvostranski sporazumi II iz leta 2004.

EVROPSKI GOSPODARSKI PROSTOR (EGP)

A. Cilji

Namen EGP je notranji trg EU razširiti na države združenja EFTA. Države, ki so trenutno članice združenja EFTA, se ne želijo pridružiti EU. Zakonodaja EU v zvezi z notranjim trgom postane del zakonodaje držav EGP/EFTA, ko te soglašajo z njeno vključitvijo. EU in države EGP/EFTA skupaj upravljajo EGP v [dvostebni strukturi](#). Sklepe sprejemajo skupni organi EGP (Svet EGP, Skupni odbor EGP, Skupni parlamentarni odbor EGP in posvetovalni odbor EGP).

B. Ozadje

Leta 1992 je takratnih sedem članic združenja EFTA s pogajanjem doseglo sporazum, ki jim je omogočil, da sodelujejo pri ambicioznem projektu oblikovanja notranjega trga Evropske skupnosti, ki se je začel leta 1985, zaključil pa konec leta 1992. Sporazum EGP je bil podpisan 2. maja 1992 in je začel veljati 1. januarja 1994.

Število držav članic EGP/EFTA pa se je kmalu zmanjšalo. Švica se je po negativnem izidu referendumu odločila, da sporazuma ne bo ratificirala, Avstrija, Finska in Švedska pa so leta 1995 pristopile k EU. V EGP so tako ostale le Islandija, Norveška in Lihtenštajn. Deset novih držav članic, ki so k EU pristopile 1. maja 2004, je samodejno postalo del evropskega gospodarskega prostora, prav tako sta to postali tudi Bolgarija in Romunija, ko sta se Uniji pridružili leta 2007. Enako je veljalo tudi za Hrvaško, ki je postala članica leta 2013, vendar se sporazum o njenem sodelovanju v EGP začasno uporablja od aprila 2014. Uradno bo začel veljati, ko ga bodo ratificirale vse države članice.

Za članstvo v EU je junija 2009 zaprosila tudi Islandija, da bi se lažje spopadla s svetovno finančno krizo, ki je izbruhnila v obdobju 2007–2008. Svet je njeno prošnjo sprejel 17. junija 2010, pogajanja pa so se začela junija 2011. Vendar je islandska

vlada marca 2015 v pismu Svetu EU zapisala, „naj EU Islandije ne šteje med države kandidatke za članstvo v EU.“ Čeprav vlada prošnje za članstvo uradno ni umaknila, EU Islandije ne obravnava več kot državo kandidatko.

C. Razsežnosti Evropskega gospodarskega prostora

EGP presega običajne sporazume o prosti trgovini, saj vse pravice in obveznosti notranjega trga EU veljajo tudi za države EGP/EFTA (z izjemo Švice). Vključuje štiri svoboščine notranjega trga (prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala) ter povezane politike (na področjih konkurence, prometa, energije ter gospodarskega in monetarnega sodelovanja). Sporazum vsebuje horizontalne politike, ki so tesno povezane s štirimi svoboščinami: socialne politike (vključno z zdravjem in varnostjo pri delu, delovnim pravom in enakim obravnavanjem moških in žensk), politike o varstvu potrošnikov, okolju, statistiki in pravu družb ter številne spremljajoče politike, kot so politike na področju raziskav in tehnološkega razvoja, ki ne temeljijo na pravnem redu EU ali pravno zavezujočih aktih, ampak se izvajajo v okviru sodelovanja.

D. Omejitve Evropskega gospodarskega prostora

Sporazum EGP ne vzpostavlja zavezujočih določb v vseh sektorjih notranjega trga ali drugih politikah iz temeljnih pogodb EU. Njegove zavezujoče določbe se zlasti ne nanašajo na:

- skupno kmetijsko politiko in skupno ribiško politiko (čeprav sporazum vsebuje določbe o trgovini s kmetijskimi in ribiškimi proizvodi),
- carinsko unijo,
- skupno trgovinsko politiko,
- skupno zunanjo in varnostno politiko,
- področje pravosodja in notranjih zadev (čeprav so vse države združenja EFTA tudi del schengenskega območja),
- ekonomsko in monetarno unijo.

E. Institucije in mehanizmi Evropskega gospodarskega prostora

1. Vključevanje zakonodaje EU

Nova besedila EU s področja notranjega trga preuči Skupni odbor EGP, ki ga sestavljajo predstavniki EU in treh držav EGP/EFTA. Odbor se sestaja enkrat mesečno in sprejema odločitve o tem, katero zakonodajo in katere akte EU (ukrepe, programe itn.) bi bilo treba vključiti v EGP. Zakonodaja je formalno vključena z dodajanjem ustreznih aktov na seznam protokolov in prilog k Sporazumu EGP, na ta način pa je bilo v sporazum vključenih že več tisoč aktov. Svet EGP, ki ga sestavljajo predstavniki Sveta EU in zunanji ministri držav EGP/EFTA, se sestane vsaj dvakrat letno, njegova naloga pa je pripraviti politične smernice za Skupni odbor. Sporazum EGP vsebuje določbe, ki omogočajo enostavnejše sodelovanje držav EGP/EFTA v različnih fazah zakonodajnega postopka EU pred sprejetjem nove zakonodaje (oblikovanje odločitev).

2. Prenos

Po vključitvi akta EU v Sporazum EGP ga je treba prenesti v nacionalno zakonodajo držav EGP/EFTA (če njihova zakonodaja tako zahteva). Zadostuje lahko preprost

vladni sklep, lahko pa je potrebna odobritev parlamenta. Prenos je formalna naloga in akte je na tej stopnji mogoče le tehnično prilagajati.

3. Spremljanje

Potem ko je bila zakonodaja na področju notranjega trga razširjena na države EGP/EFTA, prenos in uporabo nadzorujeta nadzorni organ EFTA in Sodišče EFTA. Nadzorni organ združenja EFTA vodi pregled stanja notranjega trga in spremlja izvajanje zakonodaje v državah EGP.

4. Vloga parlamentov

Tako Evropski parlament kot nacionalni parlamenti držav EGP/EFTA tesno sodelujejo pri spremljanju Sporazuma EGP. Člen 95 sporazuma vzpostavlja Skupni parlamentarni odbor EGP, ki se sestane dvakrat letno. Ta odbor, ki mu eno leto predseduje poslanec Evropskega parlamenta, naslednje leto pa poslanec iz ene od držav EGP/EFTA, izmenično gostijo Evropski parlament in nacionalni parlamenti držav EGP/EFTA. Vsako delegacijo sestavlja 12 članov. Poslanci švicarske zvezne skupščine seje spremljajo kot opazovalci. Vso zakonodajo EU, ki se nanaša na EGP, nadzira Skupni parlamentarni odbor EGP, njegovi člani pa imajo pravico, da predstavnikom Sveta EGP in Skupnega odbora EGP zastavljajo ustna in pisna vprašanja in svoje mnenje izrazijo v poročilih ali resolucijah. Enak postopek velja za nadzor nad izvajanjem zakonodaje. Skupni parlamentarni odbor vsako leto sprejme [resolucijo](#) o letnem poročilu Skupnega odbora o delovanju Sporazuma EGP, v kateri izrazi svoja stališča o napredku pri vključevanju zakonodaje EU in aktualnih zaostankih ter pripravi priporočila za pravilno delovanje notranjega trga.

ŠVICA

Švica je kot članica združenja EFTA sodelovala pri pogajanjih o Sporazumu EGP in ga podpisala 2. maja 1992. Takoj zatem, 22. maja 1992, je švicarska vlada vložila prošnjo za pristop k EU. Potem ko sodelovanje v EGP na referendumu 6. decembra 1992 ni prejelo zadostne podpore, si je Švicarski zvezni svet nehal prizadevati za članstvo države v EU in EGP. Švica od takrat vzdržuje odnose z EU prek dvostranskih sporazumov, da bi ohranila gospodarsko vez z Unijo. Dvostranski odnosi so se zaostri po februarju 2014, ko je bila v Švici sprožena pobuda proti priseljevanju, ki je postavila pod vprašaj načeli prostega pretoka in enotnega trga, na katerih ti odnosi temeljijo. Švicarski parlament je 16. decembra 2016 sprejel zvezni zakon o tujcih in vključevanju, ki upošteva izid referendumu iz leta 2014 in obenem omejuje učinek pobude, kar je omogočilo začetek normalizacije odnosov med EU in Švico.

EU in Švica sta podpisali več kot 120 dvostranskih sporazumov, med drugim sporazum o prosti trgovini leta 1972 in pomembna sklopa sektorskih dvostranskih sporazumov, ki so velik del švicarske zakonodaje uskladili s takratno zakonodajo EU. Prvi sveženj sektorskih sporazumov (Dvostranski sporazumi I) je bil podpisan leta 1999 in je začel veljati leta 2002. Teh sedem sporazumov ureja vprašanja o prostem pretoku in vzajemnem odpiranju trgov (prosto gibanje oseb, zračni promet, kopenski promet, trgovina s kmetijskimi proizvodi, tehnične trgovinske ovire, javna naročila in sodelovanje na področju raziskav). Drugi sveženj sektorskih sporazumov (Dvostranski sporazumi II) je bil podpisan leta 2004 in je postopoma začel veljati v obdobju 2005–2009. Nanaša se na poglobitev gospodarskega sodelovanja ter razširitev sodelovanja

glede azila in prostega gibanja znotraj schengenskih meja. Zajema tudi sodelovanje Švice v dublinskem sistemu, programu EU MEDIA in Evropski agenciji za okolje ter obdavčitev prihrankov, predelane kmetijske proizvode, statistiko, boj proti goljufijam ter švicarske finančne prispevke h gospodarski in socialni koheziji v novih državah članicah EU.

Čeprav so ti sporazumi pomagali poglobiti gospodarske odnose, so ustvarili tudi kompleksne in mestoma neusklanjene obveznosti. Dvostranske sporazume je treba pogosto posodabljeni, manjkajo pa jim tudi dinamične lastnosti Sporazuma EGP. Prav tako ne vsebujejo določb o spremljanju ali učinkovitih mehanizmih reševanja sporov. EU in Švica sta, da bi rešili ta problem, 22. maja 2014 začeli pogajanja o okvirnem institucionalnem sporazumu. – V njih sta obravnavali več težavnih vprašanj, od pogojev za ponudnike storitev iz EU v Švici do vloge Sodišča EU pri reševanju sporov. Pogajanja o sporazumu o institucionalnem okviru so se na politični ravni končala 23. novembra 2018. Švicarski zvezni svet je nato začel obsežno notranje posvetovanje z ustreznimi odbori švicarske zvezne skupščine, strankami, kantoni, socialnimi partnerji in akademskim svetom/raziskovalno skupnostjo, na podlagi katerega bo sprejela odločitev, ali naj se sporazum predloži v odobritev švicarski zvezni skupščini ali ne. Med posvetovanjem, ki se je končalo aprila 2019, so se pojavila številna vprašanja, v zvezi s katerimi je švicarska stran zahtevala dodatna pojasnila.

V Švici je 27. septembra 2020 na pobudo Švicarske ljudske stranke (SVP) potekal referendum o prenehanju sporazuma o prostem pretoku oseb z EU. Pobudo stranke SVP je zavrnilo skoraj 62 % volivcev.

Po referendumu in ko so to dovoljevale razmere zaradi pandemije covid-19, so se januarja 2021 razprave o pojasnilih v zvezi z okvirnim institucionalnim sporazumom nadaljevale. Švicarski zvezni svet je 26. maja 2021 obvestil Evropsko komisijo, da se je odločil prekiniti pogajanja.

Švicarski zvezni svet je 23. februarja 2022 sprejel sklop smernic za nov pogajalski sveženj z EU, vključno z institucionalnimi elementi, ki jih je treba vključiti v vsak obstoječi in prihodnji dvostranski sporazum v zvezi z notranjim trgovom.

Na podlagi tega alternativnega pristopa so potekali pripravljalni pogovori med Evropsko komisijo in predstavniki Švicarskega zveznega sveta. Komisija in zvezni svet sta 15. decembra 2023 objavila [skupni dogovor](#) s pisno evidenco izida pripravljalnih pogovorov.

Zvezni svet je 8. marca 2024 na podlagi skupnega dogovora odobril švicarski pogajalski [mandat](#) za pogajanja z EU o obsežnem svežnju ukrepov za poglobitev odnosov med EU in Švico. Svet EU je Komisijo [pooblastil](#) za pogajanja v imenu EU in 12. marca 2024 odobril pogajalski mandat. Pogajanja sta 18. marca uradno začeli predsednica Komisije Ursula von der Leyen in švicarska predsednica Viola Amherd.

SEVERNE POLITIKE

EU dejavno sodeluje pri številnih politikah in forumih, ki se osredotočajo na hitre spremembe na severnih območjih Evrope in na območju Arktike kot celoto. Vsako sodelovanje z Rusijo na tem področju je bilo ustavljeno po ruski invaziji na Ukrajino 24. februarja 2022. EU je dejavna v več zadevnih forumih:

- Severna dimenzija, ki od leta 2007 služi kot skupna politika za EU, Rusijo, Norveško in Islandijo. Ta politika je omogočila učinkovita sektorska partnerstva za sodelovanje v regijah Baltskega in Barentsovega morja. Severna dimenzija vključuje parlamentarni organ – parlamentarni forum severne dimenzije – ki ga je soustanovil Evropski parlament.
- Svet baltskih držav, ki so ga leta 1992 po razpadu Sovjetske zveze ustanovile EU in obalne države. Vse države članice v tem svetu sodelujejo v parlamentarni konferenci Baltskega morja, katere član je tudi Evropski parlament.
- Sodelovanje v regiji Barentsovega morja, ki združuje severne regije Finske, Norveške in Švedske ter severozahodne regije Rusije, poteka prek medregijskega Sveta Barentsove regije, Sveta Barentsove evro-arktične regije (katerega članica je tudi EU) in parlamentarne konference (ki vključuje Evropski parlament).
- Obtečajne arktične zadeve: podlago za politiko EU glede Arktike predstavljajo sporočila Komisije/Evropske službe za zunanje delovanje (ESZD) (2008, 2012, 2016 in 2021), sklepi Sveta (2009, 2014, 2016 in 2019) in resolucije Evropskega parlamenta (2011, 2014, 2017 in 2021). Evropski parlament je 16. marca 2017 sprejel resolucijo o celostni politiki EU za Arktiko, na plenarnem zasedanju 7. oktobra 2021 pa je na to temo sprejel resolucijo o Arktiki: priložnosti, pomisleki in varnostni izzivi.
- Evropska komisija in ESZD sta 13. oktobra 2021 predstavili novo politiko EU za Arktiko. EU se od leta 2013 udeležuje sestankov Arktičnega sveta, ki pa še vedno ni sprejel odločitve o prošnji za uradni status opazovalke, ki jo je EU vložila leta 2008. Evropski parlament je član konference poslancev arktične regije.
- Parlament je redno vabljen na letna zasedanja Nordijskega sveta in sodeluje na njih. Konferenca predsednikov Evropskega parlamenta je 6. oktobra 2020 odobrila prošnjo Nordijskega sveta za začetek bolj uradnih odnosov med institucijama. Medparlamentarna srečanja med EU in Nordijskim svetom potekajo vsako leto. Poleg tega se enkrat letno sestanejo tudi delegacije Evropskega parlamenta in Zahodno-nordijskega sveta (v katerem sodelujejo poslanci Ferskih otokov, Grenlandije in Islandije).

María Álvarez López / Algirdas Razauskas
04/2024

5.5.4. ZDRUŽENO KRALJESTVO

Združeno kraljestvo se je Evropski uniji pridružilo leta 1973, pred tem pa je z njo vse od njene ustanovitve gojilo dolgoletne odnose. Leta 2016 je bila to prva država članica, ki je po referendumu odstopila od članstva v EU. Izstop Združenega kraljestva iz EU je urejal sporazum o izstopu, podpisan 17. oktobra 2019. Prihodnji odnosi so opredeljeni v sporazumu o trgovini in sodelovanju, podpisanem 30. decembra 2020.

Združeno kraljestvo je 23. junija 2016 izvedlo referendum, na katerem se je 51,9 % volivcev odločilo za izstop iz EU. Britanska vlada je marca 2017 predsednika Evropskega sveta uradno obvestila, da namerava izstopiti iz EU, s čimer je sprožila postopek izstopa iz člena 50 Pogodbe o Evropski uniji.

Združeno kraljestvo je uradno izstopilo iz EU 1. februarja 2020, vendar je do 31. decembra 2020 ostalo v enotnem trgu in carinski uniji EU. Sporazum o izstopu, podpisan 17. oktobra 2019, določa pravila za urejen izstop Združenega kraljestva iz EU. V njem so obravnavani:

- pravice državljanov,
- finančna poravnava,
- struktura upravljanja sporazuma o izstopu,
- Protokol o Irski in Severni Irski, da bi se izognili ponovni uvedbi trde meje na irskem otoku, s čimer bi zaščitili gospodarstvo na celotnem otoku in Velikonočni sporazum, hkrati pa ohranili celovitost enotnega trga EU,
- posebna ureditev za Gibraltar.

Sporazum o izstopu je začel veljati 1. februarja 2020,

1. januarja 2021 pa je Združeno kraljestvo izstopilo iz enotnega trga in carinske unije EU. Iste dne je začel začasno veljati tudi sporazum o trgovini in sodelovanju, ki ureja nove odnose med EU in Združenim kraljestvom, po odobritvi Evropskega parlamenta 1. maja 2021 pa je začel veljati tudi uradno.

Sporazum o izstopu in sporazum o trgovini in sodelovanju sta ločena sporazuma, ki sta bila izpogajana ločeno in urejata različna področja, čeprav obstaja določena stopnja soodvisnosti.

Sporazum o trgovini in sodelovanju zagotavlja celovit okvir za prihodnje odnose med Unijo in Združenim kraljestvom ter temelji na štirih glavnih stebrih:

- sporazumu o prosti trgovini z ničelnimi tarifami in ničelnimi kvotami za vse blago, ki izpolnjuje ustrezna pravila o poreklu,
- sodelovanju pri drugih gospodarskih vprašanjih, kot so naložbe, konkurenca, državna pomoč, davčna preglednost, zračni in cestni promet, energija in trajnost, koordinacija sistemov socialne varnosti in ribištvo,

- novem partnerstvu za varnost državljanov prek policijskega in pravosodnega sodelovanja, vključno z varstvom in izmenjavo podatkov,
- celovitem sistemu upravljanja.

Partnerski svet, ki mu sopredsedujeta predstavnik Evropske komisije in predstavnik vlade Združenega kraljestva, je bistven za upravljanje sporazuma o trgovini in sodelovanju. Ob podpori 19 specializiranih odborov nadzoruje izvajanje sporazuma o trgovini.

Prav tako daje civilni družbi možnost soodločanja pri izvajanju sporazuma prek notranjih svetovalnih skupin, ki so bistvene za zagotavljanje neposrednih povratnih informacij državljanov in deležnikov.

Sporazum o trgovini in sodelovanju zagotavlja institucionalni okvir za prihodnje sporazume, saj obstoječa sporazuma ne zajemata nekaterih področij, pomembnih za trgovino, kot so na primer standardi za finančne storitve ali ustrezne ravni varstva podatkov. Ker je Združeno kraljestvo zdaj tretja država, zanj veljajo odobritve enakovrednosti tretjih držav na nekaterih posebnih področjih.

Sporazumi zagotavljajo trden okvir za sodelovanje in pravno varnost v razmerah brez primere. Kljub temu so se pojavili izzivi pri izvajanju, zlasti pri izvajanju Protokola o Irski in Severni Irski.

PROTOKOL O IRSKI IN SEVERNI IRSKI

Čeprav je v skladu s protokolom Severna Irsko del carinskega območja Združenega kraljestva, lahko blago, ki prosto kroži na Severnem Irskem, vstopi na enotni trg EU brez omejitev ali preverjanj. Končni cilj protokola je izogniti se mejnim kontrolam na irskem otoku in zaščititi Velikonočni sporazum (Sporazum iz Belfasta) iz leta 1998. Da bi ohranili enotni trg EU, se za blago iz Velike Britanije na Severno Irsko ob prečkanju Irskega morja izvajajo mejne kontrole EU, saj se za Severno Irsko še naprej uporablja [carinski zakonik Unije](#). Protokol o Severni Irski odpravlja potrebo po carinskih pregledih na irskem otoku, vendar določa pravila za blago, ki prihaja iz Velike Britanije na Severno Irsko. V skladu s pravom EU je treba torej za vse blago, ki vstopa na Severno Irsko iz držav zunaj EU, vključno z blagom iz Velike Britanije, opraviti carinske deklaracije.

Izvajanje Protokola je bilo vse od začetka veljavnosti izjemno zahtevno. Združeno kraljestvo je večkrat sprejelo enostranske ukrepe, pri katerih deli Protokola niso bili upoštevani, 14. junija 2022 pa je predložilo tudi [predlog zakona o Protokolu o Severni Irski](#).

Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen in premier Združenega kraljestva Rishi Sunak sta 27. februarja 2023 po več mesecih intenzivnih pogajanj predstavila politični dogovor o izvajanju Protokola o Irski/Severni Irski, imenovan Windsorski okvir.

Ta vključuje celovit sklop skupnih rešitev, s katerimi se obravnavajo izzivi in vprašanja skupnosti na Severnem Irskem v zvezi z izvajanjem protokola in hkrati varuje celovitost enotnega trga Unije. Te rešitve so v okviru Sporazuma o izstopu, katerega sestavni del je tudi protokol.

Skupne rešitve vključujejo nove ureditve o carini/prostem pretoku blaga med Veliko Britanijo in Severno Irsko, agroživilskih proizvodih, zdravilih, davku na dodano vrednost

in trošarinah, tarifnih kvotah za nekatere kategorije jekla ter pogoje, ki zagotavljajo, da državna pomoč Združenega kraljestva med drugim ne vpliva na trgovanje med Severno Irsko in Unijo.

Te rešitve spremljajo ukrepi, ki Uniji omogočajo, da analizira in oceni, kakšno je tveganje, da blago ne bi ostalo na Severnem Irskem, saj ni fizične meje. Če se v praksi ugotovi, da blago prečka mejo na Irsko, so na voljo zaščitni ukrepi za odpravo tega stanja. Evropski parlament je v resoluciji z dne 15. marca 2023 o izvajanju sporazuma o izstopu Združenega kraljestva iz Evropske unije pozdravil Windsorski sporazum.

Spodnji dom parlamenta Združenega kraljestva je 22. marca 2023 s 515 glasovi za in 29 proti glasoval za enega od elementov Windsorskega okvira, in sicer za tako imenovano stromontsko zavoro, čeprav je bilo glasovanje dojet kot glasovanje o celotnem okviru. Premier Rishi Sunak je med razpravo v spodnjem domu parlamenta izjavil, da namerava vlada opustiti predlog zakona o Protokolu o Severni Irski.

PARLAMENTARNA SKUPŠČINA ZA PARTNERSTVO

Člen 11 sporazuma o trgovini in sodelovanju predvideva možnost ustanovitve parlamentarne skupščine za partnerstvo in oba parlamenta sta se strinjala z ustanovitvijo tega organa.

Parlamentarna skupščina za partnerstvo se sestaja dvakrat letno, izmenično v enem od običajnih krajev dela Evropskega parlamenta in v parlamentu Združenega kraljestva. Gre za forum za izmenjavo mnenj o vprašanih, ki izhajajo iz sporazuma o trgovini in sodelovanju, vključno s sklenitvijo dopolnilnih sporazumov in o vseh drugih zadevah skupnega interesa. Prvo srečanje parlamentarne skupščine za partnerstvo je potekalo 12. in 13. maja 2022 v Bruslju.

María Álvarez López
04/2024

5.5.5. EVROPSKA SOSEDSKA POLITIKA

Evropska sosedna politika se uporablja za Alžirijo, Armenijo, Azerbajdžan, Belorusijo, Egipt, Gruzijo, Izrael, Jordanijo, Libanon, Libijo, Moldavijo, Maroko, Palestino, Sirijo, Tunizijo in Ukrajino. Njen cilj je izboljšati blaginjo, stabilnost in varnost vseh. Temelji na demokraciji, pravni državi in spoštovanju človekovih pravic ter je dvostranska politika med EU in posamezno partnersko državo. Vključuje regionalni pobudi za sodelovanje: vzhodno partnerstvo in Unijo za Sredozemlje^[1].

PRAVNA PODLAGA

- Člen 8 Pogodbe o Evropski uniji,
- naslov V Pogodbe o Evropski uniji (zunanje delovanje) ter
- členi od 206 do 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije.

SPLOŠNI CILJI

EU svojim sosedam z evropsko sosedsko politiko nudi privilegirani odnos, ki temelji na vzajemni zavezanosti skupnim vrednotam (demokracija in človekove pravice, pravna država, dobro upravljanje, načela tržnega gospodarstva in trajnostni razvoj). Evropska sosedna politika vključuje politično usklajevanje in tesnejše gospodarsko povezovanje, večjo mobilnost in medosebne stike. Kako globok je odnos, je odvisno od tega, do katere mere si strani delita te vrednote. Evropska sosedna politika ostaja ločena od procesa širitve, čeprav to ne določa vnaprej, kako se bodo odnosi med EU in njenimi sosednjimi državami razvijali v prihodnje. EU je leta 2011 to politiko pregledala in jo v odziv na dogodke v arabskih državah še bolj usmerila v spodbujanje trdne in trajnostne demokracije ter vključujočega gospodarskega razvoja. Trdna in trajnostna demokracija vključuje zlasti svobodne in pravične volitve, prizadevanja za boj proti korupciji, neodvisnost sodstva, demokratični nadzor nad oboroženimi silami ter svobodo izražanja, zbiranja in združevanja. EU je tudi poudarila vlogo civilne družbe v demokratičnem procesu in uvedla načelo „več za več“, na podlagi katerega razvija tesnejša partnerstva s tistimi sosedami, ki so dosegle večji napredek na poti k demokratičnim reformam. Komisija in Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) sta marca 2015 začeli proces posvetovanj za nov pregled evropske sosedne politike. Eden glavnih ciljev je bil prilagoditi orodja te politike tako, da se bodo v večji meri upoštevale posebne želje partnerskih držav. V zvezi s tem je Parlament 9. julija 2015 sprejel [resolucijo](#), v kateri je poudaril potrebo po bolj strateški, osredotočeni, prožni in povezani evropski sosedski politiki. ESZD in Komisija sta 18. novembra 2015 objavili ustrezno [sporočilo](#), ki je temeljilo na rezultatih posvetovanja.

ESZD in Komisija sta 18. maja 2017 objavili [poročila o izvajanju pregleda evropske sosedne politike](#). V njem je bilo poudarjeno, da je bil pristop, ki ga je EU uporabila

[5.5.6](#) [5.5.7](#) [5.5.8](#)

pri sodelovanju s partnericami v evropski sosedski politiki, prožnejši in bolj prilagojen, uporaba virov pa učinkovitejša. Parlament je 27. marca 2019 sprejel [resolucijo o razmerah po arabski pomladi: pot naprej v državah na Bližnjem vzhodu in v severni Afriki](#), v kateri je priznal nekatere demokratične dosežke v regiji, hkrati pa pozval k nadaljnjim gospodarskim, demokratičnim in socialnim reformam. 19. junija 2020 pa je sprejel [priporočilo Svetu, Komisiji in podpredsedniku Komisije/visokemu predstavniku Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko o vzhodnem partnerstvu pred vrhom junija 2020](#), v katerem je pozval k trajni spodbudi „za učinkovito sodelovanje, intenziven dialog in tesno partnerstvo z vzhodnim partnerstvom“.

Evropska komisija in visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko sta 9. februarja 2021 objavila [skupno sporočilo](#) z naslovom Obnovljeno partnerstvo z južnim sosedstvom – nova agenda za Sredozemlje ter spremljajoči naložbeni načrt za države južnega sosedstva, Evropski svet pa ga je sprejel 19. aprila 2021. Namen sporočila je opredeliti prenovljeni načrt za ponovni zagon in okrepitev strateškega partnerstva med EU in njenimi partnericami iz južnega sosedstva.

Predsedniki vseh delegacij Evropskega parlamenta, ki delujejo na področju sodelovanja z državami južnega sosedstva, so v [skupni izjavi](#) z dne 24. februarja 2021 predlagali, naj se organizira vrh med EU in vsemi njenimi južnimi sosedami, na katerega bi bilo treba povabiti predstavnike civilne družbe in nacionalne parlamente, da bi skupaj opredelili najboljše načine za izvajanje te agende v duhu resničnega partnerstva in skupne odgovornosti.

INSTRUMENTI

Evropska sosedska politika je nadgradnja že obstoječih pravnih sporazumov med EU in njenimi partnericami – sporazumov o partnerstvu in sodelovanju ter, od nedavnega, pridružitvenih sporazumov.

Bistvo evropske sosedske politike so dvostranski akcijski načrti in prednostne naloge partnerstva, ki jih je EU pripravila z večino partnerskih držav in ki vzpostavljajo programe političnih in gospodarskih reform s kratko- in srednjeročnimi prednostnimi nalogami za obdobje od treh do petih let. Akcijski načrti in prednostne naloge partnerstva na področju evropske sosedske politike odražajo potrebe, interese in zmogljivosti EU in posameznih partneric. Namenjeni so razvijanju demokratične, socialno pravične in vključujoče družbe, spodbujanju gospodarskega povezovanja in izboljševanju čezmejnega gibanja oseb.

Evropska unija podpira doseganje ciljev evropske sosedske politike s finančno podporo ter političnim in tehničnim sodelovanjem. Evropski instrument sosedstva je bil med leti 2014 in 2020 ključni finančni instrument EU za dvostransko sodelovanje, saj mu je bilo v tem obdobju dodeljenih 15,4 milijarde EUR. V obdobju 2021–2027 pa sodelovanje EU ureja Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI) – Globalna Evropa. Pristop tega instrumenta vključuje dodeljevanje nepovratnih sredstev in kombiniranje nepovratnih sredstev ter posojil evropskih in mednarodnih finančnih institucij. Novemu instrumentu je skupaj na voljo 79,5 milijarde EUR, iz njega pa se financira sodelovanje EU s sosednjimi državami EU ter drugimi afriškimi, azijskimi, ameriškimi, pacifiškimi in karibskimi državami. Globalna Evropa se osredotoča na trajnostni razvoj, spodbuja pa tudi ključne tematske

vidike zunanje politike EU, vključno s programi za spodbujanje človekovih pravic, demokracije in civilne družbe. Sredstva iz tega instrumenta so namenjena globalnim izzivom, vključno s podnebnimi spremembami, migracijami, mirom in stabilnostjo, pa tudi sodelovanju s strateškimi partnerji in spodbujanju lastnih zunanjepolitičnih pobud EU. Parlament je 12. decembra 2023 sprejel [resolucijo o izvajanju Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa](#). Pozdravil je predlog Komisije za revizijo večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027 z dodatnimi sredstvi za sosedstvo in svet. Poudaril je tudi, da je treba pregledati zunanjo in razvojno politiko EU glede na vrzel v financiranju, vse večje neenakosti med državami in znotraj njih ter neustrezno prehransko varnost na svetovni ravni, ter pozval, naj se oceni, ali se cilji instrumenta glede zmanjševanja revščine in neenakosti ter spodbujanja človekovih pravic in dolgoročnega trajnostnega razvoja partnerskih držav uresničujejo.

Poleg tega so bila v okviru evropske sosedске politike razvita orodja za okrepitev dostopa do trga, predvsem s pogajanjem o poglobljenih in celovitih prostotrgovinskih območjih, pa tudi za izboljšanje mobilnosti in upravljanja migracij. Tako so bila nekaterim partnericam ponujena in z njimi sklenjena partnerstva za mobilnost in poenostavitev oziroma liberalizacijo vizumskega režima, hkrati pa se je leta 2016 začel izvajati namenski finančni instrument – [instrument za partnerstvo za migracije](#). V južni regiji se za programski del za severno Afriko v okviru [nujnega skrbniškega sklada Evropske unije za Afriko](#) financirajo številne regionalne in dvostranske pobude na področju migracij in mobilnosti.

Čeprav je bila evropska sosedska politika zasnovana kot skupni sveženj politik, EU dovoljuje tudi prilagajanje in diferenciranje svoje politike glede na posebnosti posamezne partnerice.

REGIONALNE RAZSEŽNOSTI

A. Vzhodno partnerstvo

Vzhodno partnerstvo je bilo vzpostavljeno, da bi nadgradili odnose EU z večino njenih vzhodnih sosed, in sicer z Armenijo, Azerbajdžanom, Belorusijo, Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino. To partnerstvo je bilo dogovorjeno leta 2008, izvajati se je začelo leta 2009, temelji pa na evropski sosedski politiki.

1. Cilji

Glavni cilj vzhodnega partnerstva je pospešiti politično združevanje ter poglobiti gospodarsko povezovanje med EU in njenimi vzhodnimi sosedi. Raven povezovanja in sodelovanja odraža zavezanost posamezne partnerske države evropskim vrednotam, standardom in strukturam ter njen napredek na poti k njim. Namen partnerstva je spodbujati demokracijo in dobro upravljanje, krepiti energetska varnost, spodbujati sektorske reforme (vključno z varstvom okolja) in medosebne stike, podpirati gospodarski in socialni razvoj ter zagotavljati dodatno financiranje za projekte, s katerimi bi zmanjšali socialna in gospodarska neravnovesja ter okrepili stabilnost^[2].

[2] Več informacij je na voljo v razdelku o vzhodnem partnerstvu na [spletnem mestu Evropske službe za zunanje delovanje](#).

2. Strukture

Vrh vzhodnega partnerstva poteka vsako drugo leto, udeležijo pa se ga voditelji držav ali vlad EU in partnerskih držav ter predstavniki Parlamenta, Komisije in Evropske službe za zunanje delovanje.

Vzpostavljene so bile tudi vodilne pobude, ki vključujejo program za integrirano upravljanje meja, pobudo za mala in srednja podjetja, regionalne trge z električno energijo ter prizadevanja za izboljšanje energijske učinkovitosti, povečanje rabe obnovljivih virov energije, spodbujanje dobrega okoljskega upravljanja ter preprečevanje naravnih nesreč in nesreč, ki jih povzroči človek, ter pripravo in odzivanje nanje.

Komisija je leta 2019 ob deseti obletnici vzhodnega partnerstva izvedla obsežno in izčrpno posvetovanje z vsemi zainteresiranimi deležniki, da bi se določile prihodnje prednostne naloge te politike ter s tem zagotovilo, da bodo ljudje po vsej Evropi še naprej deležni njenih oprijemljivih koristi.

Komisija in podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije sta 18. marca 2020 objavila [skupno sporočilo](#) z naslovom Politika vzhodnega partnerstva po letu 2020: Krepitev odpornosti – vzhodno partnerstvo, ki prinaša koristi za vse. V dokumentu je poudarjenih pet dolgoročnih ciljev politike za prihodnje sodelovanje:

- partnerstvo, ki ustvarja: EU in partnerske države si bodo skupaj prizadevale za odporna, trajnostna in povezana gospodarstva;
- partnerstvo, ki ščiti: EU in partnerske države bodo obnovile svojo zavezanost temeljem partnerstva, zlasti odgovornim institucijam, pravni državi in varnosti;
- partnerstvo, ki ozelenjuje: EU in partnerske države si bodo skupaj prizadevale za odporno in trajnostno prihodnost;
- partnerstvo, ki povezuje: EU bo še naprej vlagala v digitalno preobrazbo partnerskih držav in si prizadevala za razširjanje koristi digitalnega enotnega trga;
- partnerstvo, ki krepi: EU in partnerske države si bodo skupaj prizadevale za odporne, poštene in vključujoče družbe.

V skladu s tem so bile julija 2021 napovedane [prednostne naloge vzhodnega partnerstva po letu 2020](#). Politika vzhodnega partnerstva bo še naprej prožna in bo omogočala znatno razlikovanje, prilagojene pristope in okrepljeno sodelovanje, ki bo temeljilo na spodbudah in koristilo državam, ki so v največji meri vključene v reforme.

Leta 2011 je bila ustanovljena [parlamentarna skupščina Euronest](#), parlamentarna komponenta vzhodnega partnerstva, pristojna za posvetovanje, nadzor in spremljanje partnerstva. Njen glavni cilj je povezati parlamente držav vzhodnega partnerstva in Evropski parlament ter okrepiti medosebne stike, spodbujati aktivno udeležbo civilne družbe in aktivnejše vključevanje v kulturni dialog. Temelji na skupnih interesih in zavezah ter na načelih razlikovanja, deljenega lastništva in odgovornosti. Ena njenih nalog je, da pregleda podporo EU državam vzhodnega partnerstva, poleg tega pa lahko tudi izdaja priporočila medvladnim strukturam v okviru vzhodnega partnerstva, da bi spodbudila tesnejše politično in gospodarsko povezovanje teh držav z EU.

Skupščina je doslej organizirala enajst rednih sej, nazadnje od 18. do 20. marca 2024 v Bruslju. Ena od glavnih točk dnevnega reda je bila ključna razprava „Podpora EU Ukrajini in obeti za širitev EU glede na sklep Evropskega sveta z dne 14. in 15. decembra 2023. Vpliv prihodnje širitve EU na vzhodno partnerstvo“.

Skupščino sestavlja 60 poslancev Evropskega parlamenta in po 10 poslancev iz parlamenta vsake partnerske države. Ker Evropski parlament beloruske narodne skupščine ne priznava kot demokratično izvoljene institucije, beloruski „poslanci“ trenutno ne sodelujejo v parlamentarni skupščini Euronest. Namesto tega so bili k udeležbi povabljeni predstavniki beloruskih demokratičnih sil. Parlamentarna skupščina Euronest ima 4 stalne odbore:

- odbor za politične zadeve, človekove pravice in demokracijo,
- odbor za gospodarsko povezovanje ter približevanje pravnim sistemom in politikam EU,
- odbor za zanesljivo oskrbo z energijo,
- odbor za socialne zadeve, zaposlovanje, izobraževanje, kulturo in civilno družbo.

Skupščino sestavljajo tudi tri delovne skupine:

- delovno skupina za poslovniki,
- delovno skupina o pridružitvenih sporazumih, ki se bo preimenovala v delovno skupino za države kandidatke za pristop k EU,
- delovno skupina za Belorusijo.

Poleg tega forum civilne družbe vzhodnega partnerstva^[3] izdaja priporočila, da bi vplival na institucije EU in nacionalne vlade držav vzhodnega partnerstva.

B. Unija za Sredozemlje

Unija za Sredozemlje sestavlja 27 držav članic EU, Evropska unija in 15 sredozemskih držav (Albanija, Alžirija, Bosna in Hercegovina, Egipt, Izrael, Jordanija, Libanon, Mavretanija, Črna gora, Monako, Maroko, Palestina, Sirija (zaradi državljanske vojne je njeno članstvo začasno prekinjeno), Tunizija in Turčija). Od leta 2008 se vseh sej udeležujejo tudi države Arabske lige, Libija pa ima status opazovalke.

1. Cilji

Unija za Sredozemlje je medvladno partnerstvo, večstranski okvir za politične, gospodarske in družbene odnose med EU ter državami južnega in vzhodnega Sredozemlja. Ustanovljena je bila leta 2008 na [vrhu v Parizu](#) kot nadaljevanje evro-sredozemskega partnerstva, imenovanega tudi barcelonski proces. Unija za Sredozemlje je nastala na podlagi ciljev barcelonske deklaracije iz leta 1995, da bi vzpostavili območje miru, stabilnosti, varnosti in skupne gospodarske blaginje, pri tem pa v celoti spoštovali demokratična načela, človekove pravice in temeljne svoboščine ter hkrati spodbujali razumevanje med kulturami in civilizacijami v evro-sredozemski regiji.

---

[3] Več informacij o forumu civilne družbe je na voljo na [spletnem mestu foruma](#).

2. Strukture

Uniji za Sredozemlje predseduje sopredsedstvo, kar poudarja soodgovornost, ki zaznamuje to skupino. EU je od leta 2012 sopredsednica severnih, Jordanija pa južnih držav Unije za Sredozemlje. Glavni upravljavski organ te unije je srečanje visokih uradnikov, ki nadzira in usklajuje njeno delo. Na srečanju visokih uradnikov se tudi potrjujeta proračun in delovni program sekretariata, pripravljajo srečanja zunanjih ministrov in drugih sestav ministrov ter imenuje generalni sekretar in njegovih šest namestnikov. Na njem se prav tako razpravlja o predlogih projektov, ki jih sekretariat pošlje v potrditev in odobritev. Naloga sekretariata Unije za Sredozemlje je predvsem določanje, obravnavanje, spodbujanje in usklajevanje tehničnih projektov v sektorjih, kot so promet, energija, voda, varstvo okolja, visoko šolstvo in mobilnost, raziskave, socialne zadeve, krepitev vloge žensk, zaposlovanje ter razvoj podjetništva, ki izboljšujejo sodelovanje in neposredno vplivajo na možnost preživljanja ljudi, ki živijo v državah Unije za Sredozemlje. EU prispeva največ sredstev v proračun sekretariata Unije za Sredozemlje.

[Parlamentarna skupščina Unije za Sredozemlje](#) nadaljuje delo evro-sredozemske parlamentarne skupščine, sestavlja pa jo 280 poslancev: 132 poslancev EU (81 poslancev iz nacionalnih parlamentov EU in 51 poslancev Evropskega parlamenta), 8 poslancev iz evropskih sredozemskih partnerskih držav (Albanija, Bosna in Hercegovina, Monako in Črna gora), 130 poslancev iz desetih držav južnega in vzhodnega Sredozemlja (Alžirija, Egipt, Jordanija, Izrael, Libanon, Maroko, Palestina, Sirija (njeno članstvo je trenutno prekinjeno), Tunizija in Turčija) ter 10 poslancev iz Mavretanije.

Parlamentarna skupščina Unije za Sredozemlje se sestane enkrat letno na plenarnem zasedanju, zadnje pa je bilo v Rabatu 15. in 16. februarja 2024 v času maroškega predsedovanja. Parlamentarni skupščini Unije za Sredozemlje trenutno predseduje Španija (2024–2025), leta 2025 pa naj bi predsedovanje prevzel Egipt. Parlamentarna skupščina Unije za Sredozemlje sprejema resolucije oziroma priporočila o vseh vidikih evro-sredozemskega sodelovanja, ki zadevajo izvršne organe te unije, Svet Evropske unije, Evropsko komisijo in nacionalne vlade partnerskih držav.

Parlamentarna skupščina Unije za Sredozemlje ima pet stalnih odborov, v vsakem je 56 članov:

- odbor za politična vprašanja, varnost in človekove pravice;
- odbor za gospodarske in finančne zadeve, socialne zadeve in izobraževanje;
- odbor za večjo kakovost življenja, izmenjave med skupinami civilne družbe in kulturo;
- odbor za energijo, okolje in vodo ter
- odbor za pravice žensk v evro-sredozemskih državah.

Christos Trapouzanlis / Joanna Placzek
04/2024

5.5.6. TRI SOSEDNJE DRŽAVE VZHODNEGA PARTNERSTVA: UKRAJINA, MOLDAVIJA IN BELORUSIJA

Politika vzhodnega partnerstva Evropske unije, vzpostavljena leta 2009, vključuje šest nekdanjih sovjetskih držav, in sicer Armenijo, Azerbajdžan, Belorusijo, Gruzijo, Moldavijo in Ukrajino. Partnerstvo je bilo sklenjeno kot podpora prizadevanjem za politične, družbene in gospodarske reforme v teh državah, s katerimi bi okrepili demokratizacijo in dobro upravljanje, energetska varnost, varstvo okolja ter gospodarski in družbeni razvoj. Vse članice, razen Belorusije, so vključene v parlamentarno skupščino Euronest.

Junija 2023 je bil Moldaviji in Ukrajini podeljen status držav kandidatki za članstvo v EU, čemur je 14. decembra 2023 sledil sklep Evropskega sveta, naj se s tema državama začnejo pristopna pogajanja, ko bodo zadovoljivo izvedeni zadnji nedokončani zakonodajni koraki.

UKRAJINA

Ukrajina je bila v zadnjem desetletju ključna partnerica Evropske unije z ogromnim geopolitičnim pomenom in neprimerljivim vplivom na politike Unije. Evropski parlament odločno podpira njeno evropsko pot in je vzpostavil močne in tesne vezi z ukrajinskim parlamentom vrhovna rada.

Dogodki, ki se v Ukrajini odvijajo od novembra 2013, so se začeli s pro evropskimi protesti proti odločitvi takratnega predsednika Viktorja Janukoviča, da ne bo podpisal pridružitvenega sporazuma z EU. Gibanje Evromajdan je sčasoma privedlo do zamenjave vlade in do parlamentarnih volitev oktobra 2014, ki so na oblast postavile pro evropske stranke in stranke, naklonjene reformam.

Marca 2014 je Rusija nezakonito priključila Krim, v vzhodni Ukrajini pa so se vneli oboroženi spopadi, ki so jih zanetili separatisti s podporo Rusije.

Kljub sporazumom iz Minska, doseženim s pogajanja leta 2015, in oblikovanju pogajalskih okvirov, kot sta tristranska kontaktna skupina (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Rusija in Ukrajina) in normandijska četverica (Rusija, Ukrajina, Nemčija in Francija), je občasno še prihajalo do spopadov, zaradi česar je bila trajnost premirja vprašljiva. Gospodarske sankcije Evropske unije proti Rusiji so bile povezane s tem, da Moskva v celoti upošteva sporazume iz Minska, in so se redno podaljševale.

Od junija 2017, ko so bila izpolnjena referenčna merila iz akcijskega načrta za liberalizacijo vizumskega režima, lahko ukrajinski državljani z biometričnim potnim listom potujejo v Unijo brez vizuma, pri čemer je potovanje omejeno na 90 dni.

1. septembra 2017 je začel veljati [pridružitveni sporazum](#) med EU in Ukrajino, potem ko se je začasno in delno uporabljal od 1. novembra 2014. Eden od temeljev sporazuma

– poglobljeno in celovito prostotrgovinsko območje – je začel v celoti delovati 1. januarja 2016.

Poleg politične podpore med letom 2014 in februarjem 2022 so Unija in njene finančne institucije zagotovile [več kot 17 milijard EUR nepovratnih sredstev in posojil](#) za podporo reformnemu procesu v Ukrajini. EU v okviru skupno oblikovanega programa reform pozorno spremlja napredek na številnih prednostnih področjih, kot so boj proti korupciji, reforma sodstva, ustavne in volilne reforme, energetska učinkovitost, reforma javne uprave in izboljšanje poslovnega okolja.

Volodimir Zelenski, ki je na predsedniških volitvah aprila 2019 premagal predsednika Petra Porošenka, je razpustil parlament in julija 2019 sklical predčasne volitve, na katerih je njegova stranka Služabnik ljudstva dobila absolutno večino sedežev. Poslanca stranke sta tako zasedla mesti predsednika parlamenta in predsednika vlade. Predsednik Zelenski se je marca 2020 lotil obsežnega preoblikovanja vlade, v kateri je Denis Šmihal prevzel funkcijo predsednika.

Nova vlada je začela z ambicioznim programom zakonodajnih reform, hkrati pa se je morala spoprijeti tudi z oboroženim konfliktom na vzhodu države, ki se je tam s spreminjajočo se intenzivnostjo odvijal od leta 2014.

Po stalnem in grozečem kopičenju in koncentraciji ruskih vojaških sil vzdolž meje z Ukrajino je ruska državna дума 21. februarja 2022 uradno priznala neodvisnost samooklicanih ljudskih republik Doneck in Lugansk. Tri dni pozneje so ruske enote napadle iz več smeri in vdrle v Ukrajino. Obsežna invazija ter bombardiranja in zračni napadi, ki so sledili, tudi na civilne cilje in kritično infrastrukturo, so zahtevali veliko število žrtev ter povzročili ogromno človeško trpljenje in množično razseljevanje.

Visoki komisar Združenih narodov za begunce (UNHCR) je [poročal](#), da je trenutno v Ukrajini notranje razseljenih 3,7 milijona ljudi, v Evropo pa se je zateklo 5,9 milijona beguncev in prosilcev za azil, večinoma žensk in otrok. V letu 2024 bo 14,6 milijona ljudi v Ukrajini potrebovalo humanitarno pomoč, vključno s prebivalstvom, ki je ranljivo na več področjih.

Evropska unija je od začetka invazije večkrat najostreje obsodila neizzvano in neupravičeno vojaško agresijo Rusije proti Ukrajini ter zahtevala popolno spoštovanje ozemeljske celovitosti, suverenosti in neodvisnosti Ukrajine v njenih mednarodno priznanih mejah. Svet EU je 23. februarja 2022 sprejel nov sveženj sankcij v odziv na to, da je Rusija priznala neodvisnost upravnih območij Doneck in Lugansk in odredila napotitve ruskih oboroženih sil na ti območji. Unija je od 24. februarja 2022 močno razširila omejevalne ukrepe v različnih sektorjih ter zoper posameznike in subjekte s sprejetjem zaporednih [svežnjev sankcij](#) (aprila 2024 je bilo teh svežnjev sankcij 13). Ukrepi so na splošno zasnovani tako, da bi oslabili gospodarsko bazo Rusije, ji onemogočili dostop do kritičnih tehnologij in trgov ter znatno zmanjšali njeno zmožnost za vojskovanje. Unija je decembra 2022 za posebnega mednarodnega odposlanca za izvajanje sankcij EU imenovala Davida O'Sullivan. Naloga posebnega odposlanca je stalno ozaveščati na visoki ravni in razpravljati s tretjimi državami, da bi preprečili izmikanje ali celo izogibanje sankcijam proti Rusiji ter preprečili, da bi občutljivo blago za bojišča, ki je evropskega porekla, doseglo Rusijo.

Ukrajina je 28. februarja 2022 vložila uradno prošnjo za članstvo v EU, 23. junija 2022 pa ji je bil po soglasni odločitvi voditeljev 27 držav članic EU [podeljen status kandidatke](#).

Ta zgodovinski sklep je temeljil na [priporočilu Evropske komisije](#), objavljenem 17. junija 2022, naj se Ukrajini dodeli status kandidatke pod pogojem, da bo izvedla sedem posebnih reform. Evropska komisija še naprej spremlja napredek Ukrajine pri izpolnjevanju pogojev, opredeljenih v njenem mnenju o prošnji za članstvo. Junija 2023 je podala vmesno ustno [poročilo](#) o napredku, 8. novembra 2023 pa je Evropskemu svetu predložila [poročilo](#), ki je del rednega širitvenega svežnja. Glede na rezultate, ki jih je Ukrajina dosegla v zvezi s sedmimi posebnimi priporočili, je Svetu predlagala, naj začne pristopna pogajanja. Poleg tega mu je priporočila, naj sprejme pogajalski okvir, ko bo Ukrajina sprejela nekatere ključne ukrepe na štirih posebnih področjih. Komisija je Svetu marca 2024 ustno poročala o napredku v zvezi s temi ukrepi in mu [predložila predloga osnutkov pogajalskih okvirov](#) za Ukrajino in Moldavijo, hkrati pa je začela [postopek pregleda usklajenosti zakonodaje](#).

Svet Evropske unije je 4. marca 2022 [aktiviral](#) direktivo o začasni zaščiti, da bi ljudem, ki bežijo pred vojno v Ukrajini, ponudil hitro in učinkovito pomoč ter zagotovil, da bodo ukrajinski begunci uživali enake standarde in pravice v vseh državah članicah EU, med drugim pravico do nastanitve, zdravstvene oskrbe, dela in izobraževanja. Ta ukrep je bil podaljšan do 4. marca 2025 na podlagi uradnega [predloga Komisije](#), ki [so ga nato države članice odobrile](#) 28. septembra 2023. Maja 2022 se je začela izvajati pobuda o [solidarnostnih pasovih](#) med EU in Ukrajino, da bi Ukrajini omogočili izvoz kmetijskih proizvodov in uvoz blaga, ki ga potrebuje. Poleg tega Unija in Evropski parlament dosledno podpirata [črnomoško pobudo za žito](#), pri kateri so posredovali Združeni narodi in ki omogoča prevoz znatne količine žita in hrane iz treh ključnih ukrajinskih pristanišč na Črnem morju na svetovne trge prek dogovorjenega črnomoškega koridorja. Ruska federacija je julija 2023 zavrnila podaljšanje sporazuma, a je Ukrajini uspelo prepričati, da bi se ruska mornarica približala zahodnemu delu Črnega morja, in država je avgusta 2023 vzpostavila zaščiten pomorski koridor, ki ponovno omogoča izvoz žita.

Od začetka ruske agresije Evropska unija in njene države članice Ukrajino podpirajo v izjemnem obsegu, pri čemer so za finančno, humanitarno, gospodarsko in vojaško podporo ter podporo beguncem namenile več kot 98 milijard EUR (april 2024).

Ukrajina je bila v letih 2022 in 2023 upravičena do obsežnega programa makrofinančne pomoči EU v obliki nepovratnih sredstev in posojil za nujne potrebe države in zagotovitev njene finančne stabilnosti, ki je skupaj znašala 25,2 milijarde EUR.

Unija bo od marca 2024 v okviru [instrumenta za Ukrajino](#), ki je namenski finančni instrument za obdobje 2024–2027, državi zagotavljala predvidljivo in stabilno podporo v višini do 50 milijard EUR (17 milijard EUR nepovratnih sredstev in 33 milijard EUR posojil). S tem instrumentom poskuša podpreti prizadevanja Ukrajine pri ohranjanju makrofinančne stabilnosti ter spodbuditi njeno okrevanje, obnovo in modernizacijo v povezavi z natančno opredeljenim programom reform in pogoji iz načrta za Ukrajino. V [uradnem načrtu za Ukrajino](#), ki so ga pripravile in predložile ukrajinske oblasti, je določen podroben načrt reform in naložb v državi v naslednjih štirih letih. Komisija ga je 15. aprila 2024 [pozitivno ocenila](#) in sprejela predlog izvedbenega sklepa Sveta o njegovi odobritvi. Ukrajina je 20. marca 2024, preden so se lahko začela redna izplačila na podlagi rednih ocen v okviru instrumenta, [prejela](#) posebno premostitveno finančno plačilo v znesku 4,5 milijarde EUR.

Evropska unija je januarja 2023 vzpostavila multilateralno platformo za usklajevanje med donatorji za Ukrajino ter za usklajeno, pregledno in odgovorno podporo ukrajinskemu procesu okrevanja in obnove.

EU in njene države članice so zbrale 33,1 milijarde EUR [vojaške pomoči](#) za Ukrajino, tudi 11,1 milijarde EUR v okviru [evropskega mirovnega instrumenta](#). Poleg tega je bila 17. oktobra 2022 ustanovljena misija Evropske unije za vojaško pomoč v podporo Ukrajini ([EUMAM Ukraine](#)), da bi z obsežnim usposabljanjem 40.000 članov vojaškega osebja okrepila vojaške zmogljivosti ukrajinskih oboroženih sil. Zanj je bilo doslej namenjenih 362 milijonov EUR.

Evropska unija je s 30. majem 2022 za eno leto začasno opustila vse uvozne dajatve za ukrajinski izvoz v EU (kar pomeni, da ima ta izvoz v celoti prost dostop, brez tarif in kvot), začasno pa je za eno leto opustila tudi vse protidampinške in zaščitne ukrepe EU, ki so veljali za ukrajinski izvoz jekla. Nato je bil ta koristni trgovinski preferencial, imenovan tudi „avtonomni trgovinski ukrep“, [podaljšan](#) do junija 2024. Komisija je januarja 2024 [predlagala](#), da bi ta ukrep podaljšali za še eno leto, in sicer do junija 2025, hkrati pa bolj zaščitili nekatere občutljive kmetijske proizvode EU zaradi znatnega povečanja uvoza iz Ukrajine ter posledičnih protestov kmetov in blokade meje. Svet in Evropski parlament sta dosegla kompromis, ki sta ga [dokončno odobrila aprila 2024](#).

Decembra 2014 je začela delovati [svetovalna misija Evropske unije \(EUAM\) v Ukrajini](#), ki usklajuje mednarodno pomoč za sektor civilne varnosti. Izvaja operativne dejavnosti ter ukrajinskim organom strateško svetuje in nudi usposabljanje v zvezi z razvojem vzdržnih, odgovornih in učinkovitih varnostnih storitev, s katerimi se krepí pravna država. Po ruski invaziji je Evropski svet spremenil mandat misije EUAM, da bi ji omogočil podporo Ukrajini pri preiskovanju in pregonu mednarodnih kaznivih dejanj.

Unija dosledno podpira vsa prizadevanja za pravico in odgovornost za hude kršitve človekovih pravic ter preiskavo morebitnih mednarodnih zločinov (vojnih hudodelstev in hudodelstev zoper človeštvo), storjenih zaradi ruske agresije.

Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je 2. februarja 2023 na skupni tiskovni konferenci s predsednikom Zelenskim v Kijevu [napovedala](#) ustanovitev mednarodnega centra za pregon kaznivega dejanja agresije (ICPA) v Haagu, ki bo usklajeval zbiranje dokazov in bo vključen v skupno preiskovalno skupino, ki jo podpira Eurojust. Center je [začel delovati](#) 3. julija 2023. 23. februarja 2023 je bila vzpostavljena osrednja zbirka podatkov o dokazih o najhujših mednarodnih kaznivih dejanjih (CICED). Na [vrhu Sveta Evrope 17. maja 2023 v Reykjaviku](#) je bil vzpostavljen register za škodo, ki je nastala zaradi ruske vojaške agresije proti Ukrajini, kar je lahko eden od prvih korakov k mednarodnemu mehanizmu odškodnin za žrtve ruske vojaške agresije.

Drugi predobravnavni senat Mednarodnega kazenskega sodišča je 17. marca 2023 izdal [nalog za prijetje](#) predsednika Ruske federacije Vladimirja Putina in komisarke za otrokove pravice v uradu predsednika Marije Lvove-Belove, s čimer je potrdil, da je mogoče utemeljeno domnevati, da sta predsednik Putin in Lvova-Belova kazensko odgovorna za nezakonito deportacijo in premestitev ukrajinskih otrok z zasedenih območij Ukrajine v Rusijo. Mednarodno kazensko sodišče je 5. marca 2024 [izdalo nalog za prijetje](#) dveh visokih ruskih vojaških poveljnikov.

V Haagu je 2. aprila 2024 potekala ministrska [konferenca](#) o ponovni vzpostavitvi pravičnosti za Ukrajino, ki so jo skupaj organizirale Ukrajina, Evropska komisija in Nizozemska, na kateri je sodelovalo 60 držav. Cilj konference je bilo oceniti dosednji napredek pri preiskovanju kaznivih dejanj, pregonu storilcev kaznivih dejanj in usklajevanju temu namenjenih mednarodnih prizadevanj.

Unija je razvila tudi obsežno sektorsko sodelovanje z Ukrajino, zlasti na področju energije. Ukrajinska in moldavska električna omrežja so bila 16. marca 2022 sinhronizirana z evropskim celinskim omrežjem. Unija je sprejela več ukrepov, da bi imela Ukrajina stabilno oskrbo z energijo. Ukrajini je na primer dopustila dobavo plina prek fizične zmogljivosti povratnega toka in ji omogočila koristi od skupnega nakupa plina, utekočinjenega zemeljskega plina in vodika s strani Unije.

Evropski svet je na zasedanju 17. in 18. aprila 2024 sprejel [sklepe o Ukrajini](#), v katerih je odločno obsodil nenehne ruske zračne in raketne napade na ukrajinsko civilno prebivalstvo ter civilno in kritično infrastrukturo, vključno z nedavnim okrepljenim bombardiranjem energetskega sektorja. Voditelji EU so tudi izjavili, da bodo Unija in njene države članice okrepile dobavo humanitarne pomoči in pomoči civilne zaščite, zlasti električnih generatorjev in transformatorjev. Evropski svet je poudaril, da je Ukrajini nujno treba zagotoviti zračno obrambo ter pospešiti in okrepiti dobavo vse potrebne vojaške pomoči, tudi artilerijskega streliva in raket. V svojih sklepih je pozdravil tudi napredek pri predlogih, da se izredni prihodki, ki izhajajo iz imobiliziranih ruskih sredstev, uporabijo v korist Ukrajine, ter pozval k čimprejšnjemu sprejetju predlogov.

A. Stališče Evropskega parlamenta

Evropski parlament je prepoznal grožnjo in v letu 2021 sprejel resoluciji o kopičenju ruske vojske na meji z Ukrajino (prvo [aprila](#) in drugo [decembra](#) 2021). Konec januarja 2022 je Ukrajino obiskala tudi delegacija članov Odbora za zunanje zadeve ter Pododbora za varnost in obrambo.

Po začetku obsežne ruske vojaške agresije proti Ukrajini 24. februarja 2022 je imel Evropski parlament 1. marca 2022 izredno plenarno zasedanje in sprejel ključno [resolucijo](#), v kateri je opredelil svoje stališče:

- najostreje je obsodil nezakonito, neizzvano in neupravičeno vojaško agresijo Rusije proti Ukrajini in vdor na njeno ozemlje, pa tudi vpletenost Belorusije v to agresijo;
- zahteval je, da Rusija nemudoma konča vse vojaške dejavnosti v Ukrajini, brezpogojno umakne vse vojaške in paravojaške enote in vojaško opremo s celotnega mednarodno priznanega ozemlja Ukrajine ter da v celoti spoštuje ozemeljsko nedotakljivost, suverenost in neodvisnost Ukrajine znotraj njenih mednarodno priznanih meja;
- poudaril je, da vojaška agresija in invazija pomenita resno kršitev mednarodnega prava, zlasti Ustanovne listine OZN, in pozval Rusijo, naj se vrne k izpolnjevanju odgovornosti stalne članice Varnostnega sveta OZN pri ohranjanju miru in varnosti ter k spoštovanju svojih zavez iz Helsinške sklepne listine, Pariške listine za novo Evropo in memorandumu iz Budimpešte;

- menil je, da ruska invazija v Ukrajini ni le napad na suvereno državo, temveč tudi na načela in mehanizem sodelovanja in varnosti v Evropi ter na mednarodni red, ki temelji na pravilih, kot je opredeljen v Ustanovni listini OZN;
- institucije EU je pozval, naj si v skladu s členom 49 Pogodbe o Evropski uniji in na podlagi zaslug prizadevajo, da se Ukrajini podeli status kandidatke za članstvo v EU, medtem pa naj si še naprej prizadevajo za njeno vključitev v enotni trg EU v skladu s pridružitvenim sporazumom;
- pozdravil je, da je Svet hitro sprejel sankcije, vendar je vztrajal, da je treba sprejeti dodatne stroge sankcije.

Evropski parlament je pozorno spremljal razmere v Ukrajini in zavzel politično stališče v več resolucijah, zlasti v [resoluciji](#), sprejeti 7. aprila 2022, v kateri je med drugim pozval k:

- dodatnim kazenskim ukrepom, tudi k takojšnjemu popolnemu embargu na uvoz ruske nafte, premoga, jedrskega goriva in plina, skupaj z načrtom za zanesljivo oskrbo EU z energijo, in k popolni opustitvi plinovodov Severni tok 1 in 2;
- diplomatski osamitvi Rusije ter njeni izključitvi iz skupine G20 in drugih večstranskih organizacij, kot so Svet OZN za človekove pravice, Interpol, Svetovna trgovinska organizacija, UNESCO in druge;
- izključitvi ruskih bank iz sistema SWIFT in prepovedi vstopa ruskih morskih plovil v teritorialne vode in pristanišča Evropske unije;
- prekinitvi sodelovanja z ruskimi podjetji pri obstoječih in novih jedrskih projektih ter prekinitvi znanstvenega sodelovanja z ruskimi energetske podjetji.

Redne parlamentarne razprave in izmenjave s predsednico Komisije, visokim predstavnikom ter komisarkami in komisarji so bile osredotočene na boj proti ruski agresiji ter na diplomatsko, vojaško in humanitarno podporo EU Ukrajini, učinkovitost sankcij in uporabo ruskih zamrznjenih sredstev, pravico in odgovornost za mednarodne zločine ter razmere v zvezi z nezakonito deportacijo in prisilno odstranitvijo ukrajinskih otrok. Evropski parlament [je sprejel vrsto resolucij](#) o teh temah.

V svoji celoviti resoluciji z dne 29. februarja 2024 je ponovno potrdil podporo doslednemu zagotavljanju vojaške pomoči Ukrajini, dokler bo to potrebno in v kakršni koli obliki bo ta država potrebovala pomoč za zmago, in sicer brez omejitev, ki bi si jih postavili sami. Še posebej je podprl predlog, da vse države članice EU in zaveznice iz Nata vojaško podprejo Ukrajino z najmanj 0,25 % svojega BDP na leto. Poudaril je tudi, da je članstvo Ukrajine v Uniji geostrateška naložba v združeno in močno Evropo. Pozval je k okrepitvi sankcij, zlasti s prepovedjo uvoza ruskega urana in metalurških proizvodov v Unijo ter sodelovanja z ruskim jedrskim sektorjem in podjetjem Rosatom. V resoluciji je pozval k takojšnjemu in popolnemu embargu na ruski uvoz kmetijskih in ribiških proizvodov ter fosilnih goriv in utekočinjenega zemeljskega plina, ki se po morju prenašajo po plinovodih, v Unijo ter k nadaljnjemu znižanju cenovne kapice za ruske naftne derivate v sodelovanju s partnerji skupine G7, da bi ustavili financiranje ruske vojne z denarjem EU. Poslanci so tudi ponovili, da Parlament podpira formulo za mir, ki jo je predstavil ukrajinski predsednik. V besedilu so poudarili, da je nujno treba oblikovati trdno pravno ureditev, ki bo omogočala zaplembo ruskega državnega

premoženja, ki ga je zamrznila EU, in njegovo uporabo za odpravo različnih posledic ruske agresije proti Ukrajini, tudi za obnovo države in za odškodnino žrtvam ruske agresije.

Kar zadeva pristop Ukrajine k Evropski uniji, je Parlament že zgodaj zavzel odločno stališče ter zagovarjal status Ukrajine kot kandidatke in proces širitve EU, ki temelji na dosežkih. Voditelji političnih skupin Evropskega parlamenta (konferenca predsednikov) so [9. junija 2022 sprejeli izjavo](#), v kateri so odločno pozvali Evropski svet, naj Ukrajini podeli status kandidatke za članstvo v EU.

Poleg tega je Parlament priznal žrtvovanje in odpornost ukrajinskega ljudstva. Potem ko je leta 2018 podelil prestižno nagrado Saharova za svobodo misli ukrajinskemu filmskemu režiserju Olegu Sencovu, je leta 2022 nagrado podelil „pogumnemu ukrajinskemu narodu, ki ga zastopajo predsednik, izvoljeni voditelji in civilna družba“.

Evropski parlament je od leta 2022 povečal tehnično pomoč in pomoč v naravi za ukrajinski parlament, zlasti na področju informacijske tehnologije, komunikacij, pravne pomoči in prevajanja. Razvil je tudi več komunikacijskih orodij, kot sta [spletišče Stand with Ukraine \(Podprimo Ukrajino\)](#), ki je na voljo v angleščini in ukrajinščini.

Parlament je sprejel tudi vrsto konkretnih ukrepov, da bi nagovoril in podprl ukrajinsko civilno družbo in prebivalstvo. V svoji stavbi Postaja Evropa v Bruslju je odprl vozlišče ukrajinske civilne družbe in začel pobudo, imenovano [Generatorji upanja](#), v okviru katere je 8. decembra 2022 [podaril](#) generator in sedem generatorjev neposredno poslal v ukrajinski parlament.

B. Medparlamentarno sodelovanje

Izbruh obsežne vojne in podelitev uradnega statusa kandidatke za članstvo v EU Ukrajini sta privedla do bolj poglobljenega dialoga in več osebnih obiskov na vseh ravneh, tudi med voditelji obeh parlamentov, političnimi skupinami, parlamentarnimi odbori in drugimi ustreznimi organi ter v okviru pridruženega parlamentarnega odbora EU-Ukrajina.

Predsednica Evropskega parlamenta Roberta Metsola je 1. aprila 2022 postala prva voditeljica EU, ki je po ruski invaziji odpotovala v Ukrajino. Obiskala je Kijev, kjer je [nagovorila](#) ukrajinski parlament ter se srečala s predsednikom Zelenskim, predsednikom vlade Denisom Šmihalom in predstavniki političnih skupin ukrajinskega parlamenta. 28. julija 2022 je ob dnevu ukrajinske državnosti nagovorila ukrajinski parlament prek [video sporočila](#), v katerem je ponovno potrdila zavezo EU, da bo pomagala pri okrevanju in obnovi Ukrajine. Ukrajinski predsednik vlade Denis Šmihal je 5. septembra 2022 [obiskal](#) Evropski parlament ter se srečal s predsednico Roberto Metsola in voditelji političnih skupin, 14. septembra 2022 pa se je Olena Zelenska, soproga predsednika Volodimirja Zelenskega, udeležila razprave v okviru govora o stanju Unije med plenarnim zasedanjem Parlamenta v Strasbourgu.

Predsednik Zelenski je 14. decembra 2022 [nagovoril](#) poslance Parlamenta na plenarnem zasedanju, na katerem so slovesno podelili nagrade Saharova, predsednica Metsola pa je istega dne z ukrajinskim parlamentom [razpravljala](#) o napredku Ukrajine kot države kandidatke za članstvo v EU. Parlament je 9. februarja 2023 organiziral [izredno plenarno zasedanje](#) (slavnostno sejo), ki se ga je predsednik Zelenski osebno udeležil. Predsednica Metsola se je 4. marca 2023 v Lvovu [udeležila konference](#)

[z naslovom Združeni za pravico](#) in se srečala s pomembnimi ukrajinskimi državniki, med drugim s predsednikom Volodimirjem Zelenskim, predsednikom parlamenta Ruslanom Stefančukom in generalnim tožilcem Andrijem Kostinom.

Delegacija članov Odbora Evropskega parlamenta za zunanje zadeve in Pododbora za varnost in obrambo je 2. decembra 2022 [obiskala](#) Kijev, kjer se je srečala s ključnimi ukrajinskimi uradniki in poslanci ukrajinskega parlamenta. 20. februarja 2023 [je Kijev obiskalo](#) šest članov Posebnega odbora o tujem vmešavanju v vse demokratične procese v EU, tudi o dezinformacijah, ter krepitvi integritete, preglednosti in odgovornosti v Evropskem parlamentu (ING2). Sodelovali so v intenzivnem programu srečanj, osredotočenim na tuje vmešavanje, dezinformacije in podporo EU Ukrajini med rusko vojaško agresijo ter status Ukrajine kot kandidatke za članstvo v Uniji. Delegacija Pododbora za človekove pravice (DROI) je 22. in 23. oktobra 2023 [obiskala](#) černigovsko območje in Kijev in sodelovala v razpravah o pravičnosti in odgovornosti ter skupni agendi o človekovih pravicah z lokalnimi skupnostmi, tudi z žrtvami in pričami, ukrajinskim parlamentom, uradom predsednika, generalnim tožilcem in predstavniki civilne družbe. Člani Odbora za regionalni razvoj (REGI) so med 30. oktobrom in 1. novembrom 2023 [obiskali Ukrajino](#), da bi razpravljali o okrepanju in obnovi Ukrajine, njeni poti k pristopu k EU in s tem povezanih reformah. 25. in 26. marca 2024 je Kijev obiskala [delegacija](#), v kateri so sodelovali člani več odborov, da bi z visokimi predstavniki ukrajinske vlade, predsednikom in vodstvom ukrajinskega parlamenta ter civilnodružbenimi skupinami opravila pogovore o okrepanju in podpori EU.

[Pridružitveni parlamentarni odbor EU-Ukrajina](#) se od začetka obsežne ruske invazije redno sestaja. Njegova trinajsta, izredna seja je potekala 24. marca 2022. Ukrajinski poslanci so se je udeležili na daljavo, na njej pa je bila sprejeta [skupna izjava](#). Redni seji pridružitvenega parlamentarnega odbora EU-Ukrajina sta potekali v Strasbourgu junija 2022 (glej [skupno izjavo](#)) in julija 2023 (glej [skupno izjavo](#)). Evropski parlament je obiskalo več ad hoc delegacij iz ukrajinskega parlamenta, predsedstvo pridružitvenega parlamentarnega odbora, ki ga sestavljajo njegovi sopredsedniki in podpredsedniki, pa se je prav tako redno sestajalo po spletu.

Na pobudo predsednice Roberte Metsola in predsednika ukrajinskega parlamenta Ruslana Stefančuka sta oba parlamenta 12. aprila 2023 organizirala prvo medodborna sejo, da bi okrepila stike med parlamentarnimi odbori v zvezi z izbrano potjo Ukrajine za evropsko povezovanje in njeno agendo za harmonizacijo zakonodaje.

Pravni okvir za podporo Evropskega parlamenta in dejavnosti razvoja zmogljivosti je bil določen v memorandumu o soglasju, ki je bil z ukrajinskim parlamentom podpisan 3. julija 2015 in nazadnje obnovljen 28. novembra 2023 ([izjava](#) konference predsednikov), ter v sporazumu o upravnem sodelovanju, ki sta ga generalna sekretarja obeh zakonodajnih organov podpisala marca 2016.

Evropski parlament kot del dejavnosti v podporo demokraciji v Ukrajini izvaja daljnosežen program krepitve zmogljivosti za ukrajinski parlament. Ta prizadevanja temeljijo na priporočilih, pripravljenih med septembrom 2016 in februarjem 2017 v okviru misije za ugotavljanje potreb pod vodstvom nekdanjega predsednika Evropskega parlamenta Pata Coxa, ki še vedno tesno sodeluje pri izvajanju priporočil in nadaljnjem ukrepanju na podlagi teh priporočil.

Evropski parlament je leta 2017 začel politični dialog in postopek mediacije, imenovan dialog Jeana Monneta. Dialog Jeana Monneta z Ukrajino redno vključuje predsednika ukrajinskega parlamenta in voditelje političnih skupin v razprave o izvajanju teh priporočil in o notranji reformi ukrajinskega parlamenta.

Evropski parlament v pričakovanju prizadevanj ukrajinske vrhovne rade za izvajanje predpristopnega načrta vlaga v programe krepitve zmogljivosti, nedavno pa je začel izvajati vrsto spletnih seminarjev za ukrajinske poslance. Ti seminarji se osredotočajo na pravno usklajevanje, dobro prakso v zakonodajnih postopkih ter etiko in nasprotje interesov. Oba parlamenta tudi tesneje sodelujeta pri agendi za digitalizacijo, zmogljivostih strateškega predvidevanja in prevajalskih storitvah. Evropski parlament je razvil pomemben parlamentarni mehanizem, ki bo vključen v pristojnosti ukrajinskega parlamenta za nadzor in pregled in katerega cilj bo nadzor nad zunanjimi sredstvi, ki jih prejme Ukrajina. Delo na tem področju nadzoruje imenovani pristojni poslanec Evropskega parlamenta za podporo demokraciji Michael Gahler.

C. Opazovanje volitev

Svobodne in poštene volitve so temelj utrjene demokracije. Evropski parlament je v letih 2014 in 2015 v Ukrajino napotil misije za opazovanje predsedniških, parlamentarnih in lokalnih volitev ter leta 2019 predsedniških in parlamentarnih volitev.

EU in Evropski parlament sta pozorno spremljala volitve na nezakonito zasedenih ozemljih, zlasti volitve v ruski državni zbor septembra 2021, ki so zajemale zasedeni Krim. [Podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko je v izjavi z dne 20. septembra 2021](#) poudaril, da EU ne priznava tako imenovanih volitev na zasedenem Krimskem polotoku.

V skladu z ukrajinsko ustavo naj bi redne parlamentarne volitve potekale jeseni 2023, predsedniške volitve spomladi 2024 in lokalne volitve jeseni 2025, vendar jih ni mogoče izvesti, dokler je razglašeno vojno stanje. Prve povojne volitve bodo izziv brez primere, saj je bil poškodovan velik del volilne infrastrukture, na milijone volivcev pa je bilo razseljenih v državi ali zunaj nje.

Prizadevanja za oceno učinkov vojne na volivce in volilno infrastrukturo v Ukrajini ter priprave na novo volilno krajino so se že začela. Ukrajinski volilni organi prejemajo pomoč mednarodne skupnosti pri organizaciji volitev zunaj države. Evropski parlament je konec maja 2023 na to temo organiziral parlamentarni volilni dialog v sodelovanju z Mednarodnim inštitutom za demokracijo in pomoč pri volitvah (IDEA) in Mednarodno fundacijo za volilne sisteme, ki Ukrajini zagotavlja obsežno pomoč pri volitvah in državi pomaga pri določanju najboljšega modela za glasovanje zunaj države, ki se posebej osredotoča na ukrajinske begunce v tujini.

MOLDAVIJA

Evropska unija in Moldavija sta 27. junija 2014 podpisali [pridružitveni sporazum](#), vključno s poglobljenim in celovitim sporazumom o prosti trgovini, ki je začel veljati julija 2016 in je utrdil politične in gospodarske vezi Moldavije z EU. S sporazumom se je določil načrt reform na področjih, ki so bistvena za dobro upravljanje in gospodarski razvoj, ter poglobilo sodelovanje v številnih sektorjih. Moldavija se je s podpisom

sporazuma zavezala reformi svojih domačih politik na podlagi zakonodaje in prakse EU. Časovni načrt za izvajanje pridružitvenega sporazuma je opredeljen v pridružitvenem načrtu, katerega zadnja različica – [revidirani pridružitveni načrt za obdobje 2021–2027](#) – je bila dogovorjena avgusta 2022. Unija je daleč najpomembnejša trgovinska partnerica Moldavije, saj nanjo odpade 58,8 % njenega izvoza in 43,9 % njenega uvoza. Prav tako je EU tudi največja vlagateljica v državi.

Od začetka veljavnosti liberalizacije vizumskega režima za kratkoročno bivanje aprila 2014 je več kot 2,5 milijona državljanov Moldavije z biometričnim potnim listom potovalo na schengensko območje brez vizuma, kar je spodbudilo turizem, poslovne odnose in stike med ljudmi.

Komisija je junija 2021 objavila načrt EU za oživitev gospodarstva za Moldavijo, v katerem je državi namenila 600 milijonov EUR podpore za socialno-ekonomsko okrevanje po pandemiji covid-19, za spodbujanje zelenega in digitalnega prehoda ter za sprostitev neizkoriščenega gospodarskega potenciala.

Na predčasnih parlamentarnih volitvah 11. julija 2021 je proevropsko usmerjena Stranka za ukrepanje in solidarnost (PAS) Maie Sandu prepričljivo zmagala. Parlament, v katerem ima večino stranka PAS, je odobril imenovanje Natalie Gavrilița za predsednico vlade in podprl njen ambiciozni program, da posovjetsko državo reši dolgotrajne politične in gospodarske krize ter jo približa Evropski uniji – kar je njena najpomembnejša zunanjepolitična prednostna naloga – z doslednim izvajanjem pridružitvenega sporazuma med EU in Moldavijo. Predsednica vlade Natalia Gavrilița je 10. februarja 2023 odstopila in za novega predsednika vlade je bil imenovan Dorin Recean, pri tem pa je bila preoblikovana tudi vlada. Sedanja vlada si še naprej prizadeva za proevropsko usmeritev z novim poudarkom na državni varnosti in pospešitvi izvajanja reform kot del procesa pristopa k EU. Januarja 2024 je odstopil podpredsednik vlade in minister za zunanje zadeve Nicu Popescu, nadomestil pa ga je nekdanji podpredsednik parlamenta Mihai Popșoi. Poleg tega je bil uveden nov položaj podpredsednika vlade, pristojnega za evropsko povezovanje. Na ta položaj je bila imenovana Cristina Gherasimov, ki je glavna pogajalka v pristopnem procesu Moldavije k Evropski uniji.

Moldavija je zaradi bližine še posebej izpostavljena ruski agresiji proti Ukrajini, kar je državo močno prizadelo. Zato je 3. marca 2022 naredila zgodovinski korak, ko je uradno zaprosila za članstvo v EU. Na [zasedanju Evropskega sveta 23. junija 2022](#) ji je bil podeljen status kandidatke, s čimer se je začela nova strateška faza odnosov med EU in Moldavijo.

Zaradi vojne v Ukrajini je Unija solidarna z Moldavijo. Od oktobra 2021 je državi izplačala [podporo v višini več kot 1,2 milijarde EUR](#) v obliki nepovratnih sredstev in posojil. Evropska unija si prizadeva izboljšati odpornost, varnost, stabilnost, gospodarstvo in energetska varnost Moldavije, poglobiti sodelovanje na področju varnosti in obrambe ter podpreti prizadevanja Moldavije za izvajanje reform in pridružitve EU. Komisija je januarja 2022 predlagala sveženj makrofinančne pomoči Moldaviji v višini 150 milijonov EUR (od katerih sta bila dva obroka izplačana v obdobju 2022–2023), 24. januarja 2023 pa je predlagala povečanje tega svežnja za največ 145 milijonov EUR. Izplačilo makrofinančne pomoči se pogojuje z izvajanjem programa Mednarodnega denarnega sklada in političnih ukrepov, dogovorjenih v [memorandumu o soglasju](#).

Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je pred vrhom Evropske politične skupnosti v Moldaviji 1. junija 2023 [napovedala](#), da bo Komisija okrepila podporo državi in da bo zdaj mobilizirala do 1,6 milijarde EUR kot naložbo v okviru gospodarskega in naložbenega načrta za Moldavijo.

[Komisar Olivér Várhelyi](#) je na seji Odbora Evropskega parlamenta za zunanje zadeve 28. junija 2023 [napovedal sveženj podpore Moldaviji](#), ki ima pet prednostnih nalog:

- gospodarski razvoj in povezljivost,
- podpiranje reform in krepitev upravnih zmogljivosti na poti Moldavije v EU,
- energija,
- varnost,
- boj proti dezinformacijam in strateško komuniciranje.

V zvezi s tem je Komisija predlagala okrepitev pomoči Moldaviji pri vmesnem pregledu večletnega finančnega okvira, pri čemer bi se 600 milijonov EUR v okviru Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI) v obdobju 2024–2027 prerazporedilo za programe, namenjene povečanju podpore drugim državam v vzhodnem sosedstvu EU, tudi Moldaviji.

Moldavske oblasti skušajo pospešiti reforme, da bi izpolnile devet pogojev, določenih v [mnenju Komisije](#) o prošnji Moldavije za članstvo v EU, in uresničile cilje iz pridružitvenega načrta EU–Moldavija, ki je še naprej gonilo reform in usklajevanja s pravnim redom EU. Priporočila iz [analitičnega poročila Komisije iz februarja 2023](#) prav tako usmerjajo prizadevanja države za reformo in približevanje.

V Bruslju je 7. februarja 2023 potekala [sedma seja pridružitvenega sveta EU–Republika Moldavija](#). Na njej sta EU in Moldavija ponovno poudarili zavezanost hitrejšemu političnemu in gospodarskemu povezovanju. Osmo seja pridružitvenega sveta bo 21. maja 2024 v Kišinjevu.

Komisija je 8. novembra 2023 v okviru širitvenega svežnja uradno poročala o napredku Moldavije. Svetu je [priporočila](#), naj začne pristopna pogajanja z državo in sprejme pogajalske okvire, ko bo Moldavija sprejela nekatere ključne ukrepe. Komisija je ugotovila, da je bilo šest od devetih pogojev izpolnjenih. [Evropski svet je 14. in 15. decembra 2023](#) sprejel zgodovinsko odločitev [o začetku pristopnih pogajanj z Moldavijo](#). Svet je pozval, naj sprejme pogajalski okvir, ko bodo sprejeti trije ustrezni koraki iz priporočil Komisije. Komisija je marca 2024 v okviru [ustnega poročila](#) za Svet za splošne zadeve priznala, da je Moldavija izpolnila osem od teh devetih pogojev, še naprej pa mora znatno napredovati na treh področjih, ki so reforma pravosodja, boj proti korupciji in odprava oligarhičnih struktur.

Rusija je februarja 2023 okrepila hibridno vojskovanje proti Moldaviji in od takrat odkrito poskuša destabilizirati proevropsko moldavsko vlado prek pridruženih enot z izvajanjem kibernetičnih napadov, širjenjem dezinformacij, sejanjem družbenih nemirov in vmešavanjem v volilne procese. Čeprav je bil pobegli oligarh Ilan Șor obsojen na 15 let zapora in je bila njegova [stranka Șor prepovedana](#), ima v Moldaviji še vedno velik vpliv in si še naprej prizadeva za destabilizacijo države in njene proevropske vlade. Predsednica Maia Sandu je javno potrdila, da je prišlo do zarote za izvedbo oboroženega državnega udara, ki ga je podprla Rusija, da bi strmoglavili

njo in njeno vlado. V odziv na te poskuse je EU okrepila sodelovanje z Moldavijo na področju varnosti in obrambe, zlasti z napotitvijo [Partnerske misije Evropske unije v Moldaviji \(EUPM Moldova\)](#), podvojitvijo svoje podpore v okviru [evropskega mirovnega instrumenta](#) ter [sankcioniranjem](#) posameznikov, ki destabilizirajo državo. Vzpostavljen je bil letni politični in varnostni dialog na visoki ravni med EU in Moldavijo, ki si prizadeva za podporo Unije na področju varnosti in obrambe Moldavije zaradi ruskih hibridnih ukrepov in groženj. Poleg tega je bilo julija 2022 vzpostavljeno [podporno vozlišče EU za notranjo varnost in upravljanje meja](#) kot odziv na povečana tveganja za notranjo varnost, kot so nedovoljena trgovina s strelnim orožjem, tihotapljenje migrantov, nedovoljen promet s prepovedanimi drogami itd. Unija bo podporo zagotavljala tudi v letu 2024.

Moldavske oblasti so 1. junija 2023 v Bulboaci gostile drugi vrh Evropske politične skupnosti. Srečanje je [okrepilo mednarodno priznavanje Moldavije in povečalo njeno prepoznavnost kot zanesljive partnerice](#).

Za Moldavijo ostaja velik izziv separatistična pokrajina Pridnestrje, ki je enostransko razglasila neodvisnost leta 1990, zlasti zaradi vojne v Ukrajini, prisotnosti ruskih vojakov in odvisnosti Moldavije od električne energije iz Pridnestrja. Čeprav je pogajalski proces 5+2 o rešitvi pridnestrskega konflikta od leta 2022 dejansko zamrznjen, Unija še naprej podpira celovito in mirno rešitev na podlagi suverenosti in ozemeljske celovitosti Moldavije s posebnim statusom Pridnestrja. Poleg tega so že tako napeti odnosi med avtonomno regijo Gagauzija in osrednjo vlado v Kišinjevu postali še bolj napeti zaradi ruske invazije na Ukrajino in bodo še naprej predstavljali izziv.

Leto 2024 bo pomembno volilno leto, ki ga bodo zaznamovale [predsedniške volitve in referendum o članstvu Moldavije v EU](#), ki bodo potekali sočasno jeseni, kot je napovedala predsednica Maia Sandu. Pričakuje se, da bo Moldavija še naprej pod stalnim pritiskom Rusije in njenih pridruženih enot, hibridne grožnje pa naj bi se pred volitvami še stopnjevale.

A. Stališče Evropskega parlamenta

Evropski parlament je v [resoluciji z dne 20. oktobra 2020](#) priznal izboljšave, ki jih je Moldavija dosegla pri spodbujanju demokratičnih standardov in boju proti korupciji, hkrati pa ponovno pozval k neodvisnemu in nepristranskemu sodstvu. Mesec dni po tem, ko je Moldavija vložila prošnjo za članstvo v EU, je Parlament [5. maja 2022 sprejel resolucijo](#), v kateri je pozval institucije EU, naj Moldaviji podelijo status kandidatke za članstvo v Uniji in jo vključijo v enotni trg EU. Parlament je Komisijo tudi pozval, naj dodatno poveča finančno in tehnično pomoč Moldaviji, med drugim z novim predlogom o makrofinančni pomoči, ukrepi za liberalizacijo prometa in trgovine ter nadaljnjo podporo upravljanju begunskega vprašanja in humanitarnemu delu.

Parlament je po sprejetju [poročila o izvajanju pridružitvenega sporazuma med EU in Republiko Moldavijo](#) 19. maja 2022 ponovno pozval, naj se Moldaviji podeli status države kandidatke. V poročilu je poudaril, da so bili sprejeti nekateri pomembni koraki za izvajanje reform, vendar je treba storiti še veliko več, zlasti za okrepitev ključnih državnih institucij. Ta poziv je ponovil v [resoluciji z dne 23. junija 2022](#) o statusu držav kandidatk Ukrajine, Republike Moldavije in Gruzije.

Po povečanju hibridnih groženj, s katerimi se Moldavija sooča v okviru ruske vojne proti Ukrajini, je Parlament [19. aprila 2023 sprejel resolucijo](#), v kateri je ponovno izrazil

neomajno podporo neodvisnosti, suverenosti in ozemeljski celovitosti države v teh posebno težkih časih ter pozval Komisijo in Evropski svet, naj do konca leta 2023 začneta pristopna pogajanja, potem ko bo izpolnjenih devet pogojev.

Evropski parlament je pred predstavitvijo širitvenega svežnja Komisije in decembrskim zasedanjem Evropskega sveta [5. oktobra 2023 sprejel resolucijo](#), v kateri je ponovno potrdil svojo zavezanost prihodnjemu članstvu Moldavije v EU in pozval, naj se pristopna pogajanja s to državo začnejo še pred koncem leta.

B. Medparlamentarno sodelovanje

Evropski parlament od začetka vojne v Ukrajini neomajno podpira Moldavijo in je solidaren z njo. [Predsednica Maia Sandu je 18. maja 2022 v kontekstu vojne v Ukrajini na povabilo predsednice Metsole nagovorila plenarno zasedanje Evropskega parlamenta v Bruslju](#). Predsednica Roberta Metsola je 11. novembra 2022 obiskala Moldavijo, kjer se je srečala s predsednico Maio Sandu, nekdanjo predsednico vlade Natalio Gavrilița in predsednikom moldavskega parlamenta Igorjem Grosujem ter nagovorila parlament. Med obiskom je odločno poudarila, da Evropski parlament podpira članstvo Moldavije v EU. Ob robu sedme seje pridružitvenega sveta EU-Moldavija se je 6. februarja 2023 sestala tudi z nekdanjo predsednico vlade Natalio Gavrilița. Predsednica Metsola se je 21. maja 2023 prvič srečala s predsednikom vlade Dorinom Receanom in predsednikom parlamenta Igorjem Grosujem, ko je obiskala Kišinjev v okviru nacionalnega shoda pod imenom Evropska Moldavija, ki ga je sklicala predsednica Maia Sandu. Na srečanju Evropske politične skupnosti v Bulboaci 1. junija 2023 je pozvala EU, naj do konca leta 2023 začne pristopna pogajanja z Moldavijo, predsednica Maia Sandu pa je na vrhu izrazila evropske težnje svoje države in ponovno poudarila cilj države, da se do leta 2030 pridruži Evropski uniji.

Predsednica Roberta Metsola se je s predsednikom parlamenta Igorjem Grosujem znova srečala v Evropskem parlamentu v Bruslju 5. julija 2023, ko se je delegacija moldavskega parlamenta udeležila študijskega obiska o procesu pristopa k EU, ki ga je organizirala skupina Evropskega parlamenta za podporo demokraciji in usklajevanje volitev.

Odbori Parlamenta so veliko pozornosti namenili razmeram v Moldaviji, saj je v letih 2022 in 2023 državo obiskalo več delegacij. Maja 2023 je delegacija Pododbora za varnost in obrambo odpotovala v Moldavijo in Romunijo, da bi obiskala misijo Evropske unije za pomoč na meji med Republiko Moldavijo in Ukrajino ter partnersko misijo EU v Republiko Moldaviji. Člani Odbora za mednarodno trgovino in Odbora za proračun so se februarja 2023 sestali z moldavskimi sogovorniki, da bi razpravljali o trgovinskih odnosih med Evropsko unijo in Moldavijo ter o proračunski podpori v okviru ruske vojaške agresije proti Ukrajini. Istega tedna je v Kišinjevu potekala skupščina Euronest, udeležila pa se je velika delegacija Evropskega parlamenta.

Odbor za zunanje zadeve in Pododbor za varnost in obrambo sta marca in aprila 2022 v Moldavijo poslala svojo prvo delegacijo po izbruhu vojne, kar je znak soglasne solidarnosti in podpore EU državi. Junija 2023 so jo obiskali tudi člani Odbora za razvoj, da bi preučili položaj tam nameščenih ukrajinskih beguncev.

S pridružitvenim sporazumom EU-Moldavija je bil s členom 440 ustanovljen pridružitveni parlamentarni odbor. Njegova prva seja je potekala 16. oktobra 2014,

14. seja pa 29. novembra 2023 v Kišinjevu. Odkar je država marca 2022 zaprosila za članstvo v EU, je pridružitveni odbor odločno podprl pot Moldavije k članstvu v EU.

Evropski parlament je Moldavijo opredelil kot prednostno državo pri podpori demokracije in z moldavskim parlamentom izvaja širok spekter dejavnosti tako na politični kot upravni ravni. Okvir za te dejavnosti je določen v memorandumu o soglasju, ki sta ga novembra 2021 podpisala predsednik Evropskega parlamenta David Sassoli in predsednik moldavskega parlamenta Igor Grosu. Ta memorandum o soglasju dopolnjuje časovni načrt.

Številne dejavnosti Evropskega parlamenta v Moldaviji se osredotočajo na pomoč pri ukrepih za boj proti dezinformacijam in tujemu vmešavanju v demokratične procese (program trikotnik za demokracijo), spodbujanje kulture dialoga in politične razprave v moldavskem parlamentu (dialog Jeana Monneta) ter krepitev zmogljivosti na politični in upravni ravni.

C. Opazovanje volitev

Evropski parlament je poslal delegacijo v mednarodno misijo za opazovanje volitev pod vodstvom Urada za demokratične institucije in človekove pravice Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, da bi 11. julija 2021 spremljala moldavske parlamentarne volitve. Opazovalci so ugotovili, da so bile volitve kljub nekaterim pomanjkljivostim, ki jih je treba odpraviti, na splošno dobro organizirane, svobodne in konkurenčne.

Moldavski parlament je decembra 2022 sprejel nov volilni zakonik, pri katerem je upošteval ključna priporočila mednarodnih in lokalnih strokovnih organizacij, tudi Beneške komisije. Novi zakonik je začel veljati 1. januarja 2023 in zajema priporočila delegacije Evropskega parlamenta za opazovanje volitev, ki jo je vodil predsednik Odbora Evropskega parlamenta za zunanje zadeve David McAllister.

Evropski parlament je poslal delegacijo za opazovanje volitev v mednarodno misijo za opazovanje volitev pod vodstvom Urada za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR) Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), da bi spremljala moldavske regionalne volitve, ki so potekale 5. in 19. novembra 2023. To je bila priložnost za oceno učinkovitosti in izvrševanja volilnega zakonika, saj so bile te lokalne volitve prve, ki so potekale v skladu z novimi pravili. Kljub napeti kampanji in izjemnim okoliščinam, ki so nastale zaradi ruskega hibridnega vojskovanja in ponavljajočega se vmešavanja v moldavski volilni proces, je delegacija mednarodne misije za opazovanje volitev izjavila, da so bile volitve mirne in uspešno izpeljane, da je volilna uprava delovala pregledno in profesionalno ter da so kandidati večinoma lahko nemoteno vodili svoje kampanje in volivcem zagotovili različne alternative. Vodja delegacije Evropskega parlamenta za opazovanje volitev José Ramón Bauzá Díaz je priporočil, da odločitve o izključitvi kandidatov v zadnjem trenutku, kot so tiste, sprejete v zvezi s stranko Șansă (ki je povezana s pobeglim oligarhom Ilanom Șorom), ne bi smele pomeniti trajnega precedensa in bi morale temeljiti zgolj na resnih pomislekih glede groženj nacionalni varnosti. V imenu delegacije je izrazil tudi podporo Republiki Moldaviji pri izvajanju demokratičnih reform kljub izrednemu stanju, ki sta jo povzročili ruska invazija na Ukrajino in hibridna vojna, katere cilj je destabilizirati moldavske demokratične institucije.

BELORUSIJA

V zadnjih desetletjih so bili odnosi EU z Belorusijo zaradi stalnih kršitev človekovih in državljanskih pravic v tej državi občasno težavni. Vendar je Belorusija od leta 2014 do leta 2020 dozdevno kazala bolj odprt odnos do EU in vzhodnega partnerstva. Njeni odnosi z zahodnimi državami so se nekoliko izboljšali in imela je pomembno vlogo gostiteljice pogovorov pod okriljem EU o krizi v Ukrajini. EU se je odzvala tako, da se je zavezala politiki „kritičnega sodelovanja“ z Belorusijo, kot je navedeno v [sklepih](#) Sveta z dne 15. februarja 2016, v skladu s katerimi bodo konkretni ukrepi Belorusije za spoštovanje temeljnih svoboščin, pravne države, človekovih pravic, vključno s svobodo govora, izražanja in medijev, in pravic delavcev še naprej odločilno vplivali na prihodnjo politiko EU do te države. Pogajanja o partnerstvu za mobilnost so se zaključila v letu 2017, sporazuma o poenostavitvi vizumskih postopkov in ponovnem sprejemu, ki naj bi spodbudila stike med ljudmi, pa sta začela veljati 1. julija 2020.

Kljub ponovnemu začetku dialoga o človekovih pravicah med EU in Belorusijo, ustanovitvi usklajevalne skupine EU–Belorusija, ki so jo leta 2016 sestavljali izkušeni strokovnjaki, in sprejetju akcijskega načrta za človekove pravice za obdobje 2016–2019 Belorusija žal ni izpolnila svoje zaveze na področju človekovih pravic, čeprav je dejavno sodelovala na dvo- in večstranskih srečanjih vzhodnega partnerstva. Še vedno je edina država na evropski celini, ki izvaja smrtno kazen, zaradi česar je pravno izključena iz Sveta Evrope. Redno potekajo razprave o moratoriju za smrtno kazen, ki bi lahko pripeljal do odprave te kazni v prihodnosti, vendar gre bolj za metanje peska v oči, saj rezultatov zaenkrat še ni.

EU je odločno obsodila nasilno zatiranje miroljubnih protestnikov v februarju in marcu leta 2017. Predčasne parlamentarne volitve 18. novembra 2019 so potekale v znamenju številnih nepravilnosti in pomanjkljivosti, zaradi česar opozicija v parlamentu nima predstavnikov. Predsedniške volitve 9. avgusta 2020 je mednarodna skupnost označila za nesvobodne in nepošteno, pred volitvami je potekalo sistematično preganjanje članov opozicije, po njih pa je sledilo brutalno ravnanje z miroljubnimi protestniki, predstavniki opozicije in novinarji, ki je bilo brez primere v zgodovini države. EU je zato uvedla [nove svežnje sankcij](#) proti 233 posameznikom in 37 subjektom, ki so sodelovali v volilnih goljufijah in nasilnem zatiranju ter omogočili neupravičeno in neizzvano vojaško agresijo proti Ukrajini, ter izrazila pripravljenost, da sprejme nadaljnje omejevalne ukrepe proti subjektom in visokim uradnikom režima. Dvanajsti sveženj sankcij proti Rusiji, sprejet 19. decembra 2023, se je nanašal tudi na 12 beloruskih uradnikov, ki so povezani z beloruskimi vojaško-industrijskimi institucijami. Med sankcioniranimi osebami so člani beloruskega varnostnega odbora in državnega vojaško-industrijskega odbora, ki prispevajo k oskrbi ruskih oboroženih sil.

Po sprejetju [skleпов Sveta o Belorusiji z dne 12. oktobra 2020](#), ki določajo novo politiko EU do Belorusije, je Unija na najmanjšo možno mero zmanjšala tudi obseg dvostranskega sodelovanja z beloruskimi oblastmi na osrednji ravni, povečala podporo za prebivalstvo in civilno družbo v Belorusiji ter ustrezno ponovno odmerila dvostransko finančno pomoč. V sklepih Sveta so nadaljnje politično delovanje EU, sektorsko sodelovanje in finančna pomoč Belorusiji pogojeni s tem, da beloruski režim spoštuje načela demokracije, pravne države in človekovih pravic ter verodostojen in

vključujoč politični proces, ki vodi do svobodnih in poštenih volitev pod opazovanjem OVSE/ODIHR.

Beloruski režim je v odziv na ukrepe Unije novembra 2020 sprejel ukrepe za zmanjšanje ravni sodelovanja v politiki vzhodnega partnerstva. Junija 2021 se je odločil, da bo v celoti prekinil sodelovanje v vzhodnem partnerstvu, pa tudi v drugih obstoječih strukturah, kot sta dialog o človekovih pravicah med EU in Belorusijo ter usklajevalna skupina EU-Belorusija. Lukašenko je hkrati svoje predstavnike pri EU odpoklical na posvetovanja v Minsk in „spodbujal“ veleposlanika EU v Belorusiji, naj zapusti državo.

Kar zadeva stanje na področju človekovih pravic, je zaradi nenehnih kršitev, ki jih izvaja Lukašenkov režim, še vedno kritično. Po podatkih [centra za človekove pravice Vjasna](#) je bilo marca 2024 v državi več kot 1400 političnih zapornikov. Poleg pridržanja v nečloveških razmerah, vključno z dolgotrajnim pridržanjem v samicah, ki so sredstvo psihološkega pritiska, se političnim zapornikom prav tako zadrži njihova pošta, onemogočen jim je dostop do zdravil in zdravstvenega varstva ter zavrnen stik z družinskimi člani in odvetniki. Trenutno je že več kot leto dni v samici pridržanih pet političnih zapornikov, kar je grobo kršenje mednarodnih standardov. Režim prav tako še naprej preganja, tudi sodno, običajne državljane, ki so sodelovali v protestnem gibanju leta 2020 ali kritizirajo Aleksandra Lukašenka pod pretvezo tako imenovanega „ekstremizma in kršitev javnega reda“.

Spremembe beloruske zakonodaje, ki jih je Aleksander Lukašenko podpisal 30. decembra 2023, vzbujajo zaskrbljenost zaradi poslabšanja stanja na področju svobode vesti in prepričanja v Belorusiji. Nova zakonodaja določa obvezno registracijo verskih organizacij, pravna podlaga za odobritev registracije pa ni natančna. Nejasna opredelitev pogojev omogoča enostavno ukinitve katere koli verske ustanove pod pretvezo, da „razvrednoti Belorusijo, ponižuje nacionalno čast ali izvaja ekstremistične dejavnosti“. Poleg tega lahko tako organizacijo vodijo samo beloruski državljani. Od leta 2020 je režim preganjal do sedemdeset duhovnikov ali pa so bili prisiljeni zapustiti državo.

Aleksander Lukašenko je januarja 2024 podpisal nov zakon, ki mu podeljuje vseživljenjsko imuniteto pred kazenskim pregonom in preprečuje, da bi na prihodnjih predsedniških volitvah kandidirali opozicijski voditelji, ki živijo v izgnanstvu. Kandidirajo lahko samo beloruski državljani, ki v državi stalno prebivajo vsaj 20 let in nikoli niso imeli dovoljenja za prebivanje v drugi državi.

V novih [sklepih Sveta o Belorusiji](#), sprejetih 19. februarja 2024, je izražena globoko zaskrbljenost zaradi slabšanja razmer na področju človekovih pravic v Belorusiji ter so obsojeni nenehne kampanje preganjanja in ustrahovanja vseh delov beloruske družbe, raven represije brez primere in omejevanje politične udeležbe. V njih je poudarjena tudi odločenost EU, da bo še naprej podpirala belorusko civilno družbo, pri čemer Svet pozdravlja ustanovitev skupine EU za posvetovanja z beloruskimi demokratičnimi silami in civilno družbo.

Svet je 26. februarja 2024 sklenil podaljšati [individualne sankcije proti Belorusiji](#) do 28. februarja 2025. Sankcije so usmerjene proti 37 subjektom in 233 posameznikom, vključno z Aleksandrom Lukašenkom. Hkrati je v odziv na vpletenost Minska v rusko vojaško agresijo proti Ukrajini sprejel [sklep](#) o začasni prekinitvi izvajanja Pogodbe o energetski listini med Evropsko skupnostjo za atomsko energijo (Euratom) in katerim

koli pravnim subjektom, ki je v lasti ali pod nadzorom prebivalcev ali državljanov Ruske federacije ali Republike Belorusije.

Parlamentarne volitve 25. februarja 2024 so potekale v razmerah strahu in nelojalne politične konkurence. Na podlagi zakona o spremembah volilnega zakonika Republike Belorusije, sprejetega 16. februarja 2023, so bile norme volilnega zakonika spremenjene, da bi preprečili, da bi katera koli opozicijska politična sila izpodbijala Lukašenkov režim. Zato so samo štiri od petnajstih političnih strank pridobile poverilnice za „ponovno registracijo“.

Belorusija in Rusija sta najtesneje povezani državi v posovjetskem prostoru, tudi na področju vojaškega in obrambnega sodelovanja. Leta 2023 sta izvedli glavne usmeritve za izvajanje določb Pogodbe o ustanovitvi državne unije za obdobje 2021–2023 in 28 sektorskih programov unije, da bi poenotili zakonodaji obeh držav na različnih področjih gospodarstva, podjetništva, finančnih in energetskih trgov, prometa ter industrijske in kmetijske politike. Leta 2022 sta se državi dogovorili o vojaško-tehničnem programu sodelovanja do leta 2025, ki določa številne dejavnosti, vključno s skupnimi raziskavami in razvojem novih modelov orožja in vojaške opreme ter izdelkov z dvojno rabo in posodobitvijo obstoječih.

Belorusija od začetka ruske vojaške agresije proti Ukrajini februarja 2022 podpira Rusijo in ostaja tesno povezana z njo. Čeprav ne sodeluje neposredno v vojni, gosti do 30.000 ruskih vojakov in Rusiji zagotavlja strelivo in vojaško opremo. Pomembno je, da je Belorusija ruskim oboroženim silam dovolila namestitvev izstrelkov Iskander, ki se uporabljajo za napade na Ukrajino, na svojem ozemlju ter vzdrževanje zmogljivosti za zračno obrambo in objektov za usposabljanje letalskih sil v Belorusiji. Po sprejetju nove vojaške doktrine januarja 2024 je bilo marca 2024 na belorusko ozemlje napoteno rusko taktično jedrsko orožje. Aprila 2024 so beloruske oborožene sile izvedle vojaške vaje v bližini ukrajinske, poljske in litovske meje v bližini mest Gomel in Grodno.

A. Stališče Evropskega parlamenta

Evropski parlament je že pred potvorjenimi predsedniškimi volitvami 9. avgusta 2020 sprejel številne resolucije, v katerih je Belorusijo kritiziral zaradi političnih zapornikov, omejevanja svobode medijev in civilne družbe, nespoštovanja človekovih pravic, vključno z ohranjanjem smrtne kazni, in nepravilnosti na parlamentarnih volitvah. V [resoluciji z dne 19. aprila 2018](#) je izrazil podporo kritičnemu sodelovanju EU z Belorusijo, če je pogojeno s konkretnimi ukrepi v smeri demokratizacije in spoštovanja temeljnih svoboščin in človekovih pravic. Belorusijo je pozval, naj se pridruži svetovni pobudi za moratorij za smrtno kazen in tako naredi prvi korak k njeni trajni odpravi. Evropski parlament je v [resoluciji z dne 4. oktobra 2018](#) ponovno obsodil nadlegovanje in pridržanje novinarjev ter predstavnikov neodvisnih medijskih hiš in ponovno pozval k večjemu spoštovanju demokratičnih načel, načela pravne države ter človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Evropski parlament je [17. septembra 2020](#) in [26. novembra 2020](#) sprejel resoluciji o razmerah v Belorusiji kot odziv na potvorjene predsedniške volitve 9. avgusta 2020 in na nasilno ukrepanje, ki je sledilo po volitvah in je bilo uperjeno proti demokratičnim silam, aktivistom civilne družbe, svobodnim sindikatom, neodvisnim medijem in miroljubnim protestnikom. V teh resolucijah je poudaril, da so volitve zaznamovale očitne kršitve vseh mednarodno priznanih standardov in da je večina beloruskih

državljanov menila, da je dejansko izvoljena predsednica Belorusije kandidatka združene opozicije Svetlana Tihanovska. Poslanci so pozvali k takojšnjim sankcijam EU proti uradnikom, ki so odgovorni za volilne goljufije in represijo, tudi proti nekdanjemu predsedniku Aleksandru Lukašenku. Izrazili so podporo koordinacijskemu svetu, ki ga je ustanovila Svetlana Tihanovska kot začasno predstavništvo ljudstva, ki zahteva demokratične spremembe. Poslanci so ta načelna stališča ponovili v svojem [priporočilu z dne 21. oktobra 2020](#) o odnosih z Belorusijo.

Predsednik delegacije Evropskega parlamenta za odnose z Belorusijo (D-BY) in stalni poročevalec za Belorusijo sta podala številne skupne izjave, v katerih sta obžalovala nadaljnje slabšanje razmer na področju človekovih pravic v državi in kritizirala Aleksandra Lukašenka zaradi nadaljnje zlorabe oblasti. Decembra 2020 je Parlament opravil misijo za ugotavljanje dejstev o Belorusiji, da bi ugotovil, kakšne so potrebe beloruskih demokratičnih sil, in ocenil, kako jih lahko podpre na upravni in politični ravni. Ta misija je simbolično sovpadla s tednom podelitve nagrade Saharova za leto 2020, ki jo je tistega leta prejela demokratična opozicija v Belorusiji. Evropski parlament je zato vzpostavil platformo proti nekaznovanju kršitev človekovih pravic v Belorusiji pod okriljem Pododbora za človekove pravice ter v sodelovanju z Odborom za zunanje zadeve in Delegacijo za odnose z Belorusijo. Poleg tega je skupina za podporo demokraciji in usklajevanje volitev predlagala številne dejavnosti v podporo demokraciji, prilagojene beloruskim demokratičnim aktivistom.

Evropski parlament je v [resoluciji z dne 10. junija 2021](#) o sistematičnem zatiranju v Belorusiji in njegovih posledicah za evropsko varnost po ugrabitvah iz civilnega letala EU, ki so ga prestregle beloruske oblasti, obsodil pogoste kršitve človekovih pravic v Belorusiji in škandalozno spodbujanje nezakonitih migracij s strani režima Aleksandra Lukašenka, da bi se destabilizirala EU. Ta stališča je ponovno potrdil v [resoluciji z dne 7. oktobra 2021](#) o razmerah v Belorusiji leto dni po protestih in njihovi nasilni zadušitvi, po novem valu aretacij pa v [resoluciji z dne 19. maja 2022](#) o pregonu opozicijskih voditeljev in pridržanju vodij sindikatov v Belorusiji, [resoluciji z dne 24. novembra 2022](#) o vztrajni represiji nad demokratično opozicijo in civilno družbo v Belorusiji, [resoluciji z dne 15. marca 2023](#) o dodatnem zatiranju Belorusov, zlasti primerih Andrzeja Poczobuta in Alesa Bjaljackega, ter v [resoluciji z dne 11. maja 2023](#) o nehumanem ravnanju z uglednim vodjem opozicije Viktorjem Babariko in njegovi hospitalizaciji. Evropski parlament je v [resoluciji z dne 13. septembra 2023](#) o odnosih z Belorusijo pozval Mednarodno kazensko sodišče, naj izda nalog za prijetje Lukašenka zaradi vloge njegovega režima pri nezakoniti deportaciji in indoktrinaciji ukrajinskih otrok.

Evropski parlament je v [resoluciji z dne 9. novembra 2023](#) o učinkovitosti sankcij ponovno obsodil vpletenost Belorusije v invazijo v Ukrajini ter pozval k cenovnim in količinskim omejitvam uvoza ruskih in beloruskih gnojil v EU. Sankcije in omejevalni ukrepi proti Lukašenkovemu režimu morajo biti usklajeni s sankcijami in omejevalnimi ukrepi proti Rusiji. [Resolucija](#), ki je sledila 14. decembra 2023, je bila osredotočena na položaj beloruskega političnega zapornika Mikalaja Statkeviča, dobitnika nagrade Saharova za leto 2020, pridržanega brez dostopa do zdravstvenega varstva. Parlament je pozval k izpustitvi vseh političnih zapornikov in končanju represije nad beloruskimi državljani, hkrati pa ponovno poudaril, da odločno podpira beloruske demokratične sile. Poslanci so v [resoluciji z dne 16. januarja 2024](#) pozdravili odločitev o prekinitvi čezmejnega sodelovanja z Rusijo in Belorusijo. Po množičnih aretacijah 200 družinskih

članov političnih zapornikov na podlagi obtožb ekstremizma januarja 2024 je Parlament v [resoluciji](#) o novem valu množičnih aretacij opozicijskih aktivistov in njihovih družinskih članov v Belorusiji, sprejeti 8. februarja 2024, pozval k okrepitvi sankcij proti beloruskemu režimu. Poslanci so zahtevali, naj se še naprej dokumentirajo kršitve človekovih pravic v Belorusiji in naj se pregled razmer Urada visokega komisarja za človekove pravice na področju človekovih pravic v Belorusiji ponovno spremeni v neodvisen mehanizem. Poleg tega Parlament v [resoluciji](#) z dne 29. februarja 2024 o nujni nadaljnji podpori EU Ukrajini dve leti po začetku ruske vojaške agresije proti Ukrajini ponovno poziva k nadaljnjim prizadevanjem za ustanovitev posebnega sodišča za preiskovanje in pregon kaznivega dejanja agresije, ki so ga proti Ukrajini zagrešili ruski voditelji in njihovi zavezniki, vključno z beloruskim režimom. Parlament je tudi odločno obsodil vpletenost Belorusije v prisilno deportacijo ukrajinskih civilistov, zlasti otrok, v Rusijo, na ukrajinska ozemlja, ki jih začasno zaseda Rusija, in v Belorusijo.

B. Medparlamentarno sodelovanje

Evropski parlament nima uradnih odnosov z beloruskim parlamentom, ker država večkrat ni bila sposobna izvesti poštenih in svobodnih volitev in izpolniti mednarodnih standardov na področju demokracije in pravne države, kar se je odrazilo v valu protestov in brutalni represiji, ki so sledili nepoštenim parlamentarnim volitvam 18. novembra 2019 in predsedniškim volitvam 9. avgusta 2020. Prav tako poslanci beloruskega parlamenta še niso bili povabljeni na parlamentarno skupščino Euronest, saj je pogoj za to izpolnjevanje volilnih standardov Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. Ne glede na to so predstavnike beloruskih demokratičnih sil redno vabili na seje parlamentarne skupščine Euronest.

Poleg tega Evropski parlament prek svoje Delegacije za odnose z Belorusijo vzdržuje aktiven in tesen dialog s tamkajšnjimi predstavniki demokratičnih sil, neodvisnimi nevladnimi organizacijami in akterji civilne družbe, vključno s člani koordinacijskega sveta in združenega prehodnega kabineta, ki ga je ustanovila Svetlana Tihanovska. V Bruslju in Strasbourgu potekajo redna srečanja delegacije, da bi razpravljali o razvoju odnosov med EU in Belorusijo ter ocenili politične in gospodarske razmere v državi ter zadnje dogodke na področju demokracije, kršitev človekovih pravic in pravne države. Delegacija je junija 2015 in julija 2017 obiskala Minsk, predsedstvo Parlamenta pa ga je obiskalo oktobra 2018 in februarja 2020. Delegacija za odnose z Belorusijo je junija 2022 delegacija izvedla ad hoc misijo v Vilni, kjer se je sestala s predstavniki demokratičnih sil in civilne družbe v izgnanstvu ter ocenila razmere na meji med Unijo in Belorusijo. Maja 2023 je izvedla ad hoc misijo v Vilni, da bi ocenila grožnjo, ki jo Lukašenkovi režim pomeni za varnost Evrope, in vpliv Rusije na Belorusijo. Od 18. do 21. decembra 2023 je potekala še ena ad hoc misija v Berlinu in Varšavi, da bi s predstavniki beloruskih demokratičnih sil razpravljali o najboljši strategiji ob parlamentarnih in lokalnih volitvah v Belorusiji februarja 2024, položaju beloruskih izgnancev v državah EU in učinkovitosti sankcij EU, uvedenih proti Lukašenkovemu režimu.

Med 11. in 14. marcem 2024 je bila organizirana solidarnostna kampanja z Belorusijo #EPSTANDSBYYOU za ozaveščanje o položaju beloruskih političnih zapornikov. Simbolično podporo poslancev Parlamenta je predstavljalo 600 razglednic političnim zapornikom v Belorusiji. Ta kampanja je sledila prvi taki pobudi decembra 2022, v kateri je sodelovala predsednica Evropskega parlamenta Roberta Metsola.

Ob dnevu svobode v Belorusiji 25. marca sta poslanec Juozas Olekas, ki je predsednik Delegacije za odnose z Belorusijo, in stalni poročevalec Parlamenta za Belorusijo Petras Auštrevičius objavila skupno izjavo, v kateri sta izrazila globoko zaskrbljenost zaradi dejanskega ruskega prevzema beloruske suverenosti na številnih področjih. Obžalovala sta trpljenje beloruskih političnih zapornikov, ki so podvrženi nečloveškemu ravnanju, in izrazila neomajno podporo prizadevanjem prehodnega kabineta pod vodstvom Svetlane Tihanovske za uresničitev svobodne in demokratične Belorusije.

C. Opazovanje volitev

Belorusija že od leta 2001 Evropskega parlamenta ni povabila k opazovanju volitev. Kot je običajno v takšnih primerih, se Evropski parlament zanaša na oceno, ki jo podajo parlamentarna skupščina Sveta Evrope, parlamentarna skupščina Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Urad za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR). Žal ti mednarodni opazovalci niso bili povabljeni k opazovanju predsedniških volitev 9. avgusta 2020, čeprav se je pred tem beloruski režim zavezal, da jih bo povabil.

Belorusija je 8. januarja 2024 uradno sporočila, da OVSE ne bo povabila k opazovanju parlamentarnih in lokalnih volitev 25. februarja. Volitve so opazovali delegacija Šanghajske organizacije za sodelovanje in poslanci Organizacije pogodbe o kolektivni varnosti, medvladnega vojaškega zavezništva šestih nekdanjih sovjetskih držav v Evraziji. Po navedbah beloruskih oblasti je volilna udeležba dosegla 73,09 %.

V skupni izjavi o parlamentarnih „volitvah“ v Belorusiji leta 2024, ki so jo podali predsednik Odbora Evropskega parlamenta za zunanje zadeve David McAllister predsednik Delegacije za odnose z Belorusijo Jozuas Olekas ter stalni poročevalec Parlamenta za Belorusijo Petras Auštrevičius, je poudarjeno, da volitev, ki potekajo v tako omejevalnem in represivnem okolju, ni mogoče šteti za poštene in svobodne. EU, njene države članice in mednarodno skupnost so pozvali, naj ne priznajo legitimnosti „izvoljenih“ posameznikov.

Po podatkih OVSE nobene beloruske volitve od leta 1995 niso potekale v skladu z mednarodnimi demokratičnimi standardi. Urad za demokratične institucije in človekove pravice je na predvečer omenjenih volitev Belorusijo pozval, naj spoštuje mednarodne obveznosti, ki izhajajo iz njenega članstva v OVSE, ter izrazil globoko zaskrbljenost zaradi preganjanja in nezakonitega pridržanja beloruskih novinarjev, zagovornikov človekovih pravic in članov politične opozicije.

[Radka Hejtmankova / Vanessa Cuevas Herman / Levente Csasz](#)
04/2024

5.5.7. TRI SOSEDNJE DRŽAVE VZHODNEGA PARTNERSTVA NA JUŽNEM KAVKAZU

V politiko vzhodnega partnerstva EU, uvedeno leta 2009, je vključenih šest nekdanjih sovjetskih držav, in sicer Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Moldavija in Ukrajina. Partnerstvo je bilo sklenjeno kot podpora prizadevanjem za politične, družbene in gospodarske reforme v teh državah, s katerimi bi okrepili demokratizacijo in dobro upravljanje, energetska varnost, varstvo okolja ter gospodarski in družbeni razvoj. Vse sodelujoče države (razen Belorusije, ker je njeno članstvo zamrznjeno) napotijo delegacije v Parlamentarno skupščino Euronest.

Poleg dela, ki ga opravljata pristojna odbora za zunanje zadeve in mednarodno trgovino, ima Evropski parlament stalno delegacijo za odnose z Južnim Kavkazom ([DSCA](#)), ki nadzira odnose EU s tremi državami te regije, in sicer v okviru pridružitvenega parlamentarnega odbora z Gruzijo, parlamentarnega partnerskega odbora z Armenijo in odbora za parlamentarno sodelovanje z Azerbajdžanom. Poleg tega spremlja delo posebnega predstavnika EU za Južni Kavkaz in za krizo v Gruziji.

GRUZIJA

[Pridružitveni sporazum med EU in Gruzijo](#), skupaj s poglobljenim in celovitim prostotrgovinskim območjem, je začel veljati julija 2016. Gruzija si močno prizadeva, da bi svojo zakonodajo uskladila s standardi EU, zato so bili z marcem 2017 med drugim odpravljeni vizumi za kratkoročno bivanje v schengenskem območju. EU je z 20,5 % vse trgovine države glavna trgovinska partnerica Gruzije ([2022](#)), zagotavlja pa ji tudi največ finančne pomoči. V obdobju 2021–2024 je Gruziji dodelila 340 milijonov EUR sredstev. Prednostna področja zajemajo gospodarstvo, institucije, pravno državo, varnost, okolje in odpornost proti podnebnim spremembam, digitalno preobrazbo, enakost spolov in vključujočo družbo. Zadnja seja pridružitvenega sveta EU–Gruzija, ki nadzoruje izvajanje pridružitvenega sporazuma, je bila 20. februarja 2024 v Bruslju.

Politično in gospodarsko preobrazbo Gruzije, ki se je začela leta 1989, so zaznamovali državljanska vojna, ozemeljski konflikti in resni upadi gospodarske aktivnosti. Gruzijci, ki se soočajo z rusko zasedbo Abhazije in Chinvalske regije/Južne Osetije, upajo na izboljšanje s približevanjem EU in zvezi NATO. Po prošnji Ukrajine za pridružitvev Evropski uniji je tudi Gruzija (skupaj z Republiko Moldavijo) 3. marca 2022 vložila prošnjo za status kandidatke. Evropski svet je 14. decembra 2023 sklenil, da Gruziji podeli status države kandidatke pod pogojem, da bodo storjeni ustrezni koraki iz [priporočila Komisije z dne 8. novembra 2023](#). Vlada je marca 2024 odobrila akcijski načrt za leto 2024 za vključevanje Gruzije v EU.

EU je večkrat poudarila, da odločno podpira neodvisnost, suverenost in ozemeljsko celovitost Gruzije znotraj njenih mednarodno priznanih meja, kot je Evropski parlament poudaril [v svoji resoluciji z dne 14. junija 2018](#) o zasedenih gruzijskih ozemljih deset let po ruski invaziji ter v svoji najnovejši resoluciji z dne 28. februarja 2024 o [izvajanju skupne zunanje in varnostne politike](#).

Podpira prizadevanja za rešitev konflikta s pomočjo posebnega predstavnika EU za Južni Kavkaz in za krizo v Gruziji, nadzorne misije EU ter instrumenta EU za prispevanje k stabilnosti in miru, s čimer se dopolnjujejo mednarodni pogovori v Ženevi. Znak zaupanja v odnose med stranema je letni strateški dialog o varnosti med Unijo in Gruzijo. Država je poleg tega na podlagi okvirnega sporazuma za njeno sodelovanje, ki je začel veljati leta 2014, znatno prispevala k številnim operacijam skupne varnostne in obrambne politike Unije. Po drugi strani se Gruzija ni uskladila s sankcijami proti Rusiji in Belorusiji, ki jih narekuje EU. Z odločitvijo gruzijske vlade maja 2023, da spet dovoli letalske povezave z Rusijo, so se pojavili dvomi glede zavezanosti države usklajevanju z EU.

Gruzijska politična in medijska krajina ostajata skrajno polarizirani. Zaradi vrste spornih dogodkov v zadnjih par letih pa sta postala očitna demokratično nazadovanje in spodkopavanje državljskih svoboščin. Ti dogodki vključujejo pomanjkljivosti in primere nepravilnosti, ugotovljene med parlamentarnimi volitvami leta 2020 in občinskimi volitvami leta 2021, ter več primerov verbalnih ali fizičnih napadov na novinarje in medijske delavce. Vladajoča gruzijska stranka je nedavno ponovno uvedla zakonodajo, ki bi zaostila omejitve civilne družbe, čeprav so organizacije za človekove pravice in mednarodni partnerji, tudi EU in ZDA, izrazili zaskrbljenost. Če bo predlagana zakonodaja sprejeta, bodo morale organizacije civilne družbe, ki prejemajo več kot 20 % svojega financiranja iz zunanjih virov, izjaviti, da „si prizadevajo za interese tuje sile“. V gruzijskem glavnem mestu Tbilisi je prišlo do množičnih demonstracij, na katerih so demonstranti zahtevali umik osnutka zakona, saj menijo, da se z njim želi diskreditirati neodvisne organizacije in medije, ki se financirajo iz tujine, ter da gre za premik države od Evrope proti Rusiji. Proces reform so pogosto ovirale tudi nenehne napetosti med vladajočo večino in opozicijo ter pomanjkanje preglednosti in vključenosti. Oktobra 2024 bodo v Gruziji parlamentarne volitve, ki bodo obenem tudi pomembna preizkušnja za gruzijsko demokracijo. EU je zaskrbljena zaradi več ukrepov vladajoče večine, vključno z neupoštevanjem priporočil Beneške komisije glede volilne zakonodaje, večkratnimi poskusi sprejetja zakona o „tujih agentih“ in očitnim navezovanjem tesnejših odnosov z Rusijo ob hkratnem oddaljevanju od zahoda. Javnomenjske raziskave obenem kažejo, da gruzijska družba v veliki meri podpira pridružitve države EU, tudi na račun prekinitve trgovinskih odnosov z Rusijo. Zato bodo prihajajoče volitve ključne za prihodnost Gruzije.

A. Stališče Evropskega parlamenta in medparlamentarno sodelovanje

Evropski parlament je vedno odločno podpiral evropske težnje gruzijskega ljudstva. Poudaril je pomen izvajanja ustreznih ukrepov iz priporočila Komisije z dne 8. novembra 2023, tudi tistih o boju proti dezinformacijam, usklajevanju s skupno zunanjo in varnostno politiko, izboljšanju izvajanja parlamentarnega nadzora ter preseganju politične polarizacije, deoligarhizaciji in boju proti korupciji. Poleg tega je Evropski parlament 9. junija 2022 sprejel [resolucijo](#) o kršitvah medijske svobode in varnosti novinarjev v Gruziji. V njej so poslanci obsodili dejstvo, da sta si stranka Gruzijske sanje in njen ustanovitelj oligarh Bidzina Ivanišvili prisvojila državni aparat, ter obžalovali znatno poslabšanje položaja medijev v državi.

Dvostranski medparlamentarni odnosi se razvijajo v okviru [parlamentarnega partnerskega odbora](#), ki se je nazadnje sestal 8. junija 2023. Udeleženci so potrdili

napredek pri usklajevanju na tehničnih področjih, poslanci Evropskega parlamenta pa so obžalovali trend nazadovanja, kar zadeva pravno državo, neodvisnost in učinkovitost sodstva, delovno pravo in nediskriminacijo. Gruzijske sogovornike so pozvali, naj sodelujejo z deležniki iz civilne družbe pri obravnavi 12 ključnih prednostnih nalog, ki jih je opredelila Evropska komisija. Seznanili so se tudi, da se razmere na področju človekovih pravic v zasedenih regijah še naprej slabšajo.

Evropski parlament je 14. decembra 2022 sprejel resolucijo [o izvajanju pridružitvenega sporazuma EU z Gruzijo](#) na podlagi poročila, ki ga je pripravil njegov stalni poročevalec Sven Mikser (S&D, Estonija). Poslanci so se seznanili s tem, da Gruzija nadaljuje z reformami, a so vseeno pozvali k bolj sistematičnemu vključevanju akterjev civilne družbe v odločanje in obžalovali trende nazadovanja v zvezi s pravno državo, zlasti primere spolitiziranega sodstva.

Evropski parlament je sprejel tudi dve kritični resoluciji, in sicer [o kršitvah medijske svobode in varnosti novinarjev v Gruziji](#) (9. junija 2022) ter [o položaju nekdanjega gruzijskega predsednika Mihaila Sakašvilija](#) (15. februarja 2023).

Gruzija je od leta 2017 prednostna država v dejavnostih Parlamenta v podporo demokraciji. Vendar pa je večkrat zavrnila udeležbo v programu sodelovanja za uporabo mehanizma parlamentarnega nadzora oziroma v dialogu Jeana Monneta za preseganje težave kronične politične polarizacije, zaradi česar je moral Parlament zmanjšati svoja pričakovanja, dokler parlamentarna večina ne sprejme bolj konstruktivne drže.

B. Opazovanje volitev

Gruzija je gostila misije urada Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR), ki od leta 1995 spremlja parlamentarne, predsedniške in lokalne volitve v državi. Kot je običajno za področje delovanja OVSE, so bili v te misije vključeni opazovalci iz Evropskega parlamenta. Zadnja misija za opazovanje volitev je bila leta 2021 napotena na lokalne volitve. Mednarodni opazovalci so [ugotovili](#), da so bile lokalne volitve na splošno dobro organizirane, a so potekale v obdobju dolgotrajne politične krize, zaznamovale pa so jih zaostrena polarizacija ter številne in dosledne obtožbe o ustrahovanju, kupovanju glasov, pritiskih na kandidate in volivce ter neenakih konkurenčnih pogojih.

ARMENIJA

Odnosi Armenije z EU temeljijo na [celovitem in okrepljenem sporazumu o partnerstvu \(CEPA\)](#), ki je bil podpisan novembra 2017 in je v celoti začel veljati 1. marca 2021. Sporazum CEPA, ki je nadomestil prejšnji sporazum o partnerstvu in sodelovanju iz leta 1999, pogloblja dvostranske odnose na številnih področjih, hkrati pa zagotavlja skladnost s članstvom Armenije v Evrazijski gospodarski uniji. EU-27, ki predstavlja približno [16 %](#) celotne armenske trgovine (2022), je takoj za Rusijo druga največja trgovinska partnerica Armenije. EU in Armenija sta se februarja 2024 dogovorili, da bosta začeli delo v zvezi z novo agendo o partnerstvu med njima za ambicioznejše sodelovanje na vseh področjih, kar odraža dinamični razvoj odnosov med stranema ter obojestranski interes za poglobitev odnosov na podlagi skupnih vrednot.

Politične razmere v Armeniji so se korenito spremenile maja 2018, ko so miroljubni ulični protesti (tako imenovana žametna revolucija) na oblast pripeljali opozicijskega voditelja Nikola Pašinjana, nova vlada pa je začela izvajati ambiciozen program reform, tudi na področjih pravne države, preglednosti in boja proti korupciji. Predčasne parlamentarne volitve junija 2021 so ponovno potrdile to smer, saj je vladajoča Stranka civilne pogodbe zbrala 54 % glasov kljub negativnim političnim odzivom doma in velikim humanitarnim izzivom, ki so posledica poraza države v drugi vojni za Gorski Karabah leta 2020.

Šesttedenska vojna, ki jo je začel Azerbajdžan, je bila največji izbruh nasilja v konfliktu, ki se vleče že od premirja leta 1994. Vojna se je končala 9. novembra 2020 s prekinitvijo ognja, pri kateri je posredovala Rusija. Armenci so takrat izgubili nadzor nad delom Gorskega Karabaha, ki je bil prej avtonomna pokrajina v sovjetskem Azerbajdžanu s prebivalstvom armenske narodnosti, od razpada Sovjetske zveze pa nepriznana de facto država, ter nad sosednjimi azerbajdžanskimi okrožji, ki so jih zasedali 26 let. Napetosti so se znova razplamtele po azerbajdžanskih napadih na cilje na ozemlju Republike Armenije (tj. ne v Gorskem Karabahu) septembra 2022. Azerbajdžan je 19. septembra 2023 po devetih mesecih blokade Gorskega Karabaha, ki je močno poslabšala tamkajšnje humanitarne razmere, začel vojaško ofenzivo proti regiji, v kateri je umrlo več sto ljudi, de facto država pa je bila poražena in postopoma razbita. V nekaj dneh je v Armenijo pobegnilo celotno lokalno prebivalstvo več kot 100.000 karabaških Armencev.

EU stalno krepi svoje sodelovanje z Armenijo in je povečala pomoč državi, da bi ji zlasti pomagala pri reševanju številnih izzivov, povezanih s konfliktom, tudi položaja beguncev. Podporo ji zagotavlja predvsem prek instrumenta Globalna Evropa in za obdobje 2021–2024 ji je namenila približno 180 milijonov EUR. Podpora je še posebej osredotočena na krepitev odpornosti in nadaljnjo pomoč državi pri reformah za utrjevanje demokracije in vladavine prava. Del financiranja tudi prispeva h gospodarskemu in naložbenemu načrtu EU za Armenijo, ki vključuje sveženj nepovratnih sredstev, posojil in jamstev ter ima potencial, da zbere za približno 2,6 milijarde EUR javnih in zasebnih naložb. EU je ponovno potrdila svojo neomajno podporo suverenosti, demokraciji, ozemeljski celovitosti in socialno-ekonomski odpornosti Armenije ter se zavezala, da bo za obdobje 2024–2027 predložila načrt za odpornost in rast Armenije v vrednosti 270 milijonov EUR.

S posredovanjem predsednika Evropskega sveta je EU dejavno sodelovala pri prizadevanjih za rešitev spora med Armenijo in Azerbajdžanom s pogajanjem, pri čemer je poudarila, da mora ta temeljiti na načelih vzajemnega priznavanja ozemeljske celovitosti in nedotakljivosti mednarodno priznanih meja v skladu z deklaracijo iz Almatija iz leta 1991. Poudarja tudi, da mora Azerbajdžan poskrbeti za varstvo pravic in varnost karabaških Armencev, da bi jim omogočil prostovoljno in varno vrnitev. Na povabilo Armenije so bili od februarja 2023 vzdolž meje z Azerbajdžanom napoteni civilni opazovalci EU v okviru [misije EU v Armeniji](#), ki se je izkazala kot bistvena za varnost na terenu.

A. Stališče Evropskega parlamenta in medparlamentarno sodelovanje

Evropski parlament odločno podpira demokracijo v Armeniji in se zavzema za mirno rešitev dolgotrajnega konflikta z Azerbajdžanom. [Marca 2023](#) je Parlament

sprejel celovito resolucijo o odnosih med EU in Armenijo, s katero je jasno izrazil podporo demokratičnim reformam v državi, poglobljanju dvostranskih odnosov in povečanju prizadevanj EU na področju varnosti, zlasti prek misije EU v Armeniji in z dejavnostmi mediacije. [Oktobra 2023](#) je najostreje obsodil vnaprej načrtovani in neupravičeni vojaški napad Azerbajdžana na Armence v Gorskem Karabahu ter pozval k znatnemu povečanju pomoči EU Armeniji v odziv na pritok beguncev, grožnje Azerbajdžana in ruske poskuse destabilizacije. Zahteval je tudi odločen odziv EU na ukrepe Azerbajdžana, vključno s ciljno usmerjenimi sankcijami in celovitim pregledom odnosov. Parlament je [marca 2024](#) odločno pozdravil interes Armenije v tesnejših povezavah z EU in izrazil mnenje, da če bi Armenija želela zaprositi za status kandidatke in nadaljevati trajne reforme, ki bodo utrdile demokracijo, bi bili tako izpolnjeni pogoji za preobrazbeno fazo v odnosih med EU in Armenijo. V prejšnjih resolucijah je [januarja 2023](#) odločno obsodil „vojaško agresijo Azerbajdžana“, do katere je prišlo septembra 2022, in „nezakonito azerbajdžansko blokado Lačinskega koridorja“, pri čemer je [obžaloval](#) njene humanitarne posledice. V resoluciji iz [marca 2022](#) je odločno obsodil nadaljnjo politiko Azerbajdžana, da izbriše in zanika armensko kulturno dediščino v Gorskem Karabahu in njegovi okolici. [Maja 2021](#) je sprejel resolucijo, v kateri je pozval k takojšnji in brezpogojni izpustitvi vseh armenskih vojnih in drugih ujetnikov, ki so še vedno pridržani v Azerbajdžanu. Po vojni v Gorskem Karabahu leta 2020 je Parlament [januarja 2021](#) sprejel resolucijo, v kateri je izrazil obžalovanje, da je do sprememb trenutnega stanja prišlo s posredovanjem vojaških sil, in poudaril, da je treba trajno rešitev še poiskati. Ponovil je tudi, da bi morala pogajanja za trajno rešitev temeljiti na načelih neuporabe sile, ozemeljske celovitosti ter enakih pravic in samoodločbe narodov, na katerih temeljijo načela skupine iz Minska v okviru OVSE. Evropski parlament je leta [2015](#) sprejel resolucijo o stoti obletnici armenskega genocida.

Dvostranski medparlamentarni odnosi se razvijajo v okviru [parlamentarnega partnerskega odbora](#), ki se je nazadnje sestal [marca 2023](#). Vodilni poslanci Evropskega parlamenta, ki spremljajo razmere v Armeniji, so objavili vrsto [izjav](#), v katerih so zlasti vztrajali, da je treba s pogajanja doseči celovito rešitev konflikta, in izrazili zaskrbljenost zaradi vprašanj, kot so azerbajdžanska blokada Lačinskega koridorja in vojaška zasedba Gorskega Karabaha, incidenti in napadi ob meji, armenski ujetniki, protipehotne mine, podžigajoča retorika, humanitarni dostop in varstvo kulturne dediščine.

B. Opazovanje volitev

Armenija je v okviru misij OVSE/ODIHR za opazovanje volitev večkrat gostila poslance Evropskega parlamenta, med drugim med predčasnimi parlamentarnimi volitvami leta 2018. Volitve leta 2018 so bile pozitivno ocenjene, saj so bile dobro organizirane, število nepravilnosti pa minimalno. Delegacija Evropskega parlamenta je [ugotovila](#) tudi, da se je število nepravilnosti pri volitvah zelo zmanjšalo. Zaradi pandemije covid-19 Evropski parlament ni mogel opazovati volitev junija 2021, vendar so poslanci Evropskega parlamenta [izpostavili](#) splošno pozitivno oceno OVSE/ODIHR.

AZERBAJDŽAN

[Sporazum o partnerstvu in sodelovanju](#) med EU in Azerbajdžanom velja od leta 1999. Februarja 2017 so se začela pogajanja o okrepljenem sporazumu, ki pa niso prinesla

rezultatov. EU je ključna trgovinska partnerica Azerbajdžana, saj nanjo odpade približno [52 %](#) celotne trgovine države (2022), predvsem zaradi izvoza nafte in plina v EU (leta 2022 je predstavljal približno [4,1 %](#) oziroma [3,7 %](#) uvoza neto mase nafte oziroma plina v EU). Azerbajdžan je po dokončanju projekta južnega plinskega koridorja decembra 2020 v Unijo začel izvažati zemeljski plin. Julija 2022 sta EU in Azerbajdžan izrazila namero, da do leta 2027 podvojita zmogljivost južnega plinskega koridorja.

Azerbajdžan se na indeksu demokracije za leto 2022, ki ga pripravlja možganski trust Economist Intelligence Unit, uvršča na [134. mesto](#) (od skupaj 167 držav) in je v poročilu o svobodi v svetu iz leta 2023 uvrščen med „[nesvobodne](#)“ države. Predsednik Ilham Alijev je leta 2003 nasledil svojega očeta Hejdarja Alijeva in trenutno opravlja svoj peti mandat. Leta 2017 je na novoustanovljeno mesto prvega podpredsednika imenoval svojo ženo Meriban Alijevo. EU v svojem zadnjem letnem poročilu o človekovih pravicah in demokraciji v svetu, objavljenem [julija 2023](#), navaja, da je „[položaj v zvezi z varstvom človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spoštovanjem pravne države v Azerbajdžanu še vedno zaskrbljujoč](#)“, zlasti kar zadeva pomanjkanje neodvisnosti sodstva, omejevanje temeljnih svoboščin, vključno s svobodo izražanja, zbiranja in združevanja, pa tudi ustrahovanje, aretacije, pridržanja in sodne postopke zoper zagovornike človekovih pravic, civilnodružbene aktiviste, novinarje in aktiviste politične opozicije. Politični pluralizem je bil dodatno omejen s sprejetjem novega zakona o političnih strankah.

Položaj predsednika Alijeva se je še utrdil z azerbajdžansko zmago v šesttedenski vojni z Armenijo za Gorski Karabah, ki se je začela septembra 2020. Azerbajdžan je po premirju 9. novembra 2020 spet prevzel nadzor nad okrožji Gorskega Karabaha, ki mejijo nanj in ki so jih več kot 26 let zasedale armenske sile, kar lahko v prihodnosti omogoči vrnitev več sto tisoč notranje razseljenih oseb. Prevzel je tudi nadzor nad delom Gorskega Karabaha, nekdanje avtonomne regije, ki je mednarodno priznana kot del Azerbajdžana, vendar v njej živijo Armenci. Azerbajdžan je septembra 2023 po devetih mesecih blokade preostanka Gorskega Karabaha, ki je močno poslabšala tamkajšnje humanitarne razmere, začel vojaško ofenzivo proti regiji, v kateri je bila armenska de facto država poražena in nato razbita. V nekaj dneh je v Armenijo pobegnilo celotno lokalno prebivalstvo več kot 100.000 karabaških Armencev. Razmere so se nevarno zaostriale v septembru leta 2022, ko je Azerbajdžan začel z napadi na ozemlje Armenije, zaradi česar so se pojavili strahovi, da želi napredovati onkraj ozemlja Gorskega Karabaha.

EU se je dejavno angažirala v prizadevanjih, da bi se spor med Armenijo in Azerbajdžanom rešil s pogajanjem, zlasti z mediacijo predsednika Evropskega sveta. Pri tem je poudarila, da je treba zagotoviti vzajemno spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti, nadaljevati določanje meje med državama ter poskrbeti za varstvo pravic in varnost karabaških Armencev, da se jim omogoči prostovoljna in varna vrnitev. Od februarja 2023 so v Armeniji evropski opazovalci, da bi prispevali k regionalni varnosti, Azerbajdžan pa ni pristal na napotitev opazovalcev EU na njegovo stran meje.

A. Stališče Evropskega parlamenta in medparlamentarno sodelovanje

[Marca 2023 je Evropski parlament sprejel celovito](#) resolucijo o odnosih med EU in Azerbajdžanom, v kateri je izrazil „globoko zaskrbljenost, da so kršitve temeljnih človekovih pravic v Azerbajdžanu sistemske in zelo razširjene ter vplivajo na pravico državljanov do svobode in varnosti“. Poudaril je, da bi bilo treba nadaljnje sodelovanje med EU in Azerbajdžanom pogojevati z dejanskim in oprijemljivim napredkom države, kar zadeva spoštovanje mednarodnih standardov in mednarodnih zavez, ter da je izpustitev vseh političnih zapornikov nujen pogoj za nov sporazum o partnerstvu. Parlament je obenem pozdravil humanitarno pomoč Azerbajdžana Ukrajini in priznal vlogo države kot dobaviteljice energije iz fosilnih goriv v EU. V resoluciji je ravno tako odločno obsodil azerbajdžansko agresijo proti Armeniji septembra 2022 in blokado Lačinskega koridorja ter še posebej pozval Azerbajdžan, naj spoštuje sodbo Meddržavnega sodišča v zvezi z blokado in opazovalcem EU, ki so napoteni v Armenijo, dovoli dostop na azerbajdžansko stran meje.

Parlament je [oktobra 2023](#) najostreje obsodil vnaprej načrtovani in neupravičeni vojaški napad Azerbajdžana na Armence v Gorskem Karabahu ter zahteval odločen odziv EU na ukrepe Azerbajdžana, vključno s ciljno usmerjenimi sankcijami, prekinitvijo pogajanj o sporazumu o okrepljenem partnerstvu med EU in Azerbajdžanom, začasnem prenehanjem izvajanja memoranduma o soglasju o energetiki in celovitim pregledom odnosov. Že v prejšnjih resolucijah je [januarja 2023](#) odločno obsodil „vojaško agresijo Azerbajdžana“, do katere je prišlo septembra 2022, in nezakonito azerbajdžansko blokado Lačinskega koridorja, pri čemer je [obžaloval](#) njene humanitarne posledice. Parlament je v resoluciji iz [marca 2022](#) odločno obsodil nadaljnjo politiko Azerbajdžana, da izbriše in zanika armensko kulturno dediščino v Gorskem Karabahu in njegovi okolici. Parlament je [maja 2021](#) sprejel resolucijo, v kateri je pozval k takojšnji in brezpogojni izpustitvi vseh armenskih vojnih in drugih ujetnikov, ki so še vedno pridržani v Azerbajdžanu.

V resoluciji iz [septembra 2023](#) je Parlament opozoril na primer političnega zapornika dr. Gubada Ibadoghluja in azerbajdžanske oblasti pozval, naj „izpustijo vse politične zapornike, neodvisne novinarje in zagovornike človekovih pravic, umaknejo vse politično motivirane obtožbe proti njim in ustavijo ekstrateritorialno represijo“. Leta [2019](#) je sprejel resolucijo, v kateri je pozval k takojšnji izpustitvi protikorupcijskega blogerja Mehmana Huseynova in drugih političnih zapornikov. Po razkritju primera „azerbajdžanske pralnice“ leta [2017](#) je odločno obsodil poskuse Azerbajdžana in drugih avtokratskih režimov iz tretjih držav, da na nezakonite načine vplivajo na evropske odločevalce.

Uradni medparlamentarni odnosi so bili po štiriletnem premoru ponovno vzpostavljeni leta 2016, decembra 2021 pa se je nazadnje sestal [odbor za parlamentarno sodelovanje](#). Vodilni poslanci Evropskega parlamenta, ki spremljajo razmere v Azerbajdžanu, so objavili vrsto [izjav](#), v katerih so zlasti vztrajali, da je treba s pogajanjem doseči celovito rešitev konflikta, in izrazili zaskrbljenost zaradi vprašanj, kot so blokada Lačinskega koridorja in vojaška zasedba Gorskega Karabaha, incidenti in napadi ob meji, armenski ujetniki, protipehotne mine, podžigajoča retorika, humanitarni dostop in varstvo kulturne dediščine.

B. Opazovanje volitev

Azerbajdžan je gostil poslance Evropskega parlamenta, ko so sodelovali v misijah OVSE/ODIHR za opazovanje volitev. Ker pa je bilo za vse volitve v tej državi, ki so jih opazovale misije, ugotovljeno, da ne izpolnjujejo mednarodnih zahtev, in ker priporočila še vedno niso bila uresničena, je Parlament sklenil, da na parlamentarne volitve leta 2015 in na predsedniške volitve leta 2018 ne napoti opazovalcev, prav tako pa ni bil povabljen, da opazuje parlamentarne volitve leta 2020 oziroma predsedniške volitve leta 2024. Misija ODIHR na predsedniških volitvah leta 2024 je [izjavila](#), da so volitve „potekale v omejujočem okolju“ in da sta jih „zaznamovala zatrtje kritičnih glasov in odsotnost političnih alternativ“ ter da se „prostor za neodvisne medije, civilno družbo in politične stranke krči“. Opozorila je, da je „dolgotrajno hudo omejevanje temeljnih svoboščin združevanja, izražanja in mirnega zbiranja tako v zakonodaji kot v praksi v nasprotju s standardi za resnično demokratične volitve“.

Joanna Placzek / Michal Jiráček
04/2024

5.5.8. JUŽNE PARTNERICE

Evropska sosedstva politika zajema Alžirijo, Egipt, Izrael, Jordanijo, Libanon, Libijo, Maroko, Palestino, Sirijo in Tunizijo. Tvorijo jo dvostranske politike EU in desetih posameznih partnerskih držav, z regionalnim sodelovanjem pa jo dopolnjuje Unija za Sredozemlje. Unija je v odziv na vstaje v južnem sosedstvu v okviru evropske sosedstva politike leta 2011 povečala podporo demokratični preobrazbi, leta 2015 pa je to politiko pregledala.

PRAVNA PODLAGA

- člen 8 [Pogodbe o Evropski uniji](#);
- naslov V Pogodbe o Evropski uniji: zunanje delovanje EU;
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#).

INSTRUMENTI

Evropska sosedstva politika se izvaja prek dvostranskih (posamezni državi prilagojenih), regionalnih, sosedskih in čezmejnih programov sodelovanja (med državami članicami in državami sosedstva, ki si delijo kopensko ali morsko mejo). Pravna podlaga za dvostranske odnose Unije z Alžirijo, Egiptom, Izraelom, Jordanijo, Libanom, Marokom, Palestinsko oblastjo in Tunizijo so pridružitveni sporazumi. Pridružitveni sporazum s Sirijo je bil sicer parafiran, preden je sirska vlada leta 2011 nasilno zatrla javne proteste, a ni bil nikoli podpisan, pogajanja o okvirnem sporazumu med EU in Libijo pa so bila februarja 2011 začasno ustavljena in še niso bila obnovljena.

V okviru evropske sosedstva politike so EU in njene južne partnerice (razen Libije in Sirije) sprejele dvostranske akcijske načrte, prednostne naloge partnerstva ali pridružitvene načrte, ki določajo časovni razpored političnih in gospodarskih reform s kratko- in srednjeročnimi prednostnimi nalogami za obdobje od treh do petih let. Akcijski načrti evropske sosedstva politike odražajo potrebe, interese in zmogljivosti EU in posameznih partneric ter so namenjeni zlasti razvijanju demokratične, socialno pravične in vključujoče družbe, spodbujanju gospodarskega povezovanja in izobraževanja, razvoju malih in srednjih podjetij ter kmetijstva in izboljšanju čezmejnega gibanja ljudi.

Ključni finančni instrument dvostranskega sodelovanja z južnimi partnericami v obdobju 2014–2020 je bil evropski instrument sosedstva. V obdobju 2021–2027 bo sodelovanje Unije s temi državami urejal novi Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa. V okviru novega instrumenta bo večji poudarek na kombiniranju nepovratnih sredstev EU s posojili evropskih in mednarodnih finančnih institucij, kar bo partnerskim državam omogočilo, da za naložbe uporabijo večje količine koncesijskih sredstev. Novi sistem jamstev bo omogočil dostop do dodatnih sredstev, pridobljenih s privabljanjem javnih in zasebnih vlagateljev.

Komisija in visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko sta 9. februarja 2021 sprejela skupno sporočilo, v katerem sta predlagala ambiciozno in inovativno [novo agendo za Sredozemlje](#) za ponovni pogon in krepitev strateškega partnerstva med Evropsko unijo in njenimi partnericami iz južnega sosedstva. Nova agenda je osredotočena na pet področij, in sicer (a) človekov razvoj, dobro upravljanje in vladavino prava, (b) odpornost, blaginjo in digitalni prehod, (c) mir in varnost, (d) migracije in mobilnost ter (e) zeleni prehod – odpornost proti podnebnim spremembam, energija in okolje. Gospodarski naložbeni načrt za južne sosede je hkrati namenjen podpiranju gospodarskega okrevanja in izboljšanju kakovosti življenja ljudi v tej regiji, tudi po pandemiji koronavirusa.

Unija želi z južnimi partnericami okrepiti tudi dostop do trga ter sodelovanje pri vprašanih migracij in mobilnosti. Z Marokom, Tunizijo in Jordanijo so bila sklenjena partnerstva za mobilnost, potekajo pa tudi pogajanja z Libanom. V teh okvirih se izvaja več projektov, zlasti v okviru [instrumenta partnerstva za mobilnost](#), uvedenega leta 2016. Poleg tega se regionalne in dvostranske pobude za migracije in mobilnost v Alžiriji, Egiptu, Libiji, Maroku in Tuniziji financirajo v okviru [nujnega skrbniškega sklada EU za Afriko](#), natančneje iz njegovega oddelka za Severno Afriko. [Regionalni skrbniški sklad EU za odziv na krizo v Siriji](#) (sklad Madad) zagotavlja podporo sirskim beguncem, notranje razseljenim osebam in lokalnim skupnostim v Libanonu, Jordaniji in Egiptu. Financiranje iz sklada Madad se je sicer uradno izteklo decembra 2021, a se bodo projekti, financirani iz tega sklada, izvajali do junija 2025.

Unija za Sredozemlje, ki je bila ustanovljena leta 2008, da bi oživila evro-sredozemsko partnerstvo, zagotavlja regionalni okvir za sodelovanje med državami članicami EU in 15 sredozemskimi državami, med katerimi je tudi deset južnih partneric.

TRENTNO STANJE

A. Alžirija

Alžirija je kot pomembna regionalna akterka in proizvajalka energije tudi ključna partnerica EU v južnem sosedstvu. Pridružitveni sporazum je začel veljati leta 2005. Od leta 2013 je Alžirija vključena tudi v evropsko sosedsko politiko. Unija in Alžirija še nista sprejeli [prednostnih nalog partnerstva](#) za obdobje 2021–2027, zato delo trenutno poteka na podlagi prednostnih nalog, sprejetih na seji pridružitvenega sveta marca 2017. Z njimi je bil vzpostavljen nov okvir za politično ukrepanje in okrepljeno sodelovanje, posebna pozornost pa je namenjena: (i) upravljanju in temeljnim pravicam, (ii) družbeno-gospodarskemu razvoju in trgovini, (iii) energiji, okolju in podnebnim spremembam, (iv) strateškemu in varnostnemu dialogu ter (v) človeškemu vidiku, migracijam in mobilnosti.

B. Egipt

Odnose med Evropsko unijo in Egiptom ureja pridružitveni sporazum, ki je začel veljati leta 2004. Deveti pridružitveni svet EU-Egipt je junija 2022 sprejel nove [prednostne naloge partnerstva](#) za usmerjanje odnosov do leta 2027, kar potrjuje, da imata obe strani učinkovito in večplastno partnerstvo. Te prednostne naloge so v skladu z novo agendo EU za Sredozemlje, njenim gospodarskim in naložbenim načrtom ter egiptovsko strategijo trajnostnega razvoja Vizija 2030. EU in Egipt sta

se odločila za nadaljnjo poglobitev dialoga in sodelovanja v zvezi s tremi glavnimi prednostnimi nalogami: (i) trajnostno sodobno gospodarstvo in socialni razvoj Egipta, (ii) partnerstvo v zunanji politiki, ter (iii) krepitev stabilnosti. EU in Egipt sta se marca 2024 dogovorila, da bosta svoj odnos dvignila na raven [strateškega in celovitega partnerstva](#), ki zajema druga prednostna področja, kot so politični odnosi, makroekonomska stabilnost, trajnostne naložbe in trgovina, migracije, varnost in razvoj človeškega kapitala. Finančni sveženj EU, ki podpira to partnerstvo, je v obdobju 2024–2027 vreden 7,4 milijarde EUR.

C. Izrael

Odnosi med EU in Izraelom so obsežni, temeljijo pa na trdnih gospodarskih in trgovinskih odnosih ter tehničnem sodelovanju. Na podlagi pridružitvenega sporazuma iz leta 2000 so se odnosi v naslednjih letih dinamično razvijali in se močno razširili na številne sektorje. Akcijski načrt EU-Izrael, sprejet leta 2005, temelji na skupnih vrednotah demokracije, spoštovanju človekovih pravic, načelu pravne države in osnovnih svoboščinah ter spodbuja vključevanje Izraela v evropske politike in programe. Unija je leta 2009 sklenila, da se bo tem odnosom priznal „napredni status“ šele, ko bo dosežen napredek v bližnjevzhodnem mirovnem procesu. Sodelovanje se vseeno nadaljuje na podlagi [akcijskega načrta evropske sosedске politike iz leta 2005](#), ki je bil podaljšán do januarja 2025.

D. Jordanija

Za Unijo je Jordanija pomembna partnerica, ki prispeva k stabilnosti Bližnjega vzhoda, pravna podlaga za dvostranske odnose med njima pa je pridružitveni sporazum, ki je v veljavi od maja 2002. Jordanija je bila prva sredozemska partnerska država, ki je leta 2010 končala tehnična pogajanja z EU za „napredni status“. Leta 2012 je bil sprejet akcijski načrt evropske sosedске politike, junija 2022 pa so bile dogovorjene nove [prednostne naloge partnerstva med EU in Jordanijo](#), ki naj bi usmerjale odnose do leta 2027 v skladu z novo agendo EU za Sredozemlje ter njenim gospodarskim in naložbenim načrtom. EU in Jordanija bosta nadalje poglobili svoj dialog in sodelovanje v zvezi s tremi cilji: (i) krepitev sodelovanja pri zagotavljanju regionalne stabilnosti in varnosti, (ii) spodbujanje trajnostne gospodarske stabilnosti, (iii) krepitev dobrega upravljanja in spoštovanja človekovih pravic.

Unija in Jordanija sta oktobra 2014 vzpostavili partnerstvo za mobilnost, s čimer želita urejati mobilnost in migracije. Poleg tega je ta država od leta 2013 prejela makrofinančno pomoč EU v višini 1,08 milijarde EUR. Zadnji program posojil v višini 700 milijonov EUR je bil sprejet leta 2020. To bo Jordaniji pomagalo podpreti gospodarsko stabilizacijo, izboljšati vzdržnost javnega dolga, pospešiti gospodarske reforme in omejiti gospodarske posledice pandemije koronavirusa. Jordanija prejema tudi sredstva iz sklada Madad, ki je regionalni skrbniški sklad Evropske unije za odziv na krizo v Siriji.

E. Libanon

Odnosi med Unijo in Libanonom temeljijo na pridružitvenem sporazumu, ki velja od leta 2006, na [prednostnih nalogah partnerstva EU-Libanon](#) iz leta 2016 ter dogovoru med EU in Libanonom o reševanju posledic sirske krize za Libanon. Veljavnost obstoječih prednostnih nalog partnerstva je bila podaljšana do sklenitve novega dogovora o prednostnih nalogah v okviru Instrumenta za sosedstvo ter razvojno

in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa. Prednostne naloge partnerstva so (i) spodbujanje rasti in ustvarjanje delovnih mest, (ii) spodbujanje lokalnega upravljanja in socialno-ekonomskega razvoja ter (iii) spodbujanje pravne države in krepitev varnosti. Sodelovanje med EU in Libanonom vključuje posebno podporo za razvoj zmogljivosti in krepitev institucij ter ukrepe za civilno družbo. Pridružitveni svet EU–Libanon je na seji julija 2017 sklenil nadaljevati razprave za podpis partnerstva za mobilnost. Libanon je država s 4,4 milijona prebivalcev, v kateri je trenutno registriranih približno milijon sirskih beguncev, in prejema sredstva iz sklada Madad, ki je regionalni skrbniški sklad Evropske unije za odziv na krizo v Siriji. Unija je decembra 2020 sporočila, da bo skupaj z OZN in Svetovno banko vzpostavila „[okvir za reformo, okrevanje in obnovo](#)“, da bi „ponovno zgradili boljši Libanon“, ki bi temeljil na načelih preglednosti, vključevanja in odgovornosti. Vendar bo poleg okrevanja, osredotočenega na ljudi, znatna pomoč EU za obnovo demokratičnega, preglednega, vključujočega in uspešnega Libanona še naprej pogojena s konkretnim napredkom pri potrebnih reformah.

Evropska unija je decembra 2023 v času negotovosti in nestabilnosti v regiji [ponovno potrdila svojo podporo prebivalcem Libanona z dodelitvijo 205,5 milijona EUR](#) za obravnavo več prednostnih področij. Ta pomoč bo namenjena podpori stabilnosti in okrevanju države, vključno z upravljanjem meja, gospodarskimi in strukturnimi reformami, fiskalno politiko in upravljanjem javnih financ, krepitvijo upravljanja, odgovornosti in preglednosti, energijo iz obnovljivih virov in energetsko učinkovitostjo, vodnim sektorjem, volilnimi procesi, izobraževanjem in socialno zaščito.

F. Libija

Od padca Gadafijevega režima Libija vse bolj drsi v državljansko vojno, ki ji botrujejo zapletene politične, teritorialne, socialne in plemenske delitve. Država je znana tudi po sahelški tranzitni poti za trgovino z ljudmi in tihotapljenje. Ob upoštevanju tega skuša Unija Libijcem pomagati pri oblikovanju stabilne in vključujoče države. Podpira tudi posredniška prizadevanja OZN za zaustavitev sovražnosti in si prizadeva za diplomatske dogovore z libijskimi in regionalnimi deležniki. Libija z EU ni sklenila niti pridružitvenega sporazuma niti drugih pogodbenih sporazumov, upravičena pa je do financiranja iz Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa – ter drugih finančnih instrumentov. Zaradi lokalne in regionalne nestabilnosti je Libija iz namembne države migracij postala tranzitna država, zaradi česar se mora Unija takoj odzvati na najnujnejše potrebe. Tako Libija prejema sredstva iz oddelka za Severno Afriko pri nujnem skrbniškem skladu Evropske unije za Afriko, ki obravnava temeljne vzroke za nedovoljene migracije in zagotavlja podporo za zaščito in upravljanje migracij.

G. Maroko

Maroko je med južnimi partnericami ena od držav z najbolj razvitimi odnosi z EU. Pridružitveni sporazum je v veljavi že od leta 2000, leta 2013 pa je bil sprejet nov akcijski načrt evropske sosedske politike. Leta 2008 je bil Maroku v okviru evropske sosedske politike priznan „napredni status“, kar odraža željo po okrepljenem sodelovanju med EU in Marokom ter po nadaljnji podpori gospodarskim in političnim reformam. Od junija 2013 se izvaja še partnerstvo za mobilnost med Unijo in Marokom. EU je leta 2021

v okviru novega pregleda trgovinske politike EU ponudila razpravo o posodobitvi trgovinskih in naložbenih odnosov z Marokom, da bi se bolje spoprijeli s sedanjimi izzivi. [EU in Maroko sta sklenila sporazum o partnerstvu o trajnostnem ribištvu](#), ki je začel veljati 18. julija 2019 in se samodejno podaljšuje. Njegov prvi protokol o izvajanju je trajal štiri leta in je zajemal obdobje od 18. julija 2019 do 17. julija 2023. Potekel je 17. julija 2023. Nadaljnje podaljšanje protokola je povezano s sodbo Sodišča Evropske unije, ki naj bi bila sprejeta leta 2024 v zadevi, ki jo je vložila Fronta Polisario in v kateri je navedeno, da sporazum ni veljaven.

H. Palestina

Evropska unija je glavna finančna podpornica Palestinske oblasti in ji na leto dodeli okoli 300 milijonov EUR dvostranske pomoči. Glavni cilj njene podpore je pomagati pri vzpostavitvi zmogljivosti za prihodnjo delujočo, neodvisno in demokratično palestinsko državo, ki bo mirno in varno sobivala z Izraelom in drugimi sosedami. Pravna podlaga za odnose EU s Palestinsko oblastjo je [začasni pridružitveni sporazum o trgovini in sodelovanju](#), sklenjen leta 1997. EU in Palestinska oblast sta podpisali tudi akcijski načrt evropske sosedске politike, ki je začel veljati 2013. Istega leta je Unija Izraelu in prihodnji palestinski državi ponudila posebno privilegirano partnerstvo, ki do sklenitve prihodnjega sporazuma o končnem statusu zagotavlja sveženj politične, gospodarske in varnostne podpore brez primere. EU je dejavna v bližnjevzhodnem mirovnem procesu in je članica bližnjevzhodne četverice, ki si prizadeva za rešitev dveh držav na podlagi mirovnega načrta iz leta 2003. Komisija je junija 2022 Palestini odobrila novo dvostransko dodelitev v višini 224,8 milijona EUR. Ta novi sveženj pomoči je namenjen podpori Palestinski upravi in ključnim projektom na zasedenem palestinskem ozemlju. Leta 2023 ji je namenila skoraj 28 milijonov EUR humanitarne pomoči. Po terorističnih napadih 7. oktobra je EU mobilizirala dodatnih 75 milijonov EUR. Leta 2024 za Palestince v stiski namenila več kot [125 milijonov EUR humanitarnih sredstev](#), od katerih se več kot 50 milijonov EUR neposredno uporablja za odpravljanje pomanjkanja hrane, kritje medicinske opreme in drugih osnovnih potreb. Komisija je [marca 2024](#) dodelila dodatnih 68 milijonov EUR za podporo palestinskemu prebivalstvu po vsej regiji. Dodatna sredstva bodo zagotavljali s pomočjo mednarodnih partnerjev, kot sta Rdeči križ in Rdeči polmesec. To dopolnjuje pričakovano pomoč v višini 82 milijonov EUR, ki se bo v letu 2024 zagotavljala prek Agencije Združenih narodov za pomoč in zaposlovanje palestinskih beguncev na Bližnjem vzhodu (UNWRA), kar skupaj znaša 150 milijonov EUR. Po terorističnih napadih Hamasa na Izrael je Komisija oktobra 2023 napovedala začetek nujnega pregleda pomoči EU Palestini. Odbor za Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje je po [pregledu](#) začel nujni postopek za izplačilo sredstev Palestinski upravi, dodeljenih za program PEGASE za leto 2023, v vrednosti 122 milijonov EUR, [za leto 2024 pa je namenil 125 milijonov EUR humanitarne pomoči](#), da bi zagotovil nadaljnjo podporo palestinskemu prebivalstvu.

I. Sirija

Unija je maja 2011 po stopnjevanju nasilja in nesprejemljivih razmerah na področju človekovih pravic prekinila vse dvostransko sodelovanje s sirsko vlado in sprejela različne omejevalne ukrepe v obliki sankcij. V skladu s [strategijo EU za Sirijo](#) z dne 3. aprila 2017 se Unija zavzema za vključujoče mirovne pogovore, ki bi privedli do politične preobrazbe pod sirske vodstvom. Je tudi največja donatorica pri odzivanju

na krizo v Siriji, saj je skupaj z državami članicami od leta 2011 priskrbela za več kot [30 milijard EUR](#) humanitarne, razvojne, gospodarske in stabilizacijske pomoči. Od leta 2017 organizira letne bruseljske konference o podpiranju prihodnosti Sirije in širše regije, ki jim sopredseduje OZN. Glavna cilja teh konferenc sta podpiranje sirskega prebivalstva in vključevanje mednarodne skupnosti v iskanje trajne politične rešitve za krizo v Siriji v skladu z resolucijo Varnostnega sveta OZN št. 2254. Na vseh dosedanjih bruseljskih konferencah so bila obravnavana najbolj pereča humanitarna vprašanja in vprašanja odpornosti, s katerimi se soočajo Sirci in skupnosti, ki gostijo sirske begunce, tako v Siriji kot v sosednji regiji.

J. Tunizija

Evropska unija po tunizijski revoluciji leta 2011 nudi politično, finančno in tehnično podporo za demokratično preobrazbo te države. Pravna podlaga dvostranskih odnosov ostaja pridružitveni sporazum, ki je v veljavi od leta 1998. Leta 2012 sta se EU in Tunizija glede na napredek, ki ga je dosegla ta država, dogovorili o oblikovanju privilegiranega partnerstva s podrobnim [akcijskim načrtom](#) za obdobje 2013–2017. Marca 2014 sta začeli izvajati partnerstvo za mobilnost, ki je privedlo do začetka pogajanj o sporazumih o poenostavitvi vizumskih postopkov in ponovnem sprejemu. Od julija 2021 se je spoštovanje temeljnih pravic v Tuniziji bistveno poslabšalo. EU še naprej podpira tunizijsko prebivalstvo z različnimi orodji, kot je Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa. EU in Tunizija sta 16. julija 2023 v okviru pridružitvenega sporazuma podpisali memorandum o soglasju, ki obsega pet stebrov, osredotočenih na sedanje izzive: makroekonomska stabilnost, gospodarstvo in trgovina, prehod na zeleno energijo, medosebni stiki ter migracije in mobilnost. V prvem stebru je bil decembra 2023 sprejet program proračunske pomoči v vrednosti 150 milijonov EUR za podporo makroekonomski stabilnosti Tunizije, ki ga je Tunizija prejela marca 2024. Parlament je v resoluciji z dne [14. marca 2024 o sprejetju posebnega ukrepa za Tunizijo za leto 2023](#) nasprotoval potrebi po nujnem pisnem postopku za dodelitev proračunske podpore v višini 150 milijonov EUR. V tej resoluciji je tudi izrazil obžalovanje, ker Komisija ni opravila predhodnih posvetovanj s Parlamentom.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je v celoti vključen v evropsko sosedsko politiko in prek Odbora za zunanje zadeve spremlja njeno izvajanje, zlasti letna poročila o napredku in preglede. Z rednimi izmenjavami mnenj z visokimi vladnimi uradniki, strokovnjaki in predstavniki civilne družbe spremlja tudi politične razmere v partnerskih državah. Proračunske pristojnosti mu omogočajo, da neposredno vpliva na sredstva, ki se dodelijo posameznim finančnim instrumentom. Parlament mora odobriti sklenitev vseh pridružitvenih sporazumov z južnimi partnericami evropske sosedske politike, Prav tako odobri tudi vsak nov trgovinski sporazum.

S [stalnimi delegacijami](#) se vzdržujejo redni dvostranski odnosi s parlamenti južnih partnerskih držav. Odnosi z maroškim parlamentom so bili tako leta 2010 nadgrajeni z ustanovitvijo skupnega parlamentarnega odbora. Leta 2016 je bil ustanovljen skupni parlamentarni odbor s Tunizijo, leta 2018 pa še z Alžirijo. Parlamentarni odnosi s Sirijo so bili prekinjeni zaradi državljanske vojne, medparlamentarne odnose pa preprečujejo tudi sedanje razmere v Libiji. Parlament je sodeloval v več misijah EU za opazovanje

volitev v južnih partnerskih državah. Na regionalni ravni sodeluje v parlamentarni skupščini Unije za Sredozemlje, ki se vsako leto sestane na plenarnem zasedanju in več sejah odborov. Parlamentarni skupščini trenutno po načelu rotacije predseduje španski parlament.

Christos Trapouzanlis / Camelia Oaida
04/2024

5.6. ODNOSI Z DRŽAVAMI ONKRAJ MEJA SOSEDSKIH DRŽAV

5.6.1. ČEZATLANTSKI ODNOSI: ZDA IN KANADA

Evropska unija, ZDA in Kanada imajo skupne vrednote, kot so demokracija, človekove pravice, načelo pravne države, gospodarska in politična svoboda, povezujejo pa jih tudi skupni zunanjepolitični in varnostni interesi. Tesno sodelovanje in strateški odnosi z ZDA in Kanado ostajajo prednostna naloga EU.

POLITIČNI DIALOG MED EU IN ZDA

Tesno sodelovanje in strateški odnosi med Evropsko unijo in njenimi državami članicami ter Združenimi državami Amerike temeljijo na skupni zgodovini in skupnih demokratičnih vrednotah. To je ključnega pomena za varnost in blaginjo obeh partneric. EU in ZDA tesno sodelujejo na več področjih zunanje politike in v številnih geografskih okvirih, denimo na področjih varnosti, energetike in tehnologije, pri boju proti terorizmu, v zvezi z Rusijo, Ukrajino in Zahodnim Balkanom ter na Bližnjem vzhodu.

Najnovejši vrh EU-ZDA v Washingtonu 20. oktobra 2023 je bil priložnost za pregled čezatlantskega partnerstva, vključno s skupno zavezo za podporo Ukrajini. Voditelji so poudarili tudi pomen trgovine in naložb ter razpravljali o tem, kako rešiti odprta vprašanja. Ob koncu vrha so sprejeli [skupno izjavo](#).

Šesto srečanje Sveta EU-ZDA za trgovino in tehnologijo (TTC), ustanovljenega na [vrhu](#) EU-ZDA junija 2021, je potekalo aprila 2024 v belgijskem Leuvnu. Svet EU-ZDA za trgovino in tehnologijo deluje kot forum, prek katerega partnerici usklajujeta pristopa k najpomembnejšim svetovnim trgovinskim, gospodarskim in tehnološkim vprašanjem. Predsednik Joe Biden in predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen sta 10. marca 2023 podpisala [skupno izjavo](#) o skupnih prizadevanjih, s katerimi

bi končali rusko vojno proti Ukrajini in sodelovali pri izgradnji čistih gospodarstev prihodnosti.

Evropski parlament je 13. decembra 2023 sprejel najnovejše [priporočilo o odnosih med EU in ZDA](#), v katerem je obe strani pozval h krepitvi multilateralizma in sodelovanju pri skupnih zunanje-političnih, varnostnih in gospodarskih ciljih, pa tudi pri ciljih na področju nastajajočih tehnologij.

MEDPARLAMENTARNI DIALOG – ČEZATLANTSKI DIALOG ZAKONODAJALCEV

Z vzpostavitvijo čezatlantskega dialoga zakonodajalcev leta 1999 so bili odnosi med Parlamentom in ameriškim kongresom, ki segajo v leto 1972, nadgrajeni in institucionalizirani. Poslanci Evropskega parlamenta in člani predstavniškega doma ZDA se v okviru tega dialoga dvakrat letno sestanejo na medparlamentarnih srečanjih, ki izmenično potekajo v Evropi in ZDA. Zakonodajalci, ki se udeležujejo teh srečanj, izmenjajo mnenja o ključnih političnih vprašanjih, ki zadevajo obe strani, kot so trgovinsko in gospodarsko sodelovanje, zunanje-politični izzivi ter varnost in obramba. Čezatlantski politični dialog je pomemben glede na zakonodajno odgovornost in glede na moč, ki jo ima ameriški kongres pri odobritvi posredovanja ZDA v svetovnih krizah in pri določanju oblike sodelovanja ZDA v institucijah globalnega upravljanja. 88. medparlamentarno srečanje EU in ZDA ter čezatlantski dialog zakonodajalcev sta potekala aprila 2024 v Bruslju. Govora je bilo o temah, kot so čezatlantska gospodarska varnost, Svet za trgovino in tehnologijo, večja konkurenca s Kitajsko, evropske obrambne pobude, širitev Nata, čezatlantska podpora Ukrajini, usklajevanje sankcij, vključno z morebitno uporabo zamrznjenih ruskih sredstev, in položaj ukrajinskih otrok, ki jih je ugrabila Rusija. Ob koncu srečanja je bila podpisana skupna [izjava](#).

GOSPODARSKI ODNOSI MED EU IN ZDA

Evropska unija in ZDA so največje [trgovke in vlagateljice](#) na svetu. ZDA so bile leta 2022 največje gospodarstvo na svetu, saj so predstavljale 25 % svetovnega BDP in 8 % svetovnega blagovnega izvoza.

EU sodeluje z ZDA, da bi – zlasti prek Sveta za trgovino in tehnologijo – odpravili dvostranske trgovinske ovire, tudi tiste, ki so nastale med Trumpovo administracijo. Z otvoritvenim srečanjem sveta septembra 2021 so ZDA in EU začele vrsto posebnih dialogov o odgovornosti spletnih platform in velikih tehnoloških družb, vključno z umetno inteligenco in podatkovnimi tokovi, sodelovanju pri pravični obdavčitvi in izkrivljanju trga ter razvoju skupnega pristopa za zaščito kritičnih tehnologij. Marca 2023 se je začel dialog o spodbudah za čisto energijo, v okviru katerega se bodo usklajevali programi spodbud EU in ZDA. Njegov cilj je zagotoviti, da se bodo ti programi vzajemno krepili in postali del Sveta za trgovino in tehnologijo.

Projektna skupina EU–ZDA za zakon o zmanjšanju inflacije si od oktobra 2022 prizadeva opredeliti izzive pri usklajevanju pristopov h krepitvi in ohranjanju dobavnih verig, proizvodnje in inovacij na obeh straneh Atlantika. Na podlagi tega so se začela pogajanja o ciljno usmerjenem sporazumu o kritičnih mineralih, da bi se lahko ustrezni

kritični minerali, pridobljeni ali predelani v Evropski uniji, upoštevali pri zahtevah za davčno olajšavo za čista vozila v skladu z ameriškim zakonom o zmanjšanju inflacije.

V zvezi z zastojem zaradi uvedbe carin na uvoz jekla in aluminija v ZDA, ki so bile uvedene na podlagi oddelka 232 zakona o širitvi trgovine (uvoz ogroža nacionalno varnost), so se EU in ZDA dogovorile o začasni odpravi carin na podlagi oddelka 232, in sicer za uvoz jekla in aluminija iz EU v količinah, kakršne so veljale v preteklosti. Bloka sta se tudi dogovorila, da si bosta prizadevala za spodbujanje razogljčenja jeklarske industrije in industrije aluminija ter obravnavala vprašanje presežnih zmogljivosti v teh panogah, ki so posledica netržnih praks nekaterih gospodarstev. Na vrhu EU-ZDA oktobra 2023 sta obe strani navedli, da je bil dosežen znaten napredek pri opredelitvi virov netržne presežne zmogljivosti in da se veselita, da bo v naslednjih dveh mesecih dosežen nadaljnji napredek.

Za Unijo so bile ZDA leta 2022 najpomembnejša izvozna destinacija, saj je bilo tja namenjenih 19,8 % vsega izvoženega blaga EU (na Kitajsko pa denimo 9 %). Pri uvozu so bile ZDA druga največja partnerica EU, saj so dobavile 11,9 % blaga, uvoženega v EU. Leta 2023 se je izvoz EU v ZDA zmanjšal za 1,3 % na 502,372 milijarde EUR, potem ko je leta 2022 dosegel rekordno raven 509,4 milijarde EUR. Uvoz iz ZDA se je leta 2023 zmanjšal za 3,6 % na 346,254 milijarde EUR, potem ko je leta 2022 dosegel najvišjo raven in znašal 358,7 milijarde EUR. Trgovinski presežek EU z ZDA se je v letu 2023 povečal za 6,6 milijarde EUR na 156,118 milijarde EUR (kar je še vedno nižje od rekordnega presežka iz leta 2021 v višini 165,962 milijarde EUR).

ZDA so glavna partnerica Unije pri mednarodni trgovini s storitvami. Gospodarstvi obeh območij skupaj predstavljata več kot 40 % svetovnega BDP in več kot 40 % svetovne trgovine z blagom in storitvami. Vendar se je trgovinska bilanca na področju storitev po letu 2016 obrnila v trgovinski primanjkljaj za EU, ki je leta 2022 znašal 96,9 milijarde EUR.

EU je največja vlagateljica v ZDA, ZDA pa največja vlagateljica v EU, pri čemer so skupne naložbe ZDA v EU štirikrat večje kot v azijsko-pacifiški regiji. Naložbe EU v ZDA so približno desetkrat večje od njenih naložb v Indiji in na Kitajskem skupaj. V zadnjih letih je sicer prišlo do nekaterih težav, saj so bili naložbeni tokovi iz ZDA v EU in iz EU v ZDA leta 2018 negativni, tokovi iz ZDA v EU pa so bili negativni tudi v letih 2021 in 2022. Zaradi tega se je spremenil saldo neposrednih tujih naložb, ki je v letu 2022 za EU zabeležil 203,33 milijarde EUR presežka, medtem ko je leta 2021 presežek EU znašal 33,771 milijarde EUR. Ocenjuje se, da evropske in ameriške družbe, ki delujejo na ozemlju druga druge, zagotavljajo več kot 14 milijonov delovnih mest.

POLITIČNI DIALOG MED EVROPSKO UNIJO IN KANADO

Kanada je ena najstarejših in najtesnejših partneric EU. Sodelovanje med Evropsko unijo in Kanado, ki temelji na skupnih vrednotah, dolgi zgodovini tesnega sodelovanja in močnih medosebnih vezeh, se je v zadnjih nekaj letih zelo okrepilo.

Dvostranski odnosi so se začeli v petdesetih letih prejšnjega stoletja na gospodarski osnovi, sčasoma pa so se razvili v trdno strateško partnerstvo. Unija in Kanada tesno sodelujeta pri svetovnih izzivih, kot so podnebne spremembe, okolje, energetska varnost in regionalna stabilnost, ter sta tesni partnerici v skupinah G7 in G20.

Na neizzvano in surovo vojaško agresijo Rusije proti Ukrajini sta se odločno odzvali z usklajenimi sankcijami in celovito varnostno, finančno, materialno in humanitarno podporo Ukrajini.

Kanada je pomagala izboljšati zanesljivost oskrbe EU z energijo in odpraviti odvisnost EU od ruske energije, Unija pa je imela ključno vlogo pri dosledni in stalni oskrbi Kanade s cepivi proti covidu-19. V zgodnjih fazah se je večina cepiv, ki so se tržila v Kanadi, pridelovala iz rastlin iz Unije.

Kanada redno prispeva k misijam [v okviru skupne varnostne in obrambne politike](#) EU in je [od leta 2005](#) sodelovala v 24 misijah [EU za opazovanje volitev](#). Kanada je bila uradno [povabljen k sodelovanju](#) pri projektih [stalnega strukturnega sodelovanja](#) na področju vojaške mobilnosti (december 2021) in pri projektu [Mreža logističnih vozlišč v Evropi in podpora operacijam](#).

[Sporazum o strateškem partnerstvu med EU in Kanado](#), ki je nadomestil [okvirni sporazum iz leta 1976](#), je celovit politični sporazum, katerega cilj je okrepitev [dvostranskega sodelovanja na več področjih zunanje politike in v različnih sektorjih](#), ki vključujejo mednarodni mir in varnost, boj proti terorizmu, krizno upravljanje, pomorsko varnost, globalno upravljanje, energijo, promet, raziskave in razvoj, zdravje, okolje, podnebne spremembe in Arktiko.

Kanada in EU sta sporazum podpisali 30. oktobra 2016 na vrhu EU-Kanada, Evropski parlament pa ga je podprl februarja 2017. Deli sporazuma se začasno uporabljajo od 1. aprila 2017. Ratificirati ga morajo vse države članice ([trenutno](#) morajo to storiti še Italija, Francija in Irska), preden se bo začel v celoti uporabljati.

Predsednik kanadske vlade Justin Trudeau je na plenarnem zasedanju Evropskega parlamenta 23. marca 2022 v Bruslju nagovoril poslance ter obsodil „Putinov zločinski napad na Ukrajino, ki je suverena in neodvisna demokracija“, obenem pa poudaril, da sta Nato in EU odločnejša in enotnejša kot kdaj koli prej. Tretje srečanje skupnega ministrskega odbora EU-Kanada je bilo 16. maja 2022 v Bruslju, predsedovala pa sta mu podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko Josep Borrell in kanadska zunanja ministrica Mélanie Joly (glej [skupno izjavo](#)). Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je [nagovorila](#) skupno sejo kanadskega parlamenta, ki je potekala od 6. do 8. marca 2023, in se sestala s predsednikom vlade Justinom Trudeaujem. Njuna [skupna izjava](#) se je osredotočala na Ukrajino, boj proti dezinformacijam, podnebje, trajnostno energijo in surovine, gospodarstvo in tehnologijo ter raziskave in enakost spolov.

9. marca 2023 so se visoki uradniki v Bruslju sestali na četrtem srečanju [Skupnega odbora EU-Kanada za sodelovanje](#), na katerem je bilo med drugim sprejeto [skupno poročilo](#) o odnosih med EU in Kanado. Zadnji vrh med EU in Kanado je potekal 23. in 24. novembra 2023 v novofundlandskem mestu St John's. Med obravnavanimi temami sta bila konflikt na Bližnjem vzhodu in nadaljnja podpora Ukrajini. Voditelji so napovedali tudi zaključek pogajanj o pridružitvi Kanade programu Obzorje Evropa ter začetek zelenega zavezištva med EU in Kanado, akcijskega načrta Evropske komisije in Kanade za vodik ter digitalnega partnerstva med EU in Kanado (glej [skupno izjavo](#)).

MEDPARLAMENTARNI DIALOG

Poslanci Evropskega parlamenta in njihovi kanadski sogovorniki se že več kot 40 let letno srečujejo na [medparlamentarnih srečanjih](#), ki izmenično potekajo v Evropski uniji in Kanadi, da bi razpravljali o političnem dogajanju v Kanadi in EU ter izmenjali mnenja o vprašanih skupnega interesa, kot so trgovina, podnebne spremembe in migracije.

[42. medparlamentarno srečanje](#), ki je potekalo junija 2023 v Bruslju, je obravnavalo trgovino in sodelovanje med EU in Kanado na področjih ureditve umetne inteligence, energije, tujega vmešavanja ter varnosti in obrambe (glej [skupno izjavo](#)). Člani delegacije Evropskega parlamenta za odnose s Kanado se v okviru rednih srečanj z deležniki vse leto pripravljajo na medparlamentarna srečanja. Zadnja srečanja so bila posvečena petletnemu izvajanju celovitega gospodarskega in trgovinskega sporazuma (CETA) med EU in Kanado, zanesljivosti oskrbe s kritičnimi minerali ter odnosom med Kanado in ZDA. Evropski parlament je 17. januarja 2024 sprejel [resolucijo](#) o izvajanju sporazuma CETA.

GOSPODARSKI ODNOSI MED EU IN KANADO

[Celoviti gospodarski in trgovinski sporazum](#) je znatno izboljšal [gospodarske, trgovinske in naložbene odnose](#) med Evropsko unijo in Kanado ter odprl trge za [blago, storitve in naložbe](#) med obema pogodbenicama, vključno z javnimi naročili. Sporazum CETA je ustvaril tudi priložnosti za trajnostno rast in odraža skupne vrednote prek poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju ter [številnih dialogov](#), vključno z rednim forumom civilne družbe. Celoviti gospodarski in trgovinski sporazum je prvi dvostranski gospodarski sporazum EU, ki vključuje poseben sistem sodišč za naložbe, v katerem naj bi reševali spore med vlagatelji in državami.

Besedilo je bilo podpisano 30. oktobra 2016 na vrhu med EU in Kanado, Parlament pa ga je odobril 15. februarja 2017. Deli, ki so v pristojnosti EU, so se začeli začasno uporabljati septembra 2017. Preden se bo lahko začel sporazum CETA v celoti uporabljati, ga mora [ratificirati](#) še 10 držav članic.

Izvršni podpredsednik Komisije Valdis Dombrovskis in kanadska ministrica za spodbujanje izvoza, mednarodno trgovino in gospodarski razvoj Mary Ng sta na [četrtm srečanju skupnega odbora CETA](#), ki je potekalo 9. februarja 2024 v Bruslju, med drugim napovedala sporazum o „razlagi o naložbah“ in zaključek pogajanj na tehnični ravni o pravilih za lažji dostop malih in srednjih podjetij do reševanja naložbenih sporov.

Evropska unija in Kanada sta junija 2021 podpisali [strateško partnerstvo o surovinah](#), da bi dodatno pospešili medsebojno povezovanje vrednostnih verig surovin in okrepili sodelovanje na področjih znanosti, tehnologije in inovacij, pa tudi okoljskih, socialnih in upravljaljskih meril ter standardov.

Nove carine ZDA na jeklo in aluminij, uvedene leta 2018, so vplivale tako na Kanado kot na EU, obe pa sta mnenja, da niso bile ne ekonomsko upravičene ne skladne s pravili Svetovne trgovinske organizacije. V sodelovanju z drugimi zagovornicami trgovine, ki temelji na pravilih, sta okrepili dialog o trgovinskih vprašanjih.

Blagovna menjava med EU in Kanado se je med letoma 2016 in 2022 povečala za 66 %, trgovina s storitvami pa za 46 %, kar presega trgovino s tretjimi državami.

EU je bila leta 2022 [druga največja trgovinska partnerica](#) Kanade, takoj za ZDA, saj je trgovanje med njima predstavljalo 8,2 % vsega kanadskega uvoza in izvoza blaga. Leta 2023 je EU v Kanado izvozila blago v vrednosti 48,88 milijarde EUR ter iz nje uvozila blago v vrednosti 27,7 milijarde EUR. Kanada je bila leta 2022 dvanajsta mednarodna izvozna partnerica EU, partnerici pa največ trgujeta s stroji, mineralnimi proizvodi, transportno opremo in kemikalijami.

Pomemben del trgovinskih odnosov med Evropsko unijo in Kanado so storitve. Leta 2022 se je vrednost izvoza storitev iz EU v Kanado povečala za 43 % na 26,4 milijarde EUR, vrednost uvoza storitev iz Kanade v EU pa se je prav tako povečala za 43 % na 19,1 milijarde EUR. Partnerici sta med drugim največ trgovali s prevoznimi, potovalnimi, zavarovalnimi in komunikacijskimi storitvami.

Kar zadeva neposredne tuje naložbe, sta EU in Kanada v gospodarstvo druga druge vložili skoraj enake zneske. Unija je za ZDA druga največja partnerica Kanade pri dvosmernih neposrednih naložbah. Medtem ko so se kanadske neposredne tuje naložbe v EU leta 2021 povečale za 12 % ter leta 2022 za 6 %, se je premoženje EU v Kanadi leta 2021 povečalo za 12 %, leta 2022 pa za 3 %.

Tuula Turunen / Fernando Garcés de los Fayos
04/2024

5.6.2. LATINSKA AMERIKA IN KARIBI

Odnosi Evropske unije z Latinsko Ameriko in Karibi so večplastni in se odvijajo na različnih ravneh. EU si v skladu z novo agendo za odnose med EU ter Latinsko Ameriko in Karibi prizadeva okrepiti in posodobiti dvoregionalno strateško partnerstvo. EU sodeluje s celotno regijo na vrhunskih srečanjih z voditelji držav in vlad ter prek parlamentarne diplomacije, medtem ko sporazumi in politični dialog zavezujejo EU, Karibe, Srednjo Ameriko, Andsko skupnost, Mercosur in posamezne države.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje EU) Pogodbe o Evropski uniji,
- naslovi I do III in V (skupna trgovinska politika; razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč; mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije.

MEDREGIONALNI ODNOSI

EU ter Latinska Amerika in Karibi so naravni partnerji, ki jih povezujejo tesne politične, gospodarske in kulturne vezi. EU ima obsežno mrežo sporazumov s 27 od 33 držav v regiji. Močne so tudi gospodarske vezi, saj je EU največja vlagateljica v regiji, njena tretja največja trgovinska partnerica in največja donatorka na področju razvojnega sodelovanja. Države EU, Latinske Amerike in Karibov skupaj predstavljajo več kot tretjino držav članic Združenih narodov in so gonilna sila močnega multilateralizma, ki temelji na pravilih.

Visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko ter Komisija sta 7. junija 2023 sprejela [skupno sporočilo z naslovom Nova agenda za odnose med EU ter Latinsko Ameriko in Karibi](#), da bi okrepili odnose in obnovili partnerstvo med EU in Latinsko Ameriko in Karibi. Sporočilo se osredotoča na šest prednostnih področij:

- obnovljeno politično partnerstvo;
- krepitev skupne trgovinske agende;
- naložbeno strategijo Global Gateway za pospešitev pravičnega, zelenega in digitalnega prehoda ter odpravo neenakosti;
- združevanje moči za pravosodje, varnost državljanov in boj proti mednarodnim kaznivim dejanjem;
- sodelovanje pri spodbujanju miru in varnosti, demokracije, pravne države, človekovih pravic in humanitarne pomoči;
- ter vzpostavitev živahnega partnerstva med ljudmi.

Sporočilo priznava parlamentarno diplomacijo kot ključni element dvoregionalnih odnosov in omenja zlasti vlogo Evro-latinskoameriške parlamentarne skupščine (EuroLat).

A. Vrhovi

Na prvem vrhu med EU, Latinsko Ameriko in Karibi (LAK), ki je junija 1999 potekal v Riu de Janeiru, je bilo oblikovano dvoregionalno strateško partnerstvo. Šesti in zadnji vrh med EU ter LAK je potekal leta 2010 v Madridu, kjer je bila ustanovljena fundacija EU-LAK, katere naloga je krepitev in spodbujanje dvoregionalnega strateškega partnerstva.

Skupnost latinskoameriških in karibskih držav (CELAC), ki je bila ustanovljena leta 2010, je regionalni blok 33 latinskoameriških in karibskih držav. Regionalna srečanja na vrhu med EU in CELAC so zdaj glavni forum za dialog in sodelovanje za skupno reševanje svetovnih izzivov. Tretje srečanje na vrhu voditeljev držav ali vlad EU-CELAC je potekalo 17. in 18. julija 2023 v Bruslju, osem let po zadnjem vrhu. Voditelji EU in CELAC so se zavezali, da bodo obnovili in institucionalizirali svoje dolgoletno partnerstvo. Srečanje na vrhu je potekalo na temo obnovitve dvoregionalnega partnerstva za krepitev miru in trajnostnega razvoja, na njem pa so razpravljali tudi o številnih vprašanjih, vključno z okrepljenim sodelovanjem v večstranskih forumih, svetovnim mirom in varnostjo, trgovino in naložbami, bojem proti podnebnim spremembam, pravosodjem in varnostjo. Vrha se je udeležila predsednica Evropskega parlamenta Roberta Metsola, ki se je v nagovoru osredotočila na pomen napredka pri pogajanjih o trgovinskih in pridružitvenih sporazumih. Ob koncu srečanja na vrhu je bila sprejeta [izjava z vrha EU-CELAC 2023](#), ki so jo potrdile vse države EU in CELAC razen ene. Na dogodku je bil objavljen tudi [časovni načrt EU-CELAC za obdobje 2023–2025](#), voditelji pa so se dogovorili, da bodo prihodnja srečanja na vrhu gostili vsaki dve leti, naslednje pa naj bi bilo v Kolumbiji leta 2025.

B. Parlamentarna razsežnost

Za EU in LAK je parlamentarna diplomacija ključni kanal za dialog, izmenjavo zamisli in izmenjavo najboljših praks. Redni stiki med poslanci Evropskega parlamenta in poslanci iz parlamentov Latinske Amerike so se začeli leta 1974 s prvo od 17 dvoletnih medparlamentarnih konferenc.

Leta 2006 je bila ustanovljena Evro-latinskoameriška parlamentarna skupščina ([EuroLat](#)) kot parlamentarna institucija dvoregionalnega strateškega partnerstva. EuroLat je forum za razprave ter spremljanje in preučevanje vseh zadev, ki se nanašajo na to partnerstvo.

Ima 150 članov, in sicer 75 iz Evropskega parlamenta in 75 iz podregionalnih parlamentov Latinske Amerike, ki vključujejo Latinskoameriški parlament, Andski parlament, Srednjeameriški parlament, Parlament Mercosurja ter čilski in mehiški kongres.

EuroLat je med drugim razpravljal o temah, kot so digitalizacija in digitalno gospodarstvo, kibernetika varnost in umetna inteligenca, boj proti organiziranemu kriminalu, prehranska varnost in podnebne spremembe, od leta 2006 pa je sklical skupno 15 plenarnih zasedanj. [Zadnje plenarno zasedanje EuroLat](#) je potekalo julija 2023 v Madridu v Španiji.

V skupni izjavi tretjega vrha EU-CELAC je bila parlamentarna diplomacija priznana kot pomembna razsežnost dvoregionalnih odnosov ter je bila pohvaljena konstruktivna vloga, ki jo ima EuroLat v zvezi s tem. Poleg tega sta se sopredsednika EuroLat

v nagovoru vrha osredotočila na to, kako pomembna je sklenitev dvostranskih trgovinskih in pridružitvenih sporazumov o podnebnih spremembah, ki so v pripravi, in na ponovno oživitev multilateralizma.

Parlamentarni odnosi EU s karibskimi državami spadajo v pristojnost Skupne parlamentarne skupščine OAKPD^[1]-EU. Sporazum iz Samoe se uporablja od leta 2024 in je izpostavil posebne potrebe regij, kar je privedlo do ustanovitve Parlamentarne skupščine Karibi-EU. Februarja 2024 je potekala [ustanovna seja](#) tega novega organa, ki ga sestavlja 15 poslancev Evropskega parlamenta in po en poslanec iz vsake od karibskih držav. Skupščina je na prvi seji sprejela svoj [poslovnik](#), v skladu s katerim je prevedeno, da bo letna skupščina potekala izmenično v Karibski regiji in v Evropski uniji. Naslednja skupščina bo leta 2025 na Karibih.

ODNOSI S PODREGIJAMI

A. Andska skupnost (Bolivija, Kolumbija, Ekvador in Peru)

Decembra 2003 sta EU in andska regija sklenili sporazum o političnem dialogu in sodelovanju, ki je dodatno razširil področje njunega sodelovanja, vendar še ni začel veljati. Pogajanja o pridružitvenem sporazumu so se začela junija 2007 in so marca 2010 končno privedla do [trgovinskega sporazuma s Perujem in Kolumbijo](#). Sporazum, ki je bil podpisan junija 2012 in ga je Evropski parlament ratificiral decembra 2012, je začel veljati 1. marca 2013 za Peru in 1. avgusta 2013 za Kolumbijo. Z njim se predvideva popolna liberalizacija trgovine z industrijskimi izdelki in ribiškimi proizvodi za 10 let (z njegovim začetkom veljavnosti naj bi bila odpravljena večina tarif) in večji dostop kmetijskih proizvodov do trga. Zajema javna naročila, naložbe, človekove pravice ter delovne in okoljske standarde. Ekvador se je trgovinskemu sporazumu pridružil 1. januarja 2017, za pristop pa lahko zaprosi tudi Bolivija, vendar tega še ni storila. Da bi se sporazum lahko v celoti izvajal, bi ga morala ratificirati samo še ena država članica, Belgija.

B. Karibi

Odnose med EU in Karibi oblikujejo različni institucionalni okviri, ki se prekrivajo, vključno s sporazumom iz Samoe in njegovim protokolom za Karibe, ki vključuje 15 karibskih držav^[2].

[Skupna strategija za partnerstvo med EU in Karibi](#) zagotavlja strukturiran okvir za širši in globlji dialog ter sodelovanje. EU je največja trgovinska partnerica Karibov. Ključni regionalni partner za gospodarski dialog z EU je Karibski forum (Cariforum). Vključuje članice Karibske skupnosti in Dominikansko republiko. Leta 2008 je bil podpisan [Sporazum o gospodarskem partnerstvu Cariforum-EU](#), ki je celovit sporazum o prosti trgovini in gospodarskem partnerstvu.

Pogajanja o sklenitvi sporazuma o političnem dialogu in sodelovanju med EU in Kubo so se začela aprila 2014 in so se uspešno zaključila marca 2016. Sporazum se začasno uporablja od 1. novembra 2017. V celoti bo lahko začel veljati, ko ga bodo ratificirale vse

[1] Organizacija afriških, karibskih in pacifiških držav.

[2] Antigva in Barbuda, Belize, Bahami, Barbados, Dominika, Dominikanska republika, Grenada, Gvajana, Haiti, Jamajka, Saint Kitts in Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincencij in Grenadine, Surinam, Trinidad in Tobago.

države članice EU. Sporazum o političnem dialogu in sodelovanju vključuje tri glavna poglavja o političnem dialogu, sodelovanju in dialogu o sektorskih politikah ter trgovini.

C. Srednja Amerika (Kostarika, Salvador, Gvatemala, Honduras, Nikaragva in Panama)

Pridružitveni sporazum s Srednjo Ameriko, prvi medregionalni sporazum te vrste, ki ga je sklenila EU, je bil podpisan junija 2012, Evropski parlament pa ga ratificiral decembra 2012. Sestavljajo ga trije stebri – politični dialog, sodelovanje in trgovina – in določa cilj razvoja privilegiranega političnega partnerstva, ki temelji na vrednotah, načelih in skupnih ciljih. Njegov cilj je tudi izboljšanje človekovih pravic, zmanjšanje revščine, boj proti neenakosti, preprečevanje konfliktov ter spodbujanje dobrega upravljanja, varnosti, regionalnega povezovanja in trajnostnega razvoja. Pridružitveni sporazum predvideva tudi liberalizacijo trgovine z industrijskimi izdelki in ribiškimi proizvodi ter odpravo večine tarif za trgovino s kmetijskimi proizvodi. Od leta 2013 se začasno uporablja samo njegovo poglavje o trgovini. Ratificirale so ga vse države članice EU, veljati pa naj bi začel leta 2024. Izvajanje sporazuma bo spremljal pridružitveni parlamentarni odbor, kar bo razširilo možnosti za ukrepanje na parlamentarni ravni.

D. Mercosur (Argentina, Brazilija, Paragvaj in Urugvaj)

Pogajanja o pridružitvenem sporazumu z Mercosurjem, vključno s političnim dialogom, sodelovanjem in prosto trgovino, so se začela leta 1999. Politični dogovor je bil dosežen leta 2019, vendar je bila ratifikacija pridružitvenega sporazuma odložena zaradi pomislekov glede okoljskih standardov in standardov človekovih pravic v Braziliji pod vodstvom vlade predsednika Bolsonara. Pogajanja so se nadaljevala po izvolitvi predsednika Lule da Silve leta 2022, vendar postopek sprejetja trenutno stoji. Če bo sporazum začel veljati, bodo odpravljene carine na 91 % blaga, ki ga EU izvažata v države Mercosurja, za različne proizvode pa se bodo zmanjšale dajatve. EU bo odpravila tarife za 92 % blaga, ki ga uvažata iz držav Mercosurja, vendar bo obdržala tarifne kvote za občutljive kmetijske proizvode.

ODNOSI S POSAMEZNI MI DRŽAVAMI

A. Brazilija

EU in Brazilija sta leta 2007 vzpostavili strateško partnerstvo. V okviru tega partnerstva si prizadevata za sodelovanje in politični dialog na več kot 30 področjih skupnega interesa, vključno z mednarodnim mirom in varnostjo, človekovimi pravicami, upravljanjem javnega sektorja, gospodarskimi in finančnimi vprašanji, inovacijami, socialnimi politikami, izobraževanjem, okoljem in regionalnim povezovanjem. Strateško partnerstvo med EU in Brazilijo vključuje tudi [redni dialog med nacionalnim kongresom Brazilije in Evropskim parlamentom](#). Izvolitev Lule da Silve za predsednika Brazilije leta 2022 je močno oživila odnose med EU in Brazilijo po nastopu mandata januarja 2023, vključno z vrsto obiskov na visoki ravni na obeh straneh. Leta 2023 so Brazilijo obiskale kar štiri delegacije Evropskega parlamenta^[3]. Vrh EU-Brazilija je načrtovan za leto 2024.

[3] Delegacija za odnose s Federativno republiko Brazilijo, Odbor za zunanje zadeve, Odbor za mednarodno trgovino in Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane.

B. Čile

EU je leta 2002 sklenila pridružitveni sporazum s Čilom. Pogajanja za posodobitev pridružitvenega sporazuma in njegovo nadomestitev z naprednim okvirnim sporazumom so se začela novembra 2017 in zaključila decembra 2022. Evropski parlament ga je sprejel februarja 2024. Parlament in Svet Evropske unije sta sprejela začasni trgovinski sporazum, ki vsebuje le trgovinske in naložbene elemente naprednega okvirnega sporazuma, ki jih je treba ratificirati samo na ravni EU. Začasni trgovinski sporazum bo začel veljati, ko bo Čile zaključil notranji postopek ratifikacije, prenehal pa bo veljati, ko bo po ratifikaciji vseh držav članic začel veljati napredni okvirni sporazum.

Posodobljeni sporazum je sestavljen iz stebra političnega dialoga in sodelovanja ter trgovinskega in naložbenega stebra. Krepi trgovinske in naložbene odnose med EU in Čilom, vsebuje obvezujoče zaveze na področju okolja in dela, olajšuje dostop do kritičnih surovin, prvič pa je v sporazumu EU posebno poglavje o trgovini in enakosti spolov. [Skupni parlamentarni odbor EU-Čile](#) spremlja izvajanje pridružitvenega sporazuma od leta 2003 in bo nadaljeval spremljanje naprednega okvirnega sporazuma z dvema srečanjema letno.

C. Mehika

Mehika je edina država, s katero ima EU tako pridružitveni sporazum kot strateško partnerstvo. [Sporazum o gospodarskem partnerstvu ter političnem usklajevanju in sodelovanju](#), znan kot sporazum EU-Mehika, je začel veljati leta 2000. Institucionaliziral je politični dialog, razširil področja sodelovanja, vključno z demokracijo in človekovimi pravicami, ter vzpostavil območje proste trgovine med EU in Mehiko. Pogajanja z Mehiko o posodobitvi sporazuma EU-Mehika so se začela maja 2016. Aprila 2018 sta strani dosegli „načelni dogovor“ o poglavjih o trgovini, aprila 2020 pa soglasje o zadnjih odprtih vidikih. Trenutno je v postopku ratifikacije.

Strateško partnerstvo je bilo vzpostavljeno leta 2009 in ima dvojni cilj: okrepiti sodelovanje in usklajevanje med EU in Mehiko na večstranski ravni glede svetovnih vprašanj ter dati politični zagon dvostranskim odnosom in pobudam. V okviru strateškega partnerstva so med EU in Mehiko potekala tri srečanja na vrhu, pri čemer je zadnje bilo junija 2015. Med njima redno potekajo dialogi na visoki ravni o različnih zadevah, vključno s človekovimi pravicami, varnostjo in kazenskim pregonom, gospodarskimi zadevami ter okoljem in podnebnimi spremembami. Izvajanje splošnega sporazuma od leta 2005 spremlja [skupni parlamentarni odbor EU-Mehika](#), ki se običajno sestane dvakrat letno in je temeljni forum za izmenjave.

Jonas Kraft / Clotilde Chantal Claudie Sebag
04/2024

5.6.3. RUSIJA

Odnosi med Evropsko unijo in Rusijo so napeti vse od leta 2014 zaradi nezakonite priključitve Krima Rusiji, njene podpore separatističnim skupinam na vzhodu Ukrajine, destabilizacijskih politik v sosednjih državah, dezinformacijskih kampanj in kampanj vmešavanja ter kršitev človekovih pravic v državi. Ko je Rusija 24. februarja 2022 začela neizzvano, neutemeljeno in nezakonito vojaško agresijo proti Ukrajini, je bilo preostalo politično, kulturno in znanstveno sodelovanje prekinjeno.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V [Pogodbe o Evropski uniji](#): „zunanje delovanje“,
- člena 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#),
- sporazum o partnerstvu in sodelovanju (dvostranski odnosi).

ODNOSI MED EVROPSKO UNIJO IN RUSIJO

Do protestov majdanskega gibanja v Ukrajini novembra 2013 sta Unija in Rusija gradili strateško partnerstvo (leta 2010 se je začel izvajati sporazum o partnerstvu za modernizacijo) in se pogajali o novem sporazumu, s katerim bi poglobili sodelovanje, ki je potekalo od leta 2008. To partnerstvo je med drugim zajemalo trgovino, gospodarstvo, energijo, podnebne spremembe, raziskave, izobraževanje, kulturo in varnost, pa tudi preprečevanje terorizma, neširjenje jedrskega orožja ter reševanje sporov na Bližnjem vzhodu. Unija je bila odločna podpornica pristopa Rusije k Svetovni trgovinski organizaciji (STO), kar se je zgodilo leta 2012. Zaradi nezakonite priključitve Krima Rusiji marca 2014, dokazov, da je Rusija podpirala separatistične borbe na vzhodu Ukrajine, ter njenih poskusov, da prepreči dostop do Azovskega morja, pa je Unija začela obsežni pregled svoje politike do te države.

Unija od marca 2014 tako kot Združene države Amerike, Kanada, Avstralija in druge zahodne države postopoma uvaja omejevalne ukrepe proti Rusiji. Njene sankcije iz leta 2014 so sprva vključevale individualne omejevalne ukrepe, kot sta zamrznitev sredstev in prepoved izdajanja vizumov članom ruske elite, ukrajinskim separatistom in z njimi povezanim organizacijam, in diplomatske sankcije, ki so vključevale uradno prekinitev srečanj na vrhu EU-Rusija in pogajanj o novem sporazumu o sodelovanju med EU in Rusijo ter izključitev Rusije iz skupine G8. Pozneje so sledile obsežnejše gospodarske sankcije proti Rusiji z začetnimi omejitvami trgovine s Krimom in sektorskimi sankcijami v zvezi s trgovino z orožjem, energijo in finančnim sodelovanjem z Rusijo. Rusija se je avgusta 2014 odzvala s [povračilnimi ukrepi](#) ter prepovedala številne agroživilske proizvode EU, ki so leta 2013 predstavljali 43 % skupnega izvoza teh proizvodov EU v Rusijo in 4,2 % njihovega skupnega izvoza v svet. Unija je do leta 2021 kljub sankcijam in povračilnim ukrepom ostala največja trgovinska partnerica Rusije, Rusija pa njena peta največja trgovinska partnerica.

Poleg tega je Evropska unija ponovno ocenila odnose z Rusijo v okviru svoje globalne varnostne strategije iz leta 2016, v kateri jih je opredelila kot „temeljni strateški izziv“. Svet je marca 2016 določil pet vodilnih načel, ki jih je treba uporabljati v odnosih EU z Rusijo, in sicer (1) izvajanje sporazumov iz Minska o sporu v vzhodni Ukrajini kot ključni pogoj za vsako bistveno spremembo stališča Unije do Rusije, (2) okrepitev odnosov z vzhodnimi partnericami EU in drugimi sosednjimi državami, tudi v osrednji Aziji, (3) povečanje odpornosti EU (npr. glede energetske varnosti, hibridnih groženj ali strateškega komuniciranja), (4) selektivno sodelovanje z Rusijo o vprašanih, ki so v interesu Unije, (5) potreba po udeležbi v medosebnih stikih in podpori ruske civilne družbe.

Ruska federacija je 24. februarja 2022 začela nezakonito, neizzvano in neutemeljeno vojaško agresijo proti Ukrajini in od takrat velja za državo, ki je napadla Ukrajino, zato je Unija spremenila svojo strategijo v odnosu do nje.

Unija je marca 2022 sprejela [strateški kompas za varnost in obrambo](#), pri čemer je priznala, da Rusija predstavlja dolgoročno in neposredno grožnjo evropski varnosti, kar pomeni veliko spremembo v odnosih med EU in Rusijo od leta 2016. Ta pristop je dodatno podprl strateški koncept Nata, sprejet junija 2022, v katerem je bilo navedeno, da je Ruska federacija največja in neposredna grožnja varnosti zaveznic ter miru in stabilnosti v evroatlantskem območju.

Posledično pristop Unije do Rusije od leta 2022 usmerjajo naslednja načela: (1) Rusijo je treba osamiti v mednarodnih odnosih in zanjo uvesti sankcije, da bi ji preprečili vojskovanje, (2) mednarodna skupnost mora zagotoviti odgovornost, da bodo Rusija, posamezni storilci in udeleženci pri kaznivih dejanjih odgovorni za kršitve mednarodnega prava in vojna hudodelstva, zagrešena v Ukrajini, (3) sosednje države Unije je treba podpirati, tudi s širitvenimi politikami EU, partnerjem po svetu pa pomagati pri odpravljanju posledic ruske vojaške agresije proti Ukrajini, (4) podpirati bi bilo treba tesno sodelovanje z Natom in partnerji po svetu, da bi branili na pravih temelječ mednarodni red, (5) povečati je treba odpornost Unije, zlasti pri energetske varnosti in kritični infrastrukturi, ter se boriti proti ruskim kibernetским in hibridnim grožnjam, manipuliranju z informacijami in vmešavanju, (6) podpirati je treba civilno družbo, zagovornike človekovih pravic in neodvisne medije v Rusiji in zunaj nje ter obenem obravnavati grožnje varnosti in javnemu redu v Uniji.

Unija je najostreje obsodila rusko nezakonito, neizzvano in neutemeljeno vojaško agresijo proti Ukrajini ter njene napade na civiliste in civilno infrastrukturo. Poziva k takojšnemu in brezpogojnemu umiku vseh ruskih vojakov s celotnega ozemlja Ukrajine znotraj njenih mednarodno priznanih meja. Poudarila je, da ta vojaška agresija pomeni očitno in grobo kršitev Ustanovne listine Združenih narodov in temeljnih načel mednarodnega prava ter da je Ruska federacija zanjo v celoti odgovorna. Predsednik Evropskega sveta Charles Michel je izpostavil tudi posledice te agresije za svetovni red in 1. marca 2022 izjavil, da „ni napadena le Ukrajina, temveč tudi mednarodno pravo, mednarodni red, ki temelji na pravih, demokracija in človekovo dostojanstvo. Gre za – preprosto in jasno – geopolitični terorizem.“ Poleg tega so voditelji EU poudarili, da bodo Rusija, Belorusija in vsi odgovorni za vojna hudodelstva in druge najhujše zločine odgovarjali za svoja dejanja v skladu z mednarodnim pravom. Unija je obsodila tudi rusko uporabo hrane kot orožja v vojni proti Ukrajini in svetovno krizo prehranske

varnosti, ki jo je s tem sprožila Rusija. Poleg tega meni, da so zrežirani referendumi septembra 2022, ki jih je Rusija izvedla na začasno okupiranih ukrajinskih ozemljih, nezakoniti in nelegitimni, ter močno zavrača vse poskuse Rusije, da legitimizira ali normalizira svoj nezakoniti vojaški nadzor in poskus priključitve delov ukrajinskega ozemlja.

Države članice EU so v odziv na rusko invazijo hitro sprejele izjemno stroge sankcije v tesnem sodelovanju s partnerji, vključno z Združenimi državami Amerike, Združenim kraljestvom, Kanado, Avstralijo in Japonsko. Unija je od 24. februarja 2022 močno razširila omejevalne sektorske ukrepe s [13 zaporednimi svežnji sankcij](#) (do aprila 2024) ter na seznam sankcij dodala precejšnje število oseb in subjektov, da bi še povečala pritisk na Rusijo, da bi končala vojno. Namen omejevalnih ukrepov je oslabil gospodarsko bazo Rusije, ji onemogočiti dostop do kritičnih tehnologij in trgov ter znatno zmanjšati njeno zmožnost za vojskovanje. Trenutno potekajo pogajanja o 14. svežnju sankcij.

Zaradi hitrega zaporedja 13 svežnjev [sankcij EU](#), ki so že bile označene kot „revolucija sankcij“, je nastal edinstven sklop ukrepov, usmerjenih proti ključnim sektorjem ruskega gospodarstva in političnim elitam te države. [Vsak sveženj](#) je postopoma spremenil in razširil področje uporabe režimov sankcij, sprejetih od leta 2014, pri čemer je bil dodan nov režim, ki prepoveduje uvoz blaga s poreklom z nezakonito priključenih ozemelj Doneck, Lugansk, Herson in Zaporozžje v Unijo. Cilj svežnjev sankcij je, da so brezkompromisne in imajo obsežne posledice za finančni, energetski in prometni sektor ter zračni prostor in tehnološki sektor, sektor svetovanja, radiodifuzijo in sektor kovine ter luksuznega in drugega blaga. Omejitve izvoza in uvoza veljajo za [več kot polovico trgovine med Unijo in Rusijo, ki je potekala pred začetkom vojne](#).

Poleg individualnih in gospodarskih sankcij so bile uvedene številne naknadne diplomatske sankcije, vključno z začasno prekinitvijo poenostavitve vizumskih postopkov med EU in Rusijo. Unija se je skupaj z drugimi članicami Svetovne trgovinske organizacije (STO) dogovorila, da bo ruskim proizvodom in storitvam na trgih EU odrekla obravnavo po načelu države z največjimi ugodnostmi.

Konec aprila 2024 je bilo na seznamu sankcij več kot 2100 posameznikov in subjektov. Med sankcioniranimi posamezniki so predsednik Ruske federacije Vladimir Putin, ruski minister za zunanje zadeve Sergej Lavrov, 351 poslancev državne dume, ki so podprli priznanje začasno zasedenih ozemelj regij Doneck in Lugansk, visoki uradniki in vojaško osebje, akterji, ki širijo dezinformacije, odgovorni za raketne napade na civiliste in kritično civilno infrastrukturo ter za ugrabitve in poznejše nezakonite posvojitve ukrajinskih otrok ter številni drugi. Na seznam sankcij je bilo dodanih tudi več članov najemniške vojaške organizacije Wagner Group na višjem položaju. Svet je junija 2023 [sankcioniral devet posameznikov](#) zaradi obsodbe ruskega opozicijskega politika, aktivista demokracije in kritika Kremlja Vladimirja Kara-Murze na 25 let zavora na podlagi politično motiviranih in lažnih obtožb. Nedavno pa so bili na seznam sankcij dodani tudi ruski uradniki v zaporu in pravosodni uslužbenci, povezani s smrtjo Alekseja Navalnega.

Unija ni zgolj uvedla številne sankcije, temveč je tudi okrepila boj proti ruskemu izogibanju sankcijam. Da učinkovitosti njenih sankcij ne bi spodkopal izvoz prek tretjih držav, je Unija uvedla nove ukrepe za preprečevanje izogibanju njenim prepovedim

izvoza določenega blaga in tehnologije, zlasti blaga z dvojno rabo, kritičnih komponent in naprednih tehnologij.

Poleg tega je bila kršitev omejevalnih ukrepov dodana na seznam kaznivih dejanj EU in Svet je 9. junija 2023 sklenil, da bo uvedel kazniva dejanja in kazni za kršitev sankcij EU ter olajšal preiskovanje, pregon in kaznovanje kršitev sankcij po vsej EU.

Države članice EU so septembra 2022 v celoti [prekinile](#) izvajanje sporazuma med EU in Rusijo o poenostavitvi vizumskih postopkov iz leta 2007, Komisija pa je sprejela [smernice](#), s katerimi želi zagotoviti, da začasna prekinitve ne bo imela negativnih posledic za osebe, ki imajo za potovanje v EU tehtne razloge, kot so novinarji, oporečniki in predstavniki civilne družbe.

Ruska vlada je v okviru povračilnih ukrepov na sankcije EU in druge mednarodne sankcije, uvedene proti Rusiji po njeni invaziji na Ukrajino februarja 2022, objavila seznam „neprijaznih“ tujih držav, na katerem so države članice EU, Združeno kraljestvo, Združene države Amerike in druge države s shemo sankcij proti Rusiji. Osebe iz teh držav so zdaj podvržene vse bolj zapletenemu sistemu povračilnih ukrepov, ki vplivajo na različne poslovne in finančne posle, povezane z Rusijo. Ruski organi so se 31. marca 2022 prav tako odločili, da bodo svoj „seznam nezaželenih oseb“ (stop list) znatno razširili na „najvišje vodstvo EU, številne evropske komisarje in vodje vojaških organov EU ter veliko večino poslancev Evropskega parlamenta“ in jim tako prepovedali vstop na rusko ozemlje. Ta seznam za razliko od prepovedi potovanja v Unijo ni uradno objavljen, zato niso mogoča pravna sredstva. Na ruskem črnem seznamu so tudi visoki uradniki iz vlad nekaterih držav članic EU in poslanci nacionalnih parlamentov ter predstavniki javnosti in medijev.

Neizvzvana in neutemeljena invazija Rusije na Ukrajino je očitna kršitev mednarodnega prava in načel Ustanovne listine Združenih narodov, zato Unija podpira ukrajinska in mednarodna prizadevanja, da bi zagotovili odgovornost za vojna hudodelstva, druga zagrešena hudodelstva, tudi za kaznivo dejanje agresije, in ogromno povzročeno škodo. Evropska komisija sicer še naprej podpira delo Mednarodnega kazenskega sodišča, vendar je izrazila pripravljenost za sodelovanje z mednarodno skupnostjo pri ustanovitvi ad hoc posebnega mednarodnega sodišča za preiskovanje in pregon ruskih zločinov agresije proti Ukrajini, ki so jih zagrešili politično in vojaško vodstvo Rusije ter njeni zavezniki, zlasti Belorusija. Eurojust ima od maja 2023 nova pooblastila za varovanje, analizo in shranjevanje dokazov, da bi olajšal nadaljnje preiskave vojnih hudodelstev, genocida in hudodelstev zoper človečnost, storjenih na ozemlju Ukrajine. Julija 2023 je v Eurojustu začel delovati mednarodni center za pregon kaznivega dejanja agresije proti Ukrajini (ICPA), pri katerem sodelujejo člani skupne preiskovalne skupine EU.

Evropska komisija ob usklajevanju z mednarodnimi partnerji tudi proučuje načine, kako bi zamrznjeno rusko premoženje uporabili za okrevanje in obnovo Ukrajine v skladu s pravom Unije in mednarodnim pravom. V državah skupine G7 je bilo od ruske invazije na Ukrajino zamrznjenih 260 milijard EUR sredstev ruske centralne banke, od tega sta dve tretjini sredstev v Uniji. Na vrhu skupine G7 junija 2024 se bo razpravljalo, kako usklajevati pristope v okviru politik mednarodnih partnerjev.

Kot je sklenil Evropski svet, države članice zdaj razpravljajo o možnosti, da bi uporabili izredne prihodke od sredstev ruske centralne banke, imobiliziranih v Uniji. Svet je

12. februarja 2024 sprejel [pravni okvir za uporabo teh nepričakovanih dobičkov](#). 18. marca je bil objavljen še en predlog, da bi 90 % teh prihodkov dodelili evropskemu mirovnemu instrumentu za povečanje vojaške podpore Ukrajini, 10 % pa za obnovo in podpiranje zmogljivosti ukrajinske obrambne industrije. Dogovor zaenkrat še ni bil dosežen, a pogajanja napredujejo.

V času predsednikovanja Vladimirja Putina se od leta 2012 naprej prostor za individualne in kolektivne ukrepe postopoma, vendar sistematično zmanjšuje zaradi zakonodajnih omejitev in usmerjenega ustrahovanja kritikov. Ruske oblasti so z leti uvedle široke pravne omejitve za „tuje agente“ ter „nezaželene“ in „ekstremistične“ organizacije, ki so usmerjene v na stotine nevladnih organizacij, znatno pa se je povečala tudi cenzura medijev, interneta in družbenih medijev. Vse več akterjev civilne družbe, zagovornikov človekovih pravic in neodvisnih novinarjev je označenih za „tuje agente“, nadlegovanih in zaprtih, organizacije za človekove pravice se zapirajo, svoboda izražanja, mirnega zbiranja in združevanja pa je omejena. Tarča je tudi preiskovalno in podatkovno novinarstvo, mediji pod nadzorom države pa neutrudno promovirajo podobo „oblegane trdnjave“, ki jo napada „kolektivni Zahod“. Poleg tega so parlamentarne volitve v letih 2016 in 2021 ter regionalne in lokalne volitve septembra 2022 potekale v omejevalnem političnem in medijskem okolju, kar je privedlo do znatne zmage Putinove stranke Združena Rusija. Opazovalci volitev (do leta 2016) in neodvisni mediji so ugotovili, da volitve še vedno ne izpolnjujejo mednarodnih standardov in da so jih zaznamovale goljufije, mobilizacija na delovnem mestu, sistematično izključevanje opozicije in druge nepravilnosti. Septembra 2023 so v Rusiji potekale regionalne volitve, tudi na okupiranih ukrajinskih ozemljih, ki [jih je Unija obsodila in se štejejo za nezakonite in nelegitimne](#). [Strokovnjaki so ugotovili](#), da so bile [še manj pošteno in svobodne](#) kot prejšnje volitve. Volilne pravice ruskih državljanov so tako oslabiljene, da se za te volitve lahko smatra, da ne temeljijo več na nobenih resnično demokratičnih načelih.

Ko je Vladimir Putin leta 2018 dobil četrti predsedniški mandat, je leta 2020 sprožil ustavne spremembe, zaradi katerih bo lahko ostal na oblasti tudi po letu 2024, teoretično torej do leta 2036. Marca 2024 je dobil peti predsedniški mandat. Volilna udeležba je znašala 77,44 % upravičenih volivcev, dobil pa je 87,28 % glasov, a se volitve smatrajo za nedemokratične. Predsedniške „volitve“ so potekale od 15. do 17. marca v zelo omejenem okolju in jih je zaznamovala močna propaganda. Evropska unija je v svoji [izjavi](#) ponovno poudarila, da ne priznava in nikoli ne bo priznala izvedbe teh „volitev“ na ukrajinskih ozemljih ali njihovih rezultatov. Visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko in podpredsednik Komisije Josep Borrell je izjavil, da so volitve temeljile na represivnih zakonih, zaznamovali pa so jih odsotnost kakršne koli verodostojne konkurence in neodvisnih medijev, samovoljna pridržanja in pregon vodij politične opozicije, predstavnikov civilne družbe in novinarjev, pa tudi nenadna [smrt vodje ruske opozicije in dobitnika nagrade Saharova Alekseja Navalnega](#) v ruski kazenski koloniji z enim od najstrožjih režimov. Med razpravo v Evropskem parlamentu 10. aprila 2024 je [Josep Borrell](#) izjavil, da v takem okolju teh volitev ne moremo imenovati volitve. Poleg tega Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) že drugič zapored po parlamentarnih volitvah leta 2021 ni bilo omogočeno opazovanje volitev v državi.

Po desetletju krčenja javnega prostora v času predsednikovanja Vladimirja Putina se je po vrnitvi Alekseja Navalnega v Rusijo januarja 2021 začela nova spirala notranje politične represije, ki se je od začetka obsežne ruske invazije na Ukrajino februarja 2022 dramatično povečala. Vsako nestrinjanje ali odstopanje od uradne različice dogodkov se kaznuje, kritični glasovi v družbi pa so še bolj kriminalizirani. Po [indeksu demokracije raziskovalne skupine EIU za leto 2023](#) je Rusija uvrščena med „avtoritarne režime“ na 144 mesto od 167 držav za Nikaragvo, Venezuelo in Nigrom. Na [svetovnem indeksu svobode medijev](#) je po invaziji na Ukrajino nazadovala za devet mest na 167 mesto od 180, razmere pa so bile opisane kot „zelo resne“. Posebna poročevalka OZN o razmerah na področju človekovih pravic v Ruski federaciji Mariana Kacarova je večkrat poudarila, da so se razmere v Rusiji na področju človekovih pravic od invazije na Ukrajino bistveno poslabšale, civilne in politične pravice pa se zatirajo.

Od 24. februarja 2022 je bilo v Rusiji pridržanih 20.000 protivojnih protestnikov, trenutno pa je po podatkih organizacije [OVD-Info](#) v državi več kot 1000 političnih zapornikov. Unija je obsodila sistematično zatiranje nevladnih organizacij, organizacij civilne družbe, zagovornikov človekovih pravic in neodvisnih novinarjev v Rusiji in zunaj nje ter še naprej podpira ruske državljane, ki nasprotujejo vojni v Ukrajini ali protestirajo proti njej. Večkrat je izrazila solidarnost z Vladimirjem Kara-Murzo, Aleksejem Navalnim, Iljo Jašinom, Olegom Orlovom in vsemi Rusi, ki so bili preganjani, zaprti ali ustrahovani, ker se še naprej borijo za človekove pravice in govorijo resnico o nezakonitih dejanjih režima.

VELJAVNI SPORAZUMI

Pravna podlaga za odnose med EU in Rusijo je sporazum o partnerstvu in sodelovanju iz junija 1994. Sprva je bil veljaven 10 let, zdaj pa se vsako leto samodejno obnavlja. V njem so določeni glavni skupni cilji in vzpostavljen je institucionalni okvir za dvostranske stike, vključno z rednimi posveti o človekovih pravicah in srečanja na ravni predsednikov, ki potekajo dvakrat letno, a so zdaj zamrznjena.

Na vrhu v Sankt Peterburgu leta 2003 sta EU in Rusija medsebojno sodelovanje utrdili s štirimi „skupnimi prostori“, in sicer s skupnim gospodarskim prostorom, skupnim prostorom svobode, varnosti in pravice, skupnim prostorom zunanje varnosti in skupnim prostorom za raziskave, izobraževanje in kulturo. Na regionalni ravni sta EU in Rusija leta 2007 skupaj z Norveško in Islandijo oblikovali novo politiko severne dimenzije, ki je usmerjena v čezmejno sodelovanje v regijah Baltskega in Barentsovega morja. Julija 2008 so se začela pogajanja o novem sporazumu med EU in Rusijo, ki bi vključeval „pravno zavezujoče obveznosti“ na področjih, kot so politični dialog, pravosodje, svoboda, varnost, gospodarsko sodelovanje, raziskave, izobraževanje, kultura, trgovina, naložbe in energija. Leta 2010 je bilo vzpostavljeno partnerstvo za modernizacijo, leta 2011 pa so se končala pogajanja o sporazumu o poenostavitvi vizumskih postopkov. Zaradi ruskega posredovanja na Krimu so vsi pogovori in postopki zastali. Evropski svet je leta 2014 zamrznil sodelovanje z Rusijo (z izjemo čezmejnega sodelovanja in medosebnih stikov), pa tudi novo finančno podporo EU tej državi prek mednarodnih finančnih institucij. Odnosi med EU in Rusijo so napeti vse od nezakonite priključitve Krima in mesta Sevastopol Rusiji leta 2014 ter njenih destabilizacijskih ukrepov v vzhodni Ukrajini. Po začetku invazije Rusije na Ukrajino

24. februarja 2022 je bilo preostalo politično, kulturno in znanstveno sodelovanje prekinjeno.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je sporazum o partnerstvu in sodelovanju potrdil leta 1997 v okviru postopka privolitve.

Sprejel je več resolucij o Ukrajini, v katerih je obsodil nezakonito priključitev Krima Rusiji leta 2014 in njeno vlogo pri destabilizaciji vzhodne Ukrajine. [Junija 2015](#) in [marca 2019](#) je sprejel resoluciji o stanju odnosov med EU in Rusijo, v katerih je podprl sankcije EU in poudaril, da je kljub težavnim odnosom treba zagotoviti ambicioznejšo finančno pomoč EU ruski civilni družbi in spodbujati medosebne stike. V resoluciji iz leta 2019 je izrazil veliko zaskrbljenost zaradi mednarodnega ravnanja Rusije, zlasti v državah vzhodnega partnerstva. V njej je tudi kritiziral poslabšanje razmer na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin v Rusiji ter predlagal, naj se država ne obravnava več kot „strateška partnerica“ EU. Parlament je septembra 2021 sprejel [priporočilo](#) o usmeritvi političnih odnosov med EU in Rusijo, v katerem je zahteval, da mora EU zagotoviti, da bo vsakršno nadaljnje sodelovanje s Kremljem odvisno od njegove obljube, da bo prekinil notranjo agresijo, ki jo izvaja nad svojim ljudstvom, sistemsko represijo opozicije in političnih zapornikov ter organizacij civilne družbe, razveljavil ali spremenil vse zakone, ki niso združljivi z mednarodnimi standardi, kot so zakoni o „tujih agentih“, ter končal zunanjo agresijo proti sosednjim državam. Unijo je pozval, da mora imeti jasno opredeljena načela, od katerih ne sme odstopati, in naj ne sodeluje z Rusijo zgolj zaradi ohranjanja kanalov za dialog, pozval pa je tudi k viziji in strategiji za prihodnje odnose EU s svobodno, uspešno, mirno in demokratično Rusijo.

Parlament je pred letom 2014 podpiral nov, celovit sporazum z Rusijo, ki bi temeljil na skupnih vrednotah in interesih, vendar je večkrat izrazil močno zaskrbljenost glede spoštovanja človekovih pravic, pravne države in stanja demokracije v Rusiji, na primer glede zakonov proti „propagandi“ v zvezi z osebami LGBTI, dekriminalizacije manj hudih oblik nasilja v družini, represivnih ukrepov proti nevladnim organizacijam ali organizacijam, ki prejemajo sredstva iz virov zunaj Rusije ipd. Parlament je zlasti ostro obsodil doslej najbolj pogoste kršitve človekovih pravic prebivalcev Krima, zlasti Tatarov. Leta 2018 je zahteval izpustitev ukrajinskega filmskega režiserja Olega Sencova, ki je nasprotoval nezakoniti priključitvi Krima, in mu podelil nagrado Saharova. Sencov je bil izpuščen leta 2019 v okviru izmenjave zapornikov med Rusijo in Ukrajino. Poleg tega je Parlament ostro obsodil poskus atentata na Alekseja Navalnega leta 2020.

Od začetka ruske vojaške agresije proti Ukrajini je Parlament sprejel številne resolucije, v katerih je obsodil rusko agresijo in zločine, storjene po njej, ter izrazil odločno podporo neodvisnosti, suverenosti in ozemeljski celovitosti Ukrajine znotraj njenih mednarodno priznanih meja.

Parlament že od začetka obsežne invazije Rusije na Ukrajino [neomajno podpira odločne in učinkovite sankcije EU](#) kot ključni instrument proti Ruski federaciji, Belorusiji in zaveznikom Rusije. Pozval je k zablembi ruskih sredstev, ki jih je zamrznila EU, ter k njihovi uporabi za obnovo Ukrajine in odškodnino žrtvam ruske agresije. Kar zadeva sodelovanje na področju sankcij po vsem svetu, je pozval partnerje, naj se uskladijo

z njimi, in je zaskrbljen, ker več tretjih držav sodeluje z Rusijo, da bi ji pomagale obiti sankcije.

Parlament je v svoji [resoluciji z dne 23. novembra 2022](#) Rusijo priznal kot državno podpornico terorizma in državo, ki uporablja teroristična sredstva, ter pozval mednarodno skupnost, naj bo enotna pri ugotavljanju odgovornosti za vojna hudodelstva, hudodelstva zoper človečnost in kaznivo dejanje agresije. V več resolucijah je pozval, naj predsednik Putin, drugi ruski voditelji in njihovi beloruski zavezniki odgovarjajo za kaznivo dejanje agresije, ki so ga zagrešili. V [resoluciji z dne 19. januarja 2023](#) je podprl ustanovitev posebnega mednarodnega sodišča za pregon kaznivega dejanja agresije proti Ukrajini, ki so ga zagrešili politično in vojaško vodstvo Ruske federacije in njeni zavezniki, zlasti Belorusija. V celoti podpira tudi preiskavo, ki jo izvaja tožilec Mednarodnega kazenskega sodišča o razmerah v Ukrajini ter domnevnih vojnih hudodelstvih, hudodelstvih zoper človečnost in genocidu. Marca 2023 je bilo objavljeno, da je Mednarodno kazensko sodišče izdalo nalog za prijetje za Vladimirja Putina in njegovo komisarko za otrokove pravice Mario Lvovo-Belovo zaradi nezakonite deportacije ukrajinskih otrok na rusko ozemlje, Evropski parlament pa je odločitev pozdravil med parlamentarno razpravo.

Parlament je v [priporočilu z dne 8. junija 2022 o zunanji, varnostni in obrambni politiki EU po ruski vojni agresiji proti Ukrajini](#) pozval visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko in podpredsednika Komisije Josepa Borrella, naj si prizadeva za celosten pristop do Ruske federacije in spričo grozodejstev in vojnih hudodelstev, ki so jih organizirale ruske politične elite, zagrešili pa ruska vojska, njeni pomagači in plačanci v Ukrajini in drugod, opusti vsakršno selektivno sodelovanje z Moskvo.

Parlament je v [resoluciji z dne 16. februarja 2023](#) priznal, da so se zaradi ruske vojaške agresije bistveno spremenile geopolitične razmere v Evropi, zato je Unijo pozval, naj sprejme drzne, pogumne in celovite politične, varnostne in finančne odločitve ter nadaljuje mednarodno osamitev Ruske federacije.

Hkrati meni, da bi morale Komisija, Evropska služba za zunanje delovanje in države članice začeti razmišljati o tem, kako v prihodnosti sodelovati z Rusijo in ji pomagati pri uspešnem prehodu z avtoritarnega režima v demokratično državo, ki se bo odrekla revizionističnim in imperialističnim politikam, kot je navedel v svoji [resoluciji z dne 6. oktobra 2022](#).

Parlament je že pred začetkom vojaške agresije več let obsojal notranjo represijo ruskega režima in vse slabše razmere na področju človekovih pravic v državi. Ko je Rusija začela vojaško agresijo proti Ukrajini, je ponovno ostro obsodil zlasti stroge omejitve svobode mnenja in izražanja ter pravice do mirnega zbiranja in združevanja in sistematično zatiranje organizacij civilne družbe, zagovornikov človekovih pravic, neodvisnih medijev, odvetnikov in politične opozicije. Obžaloval je tudi obsežno represivno rusko zakonodajo, med drugim o „tujih agentih“ in „neželenih organizacijah“, ter spremembe kazenskega zakonika in zakona o množičnih medijih, ki se uporabljajo za sodno nadlegovanje drugače mislečih v državi in tujini ter spodkopavanje neodvisnih medijev. Poleg tega je obsodil stalno in naraščajočo cenzuro v Rusiji.

Parlament je zlasti večkrat obsodil Rusijo zaradi obsodbe Alekseja Navalnega, ki je leta 2021 prejel [nagrado Saharova, ki jo podeljuje Evropski parlament](#). Ker je bilo aretiranih in zaprtih še več aktivistov, je Parlament [7. aprila 2022](#) oziroma [20. aprila 2023](#) sprejel resoluciji, v katerih je obsodil vse večjo represijo v Rusiji, zlasti primera Vladimirja Kara-Murze in Alekseja Navalnega. V okviru kampanje za osvoboditev Navalnega je junija 2023 pred svojo stavbo v Bruslju postavil model celice za kaznovanje (šizo), v kateri je Aleksej Navalni služil svojo 9,5-letno zaporno kazen. S tem dogodkom je želela skupina za podporo demokraciji in usklajevanje volitev v okviru svojih dejavnosti opozoriti na hudo stisko Alekseja Navalnega in javnost obvestiti o represiji politične opozicije v Rusiji. Po nenadni smrti Alekseja Navalnega je Parlament 29. februarja 2024 sprejel [resolucijo](#), v kateri jo je opredelil za umor, za katerega ruska vlada in Vladimir Putin osebno nosita kazensko in politično odgovornost. Visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko in podpredsednika Komisije Josepa Borrella ter države članice je pozval, naj zahtevajo, da rusko politično vodstvo in oblasti prevzamejo odgovornost, in uvedejo sankcije zoper tiste, ki so bili vpleteni v sojenja proti Alekseju Navalnemu, njegovo obsodbo, zaporno kazen in razmere v zaporu. Znova je tudi obsodil stopnjevanje kršitev človekovih pravic s strani ruskega režima.

Parlament je v [resoluciji z dne 5. oktobra 2023 izrazil zaskrbljenost za čečensko zagovornico človekovih pravic Zaremo Musajevo](#). Poleg tega odločno in redno obsoja kršitve človekovih pravic v Čečeniji.

Parlament je izrazil solidarnost in podporo prebivalcem Rusije in Belorusije, ki protestirajo proti ruski vojaški agresiji proti Ukrajini, ter od držav članic zahteval, naj ponudijo zaščito in odobrijo azil Rusom in Belorusom, ki so bili preganjani, ker so protestirali proti vojni, pa tudi ruskim in beloruskim dezertarjem ter ugovornikom vesti. Institucije EU je pozval, naj sodelujejo z ruskimi demokratičnimi voditelji in civilno družbo, podpira pa tudi vzpostavitev vozlišča za demokracijo za Rusijo, ki bi ga gostil Evropski parlament. Predsednica Parlamenta se je v letu 2022 sestala z nekaterimi predstavniki ruske opozicije, Pododbor za človekove pravice pa redno izmenjuje mnenja z ruskimi neodvisnimi novinarji, civilno družbo in predstavniki opozicije. Nekateri poslanci so 5. in 6. junija 2023 organizirali tudi okroglo mizo o prihodnosti demokratične Rusije, ki so se je udeležili predstavniki institucij EU, poslanci Parlamenta in pomembni predstavniki ruskih svobodnih medijev vseh vrst in politične opozicije.

Pred obdobjem, ko bo delo prekinjeno zaradi volitev, je v [Parlamentu 25. aprila 2024 potekalo pomembno glasovanje](#) o tem, da so bile tako imenovane predsedniške volitve v Rusiji, ki so potekale od 15. do 17. marca, nelegitimne in nedemokratične. Parlament je odločno obsodil nezakonite tako imenovane volitve, ki so potekale na začasno zasedenih ozemljih Ukrajine. Države članice EU in mednarodno skupnost je pozval, naj izida ruskih predsedniških volitev ne priznajo kot legitimnega, saj volitve niso bile ne svobodne ne poštene, niso izpolnjevale osnovnih mednarodnih volilnih standardov in jim je zato primanjkovalo demokratične legitimnosti.

Skupina za podporo demokraciji in usklajevanje volitev in delegacija Parlamenta za odnose z Rusijo sta 14. februarja 2024 skupaj [organizirali konferenco](#), na katero sta povabili predstavnike ruske opozicije in odvetnike za človekove pravice in kjer so razpravljali o pomenu teh predsedniških volitev.

Odnosi z ruskimi zakonodajalci so se večinoma razvijali v okviru odbora za parlamentarno sodelovanje, to je medparlamentarnega foruma, ki je bil vzpostavljen s sporazumom o partnerstvu in sodelovanju med EU in Rusijo. Odbor za parlamentarno sodelovanje je med letoma 1997 in 2014 služil kot stabilna platforma za razvoj sodelovanja in dialoga med delegacijami Parlamenta in ruske zvezne skupščine. Parlament je marca 2014 v skladu z omejevalnimi ukrepi EU, uvedenimi kot odziv na krizo v Ukrajini, ukinil ta medparlamentarna srečanja. Kljub temu se delegacija Parlamenta v odboru za parlamentarno sodelovanje EU–Rusija še naprej redno sestaja, da bi analizirala ter razpravljala o vplivu ruske vojaške agresije proti Ukrajini na svet in Unijo, zlasti glede na zaostrovanje zatiranja ruske civilne družbe s strani ruskih oblasti. V zvezi s tem delegacija redno izmenjuje mnenja s predstavniki ruske opozicije, zagovorniki človekovih pravic, civilno družbo, nevladnimi organizacijami in neodvisnimi novinarji ter mednarodnimi strokovnjaki.

Rusija Parlamenta že od leta 1999 ni več povabila k opazovanju volitev.

Vanessa Cuevas Herman
04/2024

5.6.4. SREDNJA AZIJA

EU priznava strateški pomen Srednje Azije kot mosta, ki ogromno azijsko celino povezuje z Evropo. EU je svojo strategijo za Srednjo Azijo leta 2019 posodobila, da bi bil poudarek na odpornosti (na področjih, kot so človekove pravice, varnost meja in okolje), blaginji (z močnim poudarkom na poveztivosti) in regionalnem sodelovanju. EU in Srednja Azija sta v sklopu strategije EU Global Gateway sprejeli pomembne ukrepe za razvoj transkaspijskega prometnega koridorja. Parlament poudarja, kako pomembni so človekove pravice, dobro upravljanje in socialni razvoj, pri tem pa izpostavlja vlogo parlamentarne diplomacije. Odločno podpira demokracijo in pravno državo s konkretnimi pobudami, kot je demokratizacija v Srednji Aziji. Srednja Azija je – glede na razmere, ki vladajo v Afganistanu – postala ključna za varnost in stabilnost. Januarja 2022 so v Kazahstanu izbruhnili nemiri (ki so se končali po tem, ko je Organizacija pogodbe o kolektivni varnosti tja napotila vojake pod ruskim vodstvom), spopadi na mejah med državami Srednje Azije pa kažejo, da v regiji pod vplivom Moskve obstaja tveganje nestabilnosti. Vendar se ta njen vpliv zaradi ruske invazije na Ukrajino in koncentracije vojakov na fronti v Srednji Aziji zdaj zmanjšuje. Kljub temu pa Rusija ostaja eden ključnih elementov za varnost v regiji, saj ima vojaške objekte v treh od petih srednjeazijskih držav, nadzoruje dve tretjini uvoza orožja in podpira vlade te regije. Kar zadeva trgovino in naložbe, pa narašča vpliv Kitajske, zahvaljujoč njeni pobudi En pas, ena pot.

Glede na geostrateški pomen, ki ga ima Srednja Azija, Parlament odločno spodbuja EU, naj okrepi sodelovanje s to regijo. EU bi morala spodbujati politične in gospodarske reforme, ki krepijo pravno državo, demokracijo, dobro upravljanje in spoštovanje človekovih pravic. Parlament je pripravljen spodbujati parlamentarno sodelovanje in parlamentarno diplomacijo s Srednjo Azijo.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V [Pogodbe o Evropski uniji](#): „zunanje delovanje“,
- člena 206 in 207 (trgovina) ter členi od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#),
- sporazumi o partnerstvu in sodelovanju, ki pokrivajo dvostranske odnose, z izjemo Turkmenistana, za katerega velja začasni trgovinski sporazum. Novi okrepljeni sporazum o partnerstvu in sodelovanju s Kazahstanom je začel v celoti veljati 1. marca 2020. Okrepljeni sporazum o partnerstvu in sodelovanju s Kirgizistanom je bil parafiran julija 2019, pogajanja z Uzbekistanom pa še potekajo. Tudi Tadžikistan je izrazil interes za sklenitev okrepljenega sporazuma o partnerstvu in sodelovanju.

SREDNJEAZIJSKE DRŽAVE TER ODNOSI MED EU IN SREDNJO AZIJO

Odnosi med srednjeazijskimi državami so bili zaradi sporov glede meje in virov dolga leta na splošno precej slabi. Se je pa to leta 2016 po spremembi vodstva v Uzbekistanu hitro spremenilo, s čimer so se odprle nove možnosti za regionalno sodelovanje.

Prvi vrh od devetdesetih let 20. stoletja, ki je na temo regionalnega sodelovanja potekal z voditelji Srednje Azije, je bil marca 2018 v Astani, [peti vrh Srednje Azije pa je potekal septembra 2023 v Dušanbeju](#). V ospredju so tudi obnovljivi viri energije, saj predstavljajo ogromen potencial za regionalno sodelovanje in naložbe. Regionalno gospodarstvo se – zaradi ruske invazije na Ukrajino, svetovne inflacije in vse višjih cen surovin – trenutno sooča z negotovostjo.

Vse države Srednje Azije vodijo večplastno zunanjo politiko, s katero skušajo najti ravnotežje v odnosih zlasti z Rusijo, Kitajsko, EU in ZDA. Prav tako so pomembni odnosi s Turčijo in Iranom. Kljub temu je Turkmenistan večinoma zaprt za zunanji svet, njegov status trajne nevtralnosti pa je priznala celo OZN.

Julija 2019 je začela delovati v Turkmenistanu delegacija EU, tako da ima EU zdaj delegacije v vseh srednjeazijskih državah. Delegacija EU v Mongoliji je začela delovati leta 2017. EU je tudi pozdravila pristop Kirgizistana, Tadžikistana in Kazahstana k Svetovni trgovinski organizaciji (STO). Kazahstan in Kirgizistan sta člana Evrazijske gospodarske unije. Trgovina EU s Kazahstanom, predvsem z mineralnimi viri, je precejšnja, njena trgovina z Uzbekistanom pa je v porastu.

Parlament je leta [2016](#) podprl strategijo EU za Srednjo Azijo, pri tem pa pozval, naj bo pristop v zvezi z njo bolj osredotočen. Svet je [strategijo EU za Srednjo Azijo](#) potrdil [junija 2019](#). Obseg odnosov EU s posameznimi srednjeazijskimi državami je vezan na njihovo pripravljenost, da izvajajo reforme in krepijo demokracijo, človekove pravice, pravno državo in neodvisnost sodstva. Poleg tega morajo biti pripravljene modernizirati in diverzificirati svoja gospodarstva, tudi tako, da podpirajo zasebni sektor ter mala in srednja podjetja. Novembra 2022 je v Samarkandu v Uzbekistanu potekala mednarodna konferenca o poveztivosti med EU in Srednjo Azijo (Global Gateway). Pomen regionalnega pristopa in regionalnega sodelovanja pa je bil poudarjen tudi na ministrskih srečanjih med EU in Srednjo Azijo. [Devetnajsto ministrsko srečanje med EU in Srednjo Azijo je potekalo oktobra 2023](#).

[Vrednost dvostranske blagovne menjave je leta 2022 znašala 47,6 milijarde EUR, pri čemer je trgovinski presežek v korist Srednje Azije znašal 15,2 milijarde EUR](#). Države Srednje Azije so iz instrumenta za razvojno sodelovanje za obdobje 2014–2020 prejele 1,02 milijarde EUR. V tem znesku so zajeti tako dvostranska pomoč kot regionalni programi (360 milijonov EUR). Obzorje Evropa je nov ključni program EU za financiranje raziskav in inovacij. Uporablja se po vsem svetu, njegov sedemletni proračun v sklopu [večletnega okvirnega programa za obdobje 2021–2027](#) pa znaša 95,5 milijarde EUR. Pomoč je osredotočena na izobraževanje, regionalno varnost, trajnostno upravljanje naravnih virov in družbeno-gospodarski razvoj. Kazahstan in Turkmenistan nista več upravičena do dvostranskih delov instrumenta za razvojno sodelovanje, saj sta dobila status države z višjim srednjim dohodkom, imata pa še vedno dostop do regionalnih programov. Evropski instrument za demokracijo in človekove pravice (EIDHR) se uporablja v vseh srednjeazijskih državah, razen v Turkmenistanu, kjer je premalo organizacij civilne družbe, so preslabo organizirane in pod prevelikim nadzorom.

Po tem, ko so avgusta 2021 oblast v Afganistanu prevzeli talibani, so tamkajšnje razmere postale ne le globalni problem, temveč tudi glavna skrb srednjeazijskih vlad. Celotna srednjeazijska regija je postala ključno območje za obvladovanje verskega

ekstremizma in terorističnih mrež, skupaj s trgovino s prepovedanimi drogami znotraj njenih meja. Zaradi humanitarne krize v Afganistanu se v Srednjo Azijo zatekajo številni afganistanski begunci, ki so tako prek dvostranskih in regionalnih programov v okviru večletnega okvirnega programa EU za obdobje 2021–2027 potencialni prejemniki dodatne podpore EU.

Dejavnosti Parlamenta v zvezi s Srednjo Azijo se med drugim izvajajo predvsem v okviru Odbora za zunanje zadeve (AFET), Odbora za mednarodno trgovino (INTA), Pododbora za varnost in obrambo (SEDE), Pododbora za človekove pravice (DROI), delegacije za odnose z Srednjo Azijo (D-CAS) ter prek odborov za parlamentarno sodelovanje in delegacije za odnose z Afganistanom (D-AF). Odbori za parlamentarno sodelovanje se s predstavniki večine držav Srednje Azije srečajo vsako leto. Poslanci Evropskega parlamenta nadzorujejo izvajanje sporazumov ter se posvečajo vprašanjem s področja človekovih pravic, političnih razmer, gospodarskega in razvojnega sodelovanja ter volilnih procesov.

Po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022 in odločitvi EU, da proti Rusiji uvede več svežnjeve sankcij, so nekatere srednjeazijske države, zlasti Kazahstan, Kirgizistan in Uzbekistan, postale vozlišča, prek katerih je bilo mogoče sankcije zaobiti, kot je Parlament obsodil v svojih resolucijah.

[Parlament je januarja 2024 sprejel resolucijo o strategiji EU za Srednjo Azijo](#), v kateri je posodobil svoj celovit pristop do te regije in pozdravil dejstvo, da je prvi vrh EU-Srednja Azija načrtovan za leto 2024. V resoluciji je nadalje potrjen [skupni načrt iz oktobra 2023 za poglobitev vezi med EU in Srednjo Azijo](#), ki služi kot strateški načrt za pospešitev dialoga in sodelovanja.

A. Kazahstan

[Parlament je decembra 2017 odobril okrepljeni sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Kazahstanom](#), pri tem pa poudaril, kako pomembno je načelo „več za več“ za spodbujanje političnih in družbeno-gospodarskih reform.

Nekdanji predsednik Nursultan Nazarbajev je po treh desetletjih na oblasti marca 2019 odstopil, vendar je imel kot t. i. vrhovni poveljnik in oče naroda do leta 2022 pomemben vpliv in formalna pooblastila.

Kazahstan je leta 2020 pristopil k Mednarodnemu paktu OZN o državljskih in političnih pravicah – večstranski pogodbi, ki je vključena v Mednarodno listino o človekovih pravicah. Januarja 2021 pa je po tem, ko je ratificiral drugi fakultativni protokol OZN k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah, ukinil smrtno kazen. [Evropska služba za zunanje delovanje je pohvalila ta korak](#).

Potem ko so januarja 2022 kot posledica porasta cen utekočinjenega plina izbruhnili protesti, so neznani, dobro usposobljeni in organizirani oboroženi posamezniki v tej državi izzvali nasilje. Predsednik Kasim-Žomart Tokajev je nato razglasil izredno stanje. [Organizacija pogodbe o kolektivni varnosti](#) (CSTO), vojaško zavezništvo pod vodstvom Rusije, je pristala na njegovo prošnjo in v Kazahstan napotila vojake („mirovne sile“) iz Rusije, Belorusije, Tadžikistana, Armenije in Kirgizistana.

Predsednik Tokajev je krizo izkoristil, da je okrvil prejšnjo vlado, utrdil svojo moč in odpravil ureditev dvojne oblasti, ki mu jo je vsilil Nazarbajev. Tokajev je prevzel funkcijo predsednika varnostnega sveta in imenoval novega predsednika vlade. Pomembni

člani Nazarbajeve družine so izgubili vplivne položaje. Kazahstanski parlament je septembra 2022 prestolnico iz Nursultana preimenoval v Astano, kar je zadnji v nizu ukrepov, s katerimi se država oddaljuje od prvega predsednika nekdanje sovjetske republike Nursultana Nazarbajeva. Tokajev je januarja 2022 napovedal sveženj obsežnih reform. Kazahstan je imel v preteklosti visoko gospodarsko rast in je leta 2006 dosegel status države z višjim srednjim dohodkom. Ta gospodarski napredek je ogrožen zaradi močnega vpliva pandemije covid-19 ter vse večje politične in gospodarske odvisnosti te države od Kitajske. [Rast BDP v letu 2024](#) naj bi znašala približno 4 %, zlasti zaradi negotovosti v projekcijah proizvodnje nafte za obdobje 2024–2025.

[Država je junija 2022 izvedla ustavni referendum](#), s katerim je uvedla občutne spremembe v obstoječem institucionalnem ravnovesju moči, med drugim so bile pristojnosti predsednika zmanjšane, vloga parlamenta pa okrepljena. Uradna volilna udeležba na njem je bila visoka (68 %), 77,1 % tistih, ki so glasovali, pa je bilo naklonjenih spremembam.

EU je največja trgovinska partnerica Kazahstana in največja tuja vlagateljica v njem, Kazahstan pa ostaja glavni trgovinski partner EU v Srednji Aziji. [Trgovinska bilanca je leta 2022 dosegla 19,5 milijarde EUR v korist Kazahstana](#). V ospredju [10. poslovne platforme EU-Kazahstan na visoki ravni, ki je julija 2022 potekala v Nursultanu](#), je bilo sodelovanje na področju surovin in trajnostnega rudarjenja.

Parlament volitev v Kazahstanu ne opazuje od leta 2005. Urad za demokratične institucije in človekove pravice Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE/ODIHR) je v Kazahstan napotil opazovalce volitev. Ta urad je [na predčasne parlamentarne volitve, ki so potekale marca 2023](#), napotil misijo za opazovanje volitev, ker so obstajali pomisleki, da stranka Amanat (ki se je prej imenovala Nur Otan) naj ne bi imela resnične opozicije in ker Kazahstan ni upošteval priporočil v zvezi s temeljnimi svoboščinami, nepristranskostjo pri organizaciji volitev in pravico kandidirati na volitvah.

Parlament je poudaril, da je treba spoštovati temeljne svoboščine, prenehati samovoljno pridrževati aktiviste za človekove pravice in člane političnih opozicijskih gibanj ter spoštovati pravice oseb LGBTIQ+ in poskrbeti za varnost Kazahov in drugih etničnih manjšin. Poleg tega je pozval, naj se zoper kazahstanske uradnike, ki so neposredno odgovorni za kršitve človekovih pravic, uvedejo morebitne individualne sankcije.

Parlament je [januarja 2022 sprejel resolucijo o protestih in nasilju v Kazahstanu](#), v kateri je ponovil, da je zaskrbljen zaradi kršitev človekovih pravic po izbruhu protestov v državi, tudi zaradi razširjene uporabe mučenja in nespoštovanja demokracije.

V okviru rednega dvostranskega medparlamentarnega dialoga na [19. seji Odbora za parlamentarno sodelovanje \(ki je aprila 2022 potekala v Astani in Almatiju\)](#) in [20. seji Sveta za sodelovanje med EU in Kazahstanom, ki je potekala oktobra 2023](#), se je razpravljalo o več notranjih reformah v Kazahstanu, da bi se pregledal napredek pri izvajanju okrepljenega sporazuma o partnerstvu in sodelovanju med EU in Kazahstanom. EU je na seji pozdravila visoko raven gospodarskih odnosov.

B. Kirgizistan

[Okrepljeni sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Kirgizistanom je bil podpisan julija 2019](#). Parlament je [januarja 2019 izdal priporočila za izpogajanje novega dvostranskega sporazuma](#). EU je ena glavnih pokroviteljic trajnostnega razvoja in reform v Kirgizistanu. Med letoma 2014 in 2020 je tako dodelila 174 milijonov EUR razvojne pomoči v obliki nepovratnih sredstev za naslednja tri glavna področja in podporne ukrepe: pravno državo, celosten razvoj podeželja in izobraževanje. [Večletni okvirni program za obdobje 2021–2027](#) je odziv na kirgiško nacionalno razvojno strategijo za leto 2040, v kateri je določen dolgoročni načrt, po katerem bo Kirgizistan postal močna, samozadostna in uspešna država.

OVSE/ODIHR redno opazuje parlamentarne in predsedniške volitve. Oktobra 2020 so v Kirgizistanu potekale parlamentarne volitve, ki pa so bile po množičnih protestih zaradi nepravilnosti in kupovanja glasov razveljavljene. Predsednik Kirgizistana Sooronbaj Jeenbekov je oktobra 2020 odstopil, januarja 2021 pa so potekale predsedniške volitve, po katerih je Sadir Japarov prevzel funkcijo šestega predsednika Kirgizistana. EU je na podlagi poročil OVSE/ODIHR ugotovila, da je bila volilna udeležba nizka, da so bili pogoji za kandidate neenaki, postopki volilne kampanje kršeni, upravni viri pa zlorabljeni.

Volivci so na referendumu, ki je potekal aprila 2021, potrdili novo ustavo, po kateri naj bi bilo število poslancev v parlamentu zmanjšano za 25 % na 90. Predsednik pa je z njo dobil pooblastilo, da imenuje sodnike in vodje organov kazenskega pregona. Nadalje je bil z njo nadomeščen zakon, po katerem je imel predsednik zgolj en mandat, tako da je lahko zdaj izvoljen za še en mandat. [EU je aprila 2021 podala izjavo o ustavni reformi v Kirgizistanu](#), v kateri je izrazila obžalovanje, ker ni bilo vključujočega dialoga s civilno družbo. [Udeleženci 19. seje Sveta za sodelovanje med EU in Kirgiško republiko, ki je potekala novembra 2022](#), so razpravljali o krepitvi pravne države, človekovih pravicah, vključno s svobodo medijev, napredku na področju pravosodja in dobrega upravljanja. Novembra 2023 je v Bruslju potekal [13. letni dialog med EU in Kirgiško republiko o človekovih pravicah](#).

Po tem, ko je aprila 2021 prišlo do spopadov na mejah med Kirgizistanom in Tadžikistanom, sta predsednik [odbora AFET v Parlamentu David McAllister in predsednik delegacije CAS Fulvio Martusciello maja 2021 podala izjavo](#), v kateri sta pozdravila premirje in obe strani pozvala, naj namesto v vojaških spopadih sodelujeta v diplomatskih pogovorih. V konfliktu na meji med Kirgizistanom in Tadžikistanom je bilo ubitih in ranjenih več sto ljudi, več tisoč pa je bilo razseljenih.

Parlament je zelo zaskrbljen zaradi stanja na področju človekovih pravic v Kirgizistanu. Preiskava smrti zagovornika človekovih pravic Azimjona Askarova, ki je julija 2020 umrl v priporu, je bila zaključena, nato pa ponovno odprta. Več tujih aktivistov za človekove pravice in tujih medijskih dopisnikov ima še vedno prepoved vstopa v Kirgizistan. Nasilje v družini je še vedno zelo razširjeno.

[Parlament je julija 2023 sprejel resolucijo o svobodi izražanja v Kirgizistanu](#), s katero se odzval na sporni kirgiški predlog zakona o medijih in nevladnih organizacijah. To je bila ena glavnih tem medparlamentarnega dialoga, v okviru katerega je delegacija Evropskega parlamenta za odnose s Srednjo Azijo (D-CAS) [decembra 2023 obiskala Kirgizistan, da bi organizirala 16. sejo Odbora za parlamentarno sodelovanje med EU](#)

[in Kirgiško republiko](#). Kirgizistan je eden ključnih partnerjev evropske parlamentarne diplomacije, s katero EU ima redne stike in odprte razprave o stanju na področju človekovih pravic v državi, njenem stališču o Rusiji in vojni proti Ukrajini. [Parlament je leta 2015 izrazil zaskrbljenost zaradi predlogov zakonov o „propagandi“ LGBTIQ+](#). [Kirgizistan je avgusta 2023 sprejel nov zakon](#), namenjen omejevanju svobode izražanja in dostopa do informacij o osebah LGTBIQA+ ter njihovi identiteti, pravicah in življenju.

C. Uzbekistan

[Uzbekistan je aprila 2021 pristopil k režimu EU za trajnostni razvoj in dobro upravljanje \(GSP Plus\) in tako postal njegova deveta država upravičenka](#). Pristop k tej shemi mu prinaša dodatne gospodarske koristi, saj so za dve tretjini proizvodnih linij, ki so zajete z GSP Plus, ukinjene tarife. Prek instrumenta se poleg tega povečuje izvoz države in njena sposobnost pritegniti tuje naložbe. Uzbekistan naj bi v zameno začel izvajati 27 temeljnih mednarodnih konvencij o dobrem upravljanju, človekovih pravicah in pravicah delavcev ter varstvu okolja in podnebja. S tem, ko je predsednik Evropskega sveta Charles Michel [leta 2022 obiskal Uzbekistan](#), je pomagal to sodelovanje še nadgraditi. Ko se je predsednik udeležil prvega [srečanja EU-Srednja Azija, ki je potekalo oktobra 2022 v Astani](#), je prišlo do pogajanj in pomembnih dogovorov.

[EU in Uzbekistan sta julija 2022 zaključila pogajanja o novem okrepljenem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju](#), ki naj bi prinesel nov, sodoben in ambiciozen okvir za še tesnejše partnerstvo med EU in Uzbekistanom. [Decembra 2023 je v Taškentu potekala 19. letna seja Odbora za sodelovanje med EU in Uzbekistanom](#). Strani sta izmenjali mnenja o nadaljnjem razvoju finančnega, tehničnega, trgovinskega, gospodarskega in naložbenega sodelovanja, pri čemer sta se osredotočili na ukrepe, s katerimi bi lahko s pomočjo prednosti režima GSP Plus trgovinske postopke liberalizirali in poenostavili. Na 19. letni seji so bila izpostavljena tudi prizadevanja za povečanje energijske učinkovitosti in okrepitev projektov zelene energije ter sodelovanje pri širitvi prometnega omrežja, vključno s transkapijsko mednarodno prometno potjo.

Odkar je uzbekistanski predsednik Šavkat Mirzijojev leta 2016 nastopil funkcijo, je prišlo do obsežnih in hitrih demokratičnih sprememb. To je pozitiven razvoj dogodkov in vključuje vrsto ambicioznih reform in notranjih sprememb, kot je izpustitev številnih političnih zapornikov. Parlament je bil decembra 2019 prvič povabljen, naj v Uzbekistanu opazuje parlamentarne volitve, vendar je ponudbo zavrnil, ker volitve niso bile niti svobodne niti poštene, saj so vsi kandidati prihajali iz prorežimskih strank. Volitve je zato spremljal le OVSE/ODIHR.

Šavkat Mirzijojev je februarja 2021 podpisal zakon, s katerim je predsedniške volitve prestavil na oktober 2021. OVSE/ODIHR je ponovil svoja priporočila v zvezi s financiranjem političnih strank, hitrejšim štetjem glasov in zmanjšanjem javnih sredstev za volilne kampanje. Parlament je sprejel povabilo, da bi oktobra 2021 spremljal predsedniške volitve, čeprav naj bi bilo pet kandidatov, ki jih je osrednja volilna komisija sprejela in registrirala, domnevno provladnih, medtem ko dveh verodostojnih opozicijskih kandidatov iz liberalnodemokratske stranke ter socialdemokratske stranke Resnica in napredek ni želela registrirati.

[Julija 2023 je bil ponovno izvoljen uzbekistanski predsednik Šavkat Mirzijojev](#), ki je prejel 87,1 % glasov. Nadaljevati namerava ambiciozne reforme, načrtovane v okviru [razvojnne strategije za obdobje 2022–2026](#), s katerimi želi v državi doseči resnične

spremembe na področju socialno-ekonomskega razvoja, učinkovite uprave, bolj neodvisnega pravosodnega sistema ter zagotavljanja spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Uzbekistan s talibani sodeluje pri vprašanih, povezanih s trgovino in medsebojnimi gospodarskimi odnosi, ter pri skrbi za varnost meja. Njihovo sodelovanje pa zajema tudi področje energetike, prevoza in mednarodnega tovora ter železniški projekt, s katerim bi uzbekistansko obmejno mesto Termez prek afganistanskih mest Mazar-i-Šarif in Kabul povezali s pakistanskim Pešavarjem.

Odnosi med Uzbekistanom in Rusijo so se pod predsednikom Mirzijojevom poglobili. [Ko je generalna skupščina OZN glasovala o obsodbi ruske invazije na Ukrajino, se je Uzbekistan vzdržal](#) in uradno zavzel „nevtraln“ stališče. Državi sta podpisali sporazum o razširitvi vojaško-tehničnega sodelovanja, v sklopu katerega sta se zavezali, da bosta skupaj nabavljali vojaško blago in vojaško opremo, sodelovali pri raziskavah in pomoči ter obnovili zastarelo orožje. Rusija je ena največjih trgovinskih partneric Uzbekistana, ruske vlagatelj pa še zlasti zanima uzbekistanski naftni in plinski sektor. Ruski Gazprom s proizvajalcem ogljikovodikov Uzbekneftegaz sodeluje pri proizvodnji plina na uzbekistanskih plinskih poljih, prav tako pa kupuje uzbekistanski plin.

[Kitajski predsednik Ši Džinping je januarja 2024 opravil pogovore z uzbekistanskim predsednikom Šavkatom Mirzijojevom](#). Oznanila sta, da sta se Kitajska in Uzbekistan odločila za novo dobo razviti celovito strateško partnerstvo, ki bo delovalo v vseh razmerah.

[Petnajsta seja Odbora za parlamentarno sodelovanje med EU in Uzbekistanom je potekala januarja 2022](#) v Bruslju, [16. seja Odbora za parlamentarno sodelovanje med EU in Uzbekistanom pa aprila 2023](#) v Taškentu, Nukusu in Mujnaku. Njuni udeleženci so med drugim razpravljali o ruski vojaški agresiji proti Ukrajini, bližajočem se ustavnem referendumu v Uzbekistanu ter sklenitvi okrepljenega sporazuma o partnerstvu in sodelovanju. Ocenili so tudi razmere v Karakalpakstanu po protestih julija 2022 in okoljsko stanje Aralskega jezera.

D. Turkmenistan

Uradni odnosi med EU in Turkmenistanom so se začeli leta 1997, leta 1998 pa sta strani podpisali sporazum o partnerstvu in sodelovanju. Ta sporazum o partnerstvu in sodelovanju so od leta 2004 ratificirale že vse države članice EU in Turkmenistan. Zdaj ga mora ratificirati samo še Evropski parlament. [Parlament pa ne želi odobriti njegove ratifikacije](#), saj je zelo zaskrbljen zaradi kratkoročnih meril za merjenje napredka Turkmenistana na področju stanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Zato dvostranske odnose med EU in Turkmenistanom trenutno ureja [začasni trgovinski sporazum iz leta 2010](#).

Turkmenistan je sprejel ukrepe, da bi državo odprl in v njej ustvaril več prostora za organizacije civilne družbe. Vendar je država še vedno pod avtoritarno vladavino predsednika Gurbangulija Berdimuhamedova. Nedavni dogodki v državi kažejo, da razvoj demokracije ne napreduje in da se stanje na področju človekovih pravic ni bistveno izboljšalo. Turkmenistan je leta 2021 sicer uvedel nekatere ustavne reforme, vključno z ustanovitvijo zgornjega doma, a vloga turkmenistanskega parlamenta ostaja zelo omejena.

EU in Turkmenistan poleg regionalnih okvirov EU-Srednja Azija vodita tudi letne dvostranske dialoge: dialog o človekovih pravicah med EU in Turkmenistanom ter skupni odbor EU-Turkmenistan. [Decembra 2023 je potekala 22. seja skupnega odbora](#), da bi partnerstvo in sodelovanje še nadgradili, zlasti na področju trgovine, energije in razvojnega sodelovanja. EU je ponovno potrdila, da sta pravna država in spoštovanje človekovih pravic bistvena vidika odnosov med EU in Turkmenistanom. [Decembra 2023 je potekal 15. letni dialog o človekovih pravicah med EU in Turkmenistanom](#). Razprave v sklopu tega dialoga so se osredotočale na izpolnjevanje mednarodnih pravnih obveznosti Turkmenistana, zlasti glede spoštovanja človekovih pravic, socialno-ekonomskih vprašanj in sodelovanja v sklopu večstranskih platform.

Parlament vztrajno izraža zaskrbljenost, ker je stanje na področju človekovih pravic v Turkmenistanu slabo, zaradi česar še vedno blokira začetek veljavnosti sporazuma o partnerstvu in sodelovanju. Parlament še nikoli ni bil povabljen, da naj v Turkmenistanu opazuje volitve. [Šesto medparlamentarno srečanje EU-Turkmenistan je potekalo junija 2023 v Ashgabadu in Maryju, da bi znova zagnali neposredni dialog](#).

V luči ruske invazije na Ukrajino februarja 2022, skušajo države EU povečati svoj dostop do turkmenistanskih virov plina, da bi zagotovile svojo energetske varnost. Turkmenistan in EU zato trenutno pripravljata sporazum o plinu, saj želi Turkmenistan diverzificirati svoj izvoz, EU pa svoj uvoz energije. Turkmenistan je novembra 2014 podpisal okvirni sporazum s Turčijo, da bi lahko svoj plin dobavljal prek transanatolijskega plinovoda, prek katerega se trenutno pretaka plin z azerbajdžanskega plinskega polja Šah Deniz v Kaspijskem morju. Leta 2021 je družba Trans Caspian Resources predstavila svoj projekt transkaspijskega povezovalnega plinovoda od Turkmenistana do Azerbajdžana, ki pa je – v primerjavi s transkaspijskim – manjši. Ko bo dokončan, bo letno dobavil med 10 in 12 milijardami kubičnih metrov zemeljskega plina.

E. Tadžikistan

Odkar se je Tadžikistan leta 1992 osamosvojil od ZSSR, se je sodelovanje med EU in njim precej razvilo. Sedanji pravni okvir za [odnose med EU in Tadžikistanom je sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki je bil podpisan oktobra 2004](#) in je začel veljati januarja 2010. Leta 2009 je Parlament odobril sklenitev sporazuma o partnerstvu in sodelovanju, vendar je pozval k izboljšanju stanja na področju človekovih pravic, korupcije, zdravja in izobraževanja. Sporazum je prispeval k okrepitvi dvostranskega sodelovanja in povečal prepoznavnost EU v Tadžikistanu, s tem, ko je vzpostavil platformo za politični dialog in spodbujanje dvostranskih trgovinskih in gospodarskih odnosov. Vključuje tudi člene o sodelovanju na področju migracij ter boja proti pranju denarja, drog in terorizmu.

Tadžikistan je pomemben partner EU, vendar se trenutno sooča s številnimi izzivi, na primer učinkom mednarodnih sankcij in vračanjem številnih tadžikistanskih migrantov iz Rusije, potem ko je ta napadla Ukrajino, kritičnim stanjem na področju človekovih pravic in velikim zanimanjem za pristop k trgovinski preferencialni shemi GSP Plus. Po tem, ko so talibani v Afganistanu prevzeli oblast, Tadžikistan gosti več tisoč afganistanskih beguncev. Država je zavezana boju proti širjenju ekstremizma in radikalizma v Srednji Aziji.

Na začetku [leta 2023 sta EU in Tadžikistan začela pogajanja o okrepljenem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju](#). [Deseta seja Sveta za sodelovanje med EU in Tadžikistanom je potekala junija 2023](#) v Luxembourg. Od takrat so bili vzpostavljeni stiki za začetek pogajanj o okrepljenem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju po zgledu drugih srednjeazijskih držav. EU spodbuja Tadžikistan, naj izboljša rezultate na področju temeljnih svoboščin in spoštovanja človekovih pravic. [Decembra 2023 je potekal 14. dialog o človekovih pravicah](#), ki je bil osredotočen na krepitev sodelovanja med tadžikistansko vlado in civilno družbo.

Marca 2020 [so v Tadžikistanu potekale parlamentarne volitve](#). Na njih je z veliko večino slavila vladajoča Ljudska demokratska stranka. Predsedniške volitve pa so potekale oktobra 2021 sredi pandemije covid-19. Kot je bilo pričakovati, je na njih prepričljivo zmagal Emomali Rahmonov in si zagotovil nadaljnjih sedem let na mestu predsednika.

Evropski parlament je junija 2016 sprejel zelo kritično [resolucijo o položaju zapornikov vesti](#) v Tadžikistanu, v kateri je izrazil globoko zaskrbljenost zaradi poslabšanja stanja na področju človekovih pravic, povečanega števila pridržanj in aretacij aktivistov za človekove pravice, političnih nasprotnikov in njihovih družinskih članov ter strogih omejitev za neodvisne medije.

Parlament je večkrat izrazil zaskrbljenost zaradi spopadov na mejah med Kirgizistanom in Tadžikistanom ter pozdravil dogovor o premirju, dosežen aprila 2021. A nato se je septembra 2022 znova razplamtelo nasilje med mejnimi policisti na različnih lokacijah. Februarja 2024 sta [Kirgizistan in Tadžikistan dosegla dogovor](#) o razmejitvi 90 % ozemlja, katerega lastništvo je bilo prej sporno, in tako končala ostre spore, ki so trajali več desetletij.

Parlament je julija 2022 sprejel [resolucijo o poslabšanju razmer v avtonomni pokrajini Gorski Badahšan](#) in v svoji [resoluciji iz januarja 2024 o državni represiji nad neodvisnimi mediji](#) ponovno izrazil zaskrbljenost zaradi slabšanja stanja na področju človekovih pravic v državi. Še naprej je potekal intenziven politični parlamentarni dialog, in sicer v okviru [9. seje Odbora za parlamentarno sodelovanje med EU in Tadžikistanom maja 2022](#) (v Bruslju) in [10. seje Odbora za parlamentarno sodelovanje med EU in Tadžikistanom maja 2023](#) (v Dušanbeju in Bohtarju). Parlament vse pozorneje spremlja slabšanje stanja na področju človekovih pravic v državi. Bistvenega pomena je, da se stanje na tem področju izboljša, če naj se dvostranski odnosi med Tadžikistanom in EU okrepijo.

F. Mongolija

Čeprav Mongolija ni vključena v strategijo EU za Srednjo Azijo, jo Parlament v okviru svojih stalnih delegacij uvršča v to regijo. Mongolija si z nekdanjimi sovjetskimi republikami Srednje Azije deli številne kulturne, zgodovinske in gospodarske vidike. Mongolija je v zadnjih treh desetletjih izstopala kot „oaza demokracije“ s trdno gospodarsko rastjo, čeprav so se njena demokratična tla zaradi dogajanja v letu 2019 nekoliko zamajala. [Parlament je sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Mongolijo odobril leta 2017](#).

Mongolija je kljub temu, da je bila pandemija covid-19 v polnem razmahu, izvedla redne parlamentarne volitve, na katerih je zmagal Ukhnaa Khürelsükh. Ker nova, spremenjena ustava določa, da predsednik ne sme biti povezan z nobeno politično

stranko, je novoizvoljenega predsednika junija 2021 na mestu voditelja Mongolske ljudske stranke (MPP) nasledil sedanjí predsednik mongolske vlade Luvsannamsrai Oyun-Erdene. V mongolski politiki je trenutno prevladujoča tema konsolidacija stranke MPP, ki v mongolskem parlamentu vlada z veliko večino, iz njenih vrst pa prihaja tudi predsednik. [Junija 2024 bodo potekale parlamentarne volitve](#), ki bodo ključen trenutek za demokracijo v državi, saj bodo to prve volitve po tem, ko je bilo [maja 2023 z mongolsko ustavno reformo](#) število poslancev v parlamentu s 76 povečano na 126.

[Julija 2023 je potekalo letno srečanje skupnega odbora med EU in Mongolijo](#). Na njem so ponovno potrdili partnerstvo, ki temelji na skupnih vrednotah, kot so demokracija, človekove pravice, pravna država in spoštovanje načel Ustanovne listine OZN. Mongolija in EU sta se strinjali, da se je treba boriti proti podnebnim spremembam in varovati okolje, pri čemer sta v celoti podprli izvajanje Pariškega sporazuma. Delovna skupina EU-Mongolija za razvojno sodelovanje se je sestala julija 2023, da bi preučila prihodnje izzive in priložnosti ter razpravljala o napredku, doseženem pri izvajanju [mongolskega večletnega okvirnega programa za obdobje 2021–2027](#). Novembra 2023 se je sestal Pododbor EU-Mongolija za trgovino in naložbe, da bi razpravjal o aktualnih gospodarskih razmerah, naložbenem okolju in trgovinskih politikah.

Izjave Parlamenta o Mongoliji se večinoma nanašajo na gospodarska vprašanja, pa tudi na razvoj države in humanitarne potrebe, povezane z ekstremnimi vremenskimi pojavi. Delegacija Parlamenta je leta 2016 opazovala parlamentarne, leta 2017 pa predsedniške volitve v Mongoliji in ugotovila, da se v državi razvija trdna demokracija. Zaradi pandemije covid-19 pa Parlament ni opazoval parlamentarnih volitev junija 2020 niti predsedniških volitev junija 2021. Kot posledica izrednih mednarodnih razmer po ruski vojaški agresiji proti Ukrajini sta leta 2022 prvič v istem letu potekali dve polnopravni medparlamentarni srečanja med EU in Mongolijo: 14. srečanje je februarja 2022 potekalo v Ulan Batorju, 15. pa junija 2022 v Bruslju. [Šestnajsto medparlamentarno srečanje EU in Mongolije je potekalo septembra 2023](#) v Ulan Batorju. Delegacija je pohvalila, da Mongolija spodbuja demokracijo, in bila v neposrednem stiku z različnimi predstavniki mongolske družbe. Tako se je med drugim srečala s študenti, učitelji in predstavniki mongolske nacionalne univerze, najvišjimi tibetanskimi budističnimi voditelji v državi, številnimi nevladnimi organizacijami in upravičenci projektov, ki jih financira EU.

Jorge Soutullo / Niccolò Rinaldi
05/2024

5.6.5. ZALIVSKE DRŽAVE, IRAN, IRAK IN JEMEN

Evropska unija je sklenila sporazuma o sodelovanju s Svetom za sodelovanje v Zalivu (regionalna organizacija, ki združuje Bahrajn, Kuvajt, Oman, Katar, Saudovo Arabijo in Združene arabske emirate) in z Jemnom ter sporazum o partnerstvu in sodelovanju z Irakom. EU nima formalnih sporazumov z Iranom in v Teheranu ni delegacije EU. Odnosi med EU in Iranom trenutno temeljijo na ohranitvi skupnega celovitega načrta ukrepanja (jedrski dogovor z Iranom), ki je bil podpisan julija 2015 na Dunaju.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje) Pogodbe o Evropski uniji;
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije.

SVET ZA SODELOVANJE V ZALIVU (GCC)

GCC je bil ustanovljen maja 1981. Danes je ta skupina, ki jo še vedno sestavljajo prvotne članice (Bahrajn, Kuvajt, Oman, Katar, Saudova Arabija in Združeni arabski emirati), glavna posrednica v odnosih med EU in temi šestimi državami. EU in GCC sta že večkrat izrazila skupno stališče o bližnjevzhodni problematiki.

Z nafto bogate zalivske države doživljajo precejšnje družbeno-gospodarske in politične spremembe, četudi proces reform ne napreduje enakomerno. Vpliv arabskih vstaj so v zalivskih monarhijah omejili s preventivnimi politikami – s subvencijami in večjim zaposlovanjem v javnem sektorju – ter z represivnimi ukrepi, kar velja zlasti za Bahrajn in vzhodno provinco Saudove Arabije. Članice GCC so ohranile dejavno vlogo v diplomaciji na bližnjem vzhodu, včasih celo v medsebojnem rivalstvu. To je prispevalo k diplomatski krizi v letih 2017–2021 med Katarjem in nekaterimi drugimi državami GCC, ki so Katar obtožile, da podpira teroristične in sektaške skupine (tudi Muslimansko bratovščino), financira skupine, povezane z Iranom, posega v suverenost sosednjih držav in v njih podžiga politično oporečništvo.

Čeprav želi EU svoje politične odnose v tej regiji nadgraditi, med drugim tudi z dialogom o človekovih pravicah, odnose med njo in GCC v veliki meri narekujejo gospodarske in trgovinske vezi. Obseg trgovine med obema stranema je z leti stalno rasel, pri čemer je EU beležila znaten trgovinski presežek.

EU in GCC sta leta 1988 podpisala sporazum o sodelovanju. Namen sporazuma je v tej strateško pomembni regiji okrepiti stabilnost, omogočiti politične in gospodarske odnose, poglobiti gospodarsko in tehnično sodelovanje, pa tudi sodelovanje pri vprašanih energije, industrije, trgovine in storitev, kmetijstva, ribištva, naložb, znanosti, tehnologije in okolja. V sporazumu so predvideni letni skupni sveti oziroma ministrska srečanja ter skupni odbori za sodelovanje na ravni visokih uradnikov. Sporazum pa ne vsebuje določb o parlamentarnem organu. Skupni odbor za sodelovanje med EU in GCC se je aprila 2016 dogovoril za vzpostavitev bolj strukturiranega neuradnega dialoga o trgovini in naložbah. Julija 2016 sta sledila

še skupni svet EU-GCC in ministrsko srečanje. Diplomatska kriza, ki je izbruhnila junija 2017 med Katarjem in drugimi zalivskimi državami, je preprečila organizacijo novega srečanja.

Sodelovanje med EU in GCC se je v letu 2022 znatno izboljšalo. Skupno ministrsko srečanje EU-GCC 21. februarja 2022 v Bruslju je močno poudarilo pomen krepitve partnerstva med EU in GCC. Ministri in ministrice so podprli skupni program sodelovanja za obdobje 2022–2027, v katerem so opisane konkretne skupne dejavnosti na številnih področjih, vključno s trgovino in naložbami, energijo, podnebnimi spremembami, izobraževanjem, bojem proti terorizmu in humanitarno pomočjo.

Ministri so svojo zavezo še okrepili maja istega leta s skupnim sporočilom Komisije in visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko o strateškem partnerstvu z Zalivom, v katerem predlagata celovit okvir za razširitev vezi z državami GCC. V sporočilu, ki ga je Svet podprl v svojih sklepih z dne 20. junija 2022, se izrecno priznava, da varnost in stabilnost v Zalivu neposredno vplivata na EU, obenem pa se poudarjajo potencialne koristi močnejšega in bolj strateškega partnerstva z GCC in njegovimi državami članicami.

Odtlej partnerstvo med EU in GCC ohranja pozitiven zagon. EU je 1. junija 2023 imenovala svojega prvega posebnega predstavnika za zalivsko regijo (Luigi Di Maio), da bi dodatno razvijala čvrstjše, celovito in bolj strateško partnerstvo EU z državami zalivske regije.

Kmalu po izbruhu nasilja med Izraelom in Hamasom v Gazi, ki ga je sprožil teroristični napad Hamasa na Izrael 7. oktobra 2023, se je v Maskatu 10. oktobra sestal 27. skupni svet EU-GCC. Na srečanju so bili doseženi zelo pozitivni rezultati, in sicer: (i) dogovor o vzpostavitvi strukturiranega varnostnega dialoga med EU in GCC; (ii) dogovor o skupni organizaciji varnostnega foruma na visoki ravni o regionalni varnosti in sodelovanju ter (iii) dogovor o sodelovanju v humanitarnih zadevah. Prvi varnostni dialog med EU in GCC je bil 24. januarja 2024 v Riadu, kmalu pa mu je sledil forum na visoki ravni o regionalni varnosti in sodelovanju 22. aprila v Luxembourgju.

Kar zadeva gospodarske odnose, so se pogajanja o sporazumu o prosti trgovini začela leta 1990, a od leta 2008 niso napredovala zaradi nesoglasij o izvoznih dajatvah. Leta 2017 se je začel dialog o trgovini in naložbah. Ukrepi za izvajanje sporazuma o sodelovanju med EU in GCC se lahko od 1. januarja 2007 financirajo s sredstvi instrumenta partnerstva (in predhodnega instrumenta za financiranje sodelovanja z industrializiranimi državami in ozemlji ter drugimi državami in ozemlji z visokim dohodkom).- Države GCC so tudi med upravičenkami programa Erasmus Mundus.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je 24. marca 2011 sprejel [resolucijo](#) o odnosih med EU in državami GCC, v kateri poziva k strateškemu partnerstvu z GCC in njegovimi državami članicami. To stališče je nazadnje ponovil v svoji [resoluciji](#) z dne 28. februarja 2024 o izvajanju skupne zunanje in varnostne politike – letno poročilo za leto 2023.

Parlamentarna delegacija za odnose z Arabskim polotokom redno organizira medparlamentarna srečanja s posvetovalnimi sveti v tej regiji in spremlja razvoj odnosov med EU in GCC.

Parlament je v zadnjih letih sprejel resolucije, v katerih je izrazil konkretno zaskrbljenost glede položaja človekovih pravic v nekaterih državah članicah GCC, vključno z resolucijami z [8. julija 2021](#), [14. februarja 2019](#) in [31. maja 2018](#) o Saudovi Arabiji, s [16. septembra 2021](#) o Združenih arabskih emiratih ter z [11. marca 2021](#), [7. julija 2016](#), [4. februarja 2016](#), [9. julija 2015](#) in [12. marca 2015](#) o Bahrajnu, ter glede [ponovnega izvajanja smrtne kazni](#) v Kuvajtu in Bahrajnu. Po umoru novinarja Džamala Hašodžija na saudijskem konzulatu v Istanbulu je Parlament sprejel [resolucijo](#), v kateri je obsodil umor in pozval k mednarodni, neodvisni in nepristranski preiskavi njegovega izginotja in nezakonite usmrtitve ter pozval saudijske oblasti, naj nemudoma in brezpogojno izpustijo vse zagovornike človekovih pravic.

Parlament je večkrat [pozval](#) k uvedbi [embarga EU na prodajo orožja](#) Saudovi Arabiji zaradi resnih obtožb, da ta država v Jemnu krši mednarodno humanitarno pravo.

Parlament je leta 2015 podelil nagrado Saharova za svobodo misli saudskemu blogerju Raifu Badaviju.

JEMEN

Odnosi med Jemnom in EU temeljijo na sporazumu o sodelovanju iz leta 1997, ki zajema trgovino, razvojno sodelovanje, kulturo, komunikacije in informacije, okolje, gospodarjenje z naravnimi viri in politični dialog. Od marca 2015 mednarodna vojaška koalicija pod vodstvom Saudove Arabije izvaja operacije proti upornikom, ki so strmoglavili dosedanjega predsednika. EU podpira mediacijo, ki jo vodi OZN in je usmerjena k politični rešitvi konflikta.

Svet je 12. decembra 2022 sprejel [sklepe o Jemnu](#), v katerih je ponovno potrdil svojo zavezanost enotnosti, suverenosti, neodvisnosti in ozemeljski celovitosti Jemna ter polno podporo mirovnim prizadevanjem ZN in posebnemu odposlancu ZN Hansu Grundbergu pri mediaciji. EU je pozvala hutijevce, naj opustijo maksimalistična stališča in konstruktivno sodelujejo s posebnim odposlancem ZN Grundbergom. Svet je poleg tega poudaril, da je treba nujno ponovno vzpostaviti in še podaljšati premirje.

Evropska unija je od začetka vojne leta 2015 prispevala več kot 1,4 milijarde EUR za odziv na krizo v Jemnu, kar vključuje 998 milijonov EUR humanitarne pomoči in 487 milijonov EUR razvojne pomoči.

Leta 2023 je EU namenila 145,1 milijona EUR humanitarne pomoči za prizadete zaradi konflikta v Jemnu. Humanitarna pomoč EU se osredotoča na pomoč najranljivejšim ljudem v državi, torej neposredno prizadetim zaradi konflikta oziroma razseljenim, pa tudi gospodinjstvom, prizadetim zaradi neustrezne prehranske varnosti in zdravstvenih kriz. Ta pomoč vključuje hrano, zdravstveno varstvo, izobraževanje, vodo in zatočišča. Zajema tudi izboljšanje higienskih storitev za razseljeno prebivalstvo in za območja, ki so jih prizadeli konflikti oziroma na katerih je prehranska varnost zelo pomanjkljiva in kjer prihaja do podhranjenosti.

EU je leta 2023 dodelila 55 milijonov EUR razvojne pomoči, namenjene prehranski varnosti in podpori za preživetje, da bi se odzvala na nujne potrebe glede prehranske varnosti ter za dolgoročni razvoj in samozadostnost.

Delegacija EU v Republiki Jemen trenutno deluje iz Amana v Jordaniji.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je [9. julija 2015](#), [25. februarja 2016](#), [15. junija 2017](#), [30. novembra 2017](#), [4. oktobra 2018](#) in [11. februarja 2021](#) sprejel resolucije o Jemnu, v katerih je izrazil resno zaskrbljenost zaradi zastrašujočih humanitarnih in varnostnih razmer ter pozval k učinkovitemu izvajanju premirja. 13. septembra 2017 je sprejel [resolucijo](#) o izvozu orožja, v kateri je obžaloval, da se v konfliktu v Jemnu uporablja vojaška tehnologija, ki jo izvažajo države članice.

Za odnose z Jemnom in za spremljanje razmer v tej državi je pristojna parlamentarna delegacija za odnose z Arabskim polotokom.

IRAK

Evropska unija je že vse od vojne leta 2003 ključnega pomena za zagotavljanje pomoči Iraku. EU in Irak sta maja 2012 podpisala sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki nudi okvir za dialog in sodelovanje na številnih področjih, vključno s političnimi vprašanji, bojem proti terorizmu, trgovino, človekovimi pravicami, zdravstvom, izobraževanjem in okoljem. V okviru tega sporazuma je januarja 2014 potekalo prvo srečanje Sveta za sodelovanje med EU in Irakom. Drugo srečanje tega sveta je bilo 18. oktobra 2016, tretje pa marca 2023 v Bruslju. Komisija se je obvezala, da bo Iraku v obdobju 2014–2020 zagotovila podporo v višini 75 milijonov EUR za sodelovanje na področju človekovih pravic, pravne države, izobraževanja in trajnostne energije.

EU je januarja 2018 sprejela novo [strategijo za Irak](#), ki se osredotoča na nadaljevanje zagotavljanja humanitarne pomoči EU prebivalcem Iraka in omogočanje stabilizacije območij, osvobojenih izpod Islamske države, s tremi milijoni razseljenih Iračanov, ki se še vedno ne morejo vrniti domov. Njen namen je tudi obravnavati reformo, obnovo in dolgoročna prizadevanja za spravo, ki jih Irak potrebuje, da bi utrdil mir in zgradil združeno, demokratično državo, v kateri bodo lahko vsi državljani v celoti uživali svoje pravice v večji blaginji.

Od leta 2014 je EU za Irak zagotovila več kot milijardo evrov, vključno s 469 milijoni EUR za humanitarno pomoč za razseljene Iračane in sirske begunce v Iraku. V letu 2020 je dodelila dodatna sredstva za pomoč lokalnemu zdravstvenemu sistemu pri spopadanju s pandemijo covida-19.

EU podpira tudi varnost v Iraku. Svet se je oktobra 2017 odzval na prošnjo iraških oblasti z ustanovitvijo misije skupne varnostne in obrambne politike v podporo reformi sektorja civilne varnosti v Iraku (EUAM Iraq). Misija nudi iraškim oblastem smernice in strokovno znanje o reformi sektorja civilne varnosti. S to pomočjo se poskuša olajšati usklajeno izvajanje iraške nacionalne varnostne strategije.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je v zadnjih letih sprejel več resolucij o razmerah v Iraku, med drugim o [ofenzivi Islamske države](#), o [nasilju na podlagi spola](#), o [preganjanju manjšin](#), o [razmerah v severnem Iraku/Mosulu](#), o [množičnih grobiščih](#), o [izobraževanju](#), o [uničenih kulturnih znamenitostih po akcijah Islamske države](#) in o [izvozu orožja](#).

Parlamentarna delegacija za odnose z Irakom organizira medparlamentarna srečanja z iraškimi svetom predstavnikov. Zadnje takšno srečanje je bilo leta 2023 v Bagdadu. Dobitnici nagrade Saharova v letu 2016 sta bili Nadja Murad Base Taha in Lamija Adži Bašar, ki sta preživeli spolno suženjstvo Islamske države v Iraku in postali glasnici žensk, ki so žrtve načrtnega spolnega nasilja te skupine. Javno se zavzemata za jazidsko skupnost v Iraku, versko manjšino, ki jo borci Islamske države načrtno iztrebljajo.

IRAN

Odnosi EU z Iranom so izziv, zlasti zaradi podpore Irana ruski invaziji na Ukrajino. Poslabšali so se do te mere, da je financiranje EU omejeno zgolj na zelo specifično podporo za zagovornike človekovih pravic in humanitarne ukrepe. Ker Iran ni član Svetovne trgovinske organizacije in ker med njim in EU ni bil sklenjen noben dvostranski sporazum, se za trgovino med njima uporablja splošni režim EU za uvažanje. [Po podatkih Eurostata je bila vrednost trgovine med EU in Iranom](#) leta 2023 ocenjena na 4,7 milijarde EUR, kar je bilo 9 % manj kot 5,2 milijarde EUR leta 2022.

Glavna prednostna naloga EU v sedanjih odnosih z Iranom je ohranitev jedrskega dogovora z Iranom ([skupni celoviti načrt ukrepanja](#)), ki je bil podpisan julija 2015 na Dunaju. Skupni celoviti načrt ukrepanja je ključni element mednarodnega sistema za neširjenje jedrskega orožja, saj daje pristojnosti jedrskemu nadzornemu organu OZN, [Mednarodni agenciji za atomsko energijo \(IAEA\)](#), ki izvaja najstrožje inšpekcijske preglede v zgodovini neširjenja jedrskega orožja. Mednarodna agencija za atomsko energijo spremlja, ali Iran še naprej izpolnjuje obveznosti, ki so določene v skupnem celovitem načrtu ukrepanja. Če Iran zaveze izpolnjuje, bo s skupnim celovitim načrtom ukrepanja ponovno vključen v svetovni sistem.

Zaradi umika ZDA iz skupnega celovitega načrta ukrepanja leta 2018 in izvajanja politike največjega pritiska je Iran zmanjšal svoje zaveze iz sporazuma, ki vzpostavlja celovit in strog sistem inšpekcijskih pregledov in spremljanja, ki ga izvaja Mednarodna agencija za atomsko energijo. EU si skupaj z E3 (Nemčija, Francija in Združeno kraljestvo), Rusijo in Kitajsko prizadeva ohraniti veljavnost skupnega celovitega načrta ukrepanja in s tem zavez Irana.

Embargo na orožje za Iran je v skladu s skupnim celovitim načrtom ukrepanja prenehal veljati oktobra 2020. Čeprav je EU izrazila zadržke glede izteka embarga, je zavrnila grožnjo ZDA o ponovni uvedbi vseh sankcij OZN („reaktiviranje“). EU ohranja svoj embargo na izvoz orožja, ki pa ni povezan s skupnim celovitim načrtom ukrepanja, temveč s kršitvami človekovih pravic, sovražnimi dejavnostmi proti EU ter izstrelitvijo balističnih in manevrirnih izstrelkov. Instrument EU za podporo trgovini z Iranom – INSTEX – ni mogel nadomestiti hudih posledic sankcij ZDA, ki jih je pandemija covid-19 še zaostрила. V državi se je zato okrepila trda politična struja. EU je zagotovila

humanitarno pomoč za najranljivejše skupine v Iranu, kar pomeni, da je njena skupna podpora Iranu od leta 2016 znašala več kot 90 milijonov EUR.

Težke gospodarske razmere v Iranu in dejstvo, da skupni celoviti načrt ukrepanja ni prinesel pričakovanih koristi, so vplivali na predsedniške volitve junija 2021, na katerih je zmagal pripadnik trde struje Ebrahim Raisi, konservativen klerik in nekdanji vodja sodstva. Zdaj je v vladi več ministrov, zoper katere so bile sprejete mednarodne sankcije.

Prvi krog splošnih volitev v medžlis (predstavniški svet) v [Iranu](#) je bil marca 2024, drugi krog pa maja 2024.

Pogajanja o skupnem celovitem načrtu ukrepanja na Dunaju so bila prekinjena junija 2021 po predsedniških volitvah. IAEA je julija 2021 opozorila, da namerava Teheran pri proizvodnji goriva za teheranski raziskovalni reaktor uporabljati uran, obogaten z do 20 % izotopa U-235. EU ostaja v celoti zavezana skupnemu celovitemu načrtu ukrepanja in ima še vedno pomembno vlogo pri povezovanju vseh strani ter jih spodbuja, naj spoštujejo sporazum.

Iran je aprila 2021 v odziv na odločno stališče EU o človekovih pravicah napovedal prekinitev vseh pogovorov o človekovih pravicah in sodelovanja z EU na področju terorizma, drog in beguncev. Iransko sodišče je januarja 2022 iransko zagovornico človekovih pravic Narges Mohamadi obsodilo na osem let zapora in 70 udarcev z bičem. EU je januarja 2022 po tej zadevi Iran pozvala, naj spoštuje mednarodno pravo. Dvostranske stike je dodatno zavrla [smrt Mahse Amini v priporu septembra 2022](#).

Po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022 ter zaradi gospodarske in vojaške podpore, ki jo Iran namenja Moskvi, so se pogajanja na Dunaju upočasnila. Dodatno jih je zapletla vpletenost Irana v vojno med Hamasom in Izraelom v Gazi od oktobra 2023 in podpora Teherana posredniškim skupinam, kot sta Hezbolah ali hutijevci. [Agencija IAEA je v poročilu iz novembra 2023](#) navedla, da iranske zaloge urana zadoščajo za tri atomske bombe. V letu 2024 se agencija osredotoča na povečanje spremljanja in nadzora iranskega jedrskega programa. Teheran [ni pokazal zanimanja za pogajanja pred predsedniškimi volitvami v ZDA](#), ki bodo ob koncu leta.

Generalni direktor agencije IAEA Rafael Grossi je februarja 2024 izjavil, da Iran nadaljuje z bogatenjem urana in da to precej presega potrebe za komercialno uporabo jedrske energije. Od decembra 2023 je Iran sicer nekoliko upočasnil dejavnosti bogatenja urana, a je njihov tempo v letu 2024 še vedno visok, saj obogatijo približno sedem kilogramov na mesec do 60 % čistosti. Leta 2024 se je tako povečala zaskrbljenost glede iranskega bogatenja urana in morebitnih jedrskih zmogljivosti. Februarja 2024 je vodja iranske organizacije za atomsko energijo [Mohamed Eslami potrdil, da je Iran začel graditi nov raziskovalni jedrski reaktor v Isfahanu](#), kjer so že trije reaktorji.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Delegacija Parlamenta za odnose z Iranom je bila ustanovljena leta 2004 in predstavlja neposreden kanal za odnose z medžlisom. Delegacija je od leta 2015 prelomno prispevala k skupnem celovitem načrtu ukrepanja ter pri ustvarjanju tesnejših odnosov

med EU in Iranom. Od leta 2005 je bilo organiziranih sedem medparlamentarnih srečanj, zadnje je potekalo septembra 2018 v Bruslju.

Parlament je sicer prekinil odnose z Iranom, vseeno pa zagotavlja platformo za sodelovanje z iransko civilno družbo, iransko diasporo in iranskimi zagovorniki človekovih pravic. Parlament je vedno podpiral zavezanost EU diplomatski rešitvi glede iranskega jedrskega programa. Evropski parlament odločno zagovarja skupni celoviti načrt ukrepanja, obenem pa tudi dejavno spremlja razmere v zvezi s političnimi oporečniki, verskimi manjšinami, zagovorniki človekovih pravic, ženskami in skupnostjo LGBTIQ+ v Iranu. Poleg tega odločno nasprotuje smrtni kazni, mučenju, samovoljnemu sojenjem, policijskemu nasilju in zapiranju političnih nasprotnikov.

Nedavni pomembni ukrepi in resolucije Evropskega parlamenta o Iranu:

- februarja 2024 je Parlament sprejel [resolucijo o vse večjem številu usmrtitev v Iranu, zlasti primeru Mohameda Ghobadluja](#), v kateri je podprl kampanjo za odpravo smrtnih kazni, ki so jo začele dobitnica Nobelove nagrade za mir Narges Mohamadi in druge politične zapornice;
- novembra 2023 [je Parlament sprejel resolucijo o nedavnih napadih na ženske in zagovornike pravic žensk v Iranu ter samovoljnem pridržanju državljanov EU v tej državi](#);
- marca 2023 [je Parlament sprejel resolucijo o Iranu, predvsem zastrupitvi na stotine učenk](#), v kateri je ponovno obsodil politiko režima, uperjeno proti ženskam in dekletom, ter zahteval odpravo vse sistemske diskriminacije;
- oktobra 2022 [je Parlament sprejel resolucijo, v kateri je močno obžaloval smrt mlade Kurdinje Mahse Žine Amini](#), ki je bila aretirana, ker naj ne bi pravilno nosila hidžaba, in je nato umrla v policijskem pridržanju. Temu so sledili izgredi in protesti po vsej državi, ki naj bi terjali vsaj 50 smrtnih žrtev, več sto protestnikov pa je bilo aretiranih;
- februarja 2022 [je Parlament sprejel resolucijo o smrtni kazni v Iranu](#), v kateri je ponovno poudaril, da EU odločno nasprotuje smrtni kazni v vseh okoliščinah, in pozval iransko vlado, naj uvede takojšnji moratorij na izvrševanje smrtnih kazni;
- [aprila 2024 je Parlament sprejel resolucijo o doslej največjem iranskem napadu na Izrael ter nujno potrebni umiritvi razmer in odzivu EU](#), v kateri je obžaloval napad Irana na Izrael in poprejšnji napad na iranski konzulat v Damasku v Siriji. Izrazil je globoko zaskrbljenost zaradi groženj za regionalno stabilnost Bližnjega vzhoda in ponovno poudaril, da v celoti podpira varnost Države Izrael in njenih državljanov. Vse strani je pozval, naj se izognejo nadaljnemu zaostrovanju in se poskušajo čim bolj zadržati, ter izrazil globoko zaskrbljenost, ker iranski režim in njegovi posredniki destabilizirajo Bližnji vzhod. Pozdravil je odločitev EU, da razširi svoj sedanji režim sankcij proti Iranu, tudi s sankcioniranjem proizvodnje in dobave iranskih brezpilotnih letalnikov in izstrelkov Rusiji in širšemu Bližnjemu vzhodu.

Walter Masur / Jorge Soutullo / Simona-Daniela Moroianu
05/2024

5.6.6. AFRIKA

Sodelovanje Evropske unije z afriškimi državami in Afriško unijo temelji na dveh različnih okvirih, in sicer na (a) sporazumih o partnerstvu z afriškimi, karibskimi in pacifiškimi državami (AKP) ter (b) skupni strategiji Afrika-EU. Sporazum iz Cotonouja, ki so ga leta 2000 podpisale EU in države AKP in ki že več kot 20 let predstavlja pravno podlago za politično, gospodarsko in razvojno razsežnost partnerstva, je bil nadomeščen s popolnoma novim sporazumom, ki je bil podpisan 15. novembra 2023 v Apii na Samoi. Sporazum iz Cotonouja naj bi prvotno prenehal veljati konec leta 2020, vendar je bil večkrat podaljšan, nazadnje do decembra 2023, saj je Svet EU več let blokiral podpis novega sporazuma, dogovorjenega za posodobitev in nadgradnjo partnerstva.

Skupna strategija Afrika-EU se izvaja z večletnimi časovnimi načrti in akcijskimi načrti, ki se sprejmejo na vsakem vrhu Afrika-EU. Voditelji EU in Afrike so se na zadnjem [vrhu Evropske unije in Afriške unije](#) februarja 2022 v Bruslju dogovorili o skupni viziji prenovljenega partnerstva, ki bo temeljilo na solidarnosti, varnosti, miru, trajnostnem razvoju in skupni blaginji.

Evropska unija je najpomembnejša donatorica uradne razvojne pomoči za Afriko, ki se zagotavlja predvsem iz splošnega proračuna EU prek [Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje \(NDICI\) – Globalna Evropa](#).

PRAVNA PODLAGA

- Člena 217 in 218 [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#) (PDEU);
- Sporazum o partnerstvu med EU in njenimi državami članicami ter članicami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav (OAKPD); Sporazum o partnerstvu iz Samoe je 4. aprila 2024 prejel odobritev Parlamenta; od začetka začasne uporabe od 1. januarja 2024 nadomešča Sporazum iz Cotonouja;
- Uredba (EU) 2021/947 o vzpostavitvi Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa.

PARTNERSTVO AKP-EU

V zadnjih dveh desetletjih so bili odnosi med EU in podsaharsko Afriko podprti zlasti s Sporazumom iz Cotonouja, ki je določil podlago za odnose med EU in 78 državami, ki sestavljajo Organizacijo afriških, karibskih in pacifiških držav (OAKPD).

Sporazum iz Cotonouja naj bi prvotno prenehal veljati konec leta 2020, vendar je bil večkrat podaljšan, nazadnje do decembra 2023, saj je Svet EU več let blokiral podpis novega sporazuma, dogovorjenega za posodobitev in nadgradnjo partnerstva. Ključni cilj Sporazuma iz Cotonouja je bil prispevati k izkoreninjenju revščine in spodbujati vključevanje držav AKP v svetovno gospodarstvo. Sestavljen je bil iz treh stebrov (politično, razvojno, gospodarsko in trgovinsko sodelovanje), izvajale pa so ga skupne institucije AKP-EU, vključno s svetom ministrov, odborom veleposlanikov in skupno parlamentarno skupščino.

Pogajanja o sporazumu med EU in OAKPD po izteku Sporazuma iz Cotonouja so se zaključila decembra 2020, novi sporazum pa je bil zaradi notranjih nesoglasij EU glede narave novega sporazuma in pridržkov dveh držav članic EU podpisan šele novembra 2023.

Novi sporazum iz Samoe določa šest strateških prednostnih področij sodelovanja:

- človekove pravice, demokracija in upravljanje;
- mir in varnost;
- človekov in družbeni razvoj;
- vključujoča in trajnostna gospodarska rast in razvoj;
- okoljsko trajnost in podnebne spremembe;
- migracije in mobilnost.

V novem sporazumu je poudarjen tudi pomen sodelovanja med pogodbenicama v mednarodnih forumih ter pomen agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030 in za cilje trajnostnega razvoja.

Sodelovanje je strukturirano v treh regionalnih protokolih, ki odražajo različne prednostne naloge regij AKP. Protokol EU-Afrika je postal ključni pravni okvir za odnose med EU in podsaharsko Afriko. Regionalna prednostna področja zajemajo vključujočo in trajnostno gospodarsko rast; človekov in družbeni razvoj; okolje in naravne vire; mir in varnost; načelo pravne države, pravosodje, demokracijo in upravljanje; človekove pravice in enakost spolov ter migracije in mobilnost. Ta novi protokol daje večjo vlogo dialogu in sodelovanju z Afriško unijo kot sporazumu iz Cotonouja.

Sporazum iz Samoe določa skupne institucije, zlasti Svet ministrov OAKPD-EU in štiri medparlamentarne skupščine, ki jih sestavljajo krovna skupna parlamentarna skupščina OAKPD-EU in tri regionalne parlamentarne skupščine, in sicer Parlamentarna skupščina Afrika-EU, Parlamentarna skupščina Karibi-EU in Parlamentarna skupščina Pacifik-EU (glej poročilo Službe Evropskega parlamenta za raziskave z naslovom [Po Cotonouju: na poti k novemu sporazumu z afriškimi, karibskimi in pacifiškimi državami](#)). Te štiri parlamentarne skupščine so bile uradno ustanovljene februarja 2024, ko so se prvič sestale v Luandi (Angola) ter sprejele svoje poslovnike. Vsaka od štirih skupščin bo imela redno letno sejo, ki bo potekala izmenično v državi EU in v državi AKP. Regionalne skupščine imajo lahko tudi dodatne seje v povezavi z letno skupno parlamentarno skupščino OAKPD-EU.

STRATEGIJA EU ZA AFRIKO IN PARTNERSTVO Z AFRIKO

Prvotno skupno strategijo Afrika-EU so evropski in afriški voditelji sprejeli na drugem vrhu EU-Afrika leta 2007 v Lizboni, v njej pa je opredeljena politična vizija partnerstva med Afriko in EU. Njeni cilji so:

- preseči sodelovanje med donatorji in prejemniki ter v odnosih med Afriko in EU načeti vprašanja, ki so v skupnem političnem interesu;

- razširiti sodelovanje in obravnavati skupne svetovne izzive, kot so migracije, podnebne spremembe, mir in varnost, ter okrepiti sodelovanje v mednarodnih forumih;
- podpirati prizadevanja Afrike za spodbujanje medregionalnih in vsecelinskih odzivov na te pomembne izzive;
- prizadevati si za partnerstvo, osredotočeno na ljudi, kar bi zagotovilo boljše sodelovanje afriških in evropskih državljanov.

Komisija in visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko sta leta 2020 pred šestim vrhom med EU in Afriško unijo izdala skupno sporočilo z naslovom [Za celovito strategijo z Afriko](#). V njem se je predlagalo okrepljeno sodelovanje na področjih, ki so vključena v pet stebrov, in sicer zeleni prehod in dostop do energije; digitalna preobrazba; trajnostna rast in delovna mesta; mir in upravljanje ter migracije in mobilnost.

Parlament je 25. marca 2021 sprejel [resolucijo o novi strategiji EU-Afrika – partnerstvo za trajnost in vključujoč razvoj](#). Resolucija Parlamenta je povzela in okrepila nekatere dele predlagane strategije, kot je trajnostna in vključujoča rast, hkrati pa je pozvala k večji osredotočenosti na druge dele, kot so človekov razvoj, socialna vključenost, človekove pravice, krepitev vloge žensk in mladih ter odporno kmetijstvo. V zvezi z migracijami se je v resoluciji menilo, da bo uspeh partnerstva odvisen od občutnega izboljšanja možnosti za mobilnost, ter pozvalo k vzpostavitvi zakonitih migracijskih poti.

Voditelji držav in vlad EU in Afriške unije so se na šestem vrhu Evropske unije in Afriške unije (Bruselj, 17. in 18. februarja 2022) dogovorili o izjavi z naslovom [Skupna vizija za leto 2030](#), ki spodbuja naše skupne prednostne naloge, skupne vrednote in mednarodno pravo ter skupno ohranja naše interese in skupne javne dobrine. To med drugim vključuje varnost in blaginjo naših državljanov, varstvo človekovih pravic za vse, enakost spolov in krepitev vloge žensk na vseh področjih življenja, spoštovanje demokratičnih načel, dobro upravljanje in pravno državo, ukrepe za ohranjanje podnebja, okolja in biotske raznovrstnosti, trajnostno in vključujočo gospodarsko rast, boj proti neenakostim, podporo pravicam otrok ter vključevanje žensk, mladih in najbolj prikrajšanih. Na vrhu je bil sprejet dogovor o naložbenem svežnju Afrika-Evropa, katerega cilj je zagotoviti naložbe v višini 150 milijard EUR, da bi spodbudili diverzificirana, trajnostna in odporna gospodarstva na afriški celini. Vrh je 28. novembra 2022 sledilo skupno srečanje Afriške unije in kolegija komisarjev EU. V letu 2024 naj bi potekalo skupno srečanje ministrov za zunanje zadeve z obeh celin, da bi ocenili napredek pri izpolnjevanju zavez iz izjave o skupni viziji.

RAZVOJNO SODELOVANJE

Evropska unija in njene države članice so še vedno najpomembnejša donatorica uradne razvojne pomoči za Afriko.

Rezultat pogajanj o novem večletnem finančnem okviru za obdobje 2021–2027 (glej ločeni kratki vodnik [1.4.3.](#), „Večletni finančni okvir“) je, da bo razvojno sodelovanje pokrival celovit instrument NDICI – Globalna Evropa, ki je v celoti vključen v proračun

EU. Prej je bila večina razvojne pomoči afriškim državam zagotovljena iz Evropskega razvojnega sklada, ki ni vključen v proračun EU.

Instrument NDICI – Globalna Evropa združuje 10 ločenih instrumentov in skladov iz večletnega finančnega okvira za obdobje 2014–2020 ter Evropski razvojni sklad. Skupni proračun znaša 79,5 milijarde EUR (v cenah iz leta 2020) in je sestavljen iz treh glavnih komponent, in sicer geografske, tematske in ukrepov za hiter odziv. Geografski komponenti je bilo dodeljenih 60,4 milijarde EUR (v cenah iz leta 2020), skoraj polovica pa je bila namenjena Afriki.

TRGOVINSKI ODNOSI

Sporazum iz Cotonouja je državam EU in AKP omogočal pogajanja o trgovinskih sporazumih, usmerjenih v razvoj, ki se imenujejo sporazumi o gospodarskem partnerstvu. Trgovina med EU in afriškimi državami, skupaj z regionalnim in celinskim gospodarskim povezovanjem, velja za temeljni element za spodbujanje trajnostnega razvoja v Afriki. Poleg tega enostranske sheme večini podsaharskih držav omogočajo prednostni dostop do trga EU (glej ločeni kratki vodnik [5.2.3.](#), „Trgovinski režimi, ki se uporabljajo za države v razvoju“). Glavni instrumenti za spodbujanje trgovine med EU in afriškimi regijami so sporazumi o gospodarskem partnerstvu, ki veljajo za popolnoma združljive s pravili Svetovne trgovinske organizacije. Vendar so se pogajanja o teh sporazumih, ki so se začela leta 2002, izkazala za težavnejša, kot je bilo pričakovano, in so naletela na precejšen odpor nekaterih afriških vlad, lokalnih skupin civilne družbe in sindikatov. Zato se več sporazumov o gospodarskem partnerstvu, ki naj bi zajemali celotne afriške regije, začasno uporablja le za države, ki so to pripravljene storiti, kot so Slonokoščena obala, Gana, Kamerun in Kenija (za več informacij glej poročilo Službe Evropskega parlamenta za raziskave z naslovom [Sporazumi EU o gospodarskem partnerstvu z državami AKP](#)).

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Tako kot pri drugih mednarodnih sporazumih je za sklenitev sporazuma iz Samoe pravno potrebna odobritev Parlamenta (člen 218 PDEU), čeprav se lahko sporazum delno in začasno uporablja pred odobritvijo in preden ga ratificirajo vse države članice EU in OAKPD. Parlament je prispeval k pogajanju s sprejetjem resolucij pred postopkom in med njim ter z ustanovitvijo skupine za spremljanje pod vodstvom Odbora za razvoj. Po pogajanjih in podpisu sporazuma je Parlament 10. aprila 2024 dal svoje soglasje.

Parlament mora odobriti tudi vsak sporazum o gospodarskem partnerstvu, sklenjen z državami AKP. Poleg tega je Parlament dejavno prispeval k oblikovanju novega finančnega instrumenta NDICI – Globalna Evropa in nadzoruje njegovo izvajanje.

Parlament ima več stalnih medparlamentarnih delegacij za odnose z afriškimi državami in institucijami. Glavni organ, v katerem Parlament sodeluje v zvezi s temi zadevami, je [Skupna parlamentarna skupščina AKP-EU](#), ki jo sestavljajo poslanci Evropskega parlamenta in poslanci parlamentov iz držav AKP in ima v skladu s členom 14 Sporazuma iz Cotonouja ključno vlogo pri krepitvi parlamentarnih odnosov med EU in partnericami AKP. Poleg novih regionalnih parlamentarnih skupščin je bila med pogajanja ena od ključnih zahtev Parlamenta, da se v novem sporazumu ohrani skupna

parlamentarna skupščina, saj je to po njegovem mnenju nujen pogoj za njegovo odobritev. Delegacije za vsako od novih parlamentarnih skupščin so bile [uradno ustanovljene decembra 2023](#), vključno z delegacijo pri Parlamentarni skupščini Afrika-EU. Delegacijo bo sestavljalo 48 poslancev Evropskega parlamenta, od katerih bo vsak tudi član nove Skupne parlamentarne skupščine OAKPD-EU.

Parlament je oblike parlamentarnega sodelovanja razvil tudi z Afriško unijo prek [Delegacije za odnose z vseafriškim parlamentom](#), ki je bila ustanovljena leta 2009. Medvladna srečanja po navadi spremljajo parlamentarna srečanja, na katerih se oblikuje skupna izjava, ki se jo na začetku vsakega medvladnega vrha predloži neposredno voditeljem držav ali vlad.

EU ima tudi privilegirane parlamentarne odnose z Južno Afriko, ki jih je leta 2007 še dodatno okrepilo [strateško partnerstvo med EU in Južno Afriko](#), -edino dvostransko strateško partnerstvo EU s katero koli afriško državo. To se odraža tudi v posebni stalni [Delegaciji za odnose z Južno Afriko](#).

Christian Meseth
04/2024

5.6.7. JUŽNA AZIJA

Južna Azija ima kot del širše indijsko-pacifiške regije bistven geostrateški pomen za EU, obenem pa se spopada z velikimi izzivi za mednarodni red, ki temelji na pravilih. Indijsko-pacifiška regija se hitro razvija in postaja najpomembnejša geostrateška regija, v kateri živi več kot 50 % svetovnega prebivalstva. Evropska unija je septembra 2021 sprejela [strategijo za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji](#), da bi povečala svojo navzočnost v tej regiji, vzpostavila partnerstva, okrepila mednarodni red, ki temelji na pravilih, in obravnavala svetovne izzive. EU v okviru [strateške avtonomije](#) prilagaja svoje sedanje instrumente. V svojem [strateškem kompasu za varnost in obrambo](#), ki ga je Svet uradno odobril marca 2022, spodbuja odprto in na pravilih temelječo regionalno varnostno strukturo, vključno z varnimi pomorskimi potmi, krepitvijo zmogljivosti in okrepljeno pomorsko prisotnostjo v indijsko-pacifiški regiji. EU kot pomembna gospodarska akterka ter donatorka razvojne in druge pomoči utrjuje vezi z državami južne Azije. Prizadeva si spodbujati vzpostavljanje institucij, demokracije, dobrega upravljanja in človekovih pravic. Z zaskrbljenostjo tudi spremlja varnostna vprašanja, kot so razmere v Kašmiru in Afganistanu, pomorska varnost in terorizem. Evropski parlament podpira sodelovanje in pomoč EU v južni Aziji, vključno s ciljno usmerjeno podporo za najranljivejše skupine prebivalstva.

To poglavje obravnava območje južne Azije. Glej še poglavji o vzhodni Aziji ([5.6.8.](#)) in jugovzhodni Aziji ([5.6.9.](#)).

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje EU) [Pogodbe o Evropski uniji](#),
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#).

SPORAZUMI O PARTNERSTVU IN SODELOVANJU (DVOSTRANSKI ODNOSI). ZDRUŽENJE ZA REGIONALNO SODELOVANJE V JUŽNI AZIJI

EU spodbuja regionalno povezovanje in podpira Združenje za regionalno sodelovanje v južni Aziji (SAARC), ki ga sestavljajo Afganistan, Bangladeš, Butan, Indija, Maldivi, Nepal, Pakistan in Šrilanka, status opazovalke pa imajo EU, Kitajska, Iran, Japonska, Južna Koreja, Mavricij, Mjanmar in ZDA. Zaradi notranjih nesoglasij, zlasti med Indijo in Pakistanom, je delovanje združenja zastalo.

Razvojno sodelovanje med EU in južnoazijskimi državami zajema finančno in tehnično pomoč ter gospodarsko sodelovanje. Med prednostnimi nalogami so regionalna stabilnost, zmanjševanje revščine, človekove pravice, trajnostni razvoj, dobro upravljanje in pravice delavcev. Namen sodelovanja med EU in SAARC je spodbujati usklajevanje standardov, olajšati trgovino in ozaveščati o koristih regionalnega sodelovanja.

INDIJA

Novembra 2004 je bilo na [petem vrhu EU-Indija vzpostavljeno strateško partnerstvo med EU in Indijo](#), ki spodbuja politični dialog in sodelovanje, razvoj gospodarskih odnosov, trgovino in naložbe ter krepitev izmenjav med ljudmi. [Svet je decembra 2018 sprejel sklepe](#), v katerih je poskušal doseči bolj poglobljeno in širše sodelovanje z Indijo s spodbujanjem miru in varnosti v prihodnjih letih.

[Trgovina med EU in Indijo je leta 2022 znašala 115,2 milijarde EUR](#), pri čemer se je uvoz v primerjavi z letom 2021 povečal za 46 %, izvoz pa za 13,9 %. Indija je imela za približno 4,3 milijarde EUR trgovinskega presežka. EU je od leta 2022 druga največja trgovinska partnerica Indije, takoj za ZDA, Indija pa je deseta največja trgovinska partnerica EU. EU je največja tuja vlagateljica v Indiji, pri čemer so se tokovi tujih naložb v državo v zadnjem desetletju povečali z 8 % na 18 %. V Indiji deluje približno 6000 evropskih podjetij, ki v številnih sektorjih neposredno zagotavljajo 1,7 milijona delovnih mest, posredno pa 5 milijonov. Indija je zdaj upravičena do enostranskih preferencialnih tarif iz splošne sheme preferencialov EU (GSP), ki enostranske trgovinske preferencialne pogojuje s spoštovanjem človekovih pravic in pravic delavcev.

Indija je v zadnjih letih [vse bolj dejavna na mednarodnem prizorišču](#). Čedalje bolj se zavzema za izboljšanje svojih trgovinskih odnosov z EU, ki jih trenutno večinoma urejajo pravila Svetovne trgovinske organizacije. Področja, ki so trenutno pomembna za trgovinske odnose med EU in Indijo, so kmetijstvo, storitve, digitalna trgovina, patentno varstvo, okolje in pravice delavcev. Indija je marca 2024 z Evropskim združenjem za prosto trgovino podpisala trgovinski sporazum v vrednosti 100 milijard USD (91 milijard EUR), s katerim bodo v zameno za naložbe v obdobju 15 let odpravljene strožje tarife za industrijske izdelke.

Indija in EU sta se leta 2020 dogovorili o časovnem načrtu do leta 2025, ki služi kot skupni okvir za usmerjanje skupnih ukrepov na različnih področjih, kot so zunanja politika in varnost, trgovina in naložbe, podnebne spremembe, zdravje, raziskave in inovacije, globalno upravljanje ter izmenjave med ljudmi. Voditelji EU-27 in indijski predsednik vlade Narendra Modi so se [maja 2021 sestali na 16. vrhu EU-Indija](#). Junija 2022 sta se strani [dogovorili](#), da bosta še naprej razvijali strateško partnerstvo, in sicer bosta obnovili pogajanja o sporazumu o prosti trgovini ter začeli pogajanja o sporazumu o zaščiti naložb in sporazumu o geografskih označbah. Sporazum o prosti trgovini med EU in Indijo je zelo pomemben, ne le z gospodarskega, temveč tudi z geopolitičnega vidika.

Maja 2021 je bilo vzpostavljeno partnerstvo za povezljivost med EU in Indijo, da bi podprli odprto in trajnostno povezljivost. Glede na napete odnose s Kitajsko so te pobude zelo pomembne. [Junija 2023 je potekala konferenca o povezljivosti med Indijo in EU](#), da bi preučili naložbe v povezljivost in opredelili konkretne projekte. Indija je avgusta 2023 sprejela zakon o varstvu digitalnih osebnih podatkov.

Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen in indijski predsednik vlade Narendra Modi sta [na srečanju aprila 2022 napovedala ustanovitev Sveta za trgovino in tehnologijo med EU in Indijo](#). Gre za mehanizem strateškega usklajevanja, katerega namen je olajšati sodelovanje na področju trgovine, zaupanja vrednih tehnologij in varnosti. Februarja 2023 sta z [ustanovitvijo Sveta za trgovino in tehnologijo](#) svoje

odnose še okrepili. Do februarja 2024 je potekalo [sedem krogov pogajanj](#), osmi krog pa naj bi potekal po volitvah v Indiji. [Marca 2024 je potekala konferenca voditeljev EU in Indije](#), na kateri so se udeleženci posvetili predvsem avtomobilskemu in zdravstvenemu sektorju ter medicinski opreми.

Sodelovanje med Indijo in EU se v okviru programa [Obzorje Evropa \(2021–2027\)](#) krepi tudi na področju znanosti, tehnologije in inovacij. Indijska izobraževalna politika si trenutno prizadeva razviti več mednarodnih partnerstev z evropskimi univerzami, s katerimi bi sodelovali pri programih Obzorje.

Od 19. aprila do 1. junija 2024 bodo v Indiji potekale splošne volitve, na katerih se bo skoraj milijarda ljudi lahko odločila, ali bodo ponovno izvolili sedanjega predsednika vlade Narendra Modija, ki bi tako nastopil tretji zaporedni mandat, desetletna vladavina njegove stranke Bharatija Džanata pa bi se nadaljevala.

Indija kot najbolj poseljena država na svetu izvaja politične in gospodarske reforme, osredotočene na modernizacijo uprave, dobro upravljanje, boj proti korupciji s programoma demonetizacije in preglednosti, reševanje socialnih problemov, razvoj gospodarstva s pobudama „Izdelaj v Indiji“ in „Naložbe v Indijo“ ter uvedbo davka na blago in storitve za celotno državo. Indija je jedrska sila, tako kot njeni sosedi Pakistan in Kitajska, in se spopada z varnostnimi problemi, terorizmom in oboroženimi spopadi na mejah, zlasti s Pakistanom v avtonomni zvezni državi Džamu in Kašmir ter v manjšem obsegu s Kitajsko.

Indijski kastni sistem je ena od najstarejših svetovnih oblik razredne organizacije družbe, ki vzbuja skrb zaradi še vedno prisotne diskriminacije na osnovi kaste. Država je tudi etnično in jezikovno zelo raznolika, v številnih zveznih državah pa vlada napetost in se poroča o kršitvah človekovih pravic ter pravic žensk in otrok. Po podatkih [Mednarodne organizacije dela je delo otrok v Indiji še vedno resen problem](#), čeprav je predsednik vlade Modi odobril vrsto ukrepov, ki otrokom, mlajšim od 14 let, prepovedujejo opravljanje nevarnih zadolžitvev, za delodajalce, ki kršijo zakon, pa predvideva stroge kazni.

[Parlament je aprila 2021 sprejel priporočilo o odnosih med EU in Indijo](#), v katerem je v odziv na obsežne proteste kmetov, ki potekajo od konca leta 2020, poudaril pravico do svobode zbiranja.

[Parlament je junija 2022 sprejel resolucijo o EU in varnostnih izzivih v indijsko-pacifiški regiji](#), v kateri je pozdravil zaveze za okrepljeno sodelovanje med EU in Indijo na področju varnosti in obrambe ter poudaril, da je Indija ključna partnerica na področju pomorske varnosti v indijsko-pacifiški regiji. Obenem je obžaloval dejstvo, da Indija ni jasno obsodila ruske invazije na Ukrajino.

[Parlament je julija 2022 sprejel resolucijo o prihodnjih trgovinskih odnosih in sodelovanju na področju naložb med EU in Indijo](#), v kateri je pozdravil prizadevanja za sklenitev ambicioznega, na vrednotah temelječega, uravnoveženega, celovitega in vzajemno koristnega trgovinskega sporazuma med državama. Pozdravil je tudi ustanovitev Sveta za trgovino in tehnologijo.

[Parlament je julija 2023 sprejel resolucijo](#) o razmerah v indijski državi Manipur, v kateri je pozval k sprejetju vseh potrebnih ukrepov, da se zaustavi etnično in versko nasilje, zaščitijo vse verske manjšine in prepreči nadaljnje zaostrovanje razmer.

[Decembra 2023 je v New Delhiju in Mumbaju potekalo 15. medparlamentarno srečanje med EU in Indijo](#), na katerem so udeleženci razpravljali o stanju strateškega partnerstva, dvostranski trgovini, podnebnih spremembah, regionalnih vprašanjih, civilni družbi in vprašanjih človekovih pravic.

[Parlament je januarja 2024 sprejel resolucijo o odnosih med EU in Indijo](#), v kateri je pozval k širjenju in poglobljanju odnosov med EU in Indijo kot strateškima partnericama, zlasti na ključnih področjih, kot so podnebne spremembe, digitalizacija, povezljivost, trgovina in naložbe, zunanja, varnostna in obrambna politika ter človekove pravice in pravna država.

PAKISTAN

Odnosi med EU in Pakistanom segajo v leto 1962 in trenutno temeljijo na [sporazumu o sodelovanju iz leta 2004](#). Evropska unija kot pomembna donatorka razvojne in druge pomoči podpira spodbujanje demokracije in vzpostavljanje institucij v Pakistanu.

Pakistan v veliki meri uživa ugodnosti enostranskih trgovinskih preferencialov v okviru splošne sheme preferencialov plus (GSP+), ki je bila ponovno uvedena leta 2014. Kot del tega procesa Odbor Parlamenta za mednarodno trgovino spremlja izpolnjevanje zahtev GSP+. Status Pakistana v zvezi z GSP+ se lahko še spremeni, saj shema nalaga obveznosti, kot je zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic in verske svobode. [Nadzorna misija EU je julija 2022 ocenila učinkovito izvajanje 27 mednarodnih konvencij](#), kar je obvezna zahteva, da bi Pakistan lahko ohranil status GSP+, ki je zanj zelo koristen. Odkar se je država leta 2014 pridružila shemi GSP+, so pakistanska podjetja povečala izvoz na trg Unije za 65 %. Komisija in Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) sta novembra 2023 objavili [skupno poročilo o oceni napredka osmih držav upravičenk do sheme GSP+](#), tudi Pakistana.

EU je druga najpomembnejša trgovska partnerica Pakistana, takoj za Kitajsko. [Leta 2022 je blagovna menjava](#) med EU in Pakistanom znašala 14,9 milijarde EUR, Pakistan pa je imel za 4,1 milijarde EUR trgovinskega presežka z EU.

Unija Pakistanu namenja zelo veliko razvojne in humanitarne pomoči. Sredstva iz instrumenta za razvojno sodelovanje za obdobje 2014–2020 so znašala 653 milijonov EUR. EU je v okviru [večletnega okvirnega programa za obdobje 2021–2027 dodelila 265 milijonov EUR](#) nepovratnih sredstev za partnerstva s Pakistanom za navedeno obdobje. S tem financiranjem se podpirajo tri prednostna področja: zelena in vključujoča rast, človeški kapital ter upravljanje. Naložba je sicer nižja kot v prejšnjem obdobju, je pa še vedno pomembna. EU se zaveda izzivov, s katerimi se spopada Pakistan, ki je sprejel več kot tri milijone beguncev, in je pripravljena razmisliti o možnosti, da bi ponudila dodatno podporo, tudi za prostovoljno repatriacijo beguncev v Afganistan. Poleg tega je Svetovni program OZN za hrano leta 2023 pomagal več kot 180.000 ranljivim osebam iz sedmih okrožij province Sindh, ki so jih prizadele poplave. To je bilo mogoče s prispevkom [humanitarne pomoči EU](#).

[Junija 2023 je potekalo 13. srečanje skupnega odbora EU in Pakistana](#), pred tem pa sta potekala sestanek podskupine za demokracijo, upravljanje, pravno državo in človekove pravice ter sestanek podskupine EU in Pakistana za trgovino. [Evropska unija in Pakistan sta se marca 2024 srečala v okviru devetega političnega dialoga](#)

v Islamabadu, na katerem sta razpravljala o najrazličnejših dogodkih na regionalni in svetovni ravni.

Vloga Pakistana v afganistanskem mirovnem procesu je bila ključna pri dogovoru med ZDA in talibani februarja 2020, v skladu s katerim se je Washington strinjal, da bo iz Afganistana umaknil vse vojaške enote ZDA in sile Nata. Pričakuje se, da se bo geostrateška vloga Pakistana v indijsko-pacifiški regiji še povečala, zlasti po tem, ko so talibani avgusta 2021 prevzeli oblast v Afganistanu. Stabilen, demokratičen in uspešen Pakistan je osrednjega pomena za EU, saj je pomemben sogovornik s talibani in glavno zatočišče za afganistanske begunce. Država si prizadeva spremeniti svojo podobo v mednarodni javnosti.

Pakistansko politiko nenehno pretresajo nemiri. Vojska je še vedno vključena v notranjo in zunanjo politiko in ima široka pooblastila pri vprašanih varnosti in boja proti terorizmu. Februarja 2024 so v Pakistanu potekale volitve, na katerih je sedanji predsednik vlade Šebaz Šarif v 336-članski narodni skupščini osvojil 201 glas in bil tako izvoljen za drugi mandat.

[Parlament je aprila 2021 sprejel resolucijo o zakonu o bogokletstvu](#), v kateri je Komisijo pozval, naj zaradi vse slabših razmer na področju človekovih pravic ponovno oceni, ali je Pakistan upravičen do sheme GSP+. Parlament spremlja ukrepe, ki sta jih Komisija in ESZD sprejeli, da bi obravnavali vprašanja človekovih pravic, vključno z zakoni o bogokletstvu, za katere so izrečene stroge kazni, tudi smrtna kazen.

[Marca 2022 je potekalo 13. medparlamentarno srečanje med EU in Pakistanom](#), na katerem sta strani razpravljali zlasti o političnih razmerah v Pakistanu, ruski agresiji proti Ukrajini, trgovini, shemi GSP+ in človekovih pravicah. Udeleženci so sklenili, da je bistveno, da poslanci obeh strani ocenijo napredek ter zagotovijo parlamentarni nadzor in smernice v dvostranskih odnosih.

AFGANISTAN

[Sporazum o sodelovanju za partnerstvo in razvoj med EU in Afganistanom](#) je bil podpisan februarja 2017, Parlament pa ga je potrdil marca 2019. Odnosi z Unijo so bili prilagojeni vojnim in povojnim razmeram, Afganistan pa je bil zaradi pomembnih prispevkov Parlamenta postopoma vključen v strategijo EU za srednjo Azijo.

Zadnje predsedniške volitve so potekale septembra 2019. Večino glasov (50,64 %) je osvojil Ašraf Ghani, ki je premagal Abdulaha (39,52 %). ZDA in talibani so februarja 2020 v Dohi podpisali skupno izjavo za mir med Afganistanom in ZDA, tj. dvostranski [mirovni sporazum med ZDA in talibani](#), ki ni vključeval afganistanske vlade. V Dohi so se septembra 2020 začela mirovna pogajanja med afganistansko vlado in talibani o vzpostavitvi pogojev za vsestransko premirje in politično rešitev konflikta. Leta 2021 je bilo v Dohi, Moskvi in Istanbulu organiziranih več mirovnih konferenc, ki pa niso prinesle pozitivnih rezultatov.

Številna ozemlja so od maja 2021 hitro padla v roke talibanov. Neznaten odpor afganistanskih varnostnih sil je talibanom omogočil, da so v manj kot štirih mesecih prevzeli nadzor nad državo. Avgusta 2021, nekaj ur po tem, ko je predsednik Ghani pobegnil v Dubaj, so talibani zasedli Kabul. ZDA in Nato so se avgusta 2021 dokončno umaknili iz Afganistana, do tega pa je prišlo prej, ko je bilo pričakovano v skladu

z načelom skupnega izvajanja („in together, out together“). To je pomenilo konec vojne v Afganistanu, ki je trajala od leta 2001 do leta 2021, država pa se je pogreznila v humanitarno krizo. Pomisleki glede varnosti v Afganistanu so se z umikom vojaških enot ZDA in Nata še povečali. Talibani so septembra 2021 napovedali začasno talibansko vlado, ki jo bodo sestavljali samo moški, kar je v nasprotju z njihovimi obljubami, da bo nova vlada vključujoča. Od takrat nenehno hudo kršijo človekove pravice, zlasti pravice žensk, deklet in manjšin.

Povezave talibanov z Al Kaido in tako imenovano Islamsko državo so nejasne, država pa je razdeljena med mestne in podeželske skupnosti. Mladi Afganistanci, ki živijo v mestih, bi si želeli še naprej živeti v razmeroma odprti družbi, ki jim je blizu, pripadniki etničnih manjšin, Tadžiki, Uzbeki in Hazari, pa nočejo biti pod vodstvom talibanov.

Afganistan se kot ena od držav, ki so najbolj odvisne od pomoči, spopada z vse večjo humanitarno katastrofo, zaradi katere polovica prebivalstva nima zagotovljenih osnovnih potreb, kot so hrana, voda in zdravila. Humanitarne razmere so se še poslabšale, saj je v državi več kot tri milijone notranje razseljenih oseb, v Pakistanu in Iranu pa je več kot dva milijona afganistanskih beguncev in prosilcev za azil.

Afganistan je bil do talibanskega prevzema oblasti avgusta 2021 največji prejemnik razvojnega financiranja EU v Aziji. Vključen je bil tudi v shemo „vse razen orožja“ (EBA), ki je najugodnejša ureditev v okviru splošne sheme preferencialov EU. EU je Afganistanu za obdobje 2014–2020 dodelila 1,4 milijarde EUR. Na afganistanski konferenci o miru, blaginji in samozadostnosti, ki je potekala [novembra 2020 v Ženevi, je EU obljubila 1,2 milijarde EUR za dolgoročno in nujno pomoč v obdobju 2021–2025. Unija se je od avgusta 2021 zavezala, da bo za podporo afganistanskemu prebivalstvu namenila do 1 milijardo EUR](#), od tega bo 489 milijonov EUR porabljenih za humanitarno pomoč, 400 milijonov EUR pa za osnovne potrebe in sredstva za preživetje. Na konferenci OZN o Afganistanu, ki je potekala septembra 2021 v Ženevi, je bilo obljubljenih 1,2 milijarde USD, od tega so EU in njene države članice obljubile 677 milijonov USD. Na vrhu skupine G20, ki je potekal oktobra 2021, je predsednica Komisije Ursula von der Leyen napovedala sveženj podpore za Afganistan v višini 1 milijarde EUR. Evropska unija s talibani sodeluje pri praktičnih zadevah, kot so evakuacije in humanitarne operacije, ter usklajuje svoje stike prek delegacije v Kabul, ki jo upravlja Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD). [EU je leta 2023 namenila 156,5 milijona EUR humanitarne pomoči Afganistanu](#). Na konferenci OZN o Afganistanu, ki je potekala februarja 2024 v Dohi, udeležencem ni uspelo doseči njenih glavnih ciljev, namreč načrtovati poti za mednarodno sodelovanje z Afganistanom ter spodbuditi dialoga med talibani in svetovno skupnostjo o ključnih vprašanjih. [Evropska unija je februarja 2024 prispevala 20,1 milijona EUR za Svetovni program OZN za hrano](#) v Afganistanu, da bi se izboljšali prehranska varnost gospodinjestev in odpornost skupnosti.

Evropska unija je globoko zaskrbljena zaradi ponovne vzpostavitve islamskega emirata z radikalnim šeriatskim pravnim sistemom. To odpira resna vprašanja o prihodnjem sodelovanju EU z Afganistanom, ki bo odvisno od ohranitve dosežkov zadnjih 20 let. Posebno pozornost je treba nameniti morebitnemu povečanju mednarodnega terorizma in migracij ter povečanju nedovoljenega prometa s prepovedanimi drogami.

Zunanji ministri EU so se septembra 2021 dogovorili, da Unija ne bo priznala talibanov, a bo kljub temu z njimi sodelovala. Stopnja tega sodelovanja je odvisna od ravnanja nove afganistanske vlade in njene zaveze, da Afganistan ne bo oporišče za terorizem, da bo spoštovala človekove pravice, zlasti pravice žensk, pravno državo in svobodo medijev. Sodelovanje je odvisno tudi od vzpostavitve vključujoče in prehodne vlade, prostega dostopa za humanitarne delavce in zaveze talibanov, da bodo tujim državljanom in Afganistancem dovolili, da zapustijo državo. Ministri EU za zunanje zadeve so februarja 2023 na seji Sveta razpravljali o odločitvah dejanske oblasti v Afganistanu, s katerimi sistematično izključujejo ženske in kršijo človekove pravice. Izrazili so enaka stališča kot na prejšnji seji Sveta o Afganistanu, ki je potekala septembra 2021, in poudarili, da je EU zavezana miru in stabilnosti ter podpiranju afganistanskega ljudstva.

Po tem, ko so talibani prevzeli oblast v Afganistanu, je bil konec leta 2021 in leta 2022 ponovno uveden niz omejitev za ženske. Uveljavljeni so bili predpisi o oblačenju in zakoni, ki ženskam prepovedujejo dostop do javnih prostorov brez moškega skrbnika. Nekatere javne univerze so se februarja 2022 ponovno odprle za moške in ženske, marca 2022 pa se je začelo novo šolsko leto, vendar talibani niso izpolnili svoje obljube, da bodo tudi dekletom dovolili obiskovati srednjo šolo. To je po ocenah prizadelo 1,1 milijona učenk. Po podatkih Svetovne banke se je udeležba žensk na trgu dela v zadnjem desetletju povečala s 15 % na 22 %. Od talibanskega prevzema oblasti pa se je zmanjšala, saj so talibani uvedli več omejitev za gibanje žensk zunaj doma. Talibanski ukrepi za zatiranje zaposlovanja žensk v zasebnem sektorju, vključno z odreditvijo zaprtja vseh kozmetičnih salonov, zaradi česar je 60.000 žensk ostalo brez dela, kažejo na nenehne napade na preživetje Afganistank. Poleg tega so talibani vsem nevladnim organizacijam, ki delujejo v državi, naročili, naj prenehajo zaposlovati ženske, afganistanskim študentkam pa so preperečili, da bi zaradi študija v tujini zapustile državo.

Parlament podpira vključujoča pogajanja med afganistanskimi stranmi kot osnovni pogoj za končanje 40-letnega obdobja, zaznamovanega s smrtjo in uničenjem. Vztraja, da bi morale biti v ta proces vključene vse politične skupine in civilna družba. Parlament je od jeseni 2020 večkrat obsodil izbruhe nasilja in v svoji [resoluciji iz junija 2021 o razmerah v Afganistanu](#) izrazil zaskrbljenost zaradi posledic umika vojaških enot in pozval k sprejetju celovite strategije za prihodnje sodelovanje EU z Afganistanom. Delegacija Evropskega parlamenta za odnose z Afganistanom (D-AF) je julija 2021, mesec dni pred talibanskim prevzemom oblasti, organizirala šesto medparlamentarno srečanje med EU in Afganistanom s predstavniki afganistanske narodne skupščine. Na srečanju sta potekali dve okrogli mizi: o mirovnem procesu in razmerah v Afganistanu po umiku tujih vojaških enot ter o vlogi žensk v mirovnem procesu in prihodnjem sodelovanju z EU.

[Parlament je septembra 2021 sprejel resolucijo o razmerah v Afganistanu](#), v kateri je obžaloval, da so talibani nasilno prevzeli državo. Izrazil je veliko zaskrbljenost glede prihodnosti in podprl odločitev EU, da ne bo priznala talibanske vlade. Priznal je tudi, da bo potrebno operativno sodelovanje s talibansko vlado za logistične, operativne in humanitarne namene, pozval pa je tudi k olajšanju nadaljnje evakuacije ogroženih državljanov EU in Afganistancev ter k dodatnemu povečanju humanitarne pomoči.

Parlament, zlasti njegova delegacija za odnose z Afganistanom, je izrazil zaskrbljenost zaradi humanitarne, gospodarske in begunske krize, zaradi katere je potrebno vzpostaviti humanitarne koridorje in strateški pristop za celotno regijo, vključno s Pakistanom, Iranom in srednjo Azijo. Parlament je večkrat poudaril, da mora odnos s talibani temeljiti na strogih pogojih na podlagi [petih meril](#), ki jih je septembra 2021 določil Svet:

- omogočiti varen, zaščiten in urejen odhod vseh tujih državljanov in državljanek ter Afganistancev in Afganistank, ki želijo zapustiti državo;
- spoštovati vse človekove pravice, zlasti pravice žensk in deklet, pa tudi otrok ter pripadnic in pripadnikov manjšin;
- omogočiti izvajanje humanitarnih operacij v Afganistanu;
- preprečiti, da bi Afganistan služil kot baza za terorizem, njegovo financiranje ali izvažanje v druge države;
- s pogajanjem vzpostaviti vključujočo in reprezentativno vlado.

Parlament je februarja 2022 organiziral vrsto prireditev v okviru konference na visoki ravni o dnevih afganistanskih žensk. Marca 2022 je bil ustanovljen forum afganistanskih voditeljic. Prvega virtualnega srečanja se je udeležilo skoraj 50 afganistanskih voditeljic, ki so se pridružile iz Afganistana in drugih delov sveta.

[Parlament je aprila 2022 sprejel resolucijo o stanju na področju pravic žensk v Afganistanu](#). V njej je obsodil odločitev talibanov, da učenke ne morejo obiskovati sedmega in višjih razredov, in izrazil obžalovanje zaradi nenehnih poskusov talibanov, da bi ženske izbrisali iz javnega življenja in jim odrekli temeljne pravice, kot so pravica do izobraževanja, dela, gibanja in zdravstvenega varstva.

[Parlament je novembra 2022 sprejel resolucijo o stanju človekovih pravic v Afganistanu](#), zlasti o slabšanju pravic žensk.

[Aprila 2023 je ponovno sprejel resolucijo o spoštovanju človekovih pravic v Afganistanu](#), v kateri je poudaril preganjanje na podlagi spola.

[Parlament je oktobra 2023 sprejel še eno resolucijo o razmerah na področju človekovih pravic](#), zlasti o preganjanju nekdanjih vladnih uslužbencev in pripadnikov afganistanskih nacionalnih varnostnih sil ter o napadih na organizacije civilne družbe in zagovornike človekovih pravic. Izrazil je tudi podporo temu, da dejanske oblasti odgovarjajo za svoja dejanja, ter podprl preiskavo, ki jo izvaja Mednarodno kazensko sodišče.

[Parlament je marca 2024 sprejel resolucijo o represivnem okolju v Afganistanu](#), vključno z javnimi usmrtitvami in nasiljem nad ženskami, v kateri je pozval k polnemu spoštovanju temeljnih pravic in svoboščin žensk in deklet.

BANGLADEŠ

Odnosi med EU in Bangladešem segajo v leto 1973. [Sporazum o sodelovanju iz aprila 2001](#) pokriva področja, kot so gospodarski razvoj, človekove pravice, dobro upravljanje in okolje. Kot ena od najmanj razvitih držav je Bangladeš vključen v shemo EU „vse razen orožja“ (EBA) – najugodnejšo ureditev v okviru splošne sheme preferencialov

(GSP) EU. Bangladeš naj bi do leta 2026 izgubil status najmanj razvitih držav, po prehodnem obdobju pa bo nato izgubil tudi dostop do sheme EBA.

EU se je v večletnem okvirnem programu za obdobje 2014–2020 zavezala, da bo prispevala 690 milijonov EUR. Poudarila je, da mora Bangladeš izvesti politične reforme, da bi izboljšal svoje poslovno okolje ter privabil več trgovine in naložb. EU je julija 2019 v Bangladešu začela izvajati dva programa, ki sta usmerjena v javno finančno upravljanje in nacionalne reforme socialne varnosti. V okviru odziva Ekipe Evropa na covid-19 je EU dodelila 113 milijonov EUR za zaščito možnosti preživetja delavcev v izvozno usmerjenih industrijah oblačil in usnja v Bangladešu. [Večletni okvirni program EU za obdobje 2021–2027 za Bangladeš](#) je usklajen z [osmim petletnim načrtom Bangladeša za obdobje 2020–2025](#).

Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je [oktobra 2023 na forumu Global Gateway](#) skupaj z bangladeško predsednico vlade Šejk Hasino začela pogajanja o novem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju. Evropska unija, Evropska investicijska banka (EIB) in Bangladeš so podpisali sporazume v vrednosti 400 milijonov EUR za projekte na področju energije iz obnovljivih virov, ki bodo prispevali k trajnostnemu zelenemu prehodu bangladeškega energetskega sektorja in Bangladešu pomagali doseči cilje blažitve podnebnih sprememb.

Bangladeš je parlamentarna demokracija, kjer si oblast izmenjujeta dve stranki: Liga Avami in Bangladeška nacionalistična stranka (BNP). Je ena redkih držav, ki so dosegle razvojne cilje tisočletja. Delovne pravice in delovni pogoji pa še vedno predstavljajo resen problem, zlasti v industrijskih conah za proizvodnjo tekstila v okolici Dake. Bruto domači proizvod (BDP) Bangladeša se je v letu 2022 zmanjšal zaradi krize po ruski invaziji na Ukrajino, zvišanja cen primarnih proizvodov in inflacije. Država je zato Mednarodni denarni sklad (MDS) zaprosila za finančno pomoč. Čeprav se je izvoz oblačil iz Bangladeša v zadnjih letih precej povečal, so nesreče in požari v tovarnah in na drugih delovnih mestih v Bangladešu kar pogosti. V zadnjem desetletju so zahtevali življenje kar 1310 delavcev, 3883 delavcev pa je bilo ranjenih.

Potem ko je predsednica vlade Šejk Hasina zavrnila zahteve opozicije (Bangladeške nacionalistične stranke), da bi nevtralna začasna vlada izvedla anketo za volitve januarja 2024, je BNP bojkotirala volitve. Zaradi tega so januarja 2024 Liga Avami in njeni zavezniki dobili 225 od 300 sedežev v parlamentu, sedanja bangladeška predsednica vlade Hasina pa bo na tej funkciji ostala še nadaljnjih pet let.

Od avgusta 2017 je več kot 800.000 beguncev iz ljudstva Rohinga pribežalo v Bangladeš pred preganjanjem v Mjanmaru. EU pozorno spremlja begunsko krizo ljudstva Rohinga in je izplačala več kot polovico sredstev, zbranih po donatorski konferenci OZN oktobra 2017 in v naslednjih letih, predvsem za podporo rohinškim beguncem v mestu Cox's Bazar. Sredstva so namenjena potrebam skupnosti, ki so jih prizadeli konflikti, in razseljenih skupnosti, zlasti pripadnikom ljudstva Rohinga, katerih položaj se je med pandemijo covida-19 še poslabšal. Bangladeška vlada si prizadeva za repatriacijo ljudstva Rohinga, vendar njihovo vrnitev ovirajo razmere v Mjanmaru.

EU je novembra 2023 zaradi vse slabših humanitarnih razmer [sprostila 10,5 milijona EUR humanitarne pomoči rohinškim beguncem](#) in njihovim gostiteljskim skupnostim, ki živijo v Bangladešu. Zaradi požara v enem od begunskih taborišč pa je [EU januarja 2024 sprostila 300.000 EUR za pomoč prizadetemu prebivalstvu](#).

Parlament je septembra 2023 [sprejel resolucijo o razmerah na področju človekovih pravic](#) v Bangladešu, zlasti primeru organizacije Odhikar, vodilne organizacije za človekove pravice, ki se že več kot desetletje sooča z nadlegovanjem in inkriminacijo, vključno z izbrisom iz registra nevladnih organizacij.

Decembra 2022 je v Bruslju [potekalo osmo medparlamentarno srečanje med EU in Bangladešem](#), na katerem so razpravljali o najnovejšem dogajanju, tudi o človekovih pravicah, trgovini in trenutnih geostrateških razmerah. Decembra 2023 pa je v Bruslju potekalo tudi deveto medparlamentarno srečanje med EU in Bangladešem.

ŠRILANKA

Odnosi med EU in Šrilanko segajo v leto 1975, ko je bil sklenjen sporazum o sodelovanju, ki je bil leta 1995 nadgrajen s [sporazumom o sodelovanju za partnerstvo in razvoj](#). Šrilanka je maja 2017 dobila dostop do EU za izvoz v okviru sheme GSP+ kot spodbudo za politične reforme in spoštovanje mednarodnih konvencij o človekovih pravicah, pravicah delavcev, varstvu okolja in dobrem upravljanju. Evropski parlament pozorno spremlja napredek Šrilanke v zvezi z dejanskim spoštovanjem meril GSP+. Možnosti za tranzicijsko pravičnost in nacionalno spravo, ki sta za Parlament dva temeljna pogoja v zvezi z upravičenostjo Šrilanke do ugodnosti GSP+, so se bistveno zmanjšale. EU je Šrilanki v preteklem desetletju namenila 760 milijonov EUR razvojne pomoči. Unija je za Kitajsko druga največja trgovinska partnerica Šrilanke in njena druga glavna izvozna destinacija. [Leta 2022 je dvostranska blagovna menjava](#) znašala 4,2 milijarde EUR, Šrilanka pa je imela za 2,1 milijarde EUR trgovinskega presežka z EU.

EU in Šrilanka sta se [februarja 2024 v Bruslju sestali na 26. srečanju skupne komisije](#). Unija je pozdravila dejavno sodelovanje Šrilanke na tretjem indijsko-pacifiškem ministrskem forumu, ki je prav tako potekal v Bruslju februarja 2024. Skupna komisija je razpravljala o [večletnem okvirnem programu za Šrilanko za obdobje 2021–2027](#). Znotraj tega strateškega okvira je EU za svoje partnerstvo s Šrilanko za obdobje 2021–2024 [dodelila 60 milijonov EUR](#) nepovratnih sredstev. Šrilanka je Komisijo obvestila o ukrepih, ki jih je sprejela, da bi nadomestila zakon o preprečevanju terorizma z zakonom o boju proti terorizmu in osnutek zakona uskladila z mednarodnimi standardi.

V Šrilanki je med letoma 1983 in 2009 divjala državljanska vojna med vlado, v kateri so prevladovali Singalci, in Tamilskimi tigri. Na predsedniških volitvah novembra 2019 je zmagal Gotabaja Radžapaksa ter za novega predsednika vlade imenoval svojega brata, nekdanjega predsednika Mahindo Radžapakso. Predsednikovo strankarsko zavezništvo, imenovano Zveza za šrilanško narodno svobodo, je na parlamentarnih volitvah avgusta 2020 zmagalo z veliko večino. Mahindo Radžapakso je v novo funkcijo zaprisegel njegov brat Gotabaja Radžapaksa. Septembra 2020 je bil uvedena sporna 20. sprememba zakona, ki je okrepila izvršilne pristojnosti predsednika ter oslabilo vlogo predsednika vlade in parlamenta.

Najhujša gospodarska kriza, ki jo je država kdaj doživela, je leta 2022 privedla do množičnih demonstracij. Visoke cene surovin ter pomanjkanje osnovnih surovin in energentov so sprožili nemire brez primere. Aprila 2022 se je več sto tisoč ljudi udeležilo večinoma miroljubnih protestov, ki so zahtevali odstop predsednika Radžapakse. Na tisoče ljudi je julija 2022 vdrlo v predsednikovo rezidenco, ta pa

je z vojaškim letalom pobegnil najprej na Maldive, nato pa v Singapur. Predsednik Gotabaja Radžapaksa in predsednik vlade Mahinda Radžapaksa sta odstopila.

Julija 2022 je bil za novega predsednika izvoljen Ranil Vikremesing, ki je za predsednika vlade imenoval Dineša Gunavardeno. Odkar je Vikremesing postal predsednik, skupine za človekove pravice obtožujejo vlado, da zatira protestnike. Policija je v zadnjih tednih pridržala na desetine protestnikov, večina pa jih je bila izpuščena proti varščini.

Šrilanka prvič v zgodovini ni odplačala svojega dolga in se je z Mednarodnim denarnim skladom dogovorila o novem programu za podporo makroekonomski stabilnosti in vzdržnosti dolga. Nekdanji predsednik Gotabaja Radžapaksa se je vrnil v državo, prebivalci Šrilanke pa za najhujšo gospodarsko krizo v zgodovini države krivijo ravno njegovo vlado. Zaradi padca deviznih rezerv je prišlo do hudega pomanjkanja hrane in goriva. Šrilanška vlada je septembra 2022 z Mednarodnim denarnim skladom dosegla predhodni dogovor o posojilu v višini 2,9 milijarde USD. To posojilo bi bilo odvisno od številnih pogojev, vključno s fiskalnimi reformami in prestrukturiranjem dolga, ki ga ima Šrilanka do svojih upnikov. Vlada se spopada tudi z izzivi pri privatizaciji ključnih storitev javnega sektorja v okviru svojih prizadevanj za povečanje prihodkov, saj se veliko prebivalcem s tem ne strinja. Šrilanška vlada je leta 2023 zaključila pogajanja z upniki in se je z MDS dogovorila o programu instrumenta za povečanje financiranja, s katerim je v okviru štiriletnega posojila v višini 3 milijard USD dodelila 670 milijonov USD. Azijska razvojna banka je decembra 2023 posodila 200 milijonov USD, Svetovna banka pa je sprostila dodatnih 250 milijonov USD.

[Aprila 2024 je šrilanška vlada zavrnila predlog](#) svojih mednarodnih upnikov glede prestrukturiranja več kot 12 milijard USD, kar bi lahko povzročilo zamudo naslednje tranše finančne podpore MDS.

[Oktobra in novembra 2023 je v Kolombu potekalo enajsto medparlamentarno srečanje med EU in Šrilanko](#), na katerem so razpravljali o dvostranskih odnosih in o gospodarskem ter finančnem položaju Šrilanke.

NEPAL

Odnosi med EU in Nepalom segajo v leto 1973 in temeljijo na [sporazumu o sodelovanju iz leta 1996](#). Skoraj četrtnina prebivalstva živi z manj kot 2 USD na dan, 25 % nepalskega proračuna pa se financira iz zunanje pomoči. EU je ena največjih donatork razvojne pomoči Nepal in je tudi ponovno poudarila, kako pomembno je, da Nepal bolje izkoristi trgovinske preferencialne, ki jih ima v okviru sheme EU „vse razen orožja“ (EBA) za države v razvoju. [Unija trenutno podpira Nepal v okviru večletnega okvirnega programa za obdobje 2021–2027](#), v katerem so opredeljena tri prednostna področja sodelovanja: vključujoča zelena rast, razvoj človeškega kapitala in dobro upravljanje. Ta prednostna področja so usklajena tudi z globalnimi strategijami EU, kot so [strategija za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji](#), [pobuda za svetovno okrevanje](#) in akcijski načrt za [enakost spolov in krepitev vloge žensk v zunanjih odnosih za obdobje 2021–2025 \(GAP III\)](#). EU spodbuja nepalsko gospodarstvo in povpraševanje po delovni sili, s čimer podpira individualni dohodek v državi, v kateri obstaja velika neenakost med zgornjo in spodnjo kasto, pa tudi med obrobniimi skupnostmi, kot je manjšina Madhesi.

[Marca 2024 je v Katmanduju potekalo 15. zasedanje skupne komisije med EU in Nepalom](#), kjer so razpravljali o dvostranskih odnosih. EU je pozdravila dosežke Nepala glede socialno-ekonomske preobrazbe države in glede izvajanja [nacionalnega razvojnega načrta za obdobje 2019–2024](#). Evropska unija in Nepal sta ocenila nedavni razvoj dogodkov pri podpiranju demokratičnih procesov in institucij ter poudarila pomen civilne družbe in medijev pri krepitvi demokracije in dobrega upravljanja. Unija je Nepal pohvalila glede njegovega stališča o podnebnih spremembah na konferenci COP28 ter glede ambicioznega cilja, da do leta 2045 doseže neto ničelno stopnjo emisij.

Novembra 2022 so v Nepal potekale splošne volitve za izvolitev 275 članov predstavniškega doma. Nepalska kongresna stranka je dobila 89 sedežev, Nepalska komunistična stranka pa 78 sedežev. Januarja 2024 so v državi potekale tudi volitve v državni zbor. Na njih so zmagali kandidati iz nepalskih vladajočih strank, ki jih vodi Nepalska kongresna stranka. Visoke svetovne cene nafte in primarnih surovin v letu 2022 so vplivale na potrošniške cene v Nepal, kar ogroža politično stabilnost, to pa bi lahko privedlo do socialnih nemirov in protestov, pa tudi do zahtev za obnovo hindujske monarhije. Zaradi mešanega volilnega sistema v Nepal, ki združuje sistem relativne večine in proporcionalno zastopanost, je težko zagotoviti večinski mandat. V Nepal običajno politične stranke oblikujejo koalicije s sporazumi o delitvi oblasti.

Kitajska in Indija se potegujeta za vpliv v državi. Glavna izziva sta doseganje mirne rešitve političnega zastoja z reformo ustave, ki jo je treba spremeniti, da bi se upoštevali interesi dalitov in etničnih manjšin, zlasti ljudstev Madhesi in Terai, ter zagotavljanje pravic nepalskih državljanov, ki so se izselili v tujino.

Vlada ni zagotovila tranzicijske pravičnosti za žrtve kršitev človekovih pravic med državljansko vojno. Vrhovno sodišče je aprila 2020 priporočilo, naj se spremeni mandat nepalske komisije za resnico in spravo, da se prepreči nekaznovanost. Komisiji za resnico in spravo, ki je bila ustanovljena z zakonodajnim aktom leta 2014, doslej ni uspelo izpolniti svojega mandata, zato še vedno obstaja ozračje nekaznovanosti. Amnestija je bila odobrena za kazniva dejanja, kot so mučenje, spolno nasilje in grdo ravnanje. Vlada je leta 2014 ustanovila tudi komisijo za prisilno izginule osebe z namenom preiskave prisilnega izginotja ljudi med oboroženim spopadom in obveščanja javnosti o dogajanju v duhu mirovnega sporazuma. Vrhovno sodišče je februarja 2015 odredilo spremembo tega zakona, vendar je vlada predlagala razveljavitev te sodbe. Sodišče je 26. aprila 2020 ta predlog zavrnilo in s tem ponovno poudarilo, kako pomembni so pravični mehanizmi na področju tranzicijske pravičnosti. Organizacije za človekove pravice so pozdravile odločitev nepalskega vrhovnega sodišča iz aprila 2020 o potrebi po spremembi zakona o tranzicijski pravičnosti. Vlada je julija 2022 predstavila predlog zakona za spremembo obstoječih zakonov, vendar organizaciji Amnesty International in Human Rights Watch menita, da predlagani predlog zakona ni v skladu s sodbo vrhovnega sodišča in bi še vedno oteževal ali onemogočal pregon storilcev kaznivih dejanj. Zakon o tranzicijski pravičnosti je bil parlamentu predložen marca 2023 v odziv na sodbo vrhovnega sodišča iz leta 2015, da je veljavna nepalska zakonodaja nezakonita.

[Delegacija Parlamenta za odnose z Južno Azijo je septembra 2022 obiskala Nepal](#), da bi ocenila nepalske odnose z EU, ki je glavni vir razvojne pomoči. Glede na to, da Nepal do

leta 2026 morda ne bo več nosil oznake najmanj razvite države, je Parlament pozdravil dejstvo, da je država že ratificirala večino od 27 temeljnih konvencij, potrebnih za uporabo sheme GSP+.

BUTAN

Država, ki je bila stoletja ločena od zunanjega sveta, se prilagaja globalizaciji in krepí svoje gospodarstvo, obenem pa ohranja svoje starodavne običaje. Mirno je prešla v parlamentarno demokracijo na podlagi [ustave, sprejete leta 2008](#), ki zagotavlja delitev oblasti v okviru ustavne monarhije. EU podpira popolno neodvisnost Butana od njegovih močnih sosed – Indije in Kitajske. Še naprej vztraja pri stališču, da bi moral Butan oblikovati lastno varnostno in zunanjo politiko, pri čemer priznava, da je suverenost države nenehno ogrožena zaradi njenega geografskega položaja.

V Butanu je močno prisotna že od leta 1982 in si prizadeva za zmanjšanje revščine, spodbujanje demokracije in dobrega upravljanja ter za podporo trajnostnemu kmetijstvu in obnovljivim naravnim virom. Nov projekt za podporo trgovine med EU in Butanom se je začel izvajati maja 2018. Izboljšal naj bi dodajanje vrednosti, povezave s trgi ter regulativni okvir za trgovino in naložbe.

EU je iz večletnega okvirnega programa za obdobje 2014–2020 za Butan namenila 49,3 milijona EUR pomoči. Med letoma 2017 in 2022 je bilo za podporo trajnostnemu kmetijstvu, gozdarstvu in podnebnim spremembam izplačano približno 21,5 milijona EUR. Poleg tega je EU v odziv na potrebe, ki so se pojavile med pandemijo covid-19, leta 2020 namenila še dodatnih 4,5 milijona EUR. Sedanji [večletni okvirni program za obdobje 2021–2027](#) še naprej podpira Butan in se osredotoča na tri prednostna področja: podnebne spremembe in zeleno rast za odporen Butan; dobro upravljanje za vključujoč socialno-ekonomski razvoj ter digitalni prehod, ki je gonilo sprememb v izobraževanju in javnih storitvah. Za obdobje 2021–2024 so bila dodeljena skupna sredstva v višini 31 milijonov EUR. EU in Butan sta izrazila zadovoljstvo z ratifikacijo okvirnega sporazuma med Butanom in EIB, ki naj bi utrl pot ugodnemu financiranju razvojnih projektov v Butanu s strani EIB. [EIB je marca 2023 podprla podnebne ukrepe in naložbe v obnovljive vire energije v Butanu](#).

Unija podpira razvojne načrte Butana in bo državi odobrila večji preferencialni dostop do svojih trgov v okviru sheme GSP+, ko bo izpolnila potrebne pogoje. Himalajski državi izreka pohvalo za njene ukrepe za zagotavljanje trajnostnega razvoja z nizkimi emisijami ogljika, ki je odporen na podnebne spremembe, ter ugotavlja, da je Butan sprejel pomembne ukrepe za zaščito pravic otrok in žensk ter spodbujanje enakosti spolov. Butanski parlament je decembra 2020 dekriminaliziral homoseksualnost. [Maja 2023 je v Timpuju potekalo enajsto uradno posvetovanje med EU in Butanom](#), na katerem sta strani pregledali trenutno sodelovanje. Izmenjali sta najnovejše informacije o dobrem upravljanju, človekovih pravicah ter političnem in gospodarskem razvoju v okviru dejstva, da je Butan leta 2023 napredoval iz kategorije najmanj razvitih držav.

V tej državi, ki ji vlada kraljeva družina, je treba utrditi demokratični proces. Izolacija in občutek ranljivosti Butana sta pripomogla k oblikovanju posebne nacionalne identitete, ki temelji na ohranjanju vere, okolja in kulture. Zaščita kulture države se dojema kot bistvena naloga. Njihova kulturna dediščina se kaže tudi skozi indeks bruto nacionalne sreče (GNH), ki je skladu z budistično duhovno kulturo Butana.

Indeks bruto nacionalne sreče spodbuja vrednote miru, nenasilja, sočutja in strpnosti, zapisan pa je v ustavi iz leta 2008. Gre za razvojno filozofijo, ki uporablja indeks za merjenje stopnje gospodarskega razvoja države skupaj s stopnjo blaginje in sreče prebivalstva. Ta [indeks je bil priznan tudi v resoluciji OZN leta 2011](#) in zajema več področij: dobro psihološko počutje, življenjski standard, dobro upravljanje, zdravje, izobraževanje, zdrava skupnost, kulturna raznolikost, poraba časa, ekološka raznolikost in odpornost. Parlament podpira okoljsko politiko Butana, ki si prizadeva ohraniti biotsko raznovrstnost države, ki je zelo občutljiva na podnebne spremembe, in preprečiti vse oblike ekološke degradacije v skladu s konceptom indeksa bruto nacionalne sreče.

Januarja 2024 so v Butanu potekale splošne volitve, na katerih je z veliko parlamentarno večino zmagala Ljudska demokratična stranka, stranka nekdanjega predsednika vlade Čeringa Tobgaja. [Delegacija Parlamenta za odnose z Južno Azijo je septembra 2022 obiskala Butan](#), da bi ocenila napredek na socialno-ekonomskem področju, glede na to, da se je država pripravljala, da napreduje iz kategorije najmanj razvitih držav do decembra 2023. To pomeni, da Butan ne bo več mogel biti del sheme EBA, razmišlja pa o vložitvi prošnje za pridružitvev shemi GSP+, vendar se zdi malo verjetno, da bo pravočasno podpisal in ratificiral vseh 27 zahtevanih temeljnih mednarodnih konvencij.

MALDIVI

Čeprav Unija z Maldivi še vedno nima vzpostavljenega uradnega sporazuma o sodelovanju, državi nudi podporo za sodelovanje za podeželske skupnosti, sektor turizma in blaženje podnebnih sprememb. Svet EU za zunanje zadeve je julija 2018 sprejel okvir za ciljno usmerjene omejevalne ukrepe proti osebam in subjektom, odgovornim za ogrožanje pravne države ali oviranje vključujoče politične rešitve na Maldivih, ter tistim, ki so odgovorni za hude kršitve človekovih pravic. Evropski svet je aprila 2021 sklenil začeti pogajanja o sporazumu o partnerstvu in sodelovanju med EU in Maldivi, kar je pomemben mejnik v dvostranskih odnosih. [Četrto srečanje visokih uradnikov EU in Maldivov je potekalo junija 2023](#) v Bruslju, da bi okrepili odnose in proslavili 40. obletnico vzpostavitve diplomatskih odnosov.

Maldivi so leta 2011 napredovali s seznama najmanj razvitih držav in leta 2013 pridobili status države z višjim srednjim dohodkom. Gospodarstvo je odvisno predvsem od turizma in ribolova. Pandemija covid-19 je močno prizadela gospodarstvo te otoške države, saj turizem predstavlja 70 % njihovega BDP. EU se je avgusta 2021 dogovorila, da bo v okviru projekta „Podpora EU za okrevanje in odpornost malih in srednjih podjetij turističnega sektorja na Maldivih“ zagotovila 2 milijona EUR pomoči za razvoj maldivijskega sektorja gostišč in prenočišč na ladjah.

Unija je okrepila sodelovanje z Maldivi in podporo, ki jo nudi državi pri demokratični tranziciji. [Večletni okvirni program za obdobje 2021–2027 se pri Maldivih osredotoča na dve prednostni področji](#): spodbujanje zelenega gospodarskega okrevanja in krepitev dobrega upravljanja; pravno državo ter varnost. Za obdobje 2021–2024 je EU za svoje partnerstvo z Maldivi dodelila 12 milijonov EUR nepovratnih sredstev.

Preživetje države je resno ogroženo, saj so Maldivi izpostavljeni podnebnim spremembam, naraščajoči morski gladini in obalni eroziji. Maldivijski parlament

namerava sprejeti svoj prvi podnebni zakon, ki bo določal omejitve onesnaževanja, ter ukrepe za zaščito okolja in pomoč pri njegovi obnovi. Podatki iz zadnjih 20 let kažejo, da se gladina morja v prestolnici Malé dviga za skoraj štiri milimetre na leto in da naj bi se do leta 2100 dvignila za približno 40–50 centimetrov. To bo privedlo do erozije plaž, poplav, povečanega zasoljevanja podtalnice in nepredvidljivega vremena, ki že povzroča poplave in suše. Glede na to, da 80 % Maldivijcev živi na območjih 100 metrov od morja, fizični vpliv teh sprememb ogroža njihov obstoj.

Država trpi tudi zaradi visoke brezposelnosti mladih, nasilja tolpe in zasvojenosti z drogami. Septembra 2023 je Mohamed Muizu po drugem krogu zmagal na predsedniških volitvah proti prejšnjemu predsedniku Ibrahimu Mohamedu Solihu. Za predsednika Muizuja na splošno velja, da je bolj dovzeten za kitajske interese v državi, manj pa za indijske interese.

Parlamentarne volitve na Maldivih so potekale aprila 2024. Prokitajska Ljudska kongresna stranka Mohameda Muizuja je dobila 70 od 93 sedežev, Indiji naklonjena Maldivska demokratična stranka pa 15 sedežev.

[Jorge Soutullo / Cristina Stanculescu / Walter Masur](#)
05/2024

5.6.8. VZHODNA AZIJA

Vzhodna Azija ima kot del širše indijsko-pacifiške regije bistven geostrateški pomen za EU in se sooča s pomembnimi izzivi pri na pravih temelječemu mednarodnemu redu. Indijsko-pacifiška regija se hitro spreminja in postaja ključna geostrateška regija, saj tam živi več kot polovica svetovnega prebivalstva. Skozi to regijo potujeta dve tretjini svetovne trgovine z zabojniki, tamkajšnje pomorske poti pa so glavne poti za trgovino in oskrbo z energijo. Evropska unija je septembra 2021 sprejela [strategijo za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji](#), da bi povečala navzočnost v regiji, vzpostavila partnerstva in okrepila na pravih temelječ mednarodni red ter se lotila reševanja svetovnih izzivov. EU svoje sedanje instrumente prilagaja tako, da podpirajo njeno [strateško avtonomijo](#). V svojem [strateškem kompasu za varnost in obrambo](#), ki ga je Svet uradno odobril marca 2022, spodbuja odprto in na pravih temelječo regionalno varnostno strukturo, vključno z varnimi pomorskimi potmi, krepitvijo zmogljivosti in okrepljeno pomorsko prisotnostjo v indijsko-pacifiški regiji. Na tem območju so pogosto težave z varnostjo zaradi severnokorejskega jedrskega izziva, pomorskih sporov v Vzhodnokitajskem in Južnokitajskem morju ter tajvanskega vprašanja. Unija nastopa v vlogi pomembne gospodarske partnerice v vzhodni Aziji in si prizadeva za spodbujanje pravične trgovine, multilateralizma, vzpostavljanje institucij, demokracijo, dobro upravljanje in človekove pravice.

To poglavje obravnava območje vzhodne Azije. Glej še poglavji o južni Aziji ([5.6.7.](#)) in jugovzhodni Aziji ([5.6.9.](#)).

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje EU) Pogodbe o Evropski uniji,
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije,
- sporazumi o partnerstvu in sodelovanju (dvostranski odnosi).

KITAJSKA (LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA)

EU in Kitajska sta uradne diplomatske vezi vzpostavili leta 1975. Odnosi so bili prekinjeni, potem ko so leta 1989 oborožene sile nasilno zatrle proteste na Trgu nebeškega miru. Unija je odnose s Kitajsko znova vzpostavila šele leta 1994, še vedno pa velja embargo na orožje, ki ga je uvedla leta 1989. Ker na ravni EU ni podrobne skupne opredelitve embarga na orožje, je razlaga pomena prepuščena posameznim državam članicam, in sicer v skladu z njihovimi nacionalnimi zakonodajami.

Pod vodstvom predsednika Ši Džinpinga so se politične razmere na Kitajskem od leta 2012 znatno spremenile. [Leta 2018 je bila sprejeta revizija ustave, s katero je bilo Ši Džinpingu omogočeno, da ostane za nedoločen čas](#) na položaju generalnega sekretarja Kitajske komunistične partije, vodje države in vojske. Kitajska zunanja politika je v zadnjem obdobju zavzela bolj agresiven in prisilen pristop, saj ima največ razpoložljivega aktivnega vojaškega osebja na svetu. V svetovnem merilu je Kitajska

za ZDA druga največja porabnica sredstev za vojsko, saj je [leta 2023 vojski dodelila 296 milijard USD](#), kar je 6 % več kot leta 2022. Kitajska je junija 2022 uradno splavila svojo tretjo letalonosilko Fujian (imenovano po provinci, ki leži nasproti Tajvana) v okviru stalnih prizadevanj za izgradnjo popolnoma sodobne sile, ki bo do leta 2027 enakovredna tekunica vojski ZDA. Na Kitajskem je v izgradnji tudi četrta letalonosilka, ki naj bi imela jedrske zmogljivosti. Kitajske pomorske sile gradijo vojne ladje z večjo hitrostjo kot vse ostale sile skupaj. Kitajska širi in povečuje vojaško prisotnost v Južnokitajskem morju, Tajvanski ožini in Malajskem prelivu, ki je bistvenega pomena za mednarodno trgovino.

Vse večja medsebojna gospodarska in geopolitična odvisnost EU in Kitajske se odraža v [strateškem programu za sodelovanje med EU in Kitajsko do leta 2020](#). Ta je sodelovanje poglobil in razširil na najrazličnejša področja, kot so zunanja in varnostna politika, gospodarski razvoj, globalno upravljanje in večstransko sodelovanje na področjih trgovine in naložb, socialno in okoljsko področje ter druga področja, ki vključujejo medčloveške stike. Vendar so se dvostranski odnosi med EU in Kitajsko v letu 2022 poslabšali, zlasti zaradi stališča Kitajske glede ruske agresije v Ukrajini, njenih povračilnih ukrepov v zvezi s sankcijami EU zaradi vprašanj človekovih pravic in njenih nedavnih ukrepov gospodarske prisile in agresije v Tajvanski ožini.

[Zunanji ministri EU so se sestali maja 2023, voditelji EU pa so se na zasedanju Evropskega sveta srečali junija 2023](#) in ponovno potrdili veljavnost večplastnega pristopa EU do Kitajske, določenega v [strateški perspektivi EU-Kitajska iz marca 2019](#): kot partnerica, kot konkurentka in kot sistemska tekunica, pri čemer sta konkurenca in rivalstvo pridobila pomen. Voditelji EU se strinjajo, da je treba s Kitajsko sodelovati, kadar je to v interesu EU, hkrati pa si prizadevati za zmanjšanje strateških odvisnosti („zmanjšanje tveganja, ne pa razhod“). Izjavili so, da je Unija zaskrbljena zaradi vse večjih napetosti v Tajvanski ožini in nasprotuje vsem enostranskim poskusom za spremembo sedanjega stanja s silo ali prisilo. Svet je opozoril, da ima Kitajska kot stalna članica Varnostnega sveta Združenih narodov posebno odgovornost, da spoštuje na pravih temelječ mednarodni red, Ustanovno listino Združenih narodov in mednarodno pravo. Zato bi morala Kitajska izvajati pritisk na Rusijo, naj zaustavi svojo vojaško agresijo in umakne svoje čete iz Ukrajine. V izjavi voditeljev je ponovno izražena zaskrbljenost zaradi prisilnega dela, ravnanja z zagovorniki človekovih pravic in manjšinami, razmer v Tibetu in Xinjiangu ter spoštovanja zavez Kitajske v zvezi s Hongkongom.

[24. vrh med Evropsko unijo in Kitajsko je potekal v decembru 2023](#). V okviru priprav na vrh je bilo organiziranih več sektorskih dialogov na visoki ravni: dialog na visoki ravni o okolju in podnebjju (julij 2023), digitalni dialog na visoki ravni (september 2023), gospodarski dialog na visoki ravni (september 2023) in strateški dialog (oktober 2023). Poleg tega je februarja 2023 potekal med EU in Kitajsko dialog o človekovih pravicah. Unija je na vrhu obravnavala tri glavna vprašanja: odnose med EU in Kitajsko ter mednarodna vprašanja, vključno z rusko vojaško agresijo proti Ukrajini in razmerami na Bližnjem vzhodu; trgovino, načine za zagotavljanje bolj uravnoteženih in vzajemnih trgovinskih odnosov, pa tudi področja skupnega interesa, kot so podnebne spremembe, prehranska varnost, svetovno zdravje in pripravljenost na pandemije; potrebo po podpori večstranskemu mednarodnemu redu, ki temelji na

pravilih, pri čemer je spomnila na svoj pristop k zmanjševanju tveganj in gospodarski varnosti. Kitajska se je na vrhu osredotočila predvsem na trgovino in naložbe.

Njena pobuda En pas, ena pot je od uvedbe v letu 2013 dosegla vse dele sveta in spodbuja globalizacijo s kitajskimi značilnostmi, kot so nepregledna javna naročila, kitajski delovni standardi in dolžniške politike. Država si prizadeva postati vodilna v svetu na področju visokotehnoloških panog in digitalnih tehnologij, tudi umetne inteligence in tehnologije 5G. Sistematično razvija strategije vplivanja, pri katerih uporablja kampanje dezinformiranja. Evropska unija je leta 2021 [začela izvajati strategijo Global Gateway, večplastno strategijo, katere cilj je izboljšati povezljivost po vsem svetu](#) ter povezati EU, njene države članice ter njihove finančne in razvojne institucije (Ekipa Evropa). Strategija Global Gateway je za Unijo pomemben geopolitični instrument, ki pomaga pri reševanju najbolj perečih svetovnih izzivov, od boja proti podnebnim spremembam in izboljšanja zdravstvenih sistemov do krepitev konkurenčnosti in varnosti svetovnih dobavnih verig. Dejansko gre za alternativo pobudi En pas, ena pot in zelo pomemben geopolitični instrument za EU.

Evropska unija in Kitajska sta zelo pomembni trgovinski partnerici. [Kitajska je bila leta 2023 tretja največja partnerica EU pri izvozu blaga \(8,8 %\) in njena največja partnerica pri uvozu blaga \(20,5 %\)](#). Uvoz EU iz Kitajske je leta 2023 znašal 514 milijard EUR, izvoz EU na Kitajsko v istem letu pa 223 milijard EUR. Vrednost uvoza na dan je približno 1,3 milijarde EUR, izvoza pa 600 milijonov EUR, kar pomeni, da je trgovina med EU in Kitajsko vsak dan vredna 1,9 milijarde EUR. Trgovina je neuravnovežena v korist Kitajske. Gospodarska neravnovesja in nepoštena kitajske trgovinske prakse pomenijo tveganje za ključne industrije EU (avtomobilsko industrijo, zelene tehnologije). Ker je Kitajska pokazala, da je pripravljena izkoristiti odvisnost od kritičnih surovin, je bil Peking opozorjen, da bodo nepoštena trgovinske prakse vse pogosteje privedle do zaščitnih ukrepov (kot so proti dampinške in izravnalne dajatve). To vprašanje je bilo obravnavano v [skupnem sporočilu o gospodarski varnosti iz junija 2023](#), ki vključuje tri področja dela: spodbujanje industrijske baze in konkurenčnosti EU, zaščita gospodarstva EU pred izkrivljanji ter partnersko sodelovanje z državami, ki niso članice EU, od tistih, ki so bližje do tistih, ki so bolj oddaljene.

Kitajsko stališče glede ruske agresije proti Ukrajini povečuje napetosti med zahodnimi zavezniki in Kitajsko. Čeprav Kitajska ni odobrila vojne kot take, je njena nevtralna drža glede Rusije postala zgled za druge azijske države. Kitajska se ni pridružila sankcijam proti Rusiji, kitajsko-rusko vojaško sodelovanje pa se je po ruski invaziji Ukrajine poglobilo. Čeprav Kitajska in Rusija nimata uradnega vojaškega sporazuma, sta državi povečali prodajo orožja in okrepili skupne vojaške vaje. Kitajska je glavni vir podpore ruskim vojaškim prizadevanjem, saj do 80 % ruskega uvoza občutljive tehnologije in blaga prihaja iz Kitajske. Kitajska podjetja so se izognila sankcijam EU in so bila zato vključena na seznam okrepljenega nadzora nad izvozom v [13. svežnju sankcij EU, ki je bil sprejet februarja 2024](#).

[NATO je v desetletnem strateškem konceptu, sprejetem junija 2022 v Madridu, Kitajsko označil kot izziv](#). V njem je opozoril na vse večjo grožnjo, ki jo predstavlja Kitajska, glede na njen vse večji gospodarski in vojaški vpliv ter vse večje vojaško nasilje v indijsko-pacifiški regiji, vključno z uporabo zlonamernih hibridnih in kibernetičnih operacij ter konfliktno retoriko, in ob upoštevanju dejstva, da širi dezinformacije za

spodkopavanje mednarodnega reda, ki temelji na pravilih, tudi na področju vesolja ter na kibernetiskem in pomorskem področju.

Evropska unija spodbuja globalno upravljanje in večstranski pristop k sodelovanju v zvezi s sporom o Južnokitajskem morju, ne da bi posegala v ozemeljske zahteve, saj meni, da je svoboda plovbe in preletov izjemnega pomena. Strani v sporu spodbuja, naj z miroljubnimi in sporazumnimi rešitvami spoštujejo mednarodno pravo v skladu s [Konvencijo Organizacije združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu](#). Južnokitajsko morje je izjemnega ekonomskega in strateškega pomena, saj po njem pluje približno tretjina svetovnega ladijskega prometa in je bogato z ribolovnimi in energetskimi viri. Kitajska zahteva približno 90 % Južnokitajskega morja v okviru linije devetih črtic in vse bolj ustrahuje, kar je povzročilo incidente, vključno z nevarnimi manevri, oviranjem in celo trčenji ladij v Južnokitajskem morju. Najbolj opazne so napetosti s Tajvanom in Filipini. Kitajska zahteva velike dele Južnokitajskega morja, ki se prekrivajo z deli, ki jih zahteva več držav jugovzhodne Azije.

Parlament je globoko zaskrbljen zaradi stanja na področju človekovih pravic na Kitajskem ter je nekajkrat opozoril na kršitve človekovih pravic, in sicer na samovoljna pridržanja, delovna taborišča in smrtne kazni. Večkrat je izrazil zaskrbljenost glede Hongkonga, Tajvana in Xinjianga ter položaja Ujgurov in obsodil prisilno delo ter izkoriščanje ujgurskih manjšin. Sprejel je tudi resolucije o Tibetu, zlasti o položaju verskih in etničnih manjšin. Nedavne resolucije in priporočila Parlamenta o Kitajski vključujejo:

- [resolucijo iz maja 2021 o kitajskih povračilnih ukrepih proti subjektom EU, poslancem Evropskega parlamenta in nacionalnih parlamentov](#);
- [resolucijo iz septembra 2021 o novi strategiji za odnose med EU in Kitajsko](#);
- [resolucijo iz maja 2022 o poročilih o pridobivanju človeških organov na Kitajskem](#);
- [resolucijo iz junija 2022 o stanju človekovih pravic v Xinjiangu in tamkajšnjih policijskih kartotekah](#);
- [resolucijo iz julija 2022 o aretaciji kardinala Zena in poverjenikov humanitarnega sklada 612 za pomoč v Hongkongu](#);
- [resolucijo iz decembra 2022 o o zavrženju mirnih protestov po vsej Ljudski republiki Kitajski na ukaz kitajske vlade](#);
- [resolucijo iz oktobra 2023 o posledicah kitajskih ribolovnih dejavnosti za ribištvo EU in nadaljnjih korakih](#);
- [priporočilo Evropskega parlamenta iz decembra 2023 Svetu in podpredsedniku Komisije/visokemu predstavniku Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko o odnosih med EU in Kitajsko](#);
- [resolucijo iz decembra 2023 o ugrabitvah tibetanskih otrok in prisilni asimilaciji v kitajskih internatih v Tibetu](#);
- [resolucijo iz januarja 2024 o preganjanju gibanja Falun Gong na Kitajskem, zlasti primer Ding Youandeja](#).

TAJVAN

Evropska unija izvaja politiko „ene Kitajske“ in obravnava Tajvan kot ločeno carinsko ozemlje in ne kot suvereno državo. Priznava ga kot gospodarski in trgovski subjekt ter podpira njegovo sodelovanje v večstranskih forumih. Unija podpira mirno reševanje sporov med Tajvanom in Kitajsko ter nasprotuje uporabi sile ali grožnji z njo. S Tajvanom je razvila dobro strukturiran dialog o gospodarskih in trgovskih vprašanjih v sektorjih, kot so avtomobilska, farmacevtska in kozmetična industrija ter industrija medicinskih pripomočkov.

[Leta 2023 je bil Tajvan 31. največji trgovinski partner EU](#), ki je bila četrta največja trgovinska partnerica Tajvana, takoj za Kitajsko, ZDA in Japonsko. Tudi Združenje držav jugovzhodne Azije je bil ključni trgovinski partner Tajvana. [Skupna blagovna menjava med EU in Tajvanom je leta 2022](#) znašala približno 84,3 milijarde EUR. Izvoz EU v Tajvan je leta 2022 obsegal 35,1 milijarde EUR, njen uvoz iz te države pa 49,2 milijarde EUR.

EU in Tajvan organizirata tudi letna posvetovanja o različnih netrgovinskih zadevah, kot so pravice delavcev migrantov, zlasti za delavce v gospodinjstvu in v ribiški industriji; smrtni kazni; enakosti spolov in pravični obravnavi oseb LGBTQIA+. Peto posvetovanje med Tajvanom in EU o delu ter [šesto posvetovanje med Tajvanom in EU o človekovih pravicah](#) sta potekala [junija 2023](#). Novembra 2023 sta Unija in Tajvan razpravljala o sodelovanju v indijsko-pacifiški regiji, človekovih pravicah, manipuliranju z informacijami, obvladovanju nesreč, programu Erasmus+ in morebitnem sodelovanju na področju kmetijstva.

[Na Tajvanu so januarja 2024 potekale splošne volitve](#), na katerih je bila udeležba 71,86-odstotna. V tretjem mandatu sta z 40,1 % glasov zmagala Demokratska napredna stranka (DPP) in njen kandidat William Lai (Laj Čingte), ki mu je tako uspelo ohraniti mesto predsednika. Tajvanski parlament, ki ima 113 sedežev, je razdeljen med tri glavne stranke in dva neodvisna člana, kar omogoča, da lahko mali parlamentarni partnerji pomembno vplivajo na politični program Tajvana.

Napetosti med Kitajsko in Tajvanom so se zaostriale po letu 2016, ko je stranka DPP zmagala na volitvah. Kitajska je ukrepala agresivno in je okoli Tajvana pogosteje in obsežneje patroljirala z bombnimi napadalci, bojnimi letali in nadzornimi zrakoplovi. [Laj Čingte se je zavezal, da bo zaščitil dejansko neodvisnost otoka od Kitajske](#) in nadaljeval usklajevanje z drugimi demokracijami. Agresivni in nevarni manevri pogosto sovpadajo z mednarodnimi obiski na visoki ravni v Tajvanu, saj Kitajska meni, da ti obiski posegajo v njeno suverenost in notranje zadeve. Tajvan je razvil edinstveno strokovno znanje na področju boja proti kibernetiskim napadom, tujim informacijam, manipulaciji, vmešavanju in dezinformacijam na vladni ravni in v organizacijah civilne družbe.

Parlament je [septembra 2022 sprejel resolucijo o razmerah v Tajvanski ožini](#), v kateri je kritiziral vojaško zaostrovanje s strani Kitajske in zavračal njeno gospodarsko prisilo. Pozdravil je namero Litve, da bo odprla trgovinsko predstavništvo v Tajpeju in pozval druge države članice, naj sledijo litovskemu zgledu in poglobijo svoje odnose s Tajvanom.

Parlament je večkrat pozval k tesnejšemu dvostranskemu sodelovanju med EU in Tajvanom na področjih, kot so trgovina, raziskave, kultura, izobraževanje, podnebne

spremembe in varstvo okolja. [Decembra 2023 je sprejel resolucijo o trgovinskih in naložbenih odnosih med EU in Tajvanom](#), v kateri je pozval k napredku glede sporazuma o naložbah med EU in Tajvanom. Prav tako je podprl aktivno udeležbo Tajvana v mednarodnih organizacijah, kot so Svetovna zdravstvena organizacija, Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja in Mednarodna organizacija civilnega letalstva (ICAO). Kitajsko je večkrat pozval, naj se vzdrži vojaških provokacij Tajvana, in poudaril, da bi bilo treba vse spore med stranema reševati miroljubno in na podlagi mednarodnega prava.

Ker je Tajvan ključnega pomena za EU kot svetovni dobavitelj ključnih visokotehnoloških sektorjev, zlasti polprevodnikov, je Parlament večkrat pozval, naj bo vključitev Tajvana prednostna naloga v okviru indijsko-pacifiške strategije EU, hkrati pa se je zavzemal za dialog in sodelovanje s Tajvanom v vseh industrijskih sektorjih in dobavnih verigah, zlasti v strateško pomembnih industrijah, kot so polprevodniške tehnologije. Tajvan proizvede dve tretjini polprevodnikov in 90 % visokokakovostnih polprevodnikov na svetu.

Parlament je v državo poslal že več uradnih misij. [Posebni odbor o tujem vmešavanju v vse demokratične procese \(INGE\) je obiskal Tajpej v novembru 2021](#), kar je bil prvi uradni obisk Parlamenta v Tajvanu. Odbor (INGE) je želel preučiti tajvanske izkušnje pri obravnavanju kampanj vmešavanja in manipulacij ter je razpravljal o inovativnem sistemu, ki ga je Tajvan vzpostavil za boj proti dezinformacijskim kampanjam in drugim vrstam hibridnih napadov. Decembra 2022 je Tajpej uradno obiskal Odbor za mednarodno trgovino. Ta obisk je potrdil, kako pomembna je za Tajvan krepitev strateških odnosov med Tajvanom in EU, ter, natančneje, kako pomembni so zanj ambiciozni in vzajemno koristni celoviti trgovinski in naložbeni odnosi. Odbor Evropskega parlamenta za zunanje zadeve ([AFET](#)) je [Tajpej uradno obiskal julija 2023](#). Glavna tema obiska so bila svetovna varnostna vprašanja v Tajvanski ožini.

HONGKONG

Evropska unija pripisuje velik pomen visoki stopnji avtonomije Hongkonga, ki jo je treba ohraniti v skladu z ustavo in mednarodnimi zavezami. Demokracija in temeljne svoboščine so se v Hongkongu v zadnjem desetletju močno poslabšale. Peking je utišal politično opozicijo, ukinil neodvisne medije in razpustil organizacije civilne družbe v prizadevanjih za odpravo načela „ena država, dva sistema“, pri čemer je očitno kršil [skupno izjavo Kitajske in Velike Britanije iz leta 1984](#).

EU je druga največja trgovinska partnerica Hongkonga na področju blagovne menjave, takoj za celinsko Kitajsko. V Hongkongu deluje približno 1500 podjetij iz EU, številna od njih pa imajo v Hongkongu svoj regionalni sedež. Dvostranska [blagovna menjava med EU in Hongkongom je leta 2022 znašala 30,1 milijarde EUR](#). Izvoz blaga iz EU v Hongkong je obsegal 24,7 milijarde EUR, uvoz iz Hongkonga pa 5,4 milijard EUR.

Volitve za sedmi mandat zakonodajnega sveta Hongkonga so potekale decembra 2021 in po pričakovanjih so zmagali prokitajski kandidati. Podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko Josep Borrell je izjavil, da EU obravnava te volitve skupaj z nenehnim pritiskom na civilno družbo kot še en korak k odpravi načela „ena država, dva sistema“. Poleg tega je 1500 članov volilne komisije maja 2022 glasovalo za enega samega kandidata, Johna Leeja Ka-chiuja, za novega

izvršnega upravitelja. Leeja je podprlo 99 % volivcev, njegovo predhodnico Carrie Lam, ki je vodila Hongkong od leta 2017, pa 66 %. [Decembra 2023 je bil v Hongkongu izvoljen okrajni svet](#), glasovalo pa je le 27,5 % prebivalcev Hongkonga, kar je najnižja volilna udeležba od predaje nekdanje britanske kolonije.

Kljub vse večjim mednarodnim kritikam je [Hongkong marca 2024 sprejel nov zakon o nacionalni varnosti](#) (znan kot člen 23 ustave). Zakon zajema na novo opredeljena dejanja izdaje, vohunjenja, kraje državnih skrivnosti, hujskanja in tujega vmešavanja. Organizacije za človekove pravice menijo, da je to zadnji korak k utišanju demokratičnih glasov v Hongkongu, zaradi morebitnega vpliva te zakonodaje na pravice in svoboščine pa je zelo zaskrbljena tudi Unija.

Parlament je sprejel več resolucij o političnih razmerah v Hongkongu. V [priporočilu iz decembra 2017](#), 20 let po ustanovitvi posebne upravne regije Hongkong, je poudaril, da je spoštovanje ustave posebne upravne regije Hongkong ključnega pomena za nadaljnjo krepitev odnosov z EU. Obsodil je vmešavanje Kitajske v notranje zadeve Hongkonga, ki ogroža model „ena država, dva sistema“. V svoji [resoluciji iz junija 2020](#) je enostransko uvedbo zakonodaje o nacionalni varnosti razglasil za celovit napad na avtonomijo Hongkonga, pravno državo in temeljne svoboščine. Skupna izjava, ki je pri OZN registrirana kot pravno zavezujoč mednarodni sporazum, Kitajsko zavezuje, da spoštuje visoko stopnjo avtonomije Hongkonga ter njegove pravice in svoboščine.

Parlament je [v resoluciji iz januarja 2021 o zatrtju demokratične opozicije](#) v Hongkongu pozval k takojšnji in brezpogojni izpustitvi tistih, ki so bili aretirani v Hongkongu na podlagi obtožb v skladu z zakonom o nacionalni varnosti. Oblasti je pozval, naj spoštujejo pravno državo, človekove pravice, demokratična načela in visoko stopnjo avtonomije Hongkonga.

[Parlament je julija 2021 sprejel resolucijo o Hongkongu, zlasti o primeru časopisa Apple Daily](#), v kateri je obsodil omejevanje svobode izražanja in hongkonške oblasti pozval, naj nemudoma in brezpogojno izpustijo vse novinarje in druge aktiviste, ki so bili aretirani na podlagi zakona o nacionalni varnosti ter naj umaknejo vse obtožbe proti njim.

[Januarja 2022 je sprejel še eno resolucijo o kršitvah temeljnih svoboščin v Hongkongu](#), v kateri je odločno obsodil ciljno usmerjene napade na opozicijo, nevladne organizacije in medijske hiše.

[Junija 2023 je sprejel resolucijo o poslabšanju temeljnih svoboščin v Hongkongu](#), v kateri je obsodil kitajsko zatiranje politične opozicije in prodemokratičnih aktivistov v Hongkongu, pri čemer je zlasti omenil primer Jimmyja Laija.

[Aprila 2024 je sprejel resolucijo o novem zakonu o nacionalni varnosti v Hongkongu](#) ter primerih Andyja Lija in Josepha Johna, v kateri je obsodil vsebino zakona, s katerim so bile izbrisane še zadnje sledi temeljnih svoboščin. Obžaluje dejstvo, da je bilo od sprejetja zakona aretiranih več kot 200 ljudi.

JAPONSKA

Evropska unija in Japonska sta strateški partnerici že od leta 2003 in imata iste temeljne vrednote, kot so spoštovanje človekovih pravic, demokracija in pravna država, ter si delita trdno zavezanost trajnostnemu razvoju, multilateralizmu

in sistemu Svetovne trgovinske organizacije, ki temelji na pravilih. Japonska je zavezana učinkovitemu izvajanju Pariškega sporazuma za spopadanje s podnebnimi spremembami in drugim večstranskim okoljskim sporazumom. Kljub temu je v zvezi z Japonsko nekaj zadev, ki EU povzročajo skrb. To so izvajanje smrtnih kazni, kitolov in starševski protipravni odvzemi otrok iz EU na Japonskem.

Unija in Japonska sta dvostranske strateške odnose nadgradili februarja 2019 z začasnim izvajanjem [sporazuma o strateškem partnerstvu med EU in Japonsko](#) in začetkom veljavnosti [sporazuma o gospodarskem partnerstvu med EU in Japonsko](#). Sporazum o gospodarskem partnerstvu je najpomembnejši dvostranski trgovinski sporazum, ki ga je kdaj sklenila EU, saj zajema skoraj tretjino svetovnega bruto domačega proizvoda, skoraj 40 % svetovne trgovine in več kot 600 milijonov ljudi. Sporazum vsebuje tudi obveznosti v zvezi z blagovno in storitveno menjavo ter določa okvir, ki spodbuja dvostranske naložbe. Določa tudi ambiciozne cilje za trajnostni razvoj in prvič vključuje posebno zavezanost Pariškemu sporazumu o podnebnih spremembah. EU in Japonska sta junija 2020 podpisali [sporazum o varnosti v civilnem letalstvu](#). Vzajemnost pravice vstopa državljanov EU na Japonsko brez vizuma je še vedno vprašanje v okviru dvostranskih odnosov, saj lahko japonski državljani v EU vstopajo brez vizuma.

Od začetka veljavnosti sporazuma o gospodarskem partnerstvu se je blagovna menjava povečala za 20 %, trgovina z agroživilskimi proizvodi pa za 34 %. Japonska je pozdravila odločitev EU o odpravi ukrepov omejitve uvoza živil iz regije Fukušima, ki so bili sprejeti po potresu na Japonskem leta 2011. Država je druga največja trgovinska partnerica Unije v Aziji (za Kitajsko), [obseg trgovine pa je leta 2022](#) znašal 141,4 milijarde EUR. Izvoz EU na Japonsko je leta 2022 znašal 69,8 milijarde EUR, presežek blagovne menjave EU pa približno 1,8 milijarde EUR.

Obe strani se še vedno zavzemata za krepitev naložbenih odnosov, in sicer z ločenim sporazumom o naložbah, ki bi ga sklenili v prihodnosti in bi vključeval standarde varstva vlagateljev oziroma naložb in mehanizem za reševanje sporov. Od začetka [digitalnega partnerstva med EU in Japonsko maja 2022](#) poteka delo na strateških področjih polprevodnikov, visokozmogljivostnega računalništva in kvantne tehnologije, tehnologije 5G in več ter odporne digitalne povezljivosti. EU in Japonska sta med največjimi digitalnimi gospodarstvi na svetu. Prosti pretok podatkov med Unijo in Japonsko je bistven element za podjetja in je pomemben rezultat strategije EU za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji ter digitalnega partnerstva z Japonsko. Na [gospodarskem dialogu na visoki ravni oktobra 2023](#) sta Unija in Japonska sklenili dogovor o čezmejnem pretoku podatkov. Ko bodo dogovorjene določbe ratificirane, bodo vključene v sporazum o gospodarskem partnerstvu med partnericama.

Evropska unija in Japonska sta podobno misleči strateški partnerici in imata podobne pristope do indijsko-pacifiške regije, pri čemer se strinjata, da bi bilo koristno okrepljeno delovanje EU v regiji, pa tudi okrepljeno sodelovanje z Japonsko in drugimi zavezniki. V skupnem interesu je spodbujanje sodelovanja na področju povezljivosti, pomorske varnosti, okolja in podnebnih sprememb, trgovine in naložb, digitalnih vprašanj, spodbujanja multilateralizma in spoštovanja mednarodnega reda, ki temelji na pravilih.

V Bruslju [je julija 2023 potekal 29. vrh EU-Japonska](#). Evropska unija in Japonska še naprej odločno podpirata Ukrajino, obsodili pa sta tudi razvoj jedrskega orožja in balističnih izstrelkov v Severni Koreji. Voditelji so poudarili, da so pripravljeni vzpostaviti konstruktivne in stabilne odnose s Kitajsko ter nadalje razviti varnostno partnerstvo, ki bi spodbujalo okrepljeno sodelovanje na področju pomorske varnosti, kibernetike varnosti, hibridnih groženj, boja proti terorizmu, razoroževanja in neširjenja orožja. V zvezi z energijo in zelenim prehodom so voditelji ponovno poudarili, da je njihov skupni cilj neto ničelna stopnja emisij do leta 2050. V okviru zelenega zaveznitva sta se dogovorili, da bosta povečali prizadevanja za energetski prehod, in sicer s sodelovanjem na področju energijske učinkovitosti, nizkoogljičnega in obnovljivega vodika, energije iz obnovljivih virov na morju, zajemanja ogljika ter njegove uporabe in recikliranja.

Japonska in svet sta bila globoko pretresena zaradi umora nekdanjega predsednika vlade Šinza Abeja julija 2022 v Nari, kjer se je zavzemal za volitve leta 2022, ki so potekale le dva dni pozneje in na katerih se je za nadaljnjih šest let volilo polovico članov zgornjega doma. Liberalna demokratska stranka je rahlo povečala število svojih poslanskih sedežev, postavljen pa je bil tudi novi rekord, saj so 28 % poslanskih sedežev zasedle ženske. Naslednje splošne volitve bodo leta 2025. [Vladajoča Liberalna demokratska stranka bo septembra 2024 izvolila svojega predsednika za triletni mandat](#). Zmagovalec volitev bo vodil stranko na [naslednjih japonskih splošnih volitvah](#).

Sestavni del nadgradnje dvostranskih strateških odnosov med EU in Japonsko je tudi krepitev medparlamentarnega dialoga med Evropskim parlamentom in japonskim parlamentom. Zato je Parlament decembra 2018 sprejel dve resoluciji: [resolucijo, ki spremlja sklenitev strateškega partnerstva med EU in Japonsko](#), in [resolucijo, ki spremlja sklenitev sporazuma o gospodarskem partnerstvu med EU in Japonsko](#). Julija 2020 je Parlament sprejel [resolucijo o mednarodnih in domačih starševskih ugrabitvah otrok iz EU na Japonskem](#), v kateri je poudaril položaj otrok, ki so bili prizadeti zaradi starševske ugrabitve na Japonskem, in poudaril, da se ustrezni zakoni in sodne odločbe ne izvršujejo. Druge pomembne resolucije vključujejo resolucije z dne [21. januarja 2021 o povezljivosti in odnosih med EU in Azijo](#), z dne [7. junija 2022 o EU in varnostnih izzivih v indijsko-pacifiški regiji](#) in z dne [5. julija 2022 o indijsko-pacifiški strategiji na področju trgovine in naložb](#).

[Parlament je decembra 2023 sprejel resolucijo o odnosih med EU in Japonsko](#), v kateri je priznal ključno vlogo, ki jo imata sporazum o gospodarskem partnerstvu in sporazum o strateškem partnerstvu med EU in Japonsko, ter pozval k hitri in popolni ratifikaciji sporazuma o strateškem partnerstvu (začasno izveden). Parlament je pozval k celovitemu varnostnemu partnerstvu, pospešenemu sodelovanju na področju energije, okoljskemu sodelovanju in dialogu o človekovih pravicah.

[Julija 2023 je v Strasbourgu potekalo 41. medparlamentarno srečanje med EU in Japonsko](#), na katerem so razpravljali o političnem, gospodarskem in socialnem razvoju, ruski vojni proti Ukrajini, varnostnih vprašanjih na Japonskem, v vzhodni in jugovzhodni Aziji, digitalnem partnerstvu med EU in Japonsko, sodelovanju na področju okolja in energije ter trgovinskih odnosih. [Podpisana je bila skupna izjava, ki vključuje poziv k mednarodnim pravilom za umetno inteligenco](#).

[Odbor Evropskega parlamenta za zunanje zadeve je Japonsko obiskal julija 2023.](#) Sogovorniki so izmenjali mnenja o svetovni varnosti, kibernetiki varnosti in dezinformacijah ter o ruski vojaški agresiji proti Ukrajini. Japonski parlament je izrazil resno zaskrbljenost zaradi varnostnih razmer na Tajvanu.

JUŽNA KOREJA (REPUBLIKA KOREJA)

Odnosi med Evropsko unijo in Južno Korejo segajo v leto 1997, ko je bil sklenjen sporazum o sodelovanju in medsebojni upravni pomoči v carinskih zadevah. Južna Koreja je ena od desetih najpomembnejših strateških partneric EU, njuno strateško partnerstvo pa temelji na treh glavnih stebrih, podprtih s tremi ključnimi sporazumi:

- [Okvirni sporazum med EU in Južno Korejo, ki velja od junija 2014](#), zagotavlja splošno strukturo za strateško partnerstvo in celovito dvostransko sodelovanje. Skupni odbor zagotavlja njegovo izvajanje in ga spremlja.
- Sporazum o prosti trgovini med EU in Južno Korejo, ratificiran decembra 2015. Južna Koreja je bila prva azijska država, ki je podpisala sporazum o prosti trgovini z EU, ta sporazum pa je eden najambicioznejših trgovinskih sporazumov EU, ki presega vse prejšnje sporazume. Sporazum si prizadeva za odpravo ovir za dvostransko trgovanje in ustvarja razširjen in varen trg za blago in storitve ter stabilno okolje za naložbe.
- [Okvirni sporazum o sodelovanju med EU in Južno Korejo o kriznem upravljanju, ki velja od leta 2016](#) in krepi strateško partnerstvo za varnostna vprašanja, saj Južni Koreji omogoča sodelovanje v civilnih in vojaških operacijah EU za krizno upravljanje. Omogoča tudi vključevanje Južne Koreje v misije in operacije skupne varnostne in obrambne politike (SVOP), da bi izboljšali učinkovitost odzivanja na krize.

[Marca 2023 je v Bruslju potekalo 19. srečanje skupnega odbora EU-Južna Koreja](#), ki je obeležilo 60. obletnico diplomatskih odnosov med EU in Južno Korejo, da bi pregledali napredek na področju dvostranskega, regionalnega in globalnega sodelovanja ter obravnavali sedanje in prihodnje izzive.

[Deseti vrh med EU in Republiko Korejo je potekal maja 2023](#) v Seulu. Voditelji so se dogovorili, da bodo ohranili in povečali skupni pritisk na Rusijo, zlasti z učinkovitim izvajanjem sankcij. Evropska unija in Južna Koreja sta pozvali vse članice OZN, naj enotno in odločno nasprotujejo nezakonitemu programu Severne Koreje za orožje. Voditelji so razpravljali tudi o spodbujanju sodelovanja na področju polprevodnikov, mobilnih omrežij naslednje generacije, kvantnega in visokozmogljivega računalništva, umetne inteligence in digitalnih platform.

Dvostranska [trgovina med EU in Južno Korejo se je še naprej povečevala](#) in je leta 2022 dosegla skoraj 132 milijard EUR. Država je deveta največja izvozna destinacija EU za blago, medtem ko je EU tretji največji izvozni trg Južne Koreje. Vendar na nekaterih področjih izzivi ostajajo in EU poziva Južno Korejo, naj odpravi stalne ovire za uvoz živalskih proizvodov iz EU in ratificira še nedokončano konvencijo Mednarodne organizacije dela o odpravi prisilnega dela.

[Južna Koreja je maja 2021 gostila okoljski vrh P4G v Seulu](#), na katerem je bila oblikovana izjava iz Seula, v kateri se zagovarja omejitev dviga svetovne temperature

v primerjavi s predindustrijsko ravno na manj kot 2 °C namesto na 1,5 °C. Voditelji so spodbujali povečanje nacionalne porabe za zmanjšanje toplogrednih plinov in pospešili prizadevanja za odmik od neobnovljivih virov energije in sodelovanje pri reševanju vprašanja plastičnih odpadkov v morskih ekosistemih.

Južnokorejski sektor znanosti in tehnologije je med najnaprednejšimi na svetu. Osredotoča se na inovacije in se lahko pohvali z izjemnimi rezultati na področjih robotike in umetne inteligence, odpira pa tudi nove priložnosti za povečanje znanstvenega in tehnološkega sodelovanja z EU. Tesnejše sodelovanje je že vzpostavljeno na področju kibernetičnih groženj, saj je gospodarstvo Južne Koreje zelo digitalizirano in država razvija nacionalno strategijo za kibernetično varnost, potem ko je bilo več milijonov ljudi in uradnih spletnih mest tarča vdorov in napadov. Za večino načrtovanih kibernetičnih napadov je bila obtožena Severna Koreja.

[Na predsedniških volitvah v Južni Koreji, ki so potekale marca 2022](#), je po zelo tesni tekmi zmagal konservativni Jun Suk-jol. [Lokalne volitve so potekale junija 2022](#) in so sovpadale z nadomestnimi volitvami za proste poslanske sedeže v narodni skupščini. Vladajoča stranka predsednika Juna Suk-jola je zmagala na 12 od 17 volitev za župane velikih mest in guvernerje provinc, s čimer je še povečala svoj vpliv. [Aprila 2024 so v Južni Koreji potekale parlamentarne volitve](#), ki veljajo za vmesni preizkus sedanje uprave. Liberalna opozicijska demokratična stranka je skupaj z manjšimi opozicijskimi strankami dobila [192 od 300 sedežev](#) v narodni skupščini, kar je poraz za predsednika Juna Suk-jola in njegovo stranko.

Južna Koreja trdi, da ji Japonska še vedno dolguje odškodnino za drugo svetovno vojno. Odnosi ostajajo napeti kljub prizadevanjem za ponovno vzpostavitev vezi na podlagi pogodbe iz leta 1965. Posebno sporno vprašanje je vprašanje žensk tolažnic – žensk, ki so bile spolne sužnje med letoma 1932 in 1945. Južna Koreja je izrazila tudi zaskrbljenost zaradi namere Japonske, da bo iz svoje elektrarne Fukušima spuščala onesnaženo vodo nazaj v Tih ocean, kar bo negativno vplivalo na življenje v morju in posledično na ribiško industrijo. Zunanjepolitični pristop predsednika Juna Suk-jola vključuje zблиževanje z Japonsko, da bi rešili sedanje spore in odpravili trgovinske ovire.

Med aprilom in septembrom 2018 so bili organizirani trije vrhi obeh Korej, namenjeni jedrski razorožitvi, vendar sta dialog in sodelovanje zastala po srečanju na vrhu med ZDA in Severno Korejo leta 2019, medkorejski odnosi pa so se nato znova poslabšali avgusta 2019 po skupnih vojaških vajah ZDA in Južne Koreje. Napetosti so dosegle vrhunec, ko je Severna Koreja v marcu 2020 izstrelila rakete kratkega dosega ter po razstrelitvi medkorejskega urada za zvezo v Kaesongu junija 2020 in smrti južnokorejskega državljanca na severnokorejskem ozemlju. Južnokorejski predsednik Jun Suk-jol je avgusta 2022 napovedal, da bo ponudil sveženj obsežne pomoči Pjongjangu v zamenjavo za jedrsko razorožitev, kar bi občutno izboljšalo gospodarstvo Severne Koreje, če bo država začela resničen in temeljit proces jedrskega razoroževanja.

Po pandemiji covid-19 so Južna Koreja in Združene države Amerike avgusta 2022 ponovno izvedle skupne vojaške vaje v skladu z odločitvijo predsednika Juna Suk-jola, da se okrepi politika odvracanja. Pred tem so se Združene države Amerike, Južna Koreja in Japonska spomladi 2022 udeležile obrambnih vaj z balističnimi izstrelki pred havajsko obalo, s čimer so pokazale boljše odnose med Seulom

in Tokiem. Združene države Amerike, Južna Koreja in Japonska so [januarja 2024 izvedle največje kombinirane pomorske vaje](#), s čimer so Severni Koreji pokazale svojo moč. Južnokorejska vojska je [januarja 2024 izjavila, da ni več območja nesovražnosti](#) v okviru medkorejskega vojaškega sporazuma, podpisanega septembra 2018.

Parlament je zelo zaskrbljen zaradi medkorejskih odnosov. Evropska unija podpira diplomatsko rešitev korejske jedrske krize in namerava še naprej izvajati strategijo „kritičnega sodelovanja“. Parlament je edina institucija EU, ki ima uradne odnose s Severno Korejo.

SEVERNA KOREJA (DEMOKRATIČNA LJUDSKA REPUBLIKA KOREJA)

Evropska unija v primeru Severne Koreje izvaja politiko „kritičnega sodelovanja“, v kateri združuje pritisk v obliki sankcij in druge ukrepe z odprtimi komunikacijskimi kanali. Dvostranski odnosi so omejeni in EU z državo nima dvostranskih političnih ali trgovinskih sporazumov. Razvojno sodelovanje EU (z izjemo humanitarne pomoči) je povezano predvsem s prehransko varnostjo, nanj pa negativno vplivajo politični pomisleki, sankcije OZN in druge omejitve. EU s Severno Korejo nima vzpostavljenega dvostranskega programa razvojne pomoči. V Pjongjangu so poleg francoskega urada za kulturno sodelovanje še veleposlaništva šestih držav članic EU. Precej držav članic je za opravljanje poslov veleposlanika v Severni Koreji pooblastilo svoje veleposlanike v Seulu. Ko je Severna Koreja v januarju 2020 zaprla svoje meje, so se pojavile težave pri prehajanju osebja v državo in iz nje, diplomatska prisotnost v državi pa se je zmanjšala.

EU je proti Severni Koreji kot odgovor na njene dejavnosti na področju razvoja jedrskega orožja in balističnih izstrelkov uvedla doslej najostrejše sankcije, ki jih kdaj koli uvedla proti kateri koli drugi državi. Izvedla je vse zadevne resolucije Varnostnega sveta OZN in tudi vzpostavila svoj neodvisni režim sankcij, s katerim dopolnjuje in utrjuje sankcije OZN. V septembru 2020 je EU opravila četrti krog približevanja državam, ki niso v EU, in jih spodbudila, naj resolucije Varnostnega sveta izvajajo v celoti. [Unija je marca 2021 proti Severni Koreji prvič napovedala sankcije, povezane s človekovimi pravicami](#), v okviru globalnega režima sankcij EU na področju človekovih pravic. Na seznamu sta dva ministra in Osrednje javno tožilstvo za pomoč pri represivnih dejavnostih. [Decembra 2022 je sprejela nove sankcije](#) proti osmim posameznikom in štirim subjektom zaradi njihove vpletenosti v severnokorejske balistične in jedrske programe ter izogibanje mednarodnim sankcijam.

Severna Koreja je leta 2017 okrepila svoj jedrski program, zaradi česar so se povečale napetosti z ZDA in Južno Korejo. Čeprav je politika ZDA vključevala izvajanje največjega pritiska, si je nekdanji južnokorejski predsednik Mun Dže In prizadeval umiriti razmere in se je leta 2018 trikrat srečal s severnokorejskim voditeljem Kim Džong Unom. Vendar so se napetosti in nezaupanje po neuspelem vrhu leta 2019 v Hanoju med predsednikom Donaldom Trumpom in Kim Džong Unom povečali. Mednarodna agencija za atomsko energijo od julija 2021 poroča o povečanju jedrske dejavnosti v poskusnem reaktorju z močjo pet megavatov v jedrskem raziskovalnem središču Jongbjon. Severna Koreja od septembra 2021 izvaja preskuse z novimi manevrirnimi izstrelki dolgega dosega, ki lahko letijo nižje in zelo ravno, zaradi česar jih je težko prestreči. Leta 2022 je izvedla svoje največje preizkuse balističnih izstrelkov in dokazala, da bi medcelinske rakete lahko dosegle ZDA. Napetosti so se [marca 2022 še povečale, ko je Severna Koreja pripravila novo vrsto medcelinskih balističnih izstrelkov](#)

[\(ICBM\)](#) z imenom Hwasong-17, največjo raketo doslej. Višina njenega leta presega višino katerega koli prejšnjega preizkušenega medcelinskega balističnega izstrelka, njen doseg pa znaša 6000 km. Južna Koreja krepi svoje obrambne zmogljivosti in vojaško sodelovanje z ZDA, tudi tako, da se udeležuje obsežnih skupnih vojaških vaj in vzpostavlja dodatne ameriške raketne obrambne sisteme. Strategija Severne Koreje je ZDA prisiliti k ponovnemu začetku pogajanj o sankcijah in humanitarni pomoči.

Severna Koreja je leta 2022 začela ponovno preizkušati izstrelke, kar poleg ruske invazije na Ukrajino pomeni velik izziv za južnokorejskega predsednika Juna Suk-jola, ki je začel sprejemati strožje ukrepe. [Severna Koreja je v letih 2023 in 2024 še naprej izstreljevala balistične rakete](#), ki so v svoji končni fazi dosegle nadzvočno hitrost, od 5- do 10-krat večje od hitrosti zvoka, kar jim omogoča, da se izognejo zaznavanju in protiraketni obrambi.

[Septembra 2022 je vrhovna ljudska skupščina Severne Koreje sprejela zakon, ki določa, da je jedrski status države nepovraten](#) in omogoča preventivne jedrske napade v primeru groženj neposrednega napada. [Septembra 2023 je Severna Koreja spremenila svojo ustavo, da bi okrepila in razširila svoje jedrske sile](#), pri čemer je vodja Kim Džong Un poudaril, da je vse večje sodelovanje med Združenimi državami Amerike, Južno Korejo in Japonsko „najhujša realna grožnja“, s katero se sooča izolirani narod.

[Vrhovni voditelj Kim Džong Un je januarja 2024 odredil spremembo severnokorejske ustave](#), s katero je bil odpravljen cilj miroljubne združitve z Južno Korejo in to državo obravnava kot sovražno ločeno državo. Mirna združitvev tako ni več del uradne politike, ta sprememba pa je povezana z vnovično podporo Kitajske in Rusije.

Unija je obsodila izstrelitve raket in Severno Korejo pozvala, naj izpolni svoje obveznosti iz resolucij Varnostnega sveta OZN in se vzdrži vseh dejanj, ki spodbujajo ugodne razmere za nadaljevanje diplomacije in dialoga. EU je zavezana jedrskemu razoroževanju. Dokler Severna Koreja ne bo izpolnila svojih obveznosti iz resolucij Varnostnega sveta, bo Unija še naprej strogo izvajala sankcije, mednarodno skupnost pa bo spodbujala, naj stori enako.

[Delegacija za odnose s Korejskim polotokom \(DKOR\)](#) je bila ustanovljena leta 2004. Od takrat je to edina institucija EU, ki ima uradne odnose s Severno Korejo. Medparlamentarna srečanja z vrhovno ljudsko skupščino niso redna. Čeprav je delegacija Parlamenta sprva poskušala ohraniti komunikacijske kanale odprte, so kontakti delegacije s Severno Korejo zaradi političnih in vojaških dogodkov v Severni Koreji ter zlasti njenih jedrskih poskusov in preskusov balističnih izstrelkov manj sprejemljivi. V središču rednih srečanj delegacije so bili odnosi med obema Korejama in varnostne razmere na Korejskem polotoku. Delegacija se bo srečala s predstavniki šeststranskih pogovorov, da bi bolje razumela stališča in meje obeh strani ter ugotovila, ali obstajajo možnosti za pogajanja o umiritvi napetosti.

Parlament je sprejel več resolucij, v katerih je obsodil jedrski in raketni program Severne Koreje. [Aprila 2022 je sprejel resolucijo o razmerah na področju človekovih pravic v Severni Koreji](#), vključno s preganjanjem verskih manjšin.

Airis Meier / Samuel Cantell / Jorge Soutullo

05/2024

5.6.9. JUGOVZHODNA AZIJA

Jugovzhodna Azija ima kot del širše indijsko-pacifiške regije bistven geostrateški pomen za EU in se sooča z znatnimi izzivi pri na pravilih temelječemu mednarodnemu redu. Indijsko-pacifiška regija se hitro spreminja in postaja ključna geostrateška regija, saj tam živi več kot 50 % svetovnega prebivalstva. Skozi to regijo potujeta dve tretjini svetovne trgovine z zabojniki in tamkajšnji plovni koridorji so pomembne poti za trgovino in oskrbo z energijo. EU je septembra 2021 sprejela strategijo za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji, da bi povečala svojo navzočnost v regiji in vzpostavila partnerstva za reševanje svetovnih izzivov. Unija prilagaja svoje sedanje instrumente v podporo [strateški avtonomiji EU](#). V svojem [strateškem kompasu za varnost in obrambo](#), ki ga je Svet uradno odobril marca 2022, spodbuja odprto in na pravilih temelječo regionalno varnostno strukturo, vključno z varnimi pomorskimi potmi, krepitvijo zmogljivosti in okrepljeno pomorsko prisotnostjo v indijsko-pacifiški regiji.

Evropska unija krepi povezave z jugovzhodnoazijskimi državami in povečuje regionalno povezovanje z Združenjem držav jugovzhodne Azije (ASEAN), saj so te države kot celota za Kitajsko in ZDA tretji največji trgovinski partner EU izven Evrope. V regiji so prisotni razlogi za geostrateško zaskrbljenost, denimo glede Južnokitajskega morja in tajvanskega vprašanja, pa tudi zaskrbljenost v zvezi z okoljem, zlasti v podregiji Mekong. Unija je v jugovzhodni Aziji močan gospodarski akter in prispeva precejšnjo razvojno pomoč za vzpostavljanje institucij, demokracijo, dobro upravljanje in človekove pravice.

To poglavje kratkega vodnika obravnava območje jugovzhodne Azije. Glej še poglavji o južni Aziji ([5.6.7.](#)) in vzhodni Aziji ([5.6.8.](#)).

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje EU) Pogodbe o Evropski uniji;
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije;
- sporazumi o partnerstvu in sodelovanju (dvostranski odnosi).

A. Združenje držav jugovzhodne Azije (ASEAN)

Prvega vrha združenja ASEAN februarja leta 1976 na Baliju so se udeležili Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur in Tajsko. Združenju so se pozneje pridružili še Brunej, Vietnam, Laos, Kambodža in Mjanmar. Združenje izvaja strogo politiko nevmešavanja v notranje zadeve svojih članic.

EU in ASEAN sta v zahtevnem geopolitičnem okviru podobno misleča partnerja, saj oba verjameta v multilateralizem, ki temelji na pravilih, obenem pa sta zgradila čvrste vezi, zlasti na področju trgovine in gospodarskih odnosov, in sta sedaj strateška partnerja. [Unija je tretja največja trgovinska partnerica združenja ASEAN](#) z okoli 10,2 % celotne trgovine združenja. Združenje ASEAN je za ZDA in Kitajsko tretji največji

partner EU zunaj Evrope. Končni cilj je še vedno sklenitev medregijskega sporazuma o prosti trgovini EU-ASEAN.

Na [24. ministrskem srečanju EU-ASEAN februarja 2024](#) je bil dosežen napredek pri spodbujanju trgovine, pri čemer je bil poudarek na zelenih pobudah, digitalnem prehodu in vzpostavitvi varnih dobavnih verig, pri pregledu razvoja na področju varnosti na regionalni in svetovni ravni ter pri zagotavljanju najnovejših informacij o pobudi Global Gateway ob ustreznem upoštevanju [strategije EU za povezovanje Evrope in Azije](#) ter [krovnega načrta o povezljivosti ASEAN do leta 2025](#).

Februarja 2023 je v Džakarti potekalo [30. srečanje skupnega odbora za sodelovanje EU-ASEAN](#), da bi pregledali dvostranska, večstranska in svetovna vprašanja ter izvajanje [akcijskega načrta ASEAN-EU za obdobje 2018–2022](#), kjer je bilo uresničenih 89 % načrtovanih ukrepov. Obenem so pozdravili začetek izvajanja [akcijskega načrta za izvajanje strateškega partnerstva ASEAN-EU \(2023–2027\)](#).

Decembra 2022 se je na slavnostnem vrhu EU-ASEAN pričel [energetski dialog med EU in ASEAN](#). Prvo srečanje je potekalo junija 2023 v Džakarti. Poudarek je bil na regionalnih energetskih trgih, razvoju potenciala energije iz obnovljivih virov in energetski varnosti.

S strateškim partnerstvom EU-ASEAN želi Unija še naprej spodbujati parlamentarno razsežnost odnosov, tudi s podpiranjem bolj strukturnih izmenjav in spodbujanjem skupne parlamentarne skupščine med Parlamentom in medparlamentarno skupščino ASEAN, da bi zagotovili demokratično odgovornost in oblikovali forum za večstransko izmenjavo za obravnavo svetovnih vprašanj. Novembra 2023 je potekal [tretji medregionalni dialog med Parlamentom in medparlamentarno skupščino ASEAN](#), ki je še okrepil dialog in skupne interese na področju gospodarskega, trgovinskega in naložbenega sodelovanja ter na področju svetovnih in regionalnih varnostnih izzivov.

Januarja 2022 je začelo veljati [celovito regionalno gospodarsko partnerstvo \(RCEP\)](#), podpisano novembra 2020. V partnerstvu sodeluje 10 držav članic združenja ASEAN in pet azijsko-pacifiških partneric združenja. Gre za največji sporazum o prosti trgovini na svetu, saj zajema več kot polovico svetovnega izvoza in skoraj tretjino svetovnega bruto domačega proizvoda (BDP). Partnerstvo zajema večino gospodarskih sektorjev in pričakuje se, da bo mogoča trgovina brez tarif z več kot 90 % blaga. Za večino tega blaga je na podlagi obstoječih sporazumov med članicami že v veljavi ta ugodnost. Za znižanja tarif, o katerih dogovor še ni bil dosežen, bi lahko potrebovali tudi do 20 let, medtem ko so občutljivi sektorji, kot je kmetijstvo, večinoma izvzeti iz teh znižanj. Članice celovitega regionalnega gospodarskega partnerstva bi morale imeti koristi od skupnih pravil o poreklu, odprave izvoznih kvot, poenostavljenih carinskih postopkov in lažjega čezmejnega dostopa do trgovinskih območij. Ključna področja rasti so surovine, stroji, motorna vozila in potrošniški izdelki.

B. Azijsko-evropsko srečanje (ASEM) in srečanje parlamentarnega partnerstva med Azijo in Evropo (ASEP)

Cilj ASEM je okrepiti gospodarsko sodelovanje, politični dialog in spodbujanje medosebnih stikov med EU in Azijo. Združuje 53 partnerjev iz Evrope in Azije in je glavna večstranska platforma, ki povezuje Evropo in Azijo, z znatno svetovno težo, saj partnerji ASEM predstavljajo okoli 65 % svetovnega BDP, 60 % svetovnega prebivalstva, 75 % svetovnega turizma in 68 % svetovne trgovine. Partnerji poudarjajo,

da je treba učinkovito in hitro ukrepati na področjih podnebnih sprememb, varnostnega sodelovanja, trgovine in človekovih pravic.

Kambodža je novembra 2021 gostila 13. vrh ASEM (ASEM13) in 11. srečanje parlamentarnega partnerstva med Azijo in Evropo (ASEP-11). Cilj ASEM13 je bil okrepiti multilateralizem za skupno rast s poudarkom na reševanju svetovnih izzivov, kot so podnebne spremembe, trajnostni razvoj in terorizem, ter izboljšati večstranski trgovinski sistem.

C. Indonezija

Indonezija kot članica skupine G20, tretja največja demokracija na svetu in največja država z muslimansko večino postaja vse bolj ključna partnerica EU. Sodelovanje med EU in Indonezijo temelji na [sporazumu o partnerstvu in sodelovanju iz leta 2014](#). Na zadnjem [srečanju skupnega odbora EU–Indonezija septembra 2023](#) so razpravljali o skupnih prizadevanjih za spodbujanje dvostranskega sodelovanja, o delu obstoječih delovnih skupin in dialogov med EU in Indonezijo ter o morebitnih skupnih dejavnostih, ki bi partnerstvu med Unijo in Indonezijo omogočilo, da prispeva k miru, stabilnosti in blaginji v regiji in po svetu. Pred tem je maja 2023 potekal šesti dialog o varnostni politiki, [septembra 2023 pa sedmi politični dialog](#). Indonezija je izrazila interes za izboljšanje mobilnosti pri vstopanju v Unijo z liberalizacijo schengenskega vizumskega režima za poslovne in turistične obiskovalce iz Indonezije.

Indonezija in EU sta potrdili svojo zavezanost suverenosti, neodvisnosti in ozemeljski celovitosti Ukrajine ter obžalovali rusko agresijo. Soglašali sta, da si bosta prizadevali za vzajemno koristno partnerstvo na področju varnostnega sodelovanja, ki zajema pomorsko varnost, mirovne operacije, kibernetično varnost in boj proti terorizmu. Indonezija podpira nadaljnje izmenjave znanja in posvetovanja o varnostnem in obrambnem sodelovanju prek programov EU za [krepitev varnostnega sodelovanja v Aziji in z njo \(ESIWA\)](#) ter [kritičnih pomorskih poti v Indijskem oceanu \(CRIMARIO\)](#).

Unija in Indonezija si prizadevata pospešiti aktualna pogajanja o [celovitem sporazumu o gospodarskem partnerstvu med Indonezijo in EU](#), da bi jih sklenili še v letu 2024. [EU je peta največja trgovinska partnerica Indonezije](#). Leta 2022 je skupna blagovna menjava znašala 32,6 milijarde EUR, pri čemer je imela Indonezija 14,5 milijarde EUR presežka.

Svetovna trgovinska organizacija (STO) je junija 2021 [objavila dokument o sporu glede biogoriv iz palmovega olja med EU in Indonezijo](#). Indonezija je decembra 2019 pri STO vložila tožbo proti EU zaradi nekaterih ukrepov v zvezi z biogorivi iz palmovega olja oziroma pridelka oljnih palm z utemeljitvijo, da so omejitve, ki jih je EU sprejela glede biogoriv iz palmovega olja, nepošteno in diskriminatorne, ter zahtevala posvetovanja o sporu v okviru STO. Medtem je ruska invazija na Ukrajino povzročila globalno pomanjkanje jedilnega olja, kar bi lahko Indoneziji pomagalo ponovno okrepiti tržni delež palmovega olja v Uniji. Ne glede na končni sklep STO si EU prizadeva okrepiti svoj ugled in podpisati nove sporazume, tudi zaradi [energetske krize, ki jo je povzročila ruska vojna proti Ukrajini](#), saj bi se lahko uvoz palmovega olja v Unijo v prihodnjih letih močno povečal. [Februarja 2024 je Indonezija v okviru STO zahtevala posvetovanja o sporu](#) z Unijo, ker je ta uvedla dokončne protidampinške dajatve na uvoz maščobnih kislin iz Indonezije.

[Indonezija je marca 2024 izvedla volitve](#), na katerih so izvolili predsednika, podpredsednika, regionalne predstavniške svete ter državne in regionalne

zakonodajne organe. Predsedniški kandidat Prabowo Subianto in podpredsedniški kandidat Gibran Rakabuming Raka sta zmagala z najvišjim deležem glasov, in sicer 58 %.

[Indonezija je leta 2022 predsedovala skupini G20](#). Veliko pozornosti je požel razkol med državami skupine G20 glede vprašanja, ali naj bo Rusija članica te skupine ali ne. Rusija in Ukrajina sta bili povabljeni na vrhunsko srečanje na Baliu novembra 2022, vendar se ga predsednik Putin ni udeležil, predsednik Zelenski pa je vrh nagovoril prek videopovezave. Indonezija je skušala omejiti kritike [voditeljev skupine G7](#) na račun Rusije, saj je zanjo skupina G20 v prvi vrsti gospodarski forum in se je želela izogniti vsem ostalim kočljivim vprašanjem.

Leta 2023 je Indonezija predsedovala združenju ASEAN in medparlamentarni skupščini ASEAN. Na [42. vrhu združenja ASEAN maja 2023 v Labuan Bajo v Indoneziji](#) je potekala razprava o viziji po letu 2025, članstvu Vzhodnega Timorja, mjanmarski krizi, preprečevanju trgovine z ljudmi, delavcih migrantih, ribiških delavcih, zdravstvenem sektorju, električnih vozilih, krepitvi zmogljivosti združenja ASEAN in čezmejnih plačilih. Vzhodni Timor je prvič sodeloval kot opazovalec. Indonezija je [avgusta 2023 v Džakarti gostila generalno medparlamentarno skupščino ASEAN](#) na temo Odzivni parlament za stabilno in uspešno združenje ASEAN. Kot opazovalka je tam sodelovala tudi delegacija Evropskega parlamenta (DASE).

[Parlament je oktobra 2019 sprejel resolucijo o predlaganem kazenskem zakoniku v Indoneziji](#), v kateri je izrazil pomisleke zaradi določb o bogokletstvu in prešuštvu ter zaskrbljenost, da se bo novi kazenski zakonik uporabljal proti manjšinam in omogočal diskriminacijo na podlagi spola, vere in spolne usmerjenosti. V državi pa so se nanj odzvali tudi z demonstracijami. Parlament je pozdravil odločitev predsednika Joka Widoda, ki je po množičnih protestih, na katerih je sodelovalo na tisoče ljudi po vsej državi, odložil njegovo sprejetje.

D. Mjanmar

Evropska unija je aktivna partnerica Mjanmara pri prehodu v demokracijo in utira pot ponovnemu sodelovanju mednarodne skupnosti s to državo, potem ko je leta 2015 začela ponovno vzpostavljati demokracijo in se odpirati svetu. Zaradi več desetletij mednarodne osamitve in sankcij ni bil sprejet uraden okvirni sporazum.

[Mjanmarska ustava](#), ki jo je napisala vojaška vlada in je bila sprejeta z referendumom leta 2008, omejuje ukrepe civilne vlade in vojski daje izjemno moč, saj je zanjo rezerviranih 25 % sedežev v parlamentu in nadzor nad glavnimi ministrstvi, ki so pristojna za varnost in upravljanje ozemlja. V Mjanmaru že od leta 1948 poteka državljanska vojna. Oktobra 2015 je bilo dogovorjeno premirje, ki pa ga več etničnih uporniških skupin ni podpisalo. Demokratične reforme so napredovale od volitev leta 2015, ko je Aung San Su Či zasedla mesto državne svetnice, zunanje ministrice in ministrice v kabinetu predsedstva. Zadnje [splošne volitve so potekale novembra 2020](#). Vladajoča Nacionalna liga za demokracijo (NLD) pod vodstvom Aung San Su Či je v parlamentu osvojila dovolj sedežev za oblikovanje vlade.

Vendar je vojska februarja 2021 v odziv na domnevno volilno goljufijo z državnim udarom prevzela oblast in pridržala Aung San Su Či, predsednika U Vin Mjinta in druge visoke uradnike iz Nacionalne lige za demokracijo. Za vodjo vojaške hunte je bil imenovan glavni poveljnik vojske, general Min Aung Hlaing. Zoper Aung San Su Či in

druge najvišje predstavnike Nacionalne lige za demokracijo so bile vložene obtožnice. Ti dogodki so pripeljali do prodemokratskih protestov ter spopadov z vojsko, v katerih je več ljudi umrlo oziroma jih je bilo resno poškodovanih. [Aprila 2024 so Aung San Su Či premestili iz zapora v hišni pripor.](#)

Unija je skupaj z drugimi mednarodnimi akterji sprejela številne izjave o Mjanmaru in uvedla sankcije proti hunti in subjektom v lasti vojske. [Svet je februarja 2021 sprejel sklepe, v katerih je obsodil vojaški udar](#) in pozval k preklicu izrednih razmer, ponovni vzpostavitvi legitimne vlade in takojšnji izpustitvi priprtih ali aretiranih v povezavi z državnim udarom. Podpredsednik Komisije/visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko je aprila 2021 podal [izjavo o soglasju v petih točkah, doseženem na srečanju voditeljev združenja ASEAN](#) v Indoneziji, v kateri je podprl posebnega odposlanca združenja ASEAN. Mjanmar pa je v sporočilu za javnost zavrnil prošnjo posebnega odposlanca ASEAN za srečanje z Aung San Su Či. V marcu, aprilu in juniju 2021 je Svet uvedel sankcije zoper posameznike, odgovorne za vojaški udar, ter jih razširil tudi na podjetja in pravne osebe pod vojaškim nadzorom. [Unija je julija 2023 uvedla sedmi sklop sankcij](#) zoper posameznike in podjetja, povezana z mjanmarsko vojaško hunto.

Mjanmar je kot ena najmanj razvitih držav deležna ugodnosti trgovinske pobude „vse razen orožja“ v okviru splošnega sistema preferencialov EU. Evropska komisija doslej kljub vojaškemu udaru ni želela uvesti trgovinskih omejitev, kot razlog pa je navedla negativne posledice za mjanmarsko prebivalstvo in omejen vpliv na vojsko. [Komisija je leta 2024 namenila več kot 19 milijonov EUR](#) v humanitarni pomoči za najnujnejše potrebe prebivalstva, saj se konflikt v večini države nadaljuje. [Večletni okvirni program EU za obdobje 2021–2027](#) temelji na posebnih prednostnih nalogah za Mjanmar, ki so upravljanje, pravna država, vzdržna rast, pomoč razseljenim osebam, zeleni dogovor in digitalna agenda.

Mjanmar se sooča z zaostrovanjem napetosti med skupnostmi. S četrtem srečanjem se je v avgustu 2020 nadaljevala mirovna konferenca unije, imenovana tudi panglonška konferenca 21. stoletja, da bi razrešili konflikte med vojaškimi in etničnimi uporniškimi skupinami. Vojska je izgubila nadzor nad večjimi deli države, oborožene uporniške skupine pa so močne v številnih obmejnih mestih. Zaradi množičnih prebegov je vojska izgubila velik delež svojih sil. Vpeljan je bil zakon o obveznem vpoklicu, v skladu s katerim morajo vsi moški, stari od 18 do 35 let, in vse ženske, stare od 18 do 27 let, v vojski služiti do dve leti. Mnogi mladi bežijo v sosednje države.

Poslabšale so se humanitarne razmere in neustrezna prehranska varnost, gospodarstvo pa se je dramatično skrčilo. OZN predvideva, da tretjina prebivalstva potrebuje humanitarno pomoč. V Mjanmaru je trenutno 2,6 milijona notranje razseljenih oseb. Zdravstveni in izobraževalni sektor sta se sesula, medtem ko so se vojaški izdatki v letu 2023 povišali na 4,9 % BDP.

[Organizacija Freedom House je v svojem poročilu o svobodi v svetu za leto 2024 Mjanmar uvrstila med „nesvobodne“ države z oceno 8 od 100 točk.](#) Stanje človekovih pravic je precej problematično, na primer zaradi preganjanja Rohingejcev v zvezni državi Rakhine. Več kot 800.000 Rohingejcev je od avgusta 2017 zaradi preganjanja v Mjanmaru zbežalo v Bangladeš. Avgusta 2019 je več tisoč beguncev zaradi varnostnih pomislekov zavrnilo, da bi jih Bangladeš, Mjanmar in OZN vrnil v domovino. [Parlament](#)

[je z resolucijo septembra 2019 obsodil kršenje človekovih pravic Rohingejcev. Februarja 2021 je sprejel resolucijo, v kateri je odločno obsodil vojaški prevzem oblasti](#) in kršitve človekovih pravic ter hunto pozval, naj ponovno vzpostavi civilno vlado in takoj izpusti vse, ki so bili pridržani.

[Parlament je oktobra 2021 sprejel resolucijo, v kateri je obsodil kršitve človekovih pravic](#), nadaljnjo diskriminacijo etničnih manjšin in uporabo nasilja nad državljani s strani hunte, pa tudi vojaški napad na zdravstvene delavce in objekte. Državo je pozval, naj sodeluje s posebnim odposlancem združenja ASEAN, Svet pa, naj še naprej izvaja ciljne sankcije proti odgovornim za vojaški udar februarja 2021. [Marca 2022 je sprejel resolucijo o Mjanmaru, leto dni po državnem udaru](#), v kateri je ponovno potrdil svoje stališče glede države. [Maja 2023 je sprejel resolucijo o Mjanmaru, zlasti o razpustitvi demokratičnih političnih strank](#), v kateri je pozval k takojšnji ponovni ustanovitvi teh strank in izpustitvi vseh političnih zapornikov.

E. Filipini

Filipini in EU so leta 2011 podpisali sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki je začel veljati marca 2018. [Prvi skupni odbor se je sestal januarja 2020 v Bruslju](#) in ustanovil specializirane pododbore, da bi tako nadgradili dvostranski odnos. Poleg tega so Filipini avgusta 2021 prevzeli vlogo koordinatorja združenja ASEAN za dialog z EU do leta 2024.

[Drugo srečanje skupnega odbora je potekalo aprila 2022](#), na njem pa so pregledali sedanje dvostransko sodelovanje na podlagi sporazuma o partnerstvu in sodelovanju. Kar zadeva razvoj dogodkov na področju regionalne varnosti, denimo v zvezi s sporom o Južnokitajskem morju, sta obe strani soglašali, da je treba poiskati mirne in vključujoče rešitve konfliktov, hkrati pa spoštovati načela mednarodnega prava in Ustanovno listino Združenih narodov. Delegaciji sta razpravljali o sprejetju ustreznih resolucij na izrednem posebnem zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov o Ukrajini in v Svetu za človekove pravice, s katerima se je obsodila ruska agresija proti Ukrajini. [Tretje srečanje skupnega odbora je bilo junija 2023 v Bruslju](#), ko so pregledali obstoječe dvostransko, regionalno in večstransko sodelovanje. Evropska unija Filipinom namenja tudi precej denarne pomoči, saj je v obdobju 2014–2020 ta znašala 325 milijonov EUR, glavni prednostni področji pa sta pravna država in vključujoča rast. Z [večletnim okvirnim programom EU za obdobje 2021–2027](#) za Filipine se nadaljuje splošno sodelovanje EU.

Dvostranska blagovna menjava med EU in Filipini je leta 2022 znašala 18,4 milijarde EUR, EU pa je četrta največja trgovinska partnerica te države z 7,9-odstotnim deležem celotne trgovine Filipinov. Decembra 2015 so se začela pogajanja o sporazumu o prosti trgovini med EU in Filipini, prvi krog pa je potekal maja 2016. [EU in Filipini so se marca 2024 dogovorili, da bodo nadaljevali pogajanja o sporazumu o prosti trgovini](#), pri čemer bo poudarek na trgovinskih vidikih javnega naročanja, intelektualni lastnini, konkurenci in trajnostnosti.

Rodrigo Duterte je maja 2016 zmagal na predsedniških volitvah in sprejel sporne ukrepe v boju proti trgovini s prepovedanimi drogami, vključno z ukazi o takojšnji uporabi strelnega orožja, ki so vodili do kršitev človekovih pravic. Spremenil je zunanjepolitično usmeritev Filipinov ter kljub polemiki glede Južnokitajskega morja

vzpostavil novo zaveznitvo z Rusijo in Kitajsko. Filipini so namreč ena od držav ASEAN, vključenih v ta spor.

[Maja 2022 so potekale predsedniške volitve](#), na katerih je bil za predsednika izvoljen Ferdinand „Bongbong“ Marcos, Sara Duterte, hči odhajajočega predsednika, pa za podpredsednico. Za razliko od Duterteja namerava Marcos ubrati bolj uravnotežene diplomatske odnose s Pekingom in Washingtonom.

[Parlament je februarja 2022 sprejel resolucijo](#), v kateri je odločno obsodil več tisoč izvensodnih pobojev in druge hude kršitve človekovih pravic, povezane z vojno proti drogam predsednika Rodriga Duterteja. [Parlamentarci za človekove pravice združenja ASEAN so februarja 2022 pozvali](#) tudi k takojšnji in brezpogojni izpustitvi filipinske senatorke Leile De Lima, ene od najostrejših kritikov bivšega predsednika Duterteja.

F. Vietnam

Odnosi med EU in Vietnamom temeljijo na [sporazumu o partnerstvu in sodelovanju iz leta 2016](#). Za obdobje 2014–2020 je dodeljenih 400 milijonov EUR, ki so namenjeni predvsem dobremu upravljanju, energiji in boju proti podnebnim spremembam, zlasti v porečju reke Mekong. [Večletni okvirni program EU za Vietnam za obdobje 2021–2027](#) obravnava bistvena vprašanja in ključna področja za to državo.

[EU in Vietnam sta junija 2019 podpisala sporazum o prosti trgovini in sporazum o zaščiti naložb](#). Parlament je februarja 2020 odobril oba sporazuma in sporazum o prosti trgovini je začel veljati avgusta 2020. Z njim je bilo takoj odpravljenih 65 % tarif za izvoz iz EU v Vietnam in 71 % teh dajatev za uvoz iz Vietnama. Odbor Evropskega parlamenta za mednarodno trgovino (INTA) spremlja izvajanje sporazuma o prosti trgovini.

Vietnam je eden najuspešnejših primerov prehoda države iz spodletelega komunističnega gospodarskega sistema v odprto in tržno usmerjeno gospodarstvo. Je tudi ena najhitreje rastočih držav v regiji ASEAN. [Država je bila leta 2022 16. največja partnerica EU na področju blagovne menjave in največja partnerica EU na področju blagovne menjave v okviru ASEAN](#) s skupnim trgovinskim tokom v višini 64,2 milijarde EUR. Unija je ena največjih tujih vlagateljic v Vietnam, zlasti na področju industrijske predelave in proizvodnje.

[V oktobru 2019 sta EU in Vietnam podpisala okvirni sporazum o sodelovanju](#), da bi vzpostavili pravno podlago za sodelovanje Vietnama v operacijah EU za krizno upravljanje.

Na splošno se spoštovanje človekovih pravic v Vietnamu slabša, zatiranje oporečnikov je vse pogostejše, število aretacij zaradi „protidržavnih“ dejavnosti pa vse višje. Vietnam je enostrankarska komunistična država brez politične svobode. [Maja 2021 so v Vietnamu potekale parlamentarne volitve](#) v 15. narodno skupščino in v ljudske svete na lokalni ravni, na katerih je zmagala Vietnamska komunistična stranka in tako ohranila popoln nadzor nad mediji in volilnim procesom. Volišč ni nadzirala nobena neodvisna agencija. V volilnem postopku, ki je bil pod popolnim nadzorom države, je bilo izločenih 64 od 75 samoimenovanih kandidatov, dva neodvisna kandidata pa sta bila aretirana. [Vietnam je bil leta 2023 na svetovnem indeksu svobode tiska med 180 državami na 178. mestu](#).

[Parlament je januarja 2021 sprejel resolucijo o Vietnamu](#), v kateri je pozval k takojšnji in brezpogojni izpustitvi vseh zagovornikov človekovih pravic in novinarjev ter obsodil

zlorabo represivnih pravnih določb, ki omejujejo temeljne pravice in svoboščine. Vlado je pozval tudi, naj neodvisnim medijskim hišam dovoli delovanje, ter predlagal vzpostavitev neodvisnega mehanizma za spremljanje človekovih pravic.

Vodja Vietnamske komunistične partije Nguyễn Phú Trọng, ki je na položaju že več kot desetletje, je razvil strogo protikorupcijsko politiko. Junija 2022 sta bila na podlagi obtožb o goljufiji s kompleti za testiranje na covid-19 v vrednosti 169 milijonov EUR odstavljena in aretirana minister za zdravje Nguyễn Thanh Long in župan Hanoja Chu Ngọc Anh. Aretirani so bili tudi drugi visoki uradniki. Glede na [indeks zaznave korupcije za leto 2023 je bil Vietnam uvrščen na 83. mesto med 180 državami](#), protikorupcijsko kampanjo pa zaznamuje stalno omejevanje kritičnih glasov.

G. Tajska

EU in Tajska sta marca 2013 končali pogajanja za sporazum o partnerstvu in sodelovanju, vendar je bil postopek po vojaškem udaru leta 2014 prekinjen. Septembra 2022 sta obe strani dosegli končni dogovor o besedilu sporazuma o partnerstvu in sodelovanju med EU in Tajsko ter sklenili pogajalski proces. [Sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Tajsko je bil podpisan decembra 2022 v Bruslju](#). Z njim se krepi politični dialog in sodelovanje na številnih področjih politike, vključno z okoljem, energetiko, podnebnimi spremembami, prometom, znanostjo in tehnologijo, trgovino, zaposlovanjem, socialnimi zadevami, človekovimi pravicami, izobraževanjem, kmetijstvom, neširjenjem orožja, bojem proti terorizmu, bojem proti korupciji in organiziranem kriminalu ter migracijami in kulturo.

[EU je četrta največja trgovinska partnerica Tajske](#), medtem ko je Tajska 26. največja trgovinska partnerica EU. Dvostranska trgovina z blagom je leta 2022 znašala 42,1 milijarde EUR. Tajska je z 19,8 milijarde EUR izhodnih neposrednih tujih investicij ena najpomembnejših destinacij za evropske naložbe v okviru držav ASEAN. Pogajanja o sporazumu o prosti trgovini so bila leta 2014 ustavljena zaradi državnega udara vojske, a so se spet začela v avgustu 2021. [EU in Tajska sta se marca 2023 dogovorili o nadaljevanju pogajanj o ambicioznem, sodobnem in uravnoveženem sporazumu o prosti trgovini](#), v središču katerega bo trajnostnost. Prvi krog pogajanj je potekal septembra 2023 v Bruslju, drugi krog pa januarja 2024 v Bangkoku.

Od leta 2014 vojska z uvedbo vojnega prava zatira opozicijo, poroča pa se tudi o kršitvah človekovih pravic. Vojski naklonjena stranka je zmagala na splošnih volitvah v marcu 2019, pri katerih naj bi prihajalo do manipulacij. Prayuth Chan-ocha, ki je že bil predsednik vlade od leta 2014 do leta 2019 v okviru nacionalnega sveta za mir in red (NCPO), je bil junija 2019 ponovno imenovan na ta položaj. Čeprav se je vladavina vojaške hunte uradno končala julija 2019, ima vojska še vedno vpliv na vlado. Tajsko [ustavno sodišče je pred tem odločilo, da predsednika vlade Prayutha Chan-ocha začasno odstavi](#) s položaja, saj naj bi ga zasedal dlje, kot dopušča zakon. V končni sodbi iz septembra 2022 pa je to sodišče sklenilo, da predsednik vlade Prayuth Chan-ocha ni izčrpal na osem let omejenega mandata.

Maja 2019 je bil kronan kralj Maha Vajiralongkorn. Tajski protesti proti vojaški vladi so vključevali zahteve po reformi tajske monarhije. Prvi val protestov je februarja 2020 sprožila [odločitev ustavnega sodišča, da razpusti opozicijsko Future Forward](#), ki je bila priljubljena med mladimi in je na volitvah marca 2019 dobila tretje največje število sedežev v predstavnem domu. Tajska vlada je oktobra 2020 razglasila izredno stanje

in si pridržala pravico do uvedbe policijske ure in vojnega stanja. Septembra 2021 je izredno stanje podaljšala, kar je, skupaj z vse številnejšimi postopki zoper protestnike zaradi domnevne razžalitve kralja (lèse-majesté), upočasnilo proteste. Vseeno se gibanje pod vodstvom študentov občasno še mobilizira.

[Maja 2023 so na Tajskem potekale splošne volitve](#). Reformistična stranka Move Forward je dobila večino sedežev, vendar je bila po pogajanjih izključena iz vlade. Takratnem voditelju stranke Piti Limjaroenratu so številni konservativni zakonodajalci preprečili, da bi na prvem parlamentarnem glasovanju julija 2023 postal predsednik vlade. Novi predsednik vlade je postal Srettha Thavisin iz stranke Pheu Thai, ki vodi vladajočo koalicijo s svojimi nekdanjimi nasprotnicami, tj. strankami, ki jih podpira vojska.

Tajska je januarja 2020 v Kuala Lumpurju uradno začela mirovni proces z uporniškimi skupinami iz južnih provinc, v katerih je prebivalstvo večinoma muslimansko. Pri pogajanjih je posredovala Malezija. Čeprav je bilo aprila 2020 razglašeno premirje, je še v letih 2021 in 2022 prišlo do bombnih napadov.

Tajski parlament je septembra 2021 v prvi obravnavi odobril zakon o zaščiti ter o prepovedi mučenja in prisilnih izginotij, s čimer je sicer odlašal 14 let, in sicer od leta 2007, ko je država podpisala Konvencijo OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Parlament je sprejel več resolucij o človekovih pravicah, delavcih migrantih in pravicah delavcev na Tajskem.

Parlament je junija 2023 sprejel resolucijo o sporazumu o partnerstvu in sodelovanju med EU in Tajsko, ki je priložena odobritvi tega sporazuma, podpisanega na vrhu EU-ASEAN decembra 2022 v Bruslju. Pozdravil je sklenitev celovitega in sodobnega sporazuma o partnerstvu in sodelovanju, ki bo prispeval k boljšemu odzivanju na sedanje izzive. Pozval je tudi k potovanju brez vizumov na Tajsko za vse državljane EU in podprl prizadevanja za brezvizumski režim za potovanja tajskih državljanov v Unijo.

H. Kambodža

Odnosi EU s Kambodžo segajo v leto [1997, ko je bil sklenjen sporazum o sodelovanju](#). Unija je največja donatorica tej državi, saj je za obdobje 2014–2020 namenila 410 milijonov EUR za izboljšanje upravljanja in utrditev načela pravne države, pa tudi za sodišče za Rdeče Kmere. [Večletni okvirni program EU za Kambodžo za obdobje 2021–2027](#) zagotavlja pomoč državi v višini 500 milijonov EUR, in sicer za spodbujanje njenega gospodarskega razvoja.

[Dvostranska trgovina med EU in Kambodžo je leta 2022](#) znašala 6,3 milijarde EUR. Unija je peta največja trgovinska partnerica Kambodže, saj predstavlja 9 % celotne trgovine države.

Kambodža je zaradi večletne državljanske vojne ena najrevnejših držav v jugovzhodni Aziji. Po pariških mirovnih sporazumih leta 1991 je leta 1993 sprejela ustavo, ki je postavila temelje za liberalno in večstrankarsko demokratično državo. Hun Sen je s svojo vladajočo Kamboško ljudsko stranko zmagal na splošnih volitvah julija 2018, vendar je opozicija trdila, da postopek volitev ni bil niti svoboden niti pravičen. Nekdanji vodja opozicijske Kamboške stranke narodne rešitve (CNRP) Kem Sokha je bil septembra 2017 aretiran, tudi nekdanji vodja te stranke Sam Rainsi pa je od leta 2015 v prostovoljnem izgnanstvu. Stranka je bila novembra 2017 razpuščena.

Okrajno sodišče v Phnom Penhu je marca 2021 Sama Rainsija v odsotnosti obsodilo na 25 let zaporne kazni, ker naj bi nameraval zrušiti vlado predsednika vlade Hun Sena. Prepovedalo mu je tudi glasovanje in kandidiranje na volitvah.

Komisija se je februarja 2020 odločila, da zaradi resnega in sistematičnega kršenja načel človekovih pravic, določenih v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah, umakne del tarifnih preferencialov, ki jih je imela Kambodža v okviru trgovinske sheme „vse razen orožja“. Kamboško gospodarstvo je odvisno od mednarodne pomoči in izvoza tekstilnih izdelkov, kritična točka pa so tudi stroški dela. Umik tarifnih preferencialov in njihova nadomestitev s standardnimi tarifami EU vplivata zlasti na tekstilne izdelke in obutev, kar znaša okoli eno petino oz. 1 milijardo EUR letnega izvoza Kambodže v EU.

[Julija 2023 so v Kambodži potekale splošne volitve v državno skupščino.](#) Vladajoča Kamboška ljudska stranka z dolgoletnim avtokratom Hun Senom je v državnem svetu dobila 120 od skupno 125 sedežev. Edina pomembna opozicija, stranka Candlelight, je bila diskvalificirana iz volilne bitke zaradi formalne napake, vsem, ki bi bojkotirali volitve, pa so zagrozili s sankcijami. Z zmago Kamboške ljudske stranke je predsednik vlade Hun Sen napovedal, da bo odstopil s položaja, kjer ga bo nasledil sin Hun Manet, ki je tako avgusta 2023 postal predsednik vlade.

Vlada je februarja 2022 odložila začetek izvajanja spornega „nacionalnega spletnega portala“, ki bi ves internetni promet v državi preusmerjal skozi „požarni zid“, podoben kitajskemu. Za odlog je vlada obtožila zamude, povezane s pandemijo, in zanikala, da je popustila zaradi hudih kritik zagovornikov svobode govora.

[Parlament je septembra 2017 sprejel resolucijo](#), v kateri je kamboško vlado pozval, naj ustavi politično motivirani pregon Kem Sokhe. [Septembra 2018 je sprejel še eno resolucijo](#), v kateri je pozval k umiku vseh obtožb zoper Kem Sokho.

[Parlament je marca 2021 sprejel resolucijo, v kateri je obsodil vse hujše kršitve človekovih pravic](#) v Kambodži in represijo, ki se je izvajala pod pretvezo zaščite pred covidom-19. Varnostne sile je pozval, naj se vzdržijo nepotrebne in pretirane uporabe sile proti miroljubnim protestnikom ter prenehajo z vsemi oblikami nadlegovanja, vključno s sodnim nadlegovanjem.

Kamboško sodišče je na sojenju, ki ga je organizacija [Human Rights Watch označila](#) za „lov na čarovnice“, obsodilo 20 opozicijskih politikov in aktivistov. Med obsojenimi na procesu marca 2022 so bili med drugimi izgnani opozicijski voditelji Sam Rainsi, Eng Čhai Eang, Mu Sočua in drugi. [Evropski parlament je pozval, naj se obtožbe brezpogojno umaknejo, maja 2022 pa je sprejel resolucijo o nenehnem zatiranju politične opozicije v Kambodži.](#)

[Parlament je marca 2023 sprejel resolucijo o Kambodži in primeru vodje opozicije Kem Sokhe](#), v kateri je pozval k takojšnji in brezpogojni izpustitvi vseh članov opozicije in aktivistov, ki so bili obsojeni ali pridržani na podlagi politično motiviranih obtožb.

I. Singapur

Singapur tesno sodeluje z EU na področju podjetništva, znanosti in tehnologije. EU in Singapur sta v februarju 2019 ratificirala tri sporazume „nove generacije“, in sicer [sporazum o partnerstvu in sodelovanju med EU in Singapurjem](#), [sporazum o prosti trgovini med EU in Singapurjem](#) ter [sporazum o zaščiti naložb med EU in Singapurjem](#).

Sporazum o prosti trgovini s Singapurjem je začel veljati v novembru 2019. Ti sporazumi so namenjeni krepitvi političnih, gospodarskih in trgovinskih vezi ter občutnemu zmanjšanju carine. V številnih sektorjih se odpravljajo tehnične in netarifne ovire za trgovino z blagom.

[Singapur je bil leta 2022 drugi največji trgovinski partner EU med državami ASEAN](#) in drugi največji partner EU na področju blagovne menjave. Leta 2022 je blagovna menjava med EU in Singapurjem dosegla 52,4 milijarde EUR. Izvoz EU v Singapur je znašal 31,7 milijarde EUR, njen uvoz iz države pa 20,7 milijarde EUR. Po obsegu trgovine z blagom je bil Singapur leta 2022 na svetovni ravni 22. največji partner EU. Trgovina s storitvami med EU in Singapurjem je leta 2022 znašala 57,5 milijarde EUR. Tuje neposredne naložbe EU v tej državi so leta 2022 dosegle 263,3 milijarde EUR. Singapur je pomemben cilj za evropske naložbe v Aziji in je drugi največji azijski vlagatelj v EU.

V začetku decembra 2021 sta EU in Singapur opravila pogovore o krepitvi dvostranske digitalne trgovine, vključno s spodbujanjem celovitega digitalnega partnerstva med EU in Singapurjem ter krepitvijo sodelovanja na področjih umetne inteligence in upravljanja podatkov. [Julija 2023 sta EU in Singapur pričela pogajanja o digitalnem trgovinskem sporazumu](#) za krepitev zaupanja potrošnikov, zagotavljanje predvidljivosti in pravne varnosti za podjetja ter odpravljanje in preprečevanje neupravičenih omejitev za digitalno trgovino.

[V Singapurju so julija 2020 potekale splošne volitve](#). Lee Hsien Loong je s svojo Stranko narodnega delovanja (PAP) osvojil 83 od 93 sedežev v parlamentu, največja opozicijska skupina, Delavska stranka, pa je z 10 sedeži dosegla najboljši rezultat doslej. Stranka narodnega delovanja še nikoli ni izgubila volitev in tej mestni državi vlada že od leta 1959. Predsednik vlade Lee Hsien Loong je dolgo govoril, da bo sestopil z oblasti, preden bo leta 2022 dopolnil 70 let. Namestnik predsednika vlade Heng Swee Keat, ki je bil predvideni naslednik Lee Hsien Loonga, je aprila 2021 napovedal, da se umika. Novi vodja Stranke narodnega delovanja in posledično namestnik predsednika vlade je postal Lawrence Wong, ki je maja 2024 tudi nasledil Lee Hsien Loonga na položaju predsednika vlade.

[V Singapurju so septembra 2023 potekale prve sporne predsedniške volitve v 12 letih](#), ko je bil Tharman Shanmugaratnam izvoljen kot deveti predsednik države.

[Singapurski parlament je v oktobru 2021 sprejel tudi zakon o \(protiukrepah proti\) tujemu vmešavanju](#), s katerim bo država poskušala preprečiti tuje vmešavanje v notranjo politiko. Evropski parlament je podprl delo civilne družbe ter pozval k odpravi smrtne kazni.

[Na prvem dialogu med EU in Singapurjem o pobudi Global Gateway januarja 2024](#) so se zbrali različni deležniki, ki so razpravljali o načinih za spodbujanje zelenih in trajnostnih naložb v jugovzhodni Aziji.

J. Brunej

Državi že od leta 1967 vlada sultan Hasanal Bolkiah, vse več odgovornosti pa prevzema princ Bila Bolkiah, pri čemer ni politične liberalizacije. Aprila 2019 je začel veljati novi kazenski zakonik, ki uvaja pristop na podlagi šeriatskega prava in s tem nove oblike kaznovanja, tudi smrt s kamenjanjem za istospolne odnose in prešuštvo ter amputacije

okončin za tatvino. Ker je bila mednarodna javnost ogorčena, je Brunej podaljšal moratorij za smrtno kazen.

EU dejavno krepi odnose z Brunejem, vendar s to državo nima okvirnega sporazuma. O sporazumu o partnerstvu in sodelovanju med EU in Brunejem še potekajo pogajanja, zajemal pa bo različna politična in gospodarska področja. Trgovina med EU in to državo večinoma zajema stroje, motorna vozila in kemikalije.

Odnosi med EU in Brunejem potekajo pretežno prek združenja ASEAN, ki mu je Brunej začel predsedovati leta 2021 z motom Skrb, pripravljenost, blaginja (We Care, We Prepare, We Prosper). Namestnik brunejskega zunanjega ministra Erivan Jusof je bil v avgustu 2021 imenovan za posebnega odposlanca združenja ASEAN v Mjanmaru, da bi deloval kot posrednik v stikih z mjanmarsko hunto.

V letu 2022 so se zaostrole napetosti med Kitajsko in državami jugovzhodne Azije, ki imajo ravno tako ozemeljske pretenzije v Južnokitajskem morju. Kot ena od držav s tovrstnimi zahtevami je Brunej doslej sicer molčal, nato pa je julija 2022 podal svojo prvo enostransko izjavo o Južnokitajskem morju. Politika Bruneja do spora o Južnokitajskem morju je takšna, da se poskuša izogibati konfrontaciji s Kitajsko, saj ne želi škoditi dvostranskim gospodarskim stikom.

Brunejski sultan je junija 2022 napovedal zgodnje menjave ministrov. Sultan je ostal na položaju predsednika vlade, še naprej pa vodi tudi obrambni resor, resor za zunanje zadeve, finančni in gospodarski resor. Na položaj ministrice (za izobraževanje) je bila prvič imenovana ženska.

[Februarja 2023 je bil vzpostavljen instrument partnerstva med EU in Brunejem](#), v okviru katerega je potekal seminar o podnebnih spremembah na temo krepitve regionalnih zmogljivosti za prilagajanje podnebnim spremembam in njihovo blažitev.

Parlament je [v aprilu 2019 sprejel resolucijo, v kateri je odločno obsodil začetek veljavnosti šeriatskega kazenskega zakonika](#). Ponovil je, da obsoja smrtno kazen, in poudaril, da določbe šeriatskega kazenskega zakonika kršijo obveznosti Bruneja po mednarodnem pravu o človekovih pravicah.

K. Laos

[Odnosi med EU in Laosom temeljijo na sporazumu o sodelovanju iz leta 1997](#). Laos je na dobri poti, da do leta 2026 ne bo več imel statusa najmanj razvite države, njegov deveti nacionalni načrt za socialno-ekonomski razvoj za obdobje 2021–2025 pa je usklajen z Agendo ZN za trajnostni razvoj do leta 2030, katere cilj je spodbujati trajnostno, zeleno in vključujočo rast. Unija si prizadeva podpirati Laoško ljudsko demokratično republiko na poti k trajnostnemu in vključujočemu razvoju.

V državi je oktobra 2021 začela delovati prva nacionalna platforma za digitalno poučevanje in učenje, zahvaljujoč podpori EU, Unicefa in globalnega partnerstva za izobraževanje (GPE), ki je učencem in učiteljem olajšala učenje na daljavo med pandemijo covid-19. [Večletni okvirni program EU za Laos za obdobje 2021–2027](#) za prvo fazo od leta 2021 do leta 2024 zagotavlja skupna okvirna sredstva v višini 83 milijonov EUR.

Unija je za Tajsko, Kitajsko in Vietnamom [četrta največja trgovinska partnerica Laosa](#) s 4,2 % vse trgovine države. Trgovina med EU in Laosom je leta 2022 skupaj znašala 533 milijonov EUR. Država je kljub gospodarskim reformam še vedno revna in odvisna

od mednarodne pomoči. S statusom najmanj razvite države uživa ugodnosti trgovinske sheme EU „vse razen orožja“.

Laos je enostrankarska država. Od konca državljanske vojne leta 1975 ji s trdo roko vlada Revolucionarna ljudska stranka Laosa (LPRP), ki ne dopušča opozicije. Februarja 2021 so v Laosu potekale parlamentarne volitve za deveto narodno skupščino, v kateri sedi 164 poslancev, od teh je 158 predstavnikov vladajoče LPRP in šest neodvisnih kandidatov. V marcu 2021 so med otvoritvijo narodne skupščine potekale predsedniške volitve. Predsednik Laosa je postal generalni sekretar vladajoče LPRP Thongloun Sisoulith, ki je bil pred tem od aprila 2016 predsednik vlade.

Laos pogloblja odnose s Kitajsko in združenjem ASEAN, saj si želi pritegniti več naložb. Gospodarske reforme so privedle do vzdržne gospodarske rasti, ki je od leta 2014 višja od 7 %. S pandemijo covid-19 so se pojavili novi izzivi za doseganje teh ciljev, saj je močno vplivala na gospodarsko rast.

Unija namenja posebno pozornost stanju na področju človekovih pravic, tudi trpljenju ljudi, razseljenih zaradi gradnje ogromnih jezov na reki Mekong. Na začetku decembra 2021 je bila odprta nova 414 kilometrov dolga železniška povezava med prestolnico Vientiane in Kitajsko, ki je stala skoraj tretjino letnega BDP Laosa in je bila zgrajena v okviru kitajske pobude „En pas, ena pot“.

EU je na konferencah Mednarodne organizacije dela v Ženevi Laos pozvala, naj obravnava vprašanje spolnega izkoriščanja otrok. Julija je 2022 izrazila zaskrbljenost, ker ni napredka pri odpravljanju kršitev človekovih pravic, ki Laos pestijo že dolgo časa. Oblasti je pozvala, naj izpolnjujejo obveznosti države na področju človekovih pravic v okviru Mednarodne zveze za človekove pravice (FIDH) in Laoškega gibanja, ki je član zveze. Organizaciji sta objavili informativni dokument s povzetkom napredka na področju človekovih pravic v Laosu. [Zadnji krog dialoga o človekovih pravicah med EU in Laosom je potekal julija 2023.](#)

Parlament je laoško vlado ponovno pozval, naj ustavi nadlegovanje, samovoljne aretacije in pridržanja zagovornikov človekovih pravic, neodvisnih novinarjev in družbenih aktivistov ter naj spoštuje pravico do svobode izražanja in združevanja ter pravice manjšin, ob tem pa je Laos opomnil na njegove mednarodne obveznosti v skladu s pogodbami o človekovih pravicah, ki jih je ratificiral.

L. Malezija

S [podpisom sporazuma o partnerstvu in sodelovanju med EU in Malezijo decembra 2022](#) na vrhu EU-ASEAN v Bruslju so se končala pogajanja, ki so trajala od leta 2015. Ta sporazum nudi splošni okvir za krepitev dvostranskega sodelovanja, zlasti na področjih trgovine in naložb, financ in energije.

Po sedmih krogih pogajanj o sporazumu o prosti trgovini med EU in Malezijo so bila pogajanja aprila 2012 na zahtevo Malezije prekinjena. Marca 2017 sta EU in Malezija razpravljali o vključitvi novih določb in o njih dosegli načelni dogovor. Trenutno potekajo pogajanja o dveh sporazumih, in sicer o sporazumu o prosti trgovini in o prostovoljnem sporazumu o partnerstvu za izvrševanje zakonodaje, upravljanje in trgovanje na področju gozdov. Malezijsko naraščajoče gospodarstvo Uniji nudi privlačne trgovinske priložnosti. Trgovina med EU in Malezijo se širi in je od

leta 2010 zrasla za več kot 50 %. EU je četrta največja trgovinska partnerica Malezije, medtem ko je Malezija za Singapurjem in Vietnamom tretja največja trgovinska partnerica EU med državami ASEAN. Uvoz EU iz Malezije se postopoma povečuje in je leta 2022 znašal 35,5 milijarde EUR, izvoz EU v Malezijo pa 14,7 milijarde EUR. Skupni trgovinski presežek Malezije z Unijo je z leti enakomerno rasel in leta 2022 dosegel 20,8 milijarde EUR. V dvostranski trgovini med EU in Malezijo prevladujejo industrijski proizvodi, ki predstavljajo več kot 90 % menjave. Zaradi malezijskih politik liberalizacije in obetov za sklenitev sporazuma o prosti trgovini so se naložbe EU v državi leta 2021 povečale na 28,7 milijarde EUR.

Komisija je marca 2019 sklenila, da bi bilo treba postopoma opustiti uporabo palmovega olja v prometnem gorivu na podlagi direktive o obnovljivih virih energije, ki določa cilj 32-odstotnega deleža trajnostne energije iz biomase. Indonezija in Malezija sta protestirali in vložili pritožbi pri Svetovni trgovinski organizaciji. Januarja 2021 je Malezija, ki je druga največja proizvajalka palmovega olja na svetu, po zgledu Indonezije pri STO vložila pritožbo glede pravil EU o biogorivih. Svet je oktobra 2021 sprejel [sklepe o posodobljenem seznamu EU z jurisdikcijami, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene](#). Malezija je bila prvič uvrščena na sivi seznam iz Priloge II. Čeprav velja palmovo olje za pomembno sporno vprašanje v pogajanjih EU in Malezije o sporazumu o prosti trgovini, predstavlja le 5 % uvoza iz Malezije v EU. Vseeno je ruska invazija na Ukrajino povzročila globalno pomanjkanje jedilnega olja, kar bi lahko Maleziji pomagalo okrepiti tržni delež palmovega olja v EU. Povpraševanje EU po jedilnem olju naj bi se v letu 2024 povečalo zaradi omejenih zalog sončničnega in sojinega olja. [Unija je marca 2024 pri STO zabeležila zmago](#), saj je senat zavrnil malezijsko pritožbo zoper odločitev EU, da biodizla iz palmovega olja ne bi smeli več škodeti med obnovljiva biogoriva.

[EU je aprila 2023 podaljšala protidampinške ukrepe](#) na fitinge iz nerjavnega jekla iz Kitajske in Tajvana še za pet let, ukrepe pa je razširila tudi na Malezijo, kjer so podjetja glavne sestavne dele za proizvodnjo teh delov uvažala iz Kitajske.

Malezijska vlada je junija 2022 napovedala, da bo odpravila obvezno smrtno kazen. To je korak naprej in odločitev, ki je lahko zgled v regiji. Unija je spodbudila oblasti v državi, naj sprejmejo konkretne ukrepe, s katerimi bodo ta dogovor hitro prenesle v zakonodajo. [Novembra 2022 so v Maleziji potekale splošne volitve](#), na katerih je zmagala koalicija strank pod vodstvom opozicijskega voditelja Anwarja Ibrahima, sledila pa ji je koalicija, ki vključuje malezijsko islamistično stranko.

[Januarja 2024 je sultan Ibrahim zaprisegel kot novi malezijski kralj](#) za petletni mandat v okviru malezijskega sistema izmenjujočega vladanja. Sultan Ibrahim je sultan malezijske države Johor.

Evropski parlament je v svojih resolucijah obsodil smrtno kazen, nespoštovanje pravic LGBTIQ+ in prikrivanje javnega nezadovoljstva ter pomanjkanje mirnega izražanja, vključno z javnimi razpravami.

[Parlament je junija 2023 sprejel resolucijo o sporazumu o partnerstvu in sodelovanju med EU in Malezijo](#), ki je spremljala odobritev tega sporazuma in v kateri je navedeno, da zagotavlja trden pravni okvir za krepitev dvostranskih političnih in gospodarskih odnosov ter za razpravo o regionalnih in svetovnih vprašanjih, kot so spodbujanje

demokracije, človekovih pravic in mednarodnega pravosodja, krepitev mednarodnega okvira za neširjenje orožja za množično uničenje ter za boj proti terorizmu in korupciji.

Samuel Cantell / Jorge Soutullo

05/2024

5.6.10. PACIFIK

Odnos Evropske unije s pacifiško regijo ima politične, gospodarske in razvojne razsežnosti, saj je največja trgovinska partnerica Karibov.

Avstralija in Nova Zelandija sta podobno misleči partnerici Evropske unije, ki se soočata s skupnimi geostrateškimi izzivi ter spodbujata multilateralizem in svetovni red, ki temelji na pravilih. Junija 2018 so se začela pogajanja o celovitem sporazumu o prosti trgovini med Evropsko unijo in Avstralijo, petnajsti krog pogajanj pa je potekal aprila 2023. Unija je sporazum o prosti trgovini z Novo Zelandijo podpisala julija 2023.

Partnerstvo ima sklenjeno s 15 pacifiškimi otoškimi državami, pri čemer se osredotoča na razvoj, ribištvo in podnebne spremembe, pa tudi s tremi pacifiškimi čezmorskimi državami in ozemlji.

PRAVNA PODLAGA

- Naslov V (zunanje delovanje EU) Pogodbe o Evropski uniji (PEU);
- naslovi I do III in V (skupna trgovinska politika, razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč, mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU);
- Okvirni sporazum med EU in Avstralijo;
- Partnerski sporazum o odnosih in sodelovanju med EU in Novo Zelandijo;
- Sporazum o partnerstvu med Evropsko unijo in članicami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav ([sporazum iz Samoe](#)).

EVROPSKA UNIJA IN PACIFIŠKA REGIJA

Evropska unija in pacifiška regija negujeta dolgoletne odnose, skupne vrednote in močne gospodarske in trgovinske povezave. Unija je v regiji razvila partnerstva z Avstralijo, Novo Zelandijo, 15 pacifiškimi otoškimi državami in tremi čezmorskimi državami in ozemlji.

Evropska unija, Avstralija in Nova Zelandija so enako misleče partnerice, ki jih povezujejo skupne vrednote in interesi. Unija je razvila tesne odnose z vladnimi organi in zasebnim sektorjem v obeh državah na najrazličnejših področjih, kot so podnebne spremembe in zmanjševanje tveganja naravnih nesreč, s pravili urejena svetovna trgovina, varnost in razvoj, tehnološke raziskave in človekove pravice.

Odnos s pacifiškimi otoki je tradicionalno temeljil na razvojnem sodelovanju v okviru partnerstva med Unijo in članicami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav. V zadnjih letih se je ta odnos razširil še na druge sektorje, kot so okolje, dobro upravljanje, energetika, podnebne spremembe, ribištvo in človekove pravice.

A. Avstralija in Nova Zelandija

1. Avstralija

Evropsko unijo in Avstralijo povezuje dolgoletno partnerstvo, ki sega v 60. leta 20. stoletja. Temelji na [okvirnem sporazumu med EU–Avstralija](#), osredotoča pa se na politični dialog, varnostna vprašanja, mednarodno sodelovanje, gospodarstvo in trgovino, pravosodje, kulturo in izobraževanje, energetiko in okolje. Sporazum je začel veljati oktobra 2022.

Avstralija je pomembna trgovinska partnerica Evropske unije. Leta 2022 je bila Unija s skupno vrednostjo izmenjav 56,4 milijard EUR [tretja največja dvostranska blagovna trgovinska partnerica](#) Avstralije. Avstralija je osemnajsta največja trgovinska partnerica Evropske unije, glavne izvozne kategorije Unije pa so stroji, kemikalije in kmetijski proizvodi. Glavnina avstralskega izvoza v Unijo so minerali, surovine in proizvedeni predmeti.

Evropska unija in Avstralija se od leta 2018 pogajata o obsežnem sporazumu o prosti trgovini, ki bi olajšal trgovinsko izmenjavo med njima. Petnajsti krog pogajanj je potekal aprila 2023 v Bruslju, vendar strani nista dosegli dogovora, zlasti o kmetijskih proizvodih. Avstralski minister za trgovino Don Farrell in evropski komisar za trgovino Valdis Dombrovskis sta 31. avgusta 2023 prek telekonference nadaljevala pogovore o prosti trgovini.

Srečanje [voditeljev in voditeljic Avstralije in EU je potekalo novembra 2022](#). Glavne teme so bile ruska vojna agresija proti Ukrajini, spreminjajoči se strateški obeti v indijsko–pacifiški regiji, spodbujanje demokracije, pravna država, človekove pravice in večstranski red, ki temelji na pravilih, podnebne spremembe, okolje in biotska raznovrstnost, doseganje ciljev trajnostnega razvoja, človekove pravice in pravice delavcev, energija, digitalna preobrazba in druge dvostranske točke.

2. Nova Zelandija

Odnose med Evropsko unijo in Novo Zelandijo zdaj ureja [Partnerski sporazum o odnosih in sodelovanju](#), ki je bil podpisan oktobra 2016, [veljati pa je začel julija 2022](#). Sporazum olajšuje dvostransko sodelovanje s krepitvijo političnega dialoga in tesnejšim sodelovanjem v gospodarskih in trgovinskih zadevah ter na številnih drugih področjih, kot so inovacije, izobraževanje in kultura, migracije, boj proti terorizmu, boj proti organiziranemu kriminalu in kibernetiki kriminaliteti ter pravosodno sodelovanje. Prvi [skupni odbor](#) po začetku veljavnosti PARC je potekal februarja 2023 in se je osredotočil na zunanjo politiko, zlasti v okviru ruske agresije proti Ukrajini ter širitve, varnosti, trgovine, raziskav in inovacij Kitajske, trajnostnega razvoja, človekovih pravic in pravosodja. Voditelji so pozdravili zaključek pogajanj o sporazumu o prosti trgovini in pridružitvi Nove Zelandije raziskovalnemu programu Obzorje Evropa ter podpis sporazuma o izmenjavi osebnih podatkov. Nova Zelandija in Evropska unija sta se dogovorili, da bosta poglobili sodelovanje na področju podnebnih sprememb, tudi z dialogom na visoki ravni o podnebjju in kmetijstvu, v okviru mednarodnega strateškega dialoga o kmetijstvu.

Evropska unija je za Kitajsko in Avstralijo tretja največja trgovinska partnerica Nove Zelandije. Leta 2022 je [dvostranska blagovna menjava med njima](#) znašala 9,1 milijarde EUR. Glavni izvozni izdelki Nove Zelandije v Unijo so bili živila in surovine,

medtem ko so bili glavni izvozni izdelki Evropske unije na Novo Zelandijo stroji in transportna oprema.

Po dolgotrajnem postopku, ki se je začel leta 2018 in je zajemal kar 12 srečanj, je [Evropska unija julija 2023 podpisala ambiciozen sporazum o prosti trgovini z Novo Zelandijo](#). Namen sporazuma je ustvariti gospodarske priložnosti ter ohraniti podnebne in delovne standarde. [Odbor za mednarodno trgovino \(INTA\) je oktobra 2023 potrdil odobritev Parlamenta](#), poslanci pa so sporazum odobrili na plenarnem zasedanju 22. novembra 2023. Sporazum o prosti trgovini z Novo Zelandijo je s 83 % glasov za doslej najbolj enotno sprejet trgovinski sporazum Evropskega parlamenta. Prejel je celo več podpore kot sporazum o gospodarskem partnerstvu med EU in Japonsko, ki je bil decembra 2018 sprejet z 71-odstotno večino glasov. Ker je sporazum o prosti trgovini med EU in Novo Zelandijo sporazum „samo za EU“, ga je treba ratificirati samo na ravni EU in ga posamezne države članice ne ratificirajo. Od marca 2024 je Nova Zelandija zaključila vse zahtevane postopke, sporazum pa je začel veljati 1. maja 2024. Sporazum o prosti trgovini naj bi povečal skupni izvoz Nove Zelandije v Unijo za 1,8 milijarde NZD letno.

Nova Zelandija je tudi prva visoko industrializirana država zunaj Evrope, ki se je pridružila programu Obzorje Evropa za raziskave in inovacije. Februarja 2023 je bila ustanovljena evropska podjetniška mreža v Wellingtonu, s čimer je Nova Zelandija postala edina država nečlanica Unije ali kandidatka, ki ima koristi od evropske podjetniške mreže – pobude Evropske unije za podporo inovativnim podjetjem, zlasti malim in srednjim podjetjem, ki so dejavna na področju raziskav, digitalizacije, podnebnih vprašanj in mreženja.

B. Druge pacifiške države

15 pacifiških otoških držav^[1] ima skupno površino 528 000 km² in so del Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav. Odnosi EU z neodvisnimi pacifiškimi otoškimi državami se osredotočajo na razvojno sodelovanje, upravljanje oceanov in podnebne spremembe.

Strategija EU za te države je določena v skupnem sporočilu iz leta 2012 z naslovom [Prenovljenemu razvojnemu partnerstvu med EU in Pacifikom naproti](#), leta 2021 pa je bila posodobljena s strategijo [EU za sodelovanje v indijsko-pacifiški regiji](#). Temelji na okviru Sporazuma iz Cotonouja z državami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav. Evropska unija in Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav sta novembra 2023 uradno podpisali nov [sporazum o partnerstvu – sporazum iz Samoe](#). Bistvo novega sporazuma je sodelovanje na področju trgovine in naložb, razvoja in regionalizacije. Obravnava številna področja, kot so trajnostni razvoj in rast, človekove pravice, mir in varnost, z namenom, da bi se spodbudilo regionalno povezovanje. Začasno se je začel uporabljati 1. januarja 2024. Naslednjih dvajset let bo služil kot nov pravni okvir za politične, gospodarske in sodelovalne odnose med Evropsko unijo ter 78 članicami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav.

Novi sporazum o partnerstvu temelji na skupnih temeljih ter vrednotah in načelih, ki združujejo obe strani. Uvaja tri posebne regionalne protokole za afriške, karibske

[1]Med 15 neodvisnih pacifiških otoških držav sodijo Fidži, Papua Nova Gvineja in Vzhodni Timor, ki skupaj predstavljajo 90 % kopenske površine in prebivalstva vse regije, ter 12 malih otoških držav v razvoju, tj. Cookovi otoki, Kiribati, Mikronezija, Nauru, Niue, Palau, Marshallovi otoki, Samoa, Salomonovi otoki, Tonga, Tuvalu in Vanuatu.

in pacifiške države, s katerimi naj bi spodbudili regionalno vključevanje in ki omogočajo vzpostavitev avtonomnih struktur, ki bodo neodvisno vzdrževale odnose z EU in tremi različnimi vključenimi regijami. Sporazum predvideva tudi močno parlamentarno razsežnost s stalno skupno parlamentarno skupščino, ki bo imela jasno določeno svetovalno vlogo. Poleg tega so v novi sporazum vključene tri regionalne parlamentarne skupščine, ki bodo delovale avtonomno in imele jasno določeno svetovalno vlogo, da bi odražale močno regionalno dimenzijo novega sporazuma. Stališče Parlamenta je bilo izraženo v treh resolucijah ([z dne 4. oktobra 2016](#); [z dne 14. junija 2018](#) in [z dne 28. november 2019](#)), v katerih je pozdravil predlagano splošno strukturo prihodnjega sodelovanja med državami Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav in Evropsko unijo ter je ponovno poudaril, da je treba okrepiti parlamentarno razsežnost partnerstva. Unija je s trgovinsko menjavo v višini 4 milijard EUR (v letu 2022) [peta največja trgovinska partnerica](#) Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav. Parlament je sporazum o gospodarskem partnerstvu med EU in Pacifikom ([EPA](#)) ratificiral januarja 2011, Papua Nova Gvineja pa maja 2011. Vlada Fidžija je sporazum začela uporabljati julija 2014. Samoa je k sporazumu pristopila in ga začela uporabljati decembra 2018. Salomonovi otoki so k sporazumu pristopili maja 2020 in ga takrat tudi začeli uporabljati. Tonga je leta 2018 izrazila namero o pristopu k sporazumu EPA, pogajanja pa še potekajo.

Evropska unija je za Avstralijo in Japonsko tretja največja donatorica razvojne pomoči pacifiškim državam Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav. Razvojna pomoč Evropske unije za Pacifik za obdobje 2021–2027 znaša približno 750 milijonov EUR (vključno s čezmorskimi državami ali ozemljem).

Glavni instrument financiranja za sodelovanje in razvoj EU s partnerskimi državami v večletnem finančnem okviru za obdobje 2021–2027 je postal novi instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (Globalna Evropa). Med drugim je zajel Evropski razvojni sklad, ki je bil prej zunaj proračuna Evropske unije. Z vključitvijo tega sklada v proračun Unije so bile okrepljene nadzorne pristojnosti Parlamenta ter javna verodostojnost in politična prepoznavnost zunanje pomoči Evropske unije kot celote.

Pred neodvisnimi pacifiškimi otoškimi državami so veliki razvojni in podnebni izzivi. Kar zadeva podnebne spremembe, so EU in male pacifiške otoške države v razvoju podprle Pariški sporazum, ki je bil sprejet na 21. konferenci OZN o podnebnih spremembah (COP 21) leta 2015. Konferenca (COP 23) je potekala v Bonnu v Nemčiji od 6. do 17. novembra 2017 pod predsedstvom Fidžija.

Sogovornik Evropske unije pri njeni razvojni pomoči in trgovinskih pogajanjih je Forum pacifiških otokov, politična skupina z 18 člani. Skupino sestavljajo Avstralija, Cookovi otoki, Mikronezija, Fidži, Kiribati, Nauru, Nova Zelandija, Niue, Palau, Papua Nova Gvineja, Marshallovi otoki, Samoa, Salomonovi otoki, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Nova Kaledonija in Francoska Polinezija. V tej regiji so še Nova Kaledonija, Francoska Polinezija ter Wallis in Futuna, ki so čezmorske države in ozemlja Evropske unije.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Odnosi Evropskega parlamenta s parlamentoma Avstralije in Nove Zelandije segajo v leto 1979, ko je bila ustanovljena [Delegacija za odnose z Avstralijo in Novo](#)

[Zelandijo](#). Od takrat delegacija sodeluje na rednih medparlamentarnih srečanjih z avstralskim in novozelandskim parlamentom, da spodbuja odnose z obema državama in razpravlja o vprašanjih skupnega interesa, kot so kmetijstvo, energetika, okolje in podnebne spremembe, razvoj in gospodarsko sodelovanje, znanost in tehnologija, trgovina, spodbujanje svetovne in regionalne varnosti v azijsko-pacifiški regiji, boj proti terorizmu in človekove pravice. [Zadnje, 42. medparlamentarno srečanje med EU in Avstralijo je bilo decembra 2022](#) v Bruslju. Tam se je februarja 2023 odvijalo tudi [27. medparlamentarno srečanje EU–Nova Zelandija](#).

V odnosih z drugimi pacifiškimi državami Parlament zastopa [Delegacija pri Skupni parlamentarni skupščini OAKPD-EU](#) (DACP). Ta se pridruži svojemu partnerju Organizaciji afriških, karibskih in pacifiških držav v Skupni parlamentarni skupščini OAKPD-EU, ki je sestavljena iz enakega števila predstavnikov EU in članic Organizacija afriških, karibskih in pacifiških držav. Glavna naloga delegacije je, da pripravi srečanja skupne parlamentarne skupščine OAKPD-EU, oceni in spremlja dejavnosti Evropskega parlamenta, organizira seje z visokimi osebnostmi Organizacije afriških, karibskih in pacifiških držav in razpravlja o pomembnih vprašanjih v zvezi z izvajanjem Sporazuma iz Samoe. Prvo zasedanje Skupne parlamentarne skupščine OAKPD-EU je potekalo 21. februarja 2024 v Luandi v Angoli na temo: Nova obzorja v odnosih med OAKPD in EU: na poti k partnerstvu, ki ga vodijo ljudje. Ob tej seji je potekala ustanovna seja parlamentarne skupščine Pacifik-EU.

Jonas Kraft / Anna Parfjonova
04/2024

© Ta dokument sta pripravila Generalni direktorat za notranjo politiko Unije in Generalni direktorat za zunanjo politiko Unije.

Razmnoževanje tega dokumenta za nekomercialne namene je dovoljeno, če se navede vir.